Gabriele d'Annunzio

GEISMŲ KŪDIKIS

Gabriele d'Annunzio

GEISMŲ KŪDIKIS

ROMANAS

Iš italų kalbos vertė

PRANAS BIELIAUSKAS

Vilnius 1997

[redacted]
Da 262

Gabriele D'ANNUNZIO
IL PIACERE
1951 Arnoldo Mondadori Editore
S. p. A., Milano

ISBN 9986-16-064-2

FRANČESKUI PAOLUI MIKEČIUI

Ši knyga, parašyta džiaugsmingai tavo namuose priimto svečio, grįžta tau kaip padėka, kaip votumas.

Tavo buvimas šalia tarsi jūra stiprino mano dvasią ir ramino sielą, išvargintą ilgo ir sunkaus triūso. Aiškūs ir paprasti tavo žodžiai man buvo kaip pavyzdys, kuris sušvelnindavo pasidygėjimą, visada apnikdavusį mane po skausmingų ir įmantrių stiliaus gražinimo valandų. Neretai išmintinga tavo pastaba sušvisdavo it spindulys tarp mano dvejonių, nuolat lydėdavusių didžiules analizės pastangas.

Tau, kursai tyrinėji visas dvasios formas ir atmainas, kaip ir visas daiktų formas ir atmainas, tau, kuriam žmogaus gyvenimą valdantys dėsniai suprantami lygiai taip pat, kaip piešinio kompozicijos ir spalvų dėsniai, tau, tokiam įžvalgiam sielų žinovui, kaip ir dideliam tapybos meistrui, aš esu skolingas už tai, kad galėjau išmankštinti ir ištobulinti vieną iš kilniausių proto gebėjimų – skolingas už išugdytą įprotį stebėti ir ypač už metodą. Šiandien, kaip ir tu, esu įsitikinęs, kad mes turime tik vieną tyrinėjimo objektą: Gyvenimą.

Dabar jau iš tikro ganėtinai toli tie laikai, kai tu Šaro galerijoje nuoširdžiai stengeisi perprasti da Vinčio ir Ticiano paslaptis, o aš sveikinau tave įkvėptomis eilėmis, aukštinančiomis

Idealą, nežinantį nuopuolio,
Grožį, nežinantį skausmo!

Ir štai vienas to meto įžadų išsipildė. Mudu abu grįžome į savo mieląją tėvynę, į tavo „erdvius namus“. Juose nepama-

tysi nei kabančių ant sienų Medičių gobelenų, nei atėjusių mūsų poringių pasiklausyti damų, nei apie mūsų stalus vaikštinėjančių Paolo Veronezės taurininkų ir kurtų, nei pasakiškų vaisių plokščiose vazose, kurias Galeacas Marija Sforca užsakė Mafejui de Klivatui. Mūsų troškimai ne tokie įmantrūs, o mūsų gyvenimas primityvesnis, gal net labiau homeriškas ir herojiškas, kai mudu nutraukiame darbo pripildytus pasninkus ir einame valgyti Ažaksų verto valgio.

Aš šypsausi, kai pagalvoju, jog ši knyga, kurioje su liūdesiu širdyje tyrinėju tokį sugedimą ir tokį pasileidimą, tokias vingrybes ir veidmainystes, tokį kvailumą ir tokį bergždžią žiaurumą, – ši knyga buvo parašyta paprastoj ir nuoširdžioj tavo namų ramybėj, skambant paskutinėms rugpjūčio riturnelėms ir pirmosioms sniego pastoralėms, kai kartu su mano knygos puslapiais didėjo ir tavo brangaus kūdikio gyvenimo dienų skaičius.

Žinoma, jei mano knygoje yra žmogiškojo gailesio ir gerumo, aš už tai dėkingas tavo sūnui. Niekas mūsų taip nejaudina ir neišaukština kaip besiskleidžiančio gyvenimo vaizdas. Šitam stebuklui neprilygsta netgi auštančio ryto stebuklas.

O šit ir knyga. Jeigu ją skaitydamas pakelsi akis, pažvelgsi toliau ir išvysi – kaip tose dieviškose Katulo strofose *semihiante labello*, tiesiantį tau rankutes ir besišypsantį apskritaskruostį Džordžą, tada liaukis skaitęs. Tegu tau matant rausvi kulniukai sutrypia puslapius, kur aš pavaizdavau visą Geismų niekingumą, ir tebūnie šis nesąmoningas trempimas it koks simbolis ir pranašystės ženklas.

Ave, Džordžai. Nuoširdžiai tau ačiū, mano bičiuli ir mokytojau.

Karmelitų vienuolynas, 1889 m. *G. D'A.*

Pirmoji knyga

I

Tyliai tyliai geso metai. Šv. Silvestro saulė skleidė Romos danguje švelnią ir auksinę, padūmavusią, kone pavasarišką šilumą. Gatvėse buvo pilna žmonių kaip gegužės sekmadienį. Barberinių ir Ispanijos aikštėmis greitai lėkė ekipažai, ir tas neaiškus, nepertraukiamas gaudesys pasiekdavo Kalnų Švč. Trejybės bažnyčią ir Siksto gatvę, o paskui, kiek pritilęs – ir Zukario rūmų kambarius.

Kambariai pamažu prisipildė šviežių gėlių, pamerktų į vazas, aromato. Plačiai išsiskleidusios didžiulės rožės buvo pamerktos į krištolines taures, it deimantinės lelijos stovinčias ant paauksuoto stiebo, panašias į tas, kurias gali išvysti už Švenčiausiosios Mergelės Botičelio paveiksle, Borgezės galerijoje. Jokia kita taurė savo grakštumu neprilygsta šitai: savo permatomam kalėjime gėlės, regis, įgauna dvasios ir tampa dar labiau panašios į religinę ar meilės auką.

Savo kambariuose Andrea Sperelis laukė mylimosios. Visi daiktai aplinkui bylojo apie meilingą atidą. Židinėlyje degė kadaginės malkos, o ant mažo staliuko jau stovėjo paruošti puodukai ir lėkštutės iš Kastelio Durantės majolikos, papuošti mitologiniais Lucijaus Dolčio piešiniais; tai buvo seni nepakartojamos formos daikteliai, ant kurių po figūromis juodais dažais kursyvu buvo išrašyta keletas hegzametrų iš Ovidijaus. Šviesą švelnino šilkinės užuolaidos su sidabru siuvinėtais gra-

natais, lapais ir aforizmais. O kadangi į langus krito įstriži spinduliai, ažūrinių užuolaidų figūras galėjai matyti ir ant kilimų.

Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios laikrodis išmušė pusę keturių. Liko dar pusvalandis. Andrea Sperelis atsikėlė nuo sofos, kur gulėjo, nuėjo, atidarė vieną iš langų, paskui kelis kartus perėjo per kambarį, po to atsivertė knygą, perskaitė keletą puslapių ir vėl ją užvertė, tada klaidžiojančiu žvilgsniu ėmė kažko ieškoti aplink. Jį buvo taip apėmęs laukimo jaudulys, kad būtinai reikėjo judėti, ką nors veikti, kažkokiu fiziniu veiksmu išsklaidyti vidaus nerimą. Pasilenkė prie židinio, paėmė žnyples, ėmė kurstyti ugnį, užmetė ant degančios malkų krūvos dar vieną kadagio pliauską. Deganti krūva sukrito, kibirkščiuojančios anglys pasipylė ant dengiančio kilimą metalinio lakšto, liepsna suplyšo į daugybę čia pasirodančių, čia išnykstančių melsvų liežuvėlių; gesulai rūko.

Tada laukiančiojo sieloje iškilo vienas prisiminimas. Kadaise prie šio židinio prieš apsirengdama po intymumo valandėlės mėgdavo užgaišti Elena. Ji su didele išmone prikraudavo židinį stambių medžio pliauskų. Paimdavo abiejomis rankomis sunkias žnyples ir, norėdama išvengti kibirkščių, mažumėlę atlošdavo galvą. Jos kūnas ant kilimo, truputį nepatogia poza, judant raumenims ir virpčiojant šešėliams, tarsi šypsodavosi visais sąnariais, visom raukšlėm, visais linkiais, ir tada ji, apsigobusi gintarine blyškuma, tapdavo panaši į Koredžo Danają. Ypač koredžiškai atrodydavo jos rankos ir kojos, mažos ir lanksčios, mažne panašios į šakas, kaip Dafnės statulos, prieš mistiškai pavirstančios medžiu.

Vos baigdavo savo darbą, malkos užsiplieksdavo ir staiga sušvisdavo ryškia šviesa. Ta rausva šilta šviesa kambaryje kurį laiką grumdavosi su besiskverbiančiom į kambarį sutemom. Degančių kadagių kvapas lengvai svaigindavo. Regėdavosi, kad žiūrinčią į liepsną Eleną apimdavo vaikiškas pamišimas. Ji turėjo mažumėlę žiaurų įprotį po kiekvieno meilės pasimatymo išmėtyti ant grindų visas vazoje pamerktas gėles. Ir

kai grįždavo į kambarį, jau apsirengusi, maudamasi pirštines ar segdamasi sagtį, valandėlę stabtelėdavo ir žvelgdavo šypsodamasi į pačios sujauktą, nusiaubtą vietą; niekas negalėdavo prilygti to judesio grakštumui, kai kiekvienąsyk kilstelėdavo suknelę ir pirma atkišdavo vieną koją, paskui kitą, kad pasilenkęs meilužis užrištų jai dar palaidus batelių raištelius.

Niekas čia nebuvo pasikeitę. Nuo visų daiktų, į kuriuos Elena žiūrėjo arba kuriuos lietė, dvelkė gausybė prisiminimų, ir prieš jo akis urduliavo tolimų laikų vaizdai. Po dvejų metų pertraukos Elena vėl peržengs šį slenkstį. Po pusvalandžio ji, žinoma, bus čia, atsisės šit į tą krėslą, nusiims vualį, kaip tada mažumėlę uždususi, ir ims šnekėti. Po dvejų metų visi daiktai vėl išgirs jos balsą, gal net juoką.

Didysis jųdviejų išsiskyrimas kaip tik įvyko tūkstantis aštuoni šimtai aštuoniasdešimt penktųjų metų kovo dvidešimt penktą dieną karietoje už Porto Pijos. Toji data liko amžinai Andrea atmintyje. Ir dabar, jos laukdamas, jis prisiminė visus tos dienos įvykius su niekad neišdilsiančiu aiškumu. Nomentano laukų vaizdas išplaukė apšviestas kažkokia idealia šviesa, kaip vienas iš tų prisisapnavusių peizažų, kur daiktus, regis, matai iš toli, tarsi jų apybraižos skleistų spinduliuojančią šviesą.

Arkliai bėgo risčia, uždara karieta riedėjo vienodai bildėdama; pro langus bėgo senų balkšvų patricijų vilų sienos ir tarsi tyliai ir švelniai virpuliavo. Kartkartėm sumirgėdavo dideli geležiniai pinučiai, už kurių galėjai įžiūrėti takelį su aukštais buksmedžiais abipus arba apžėlusį vienuolyno kiemą su lotyniškomis statulomis, arba ilgą, augalais apraizgytą portiką, kur šen bei ten blyškiai šypsojosi saulės spinduliai.

Įsisupus į plačius ūdros kailinius, užsileidus ant veido vualį, su zomšinėm pirštinėm, Elena tylėjo. Su pasimėgavimu jis kvėpė subtilų heliotropo kvapą, sklindantį nuo jos brangių kailinių, ir šalia savo rankos jautė jos rankos formą. Abu manė, kad juodu visiškai vieni, toli nuo kitų žmonių, bet kart-

kartėm pravažiuodavo čia juoda prelato karieta, čia prajodavo bandaganys, čia praeidavo virtinė seminaristų violetinėm sutanom ar avių banda. Likus pusei kilometro iki tilto, ji tarė:

– Išlipkim.

Šalta ir ryški šviesa lauke buvo panaši į šaltinio vandenį, medžiai lingavo vėjyje, ir atrodė, kad tas lingavimas persiduoda visiems daiktams.

Glausdamasi prie jo, klupinėdama ant nelygios žemės, ji tarė:

– Šiandien vakare išvažiuoju. Šis kartas paskutinis...

Paskui nutilo, po to vėl prašneko – su pertrūkiais, su dideliu liūdesiu balse kalbėjo, kad turinti išvykti, kad juodviem reikia išsiskirti. Įnirtęs vėjas draskė jai nuo lūpų žodžius, tačiau ji vis kalbėjo. Jis nutraukė ją, paėmė už rankos ir ėmė ieškoti tarp sagų nuogo riešo.

– Nieko daugiau nesakyk! Tylėk!

Ir jie žingsniavo toliau, grumdamiesi su neatlyžtančiais vėjo gūsiais. Ir toj didingoj ir rūsčioj vienatvėj, šalia šitos moters, jis staiga pajuto, kaip jo sielon tarsi plūsteli išdidus pasididžiavimas nauju gyvenimu, o širdin – per kraštus besiliejanti stiprybė.

– Ne, ne, neišvažiuok. Aš dar geidžiu tavęs, visada...

Jis apnuogino jos riešą, įkišo pirštus į rankovę ir ėmė jaudrinti jai odą neramiais, geismo kupinais judesiais.

Ji nužvelgė jį vienu iš tų žvilgsnių, kurie svaigindavo jį kaip taurė vyno. Juodu jau buvo atsidūrę netoli tilto, apšviesto rausvais saulės spinduliais. Toli matomi upės vingiai atrodė sustingę, it plieniniai. Virš upės lingavo keletas medžių, o vanduo lengvai sūpavo keletą į molį įbestų karčių, tikriausiai skirtų meškerėms pririšti.

Tada jis norėjo perkalbėti ją prisiminimais. Prabilo apie pirmąsias jų pažinties dienas, apie balių Farnesių rūmuose, apie medžioklę Dieviškosios Meilės laukuose, apie rytinius pasimatymus Ispanijos aikštėje, prie juvelyrinių parduotuvių

vitrinų, arba tylioje, aristokratiškoje Siksto gatvėje, kai ji iš-eidavo iš Barberinių rūmų, įkyriai persekiojama valstiečių, siūlančių jai pintines rožių.

– Pameni? Ar pameni?

– Taip.

– O pradžioje? Tą vakarą su gėlėmis, kai atėjau pas tave su šūsnimis gėlių... Tu buvai viena, prie lango, skaitei... Ar pameni?

– Taip, taip.

– Aš įėjau. Tu vos grįžtelėjai į mane; sutikai šiurkščiai. Kas tau buvo? Nežinau. Padėjau puokštę ant staliuko ir laukiau. Tu ėmei kalbėti apie nereikšmingus dalykus, nenorom, be jokio malonumo. O aš su grauduliu tariau sau: „Ji manęs nebemyli". Bet gėlių kvapas buvo toks stiprus – jomis kvepėjo visas kambarys. Dar matau tave, matau, kaip abiem rankom sugriebi puokštę ir kvėpdama aromatą paslepi joje visą veidą. Kai vėl pažvelgei į mane, tavo veidas atrodė bekraujis, o akys pasikeitusios – regėjos, it būtum apsvaigus...

– Kalbėk, kalbėk toliau! – sušuko Elena silpnu balsu, pasilenkusi ties turėklais, užburta tekančio vandens grožio.

– O paskui ant sofos... pameni? Aš apibėriau gėlėmis tau krūtinę, rankas, veidą, vos neuždusinau tavęs; o tu vis pasikeldavai, atkišdama man čia lūpas, čia kaklą, čia primerktus vokus. Ant tavo odos lūpomis jaučiau šaltus, minkštus lapelius. Kai bučiuodavau kaklą, tu virpėdavai visu kūnu ir vis tiesdavai rankas, stengdamasi mane atstumti. Ak! Tada... Tavo galva buvo paskendusi tarp priegalvių, krūtinė apiberta rožėmis, rankos apnuogintos iki alkūnių; ir nieko nebuvo mielesnio ir švelnesnio už blyškias lengvai virpančias tavo rankas ant mano skruostų... Pameni?

– Taip. Kalbėk toliau!

Ir jis kalbėjo pasiduodamas vis didesniam švelnumui. Apsvaigęs nuo savo žodžių, kone nesuvokė, ką kalba. Elena, nugara į šviesą, vis labiau linko prie mylimojo. Abu jautė po

drabužiais lengvą kūnų prisilietimą. Po jais, žemai, plaukė, regis, tokie lėti, tokie šalti upės vandenys; kiekvieną syk papūtus vėjui, aukštos ir plonos kaip sruogos nendrės lenkėsi prie upės lėtai linguodamos.

Paskui daugiau nekalbėjo, bet, žvelgdami kits į kitą, girdėjo ausyse nepertraukiamą, niekad nesiliaujantį gausmą, nusinešantį drauge dalį jų esybės, tarsi ištrūkęs iš jų smegenų kertelių skambėjimas būtų išsiliejęs ir nuaidėjęs aplinkiniais laukais.

Elena atsistojo ir tarė:

– Eime. Aš noriu gerti. Kur čia galima paprašyti vandens?

Jie pasuko už tilto, į mažą kaimišką taverną. Keletas vežėjų, garsiai keikdamiesi, kinkė arklius. Saulėlydžio pašvaistė ryškiai apšvietė žmonių ir gyvulių grupę.

Kai įėjo, niekas iš esančių tavernoje žmonių nenustebo. Trys ar keturi sergantys karštine, pageltę ir tylūs vyrai stovėjo aplink keturkampę gorę. Rausvaplaukis piemuo snaudė kampe, tebelaikydamas dantyse užgesusią pypkę. Du išblyškę žvairakiai jaunuoliai lošė kortomis, kartkartėm įsistebeilydami kits į kitą gyvuliško pykčio pilnomis akimis. Šeimininkė, stora boba, laikė ant rankų kūdikį ir sunkiai jį sūpavo.

Kol Elena gėrė iš stiklinės vandenį, moteris rodė jai kūdikį ir vis aimanavo:

– Pažiūrėkit, ponia! Pažiūrėkit!

Vargšelio rankos ir kojos buvo graudžiai liesos, pamėlusios lūpos išbertos baltais taškeliais, burna iš vidaus nuberta tarsi kokiais pieno lašiukais. Regėjos, gyvybė jau pasitraukė iš šio mažytėlaičio kūnelio ir paliko tik materiją, ant kurios tarpo pelėsiai.

– Pačiupinėkite, ponia, kokios šaltos rankos. Jis jau negali gerti, negali ryti, negali miegoti...

Moteris kūkčiojo. Karštinės apimti vyrai žiūrėjo kupinom begalinės nevilties akimis. Klausydami šių raudų, du jaunuoliai ėmė nekantrauti.

– Eime, eime! – sušuko Andrea Elenai ir, numetęs ant stalo monetą, paėmė mylimąją už rankos ir išsivedė laukan.

Grįžo prie tilto. Anjenės upė jau degė saulėlydžio liepsnomis. Švytinti juosta driekėsi po arka; tolėliau vandenys buvo patamsėję, bet spindėjo ryškiau, tarsi jų paviršiuje būtų plaukiojusios alyvos ar bitumo dėmės. Raižyti laukai, panašūs į neaprėpiamus griuvėsius, nusidažė vienoda violetine spalva. Miesto pusėje dangus žioravo raudona pašvaiste.

– Vargšas kūdikis! – glausdamasi prie Andrea rankos sušnibždėjo begalinės užuojautos kupinu balsu Elena.

Vėjas siautėjo. Aukštai aukštai, liepsnojančiam danguj, praskrido pulkas kranksinčių varnų.

Ir tada ūmai, žiūrint į šią vienatvės dykrą, jų sielas užplūdo sentimentalus susižavėjimas. Regėjos, jų karštą meilę persmelkė keistas, tragiškas jausmas. Iki kraštutinumo įtempti jausmai tarsi dar labiau suliepsnojo nuo nerimastingo saulėlydžio. Elena sustojo.

– Daugiau negaliu, – tarė sunkiai alsuodama.

Karieta dar buvo toli, stovėjo nejudėdama toje vietoje, kur buvo ją palikę.

– Dar truputėlį, Elena! Dar truputėlį! Gal tave panešti?

Apimtas veržlaus poetinio įkarščio, Andrea davė valią žodžiams.

“Kodėl ji nori išvažiuoti? Kodėl nori sunaikinti visą žavesį? Argi jų *likimai* nesusieti amžiams? Jis nebegali gyventi be jos balso, jos minčių... Jis visas persiėmęs šita meile, visas jo kraujas nepagydomai užsikrėtęs ja kaip nuodais. Kodėl ji nori pabėgti? Jis apsivys aplink ją, pirmiau uždusins ją ant savo krūtinės. Ne, negali būti. Niekada! Niekada!“

Elena klausėsi palenkusi galvą – ji sunkiai tvardėsi ir nieko nesakė. Po kiek laiko pakėlė galvą, duodama ženklą vežėjui privažiuoti arčiau. Arkliai sudunksėjo kanopomis.

– Sustokite prie Pijaus vartų! – sušuko ponia, sėsdama su mylimuoju į karietą.

Ir staigiu judesiu pakluso jo geismui; jis ėmė bučiuoti jos lūpas, kaktą, plaukus, akis, kaklą – godžiai, skubėdamas, užgniaužęs kvapą.

– Elena! Elena!

Ūmai karietą nušvietė ryškus rausvas atspindys, atsimušęs nuo plytų spalvos namų. Keliu artėjo daugybės arklių kanopų caksėjimas. Prigludusi prie mylimojo peties, be galo nuolanki ir švelni, Elena tarė:

– Sudie, meile! Sudie! Sudie!

Kai ji atsitiesė, pro karietą iš dešinės ir kairės stambia risčia prašuoliavo dešimt ar dvylika raudonai apsirengusių raitelių, grįžtančių iš lapių medžioklės. Vienas jų, kunigaikštis di Befis, prajodamas visai arti pasilenkė balne ir žvilgtelėjo į karietos vidų.

Andrea jau nekalbėjo. Jautė, kaip visą jo esybę apėmė begalinis liūdesys. Atslūgus pirmam jausmų antplūdžiui, jo vaikiška prigimtis kone plūdo ašaromis. Norėjo atsiklaupti, susitaikyti, maldauti, sugraudinti moterį rauda. Suėmė neaiškus, bukas jausmas, kad jam tuoj susisuks galva, sprandą iki pat plaukų pašaknų persmelkė šalčio tvinksnis.

– Sudie, – pakartojo Elena.

Po Pijaus vartų arka karieta sustojo, ir jis išlipo.

Taigi laukdamas Andrea gaivino atmintyje tą tolimą dieną, vėl regėjo tuos judesius, vėl girdėjo visus žodžius. Ką jis veikė po to, kai Elenos karieta pradingo už Keturių Fontanų? Atvirai pasakius, nieko ypatingo. Ir tąsyk, kaip visada, vos tik pradingo iš akių tas tiesioginis objektas, dėl kurio jo širdis patyrė iliuzinį susijaudinimą, jis kone iš karto atgavo ramybę; protas vėl ėmė suvokti aplink jį verdantį gyvenimą, grįžo pusiausvyra. Pasišaukė vežiką ir nuvažiavo namo; užsivilko juodą fraką, kaip paprastai nepamiršdamas nė vienos tualeto smulkmenos, ir kaip kiekvieną trečiadienį išvažiavo pietauti pas pusseserę į Rokadžovinės rūmus. Visas išorinis gyvenimas turėjo jam didžiulę užmaršties galią, jo jaudulių

apimtas protas nuolat galvojo apie greitai patirsimus aukštuomenės gyvenimo malonumus.

Iš tikrųjų tą vakarą jis atsitokėjo gana vėlai, tik tada, kai grįžęs namo pamatė ant stalo blizgančias vėžlio kaulo šukas, kurias Elena buvo užmiršusi prieš dvi dienas. Ir, tarsi atsimokėdamas už savo abejingumą, jis prasikankino visą naktį, išmoningomis mintimis visaip aštrindamas savo skausmą.

Bet laukiamoji akimirka artėjo. Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios bokšto laikrodis išmušė be penkiolikos minučių keturias valandas. Su giliu virpuliu Andrea pagalvojo: „Po keleto minučių Elena bus čia. Kaip aš ją sutiksiu? Ką jai pasakysiu?"

Jo nerimas buvo neapsimestinis; tikra buvo ir vėl atgimstanti meilė šitai moteriai, bet žodinė ir plastinė jo jausmų išraiška buvo tokia dirbtinė, tokia tolima paprastumui ir nuoširdumui, kad iš įpročio netgi stipriausiam dvasiniam susijaudinimui jis stengėsi pasiruošti iš anksto.

Pamėgino įsivaizduoti susitikimo sceną, sugalvojo keletą sakinių; akimis išsirinko patogiausią pokalbiui vietą. Paskui net atsistojo, pasižiūrėjo į veidrodį, norėdamas įsitikinti, ar išblyškęs veidas, ar tinka prie šių aplinkybių. Veidrodyje žvilgsnis sustojo ties smilkiniais, prie pat plaukų, kur Elena *kadaise* jį švelniai bučiuodavo. Prasižiojo ir pasižiūrėjo, ar nepriekaištingai blizga dantys ir ar gaivios dantenos, prisiminęs, kad kadaise Elenai ypač patikdavo jo burna. Kaip ištvirkęs, išlepintas jaunuolis, jis niekad nepamiršdavo, kad mylėdamas turi išlaikyti tobulą grakštumą ir tinkamą formą. Meilės žaismėj iš savo grožio jis gebėdavo išgauti kuo didesnį malonumą. Ir dėl to, kad turėjo tokį ypatingą kūną, kad mokėjo taip rafinuotai ieškoti malonumų, jis ir pavergdavo moterų širdis. Turėjo ir don Žuano, ir kerubino bruožų: norėjo būti ir herakliškosios nakties vyras, ir nedrąsus, nuoširdus, beveik nekaltas meilužis. Tai buvo jo stiprybės paslaptis; meilės mene jis niekuo nesišlykštėjo: nei veidmainyste, nei apgaule, nei melu. Jo galių galia buvo dviveidiškumas.

„Kaip man sutikti ją? Kokiais žodžiais į ją prabilti?" Jis nieko nesugalvojo, o laikas bėgo. Net nežinojo, kaip nusiteikusi Elena ateis.

Buvo sutikęs ją vakar ryte, Kondočių gatvėje apžiūrinėjančią vitrinas. Ilgam ir nežinia kodėl išvažiavusi iš miesto, ji grįžo į Romą tik prieš keletą dienų. Nelauktas susitikimas abu labai sujaudino, bet žmonių pilnoje gatvėje jie buvo priversti laikytis mandagiai, santūriai, ceremoningai, kone šaltai. Žiūrėdamas jai į akis, Andrea rimtai, mažumėlę liūdnai pasakė:

– Turiu jums tiek papasakoti, Elena. Ateikite pas mane rytoj, gerai? Mūsų *buen retiro** niekas nepasikeitė.

Ji atsakė paprastai:

– Gerai, ateisiu. Laukite manęs apie ketvirtą. Aš irgi turiu jums kai ką pasakyti. O dabar palikite mane.

Ji priėmė kvietimą iškart, nė kiek nedvejodama, nekeldama jokių sąlygų, tikriausiai neteikdama jam jokios reikšmės. Toks skubotas sutikimas iš pradžių sukėlė Andrea neaiškų nerimą. Ji ateis kaip draugė ar kaip meilužė? Ar ateis meilės atgaivinti, ar bet kokią viltį sudaužyti? Kas atsitiko jos širdyje per tuos dvejus metus? Andrea nežinojo, bet jį dar tebejaudino ten, gatvėje, jos mestas žvilgsnis, kai sveikindamasis jai linktelėjo. Vis dėlto tai buvo tas pats žvilgsnis: toks švelnus, gilus, gundantis po ilgom ilgom blakstienom.

Iki sutartos valandos buvo likę keletas minučių. Andrea suėmė toks nerimas, kad, regėjos, uždus. Vėl priėjo prie lango, ėmė žiūrėti į Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios laiptus. Būtent tais laiptais kadaise Elena ateidavo į pasimatymą. Nužengdavo ant paskutinio laiptelio, akimirką stabtelėdavo, paskui greitai pereidavo gatvės dalį priešais Kasteldelfino namus. Ir jei aikštėje būdavo tylu, galėdavai girdėti, kaip ji, truputį linguodama į šalis, eina grindiniu.

* Prieglobstyje *(isp.)*.

Laikrodis išmušė keturias. Nuo Ispanijos aikštės ir nuo Pinčo sklido dardančių karietų garsai. Priešais Medičių vilą, po medžiais, vaikštinėjo žmonių minia. Ant akmeninio suolelio prie bažnyčios sėdėjo dvi moterys, prižiūrėdamos lakstančius apie obeliską vaikus. Besileidžianti saulė nužėrė obeliską rausvais spinduliais, ir jis metė ilgą, įstrižą, melsvoką šešėlį. Pamažu geso diena, ir oras darėsi vėsesnis. Tolumoje, mirtinai blyškaus dangaus fone, miestas švytėjo auksu; Marijaus kalne gumšojo juodi kiparisai.

Andrea sudrebėjo. Virš mažų laiptelių, lenkiančių Kasteldelfino namą ir vedančių nedidelės Minjanelio aikštės link, jis pamatė šešėlį. Bet tai nebuvo Elena, o kažkokia dama, lėtai einanti į Grigaliaus gatvę.

"O jeigu ji neateis?" – vėl suabejojo, pasitraukęs nuo lango. Ir po šalto oro kambario šiluma pasirodė švelnesnė, kadagio ir rožių kvapas aštresnis, o užuolaidų šešėlis – paslaptingesnis. Regėjos, tą akimirką kambarys pasiruošęs priimti geidžiamą moterį. Jis pagalvojo, kaip pasijus Elena įėjusi į kambarį. Žinoma, ją užplūs prisiminimų kupinas švelnumas; ji išsyk praras bet kokią tikrovės, laiko nuovoką; pamanys atėjus į vieną iš įprastinių pasimatymų, ir kad ji – vis ta pati, anų dienų Elena, niekad nenutraukusi geidulingų žaidimų. Jeigu meilės prieglobstis nepasikeitė, kodėl turi pasikeisti meilė? Žinoma, ji vėl pajus, kokie žavūs tie kadaise mylėti daiktai.

Ir laukiantįjį vėl persmelkė nauja kančia. Rafinuoti žmonės, pripratę prie fantazijų ir poetinių svajonių, suteikia ir daiktams tokią pat jautrią ir kintančią sielą, kokia yra žmogaus siela, ir kiekviename daikte, kiekvienoje jo apybraižoje, spalvoje, jo garsuose, kvapuose įžvelgia permatomą simbolį, jausmų ir minčių įkūnijimą, ir kiekviename reiškinyje, kiekvienoje kelių reiškinių dermėje mano įžvelgią tam tikrą psichinę būseną, tam tikrą prasmę. Kartais toji vizija būna tokia aiški, kad tokie žmonės pajunta nerimą: juos tarsi ima dusin-

ti atsiverianti priešais gyvenimo pilnatvė, ir jie pradeda bijoti savo pačių sukurtų šmėklų.

Andrea irgi regėjo savo nerimo atspindį aplinkiniuose daiktuose; ir kadangi laukiant jo geismas be naudos nyko, o nervai silpo, jam rodėsi, jog bergždžiai garuoja ir sklaidos ir erotinė daiktų esmė. Tie daiktai, tarp kurių tiek kartų mylėtasi, mėgautasi malonumu ir kentėta, tapo jo pajautų dalimi. Jie buvo ne tik jo meilės, jo malonumų ir jo liūdesio liudytojai, bet ir bendrininkai.

Atmintyje kiekviena forma, kiekviena spalva derėjo prie moters paveikslo, buvo tarsi grožio sąskambio gaida, aistringos ekstazės dalelytė. Jau vien dėl savo prigimtinių polinkių meilėje jis troško patirti daugeriopą malonumą: svaigintis visais jausmais, iki kraštutinumo įkaitinti proto galias ir vaizduotę ir gyvuliškai atsiduoti potroškiams. O kadangi viso to ieškojo su išmone, kaip estetas, nieko nuostabaus, jog didžiulę svaigalų dozę jis gaudavo iš daiktų pasaulio. Meilė tam subtiliam šarlatanui buvo niekas be dekoracijų.

Tuo požiūriu jo namas buvo tobulas teatras, o jis pats – sumaniausias režisierius, nes šiai išmonei visada atsiduodavo siela ir širdimi ir dosniai švaistydavo savo proto turtus; kartais taip užsimiršdavo, kad neretai pats apsigaudavo savo apgavystėm, įsipinkliodavo į pasispęstus vylių žabangus, susižeisdavo paties ginklais, nelyginant burtininkas, patekęs į savo užburtą ratą.

Viskas aplinkui jam apsigobdavo tuo žodžiais nenusakomu panašumu į tikrą gyvenimą, kokį, pavyzdžiui, įgauna šventi dalykai, religiniai atributai, kulto įnagiai, bet kuris daiktas, kurį apgaubia žmogiškosios meditacijos aura ar kurį žmogaus vaizduotė užkelia ant tam tikros idealios aukštumos. Kaip buteliukas po daugelio metų išsaugo kadaise jame laikytos esencijos aromatą, taip ir kai kurie daiktai išsaugojo tam tikrą dalį meilės, kuria ekstravagantiškasis meilužis juos apdovanojo ir paženklino. Ir nuo jų dvelkė toks jaudulys, kad sykiais sunerimdavo, tarsi pajutęs kaži kokią antgamtinę galią.

Iš tikrųjų atrodė, kad jis žino, kokia meilės energija slypi kiekviename iš šių daiktų, ir jaučia, kaip kartais ji išsilaisvina, pasklinda ir virpuliuoja aplink jį. Tada, – jei būdavo mylimosios glėbyje, – jis suteikdavo sau pačiam, moters kūnui ir sielai vieną iš tų aukščiausių džiaugsmų, kuriuos vien prisiminus gali nušvisti visas gyvenimas. Bet jei būdavo vienas, jį sukaustydavo kankinantis nerimas, saviškas, žodžiais nenusakomas gailestis, kai pagalvodavo, jog šios didžios ir retos meilės mizanscenos yra bergždžios.

Bergždžios! Skleisdamos aplink intymų švelnumą, aukštose florencietiškose vazose laukė rožės. Virš sofos, stačiam lango įrėmintam kampe, garbinančios moteris ir vyną sidabrinės eilės, dermingai sumišusios su nenusakomomis XV amžiaus persiško kilimo spalvomis, švytuliavo nuo saulėlydžio spindulių, ir tarsi dar labiau išryškino šalimais tvyrantį skaidrų šešėlį; krintantys žemyn spinduliai nušvietė gulinčius ant sofos priegalvius. Šešėliai visur buvo permatomi ir prašmatnūs, sakytum gyvi nuo neaiškaus šviesų virpuliavimo, kurio prisipildo niūrios šventyklos su paslėptais lobiais. Židinyje spragsėjo ugnis, ir kiekvienas liepsnos plykstelėjimas, anot vaizdingo Persio Šelio posakio, atrodė kaip amžinai judančioj šviesoj ištirpinta gema. Andrea dingojosi, kad tą akimirką kiekviena forma, kiekviena spalva, kiekvienas kvapas skleidžia savo subtiliausią, savo geriausią esybės dalį. O *jos* nebuvo! *Jos* vis dar nebuvo!

Ir tada pirmą kartą jam šmėstelėjo mintis apie vyrą.

Elena jau nelaisva. Ji atsisakė nuostabios našlės laisvės ir antrąkart susituokė su anglų aristokratu, kažkokiu lordu Hemfriu Hitfyldu praėjus keletui mėnesių po netikėto išvykimo iš Romos. Andrea prisiminė tūkstantis aštuoni šimtai aštuoniasdešimt penktųjų metų spalyje iš tikrųjų aukštuomenės gyvenimo kronikoje matęs skelbimą apie jos sutuoktuves ir girdėjęs nesuskaičiuojamą daugybę paskalų apie naująją ledi Hitfyld tą patį rudenį visuose kurortuose. Taip pat prisiminė, kad pra-

ėjusią žiemą kone dešimt kartų buvo sutikęs lordą šeštadieniniuose pobūviuose pas kunigaikštienę Džustanini-Bandini ir labdaringose mugėse. Tai buvo keturiasdešimtmetis vyras, blondinas pelenų spalvos plaukais, praplikusiais smilkiniais, be galo išblyškęs, šviesių skvarbių akių ir didžiule išsišovusia, gyslų išvagota kakta. Jo pavardę turėjo žinomas generolas leitenantas, šlovingasis Gibraltaro gynybos (1779–1783) didvyris, tarp kita ko, Džošua Reinoldso teptuko įamžintas.

Kokią vietą Elenos gyvenime užėmė tas žmogus? Kokiais dar saitais, be vedybinių, Elena buvo su juo susijusi? Kokias permainas jos širdyje sukėlė fizinis ir dvasinis artumas su tuo vyru?

Tie mįslingi klausimai ūmai audringai užplūdo Andrea sielą. Iš to minčių spiečiaus tiksliai ir aiškiai išsiskyrė jų fizinio suartėjimo vaizdas; ir skausmas buvo toks, kad jis net instinktyviai šoktelėjo iš vietos, kaip žmogus, kuris nelauktai pasijunta sužeistas į pačią jautriausią vietą. Andrea perėjo kambarį, išėjo į prieškambarį, ėmė klausytis prie pravirų durų. Buvo jau mažne be ketvirčio penkios valandos.

Neilgai trukus išgirdo žingsnius laiptuose, suknelės šiugždesį ir sunkų alsavimą. Be jokios abejonės, laiptais lipo moteris. Kraujas ėmė taip patrakusiai plūsti jo gyslomis, kad, įsinervinęs nuo ilgo laukimo, jis taip išsigando, jog, rodės, gali apalpti ar pargriūti. Ir tuo pat metu girdėjo moters žingsnius ant paskutinių laiptelių, vis garsesnį alsavimą, paskui žingsnius aikštelėje, ant slenksčio. Elena įėjo.

– O, Elena! Pagaliau!

Tie žodžiai buvo kupini tokio gilaus, tokio begalinio nerimo, kad moters lūpose pasirodė nenusakoma šypsena, persmelkta ir geismo, ir gailesčio. Jis griebė jos dešinę ranką, kuri buvo be pirštinės, ir nusivedė Eleną į kambarį. Ji dar sunkiai alsavo, bet, veidas po juodu vualiu buvo nubertas lengvo raudonio.

– Atleiskite, Andrea. Niekaip negalėjau ištrūkti anksčiau. Tiek vizitų... Tiek neatsakytų laiškų! Varginančios dienos... Daugiau negaliu. Kaip čia šilta! Koks aromatas!

Ji vis dar stovėjo vidury kambario truputį dvejojanti ir susirūpinusi, bet kalbėjo greitai ir lengvai. Visą jos figūrą, negadindamas grakštaus lieknumo, dengė rudo aksomo *karmelitų* stiliaus paltas su plačiomis ampyro stiliaus rankovėmis, labai pūstomis ties pečiais ir glaudžiai aptemptomis ir susagstytomis ties riešu; vienintelė jo puošmena buvo didžiulė melsva lapės kailio apykaklė. Žiūrėjo į Andrea, ir jos akys švietė keistai virpuojančia šypsena, slepiančia skvarbų žvilgsnį. Ji tarė:

– Jūs truputį pasikeitęs. Negalėčiau pasakyti kaip, bet jūsų lūpose, pavyzdžiui, dabar susimetusi kartėlio raukšlelė, kurios anksčiau nepastebėjau.

Ištarė šituos žodžius su lipšniu familiarumu. Nuskambėjęs kambaryje jos balsas taip nudžiugino Andrea, kad jis sušuko:

– Kalbėkite, Elena, kalbėkite!

Ji nusijuokė ir paklausė:

– O kam?

Paėmęs jai už rankos, jis atsakė:

– Pati žinote kam.

Ji ištraukė ranką ir pažiūrėjo jaunuoliui tiesiai į akis.

– Aš jau nieko nežinau.

– Vadinasi, pasikeitėte?

– Labai.

“Žaidimas jausmais“ jau pasigavo ir nusinešė abudu. Elenos atsakymas iškart paaiškino, kas iki šiol buvo neaišku. Andrea suprato ir greitai, bet aiškiai, intuicijos dėka, kuri nereta tarp žmonių, įgudusių psichologiškai analizuoti vidinę žmogaus būklę, įžvelgė dvasinį lankytojos nusiteikimą ir numatė tai, kas bus paskui. Ir vis dėlto, kaip ir anksčiau, jį užbūrė šios moters kerai. Be to, jį labai kankino smalsumas. Jis pasiūlė:

– Ar nenorėtumėt atsisėsti?

– Taip, minutėlę.

– Prašom tenai, į krėslą.

– Ak, *mano* krėslas! – vos nesušuko atpažinusi senąjį savo bičiulį, bet susilaikė.

Tai buvo platus ir gilus krėslas, apmuštas sena oda su daugybe reljefiškai įspaustų blyškių chimerų, imituojančių vienos iš Kidžių rūmų salių apmušalus. Oda buvo įgavusi šiltą ir puošnų atspalvį, panašų į kai kurių venecietiškų paveikslų foną arba gražią bronzą su vos vos įžiūrimu paauksinimu, ar subtilų vėžlio skydą, pro kurį prasišviečia auksinis lapelis. Didžiulis priegalvis, pasiūtas iš ganėtinai išblukusios spalvos kamžos, kurią Florencijos šilkininkai vadina *rosa di gruogo* – rausva šafranine, tarsi kvietė minkštai atsiremti nugara.

Elena atsisėdo. Padėjo ant arbatinio staliuko krašto pirštinę nuo dešinės rankos ir rankinuką vizitinėms kortelėms – subtilų dėkliuką iš poliruoto sidabro su viršuje išgraviruotom ir mazgu surištom dviem juostelėm ir užrašu. Paskui nusiėmė vualį, pakėlusi rankas, kad atsirištų užpakalyje mazgą; ir šis grakštus judesys sukėlė keletą blizgančių švytinčių bangelių, nuvilnijusių po pažastimis, rankomis ir liemeniu. Prie židinio buvo per karšta, ir ji, norėdama apsisaugoti nuo karščio, prisidengė apnuoginta, švytinčia lyg rausvas alebastras ranka. Židinio šviesoje sublizgėjo žiedai. Ji tarė:

– Uždenkite ugnį. Ji pernelyg svilina.

– Tai jau ir ugnis jums nepatinka? O kadaise buvote kaip salamandra! Šis židinys mena...

– Nežadinkite prisiminimų, – pertraukė ji. – Uždenkite ugnį ir uždekite žvakes. Aš išvirsiu arbatos.

– Ar nenorite nusivilkti palto?

– Ne, turiu greitai išeiti. Jau vėlu.

– Betgi jūs uždusite.

Ji atsistojo mažumėlę nekantraudama.

– Tada padėkite man.

Vilkdamas paltą, Andrea užuodė jos kvepalus. Jie buvo ne tie kaip anksčiau, bet tokie subtilūs, kad jų aromatas persmelkė jį iki paširdžių.

– Jūs pakeitėte kvepalus, – pasakė jis pabrėžtinai.

Ji atsakė paprastai:

– Taip. Ar jums patinka?

Andrea, vis tebelaikydamas apsiaustą, panardino veidą į kailinę apykaklę, kuri buvo prigludusi prie kaklo, todėl geriau persismelkusi jos kūno ir plaukų kvapu. Paskui paklausė:

– Kaip jie vadinasi?

– Niekaip. Jie neturi pavadinimo.

Ji vėl atsisėdo į krėslą, ryškiai apšviestą židinio liepsnos. Buvo su juoda, visa nėriniuota suknele, nubarstyta gausybe juodų ir plieno spalvos karoliukų.

Už langų merdėjo sutemos. Andrea uždegė keletą vytų, labai ryškios oranžinės spalvos žvakių, stovinčių geležinėse žvakidėse. Paskui užtraukė židinio angą.

Per tą trumpą tylos valandėlę abudu pasijuto keistai sutrikę. Elena nesuvokė, kas čia vyksta, ji prarado pasitikėjimą savimi, kad ir kaip stengėsi, negalėjo nei tiksliai pasakyti, kas paskatino ją čia ateiti, nei sukaupti savo valios jėgų. Priešais šį vyrą, su kuriuo kadaise ją siejo tokia didelė meilė, šioje vietoje, kur išgyveno aistringiausią savo gyvenimo tarpsnį, ji juto, kad pamažu visos jos mintys painiojasi, skaidosi ir sklaidosi. Jos siela buvo pasiruošusi atsiduoti tai maloniai būsenai, tam saviškam jausmų takumui, kai bet kokie dvasios potroškiai, bet kokios pozos, bet kokios formos priklauso nuo išorinių permainų, kaip atmosferos garai – nuo kintančio oro.

Prieš atsiduodama, dvejojo.

Andrea tyliai, kone nuolankiai paklausė:

– Štai taip. Ar gerai?

Ji šypsojosi jam tylėdama, nes jo žodžiai pripildė jos sielą nenusakomos palaimos, beveik saldaus virpulio krūtinėje. Ji

ėmėsi savo kruopštaus darbo. Uždegė lempelę po arbatinuku; atidarė lakuotą dėžutę ir įpylė į porceliano arbatinuką truputį kvapniųjų lapelių; paskui paruošė du puodukus. Jos judesiai buvo lėti ir mažumėlę neryžtingi, kaip žmogaus, kuris dirbdamas galvoja apie kitką, baltos, nepaprastai išpuoselėtos rankos judėjo kone taip lengvai kaip plaštakės ir, regėjos, net neliečia daiktų, o tik lengvai lysteli; nuo jos judesių, rankų, nuo menkiausio kūno išsilenkimo sklido vos vos juntamos geidulių bangos ir tarsi glostė meilužio jausmus.

Sėdėdamas visai šalia, Andrea žiūrėjo į ją prisimerkęs, vyzdžiais gerdamas sklindančius nuo jos geidulingus kerus. Bet koks Elenos judesys tapo jam idealiai apčiuopiamas. Koks gi meilužis nėra patyręs šios žodžiais nenusakomos palaimos, kai beveik regima, jog jutimų galia tokia subtili, kad žmogus gali jausti kitą būtybę jos nelytėdamas?

Abu tylėjo. Elena atsirėmė į priegalvį: laukė, kol užvirs vanduo. Žiūrėdama į melsvą lempelės liepsną, ji traukė nuo pirštų žiedus ir vėl movėsi juos tarsi paskendusi svajose. Bet tai nebuvo svajos, o kaži koks miglotas, plevenantis, neaiškus, lakus prisiminimas. Visi buvusios meilės laikų prisiminimai jai iškildavo širdyje, bet tarsi pro rūką, ir ji nesuvokė, ką jaučia: malonumą ar skausmą. Jie buvo panašūs į didžiulę išdžiūvusių gėlių puokštę, kur kiekviena gėlė jau būna praradusi savo ypatingą spalvą ir kvapą, bet randasi naujas, bendras aromatas, kurio atskiri elementai tampa nebeatpažįstami. Regėjos, ji nešiojasi širdyje paskutinį jau palaidotų prisiminimų atodūsį, paskutinį jau seniai dingusių jausmų pėdsaką, paskutinį jau mirusios laimės pojūtį, kažką panašu į miglotus garus, iš kurių iškildavo bevardžiai, beformiai, sudraskyti vaizdai. Ji netgi nežinojo, ar tai malonumas, ar skausmas, bet pamažu tas paslaptingas susijaudinimas, tas nenusakomas nerimas didėjo ir pripildė širdį švelnumo ir kartėlio. Neaiškios nuojautos, neaiškus nerimas, slaptas gailesys, prietaringa baimė, neramūs potroškiai, prislopinti skausmai, kankinantys sapnai, nepatenkinti troškimai –

visi tie tamsūs elementai, iš kurių susidėjo jos vidinis pasaulis, dabar pradėjo maišytis tarpusavy ir audroti.

Ji tylėjo, visa susitelkusi ties savo mintimis. Ir nors širdis jau buvo mažne perpildyta, ji vis dar tylėdama stengėsi padidinti savo susijaudinimą. Jei prabiltų, sudrumstų jo žavesį.

Arbatinukas pradėjo tyliai kunkuliuoti.

Sėdėdamas žemame krėsle, įsirėmęs alkūne į kelius, o smakru – į delną, Andrea taip įsitempęs žiūrėjo į tą nuostabią būtybę, kad toji, net neatsisukdama, jautė į ją įsmeigtą akylą žvilgsnį ir mažne juto neaiškų fizinį skausmą. Žiūrėdamas į ją, Andrea galvojo: „Kadaise ši moteris buvo mano“. Tačiau mintis, ar jis turėjo ją, ar ne, buvo kažkokia netikra. Jis tyliai kartojo šiuos žodžius, kad įtikintų save, o norėdamas save įtikinti, mėgino ne be valios pastangų prisiminti, kaip ji atrodė malonumo akimirką, ir įsivaizduoti ją savo glėbyje. Tačiau įtikėti, ar ji tikrai jam priklausė, ar ne, – negalėjo. Elena jam regėjosi kaip nauja moteris, kuria jis dar niekad nesimėgavo, kurios niekad nespaudė prie krūtinės.

O vis dėlto ji buvo dar labiau geidžiama nei tada. Beveik plastinio jos grožio mįslė tapo dar paslaptingesnė ir patrauklesnė. Jos galva žemakaktė, su tiesia nosimi, arkos formos antakiais – tokia tyra, tokia griežta, tokia klasikinė – atrodė tarsi paimta iš kokio sirakūzietiško medalio, o akys ir burna bylojo kažką visiškai priešinga: bylojo tokia aistringa, tokia dviprasme, nežemiška išraiška, kokią tik vienam kitam šiuolaikiniam menininkui, iki kaulų smegenų persigėrusiam sugedusio meno tvaiko, pavyko perteikti nemirtingiems tokių moterų, kaip Mona Liza ir Neli O'Brajen, portretams.

„Dabar ji priklauso kitiems, – galvojo Andrea, žiūrėdamas į ją. – Kitos rankos ją liečia, kitos lūpos ją bučiuoja“. Ir kai jis niekaip nepajėgė įsivaizduoti jųdviejų fizinės sąjungos, prieš akis nenumaldomai ir aiškiai iškilo kitas paveikslas. Tada jį užvaldė nerimastingas smalsumas, noras sužinoti, išsiaiškinti, iškvosti.

Pro užvirusio arbatinuko dangtelį ėmė veržtis garai; Elena pasilenkė prie stalo ir užpylė truputį vandens ant arbatžolių; paskui įdėjo du gabalėlius cukraus į vieną puodelį, užpylė dar vandens, užgesino žydrą ugnį. Visa padarė kone meiliai ir rūpestingai, bet nė karto neatsigręžė į Andrea. Susijaudinimas dabar išsiliejo tokia švelnumo banga, kad ji pajuto, jog jai gniaužia gerklę, drėksta akys ir ji negali susilaikyti nepravirkus. Tiek prieštaringų minčių, tiek širdies ir dvasios nerimo susikaupė vienoje ašaroje.

Netyčia pastūmė savo sidabrinį rankinuką su vizitinėmis kortelėmis, ir tas nukrito ant grindų. Andrea pakėlė jį ir ėmė apžiūrinėti du išraižytus keliaraiščius – ant abiejų buvo po sentimentalų posakį: *From Dreamland – A stranger hither: Iš svajonių žemės – Svetima čia*.

Kai pakėlė akis, Elena, šypsodamasi pro ašaras, padavė jam garuojantį puodelį.

Jis pamatė tą ašarų šydą ir, regėdamas tokį nelauktą švelnumą, meilės ir dėkingumo kupinas padėjo puoduką, atsiklaupė ant kelių, sugriebė Elenos ranką ir prisispaudė prie jos lūpomis.

– Elena! Elena!

Jis kalbėjo taip tyliai, klūpėjo taip arti, kad, rodės, norėjo sugerti jos alsavimą. Jo įkarštis buvo nuoširdus, nors žodžiai kartais meluodavo.

„Jis mylėjęs ją, mylėjęs visada ir niekad negalėjęs jos užmiršti! Vėl pamatęs ją ir pajutęs, kaip jo aistra užsiliepsnojusi su ankstesne jėga, pašiurpęs iš siaubo: tai buvęs kažkoks nerimastingas siaubas – it per vieną žaibo tvykstelėjimą būtų išvydęs, kaip visas jo gyvenimas apsivertė aukštyn kojom tarsi po katastrofos".

– Tylėkite! Tylėkite! – sušuko Elena skausmo.perkreiptu veidu ir mirtinai išblyškusi.

Vis dar klūpodamas ir degdamas įsivaizduojamu pykčiu, Andrea kalbėjo toliau: „Jis pajutęs, kad, netikėtai nuo jo pa-

bėgdama, ji nusinešusi su savimi didžiausią ir geriausią jo esybės dalį. Ir jis negalįs apsakyti jai viso savo dienų menkumo, viso bugaus liūdesio ir tos nepermaldaujamos, niekad nepailstančios, graužiančios sielą kančios. Jo liūdesys, griaudamas visas pertvaras, vis didėjęs ir didėjęs. Jis pergalėjęs jį. Liūdesys jam tapęs visų daiktų esmė. Laiko bėgsmas jam tapęs nepakeliama kankynė. Jis ne tiek apraudojęs laimingas dienas, kiek gailėjęsis dienų, dabar bergždžiai ir be džiaugsmo slenkančių. Pirmosios bent palikusios prisiminimų, o šios – tik didžiulę širdgėlą, kone sąžinės graužatį... Jo gyvenimas degįnęs pats save, nusinešdamas negęstančią vienintelio geismo liepsną, nepagydomą pasišlykštėjimą kitais malonumais. Kartais jam užeidavę kone pamišėliški godumo priepuoliai, beviltiški geiduliai – tai buvę tarsi brutalus nepatenkintos širdies maištas, mėšlungis vilties, vis dar nesiryžtančios mirti. O kartais jam regėdavęsi, kad jis jau niekų niekas, ir tada imdavęs drebėti, žvelgdamas į didžiules ir tuščias savo esybės bedugnes: iš viso jaunystės gaisro jam tebuvo likę vien žiupsnelis pelenų. O kartais, nelyg sykiu su aušra išsisklaidantis sapnas, išblukdavusi visa jo praeitis, ir dabartis – tarsi atsiplėšdavusi nuo jo sąmonės ir nukrisdavusi kaip palaikis apdaras, kaip tuščias kevalas. Tada nieko neatsimindavęs, būdavęs panašus į ilgos ligos nukamuotą žmogų, į dar apkvaitusį sveikstantį ligonį. Galop viską užmiršdavęs; jausdavęs, kaip jo siela tyliai leidžias į mirties karalystę... Bet staiga iš tos užmarštingos atvangos atvilnydavęs naujas skausmas, ir žemyn nublokštas stabas iškildavęs dar didesnis, kaip nesunaikinamas želmuo. *Ji*, tik *ji* viena buvusi tas stabas, pakerėjęs jo valią ir kiekvieną jo širdies skaidulėlę, sunaikinęs visas jo proto jėgas, uždaręs jame slapčiausius kelius į kitą meilę, į kitą skausmą, į kitą svajonę – amžinai amžinai uždaręs..."

Andrea melavo, bet kalbėjo taip karštai, jo balsas taip skverbėsi į sielą, jo rankų prisilietimas buvo toks kupinas meilės, kad Eleną užplūdo begalinis švelnumas.

– Tylėk! – sušuko ji. – Aš neprivalau tavęs klausytis, aš nebe tavo ir niekad nebūsiu tavo. Tylėk! Tylėk!

– Ne, išklausyk mane.

– Nenoriu. Sudie. Man metas eiti. Sudie, Andrea. Jau vėlu. Leisk mane.

Ji išlaisvino ranką iš suspaustų jaunuolio pirštų ir, įveikusi vidinį silpnumą, norėjo pasikelti.

– Tai kam atėjai? – paklausė jis prikimusiu balsu, neleisdamas jai atsistoti.

Nors Andrea vos vos ją palietė, ji suraukė antakius, delsdama atsakyti.

– Atėjau todėl, – atsakė ji, regis, tyčia lėtai, žiūrėdama meilužiui tiesiai į akis, – atėjau todėl, kad tu mane pašaukei. Dėl ankstesnės meilės, dėl to, kaip toji meilė buvo nutraukta, dėl ilgo, nepaaiškinamo, tylaus išsiskyrimo aš negalėjau, nenorėdama pasirodyti žiauri, atmesti kvietimo. Be to, norėjau tau pasakyti tai, ką pasakiau: kad aš jau nebe tavo, kad daugiau negaliu būti tavo. Norėjau tai pasakyti tau atvirai, kad išvaduočiau ir save, ir tave nuo bet kokios skausmingos iliuzijos, nuo bet kokio pavojaus, nuo bet kokio kartėlio ateityje. Ar supratai?

Andrea tylėdamas nuleido galvą kone jai iki kelių. Ji švelniai palietė jam plaukus – kaip kadaise.

– Ir dar, – kalbėjo ji toliau balsu, kuris nupurtė jį nuo galvos iki kojų, – dar... norėjau tau pasakyti, kad myliu tave, myliu tave ne mažiau nei anksčiau, kad tu vis dar esi mano sielos siela ir kad aš noriu būti mylimiausia tavo sesuo, švelniausia tavo draugė. Supratai?

Andrea nė nekrustelėjo. Suspaudusi jam smilkinius delnais, ji pakėlė galvą ir privertė jį pažiūrėti į akis.

– Supratai? – pakartojo ji dar švelnesniu ir nuolankesniu balsu.

Ilgų blakstienų šešėlyje jos akys atrodė aptrauktos ploniausiu ir švelniausiu ašarų šydu. Buvo prasižiojusi, ir viršutinė lūpa lengvai virpėjo.

– Ne, tu manęs nemylėjai, tu manęs nemyli! – pagaliau sušuko Andrea, nuimdamas jos rankas nuo savo smilkinių ir atsilošdamas, nes pajuto savo gyslose šėlstant ugnį, kurią nevalingai spinduliavo šie vyzdžiai, ir kylantį, augantį skausmą, kad negali fiziškai užvaldyti šios nuostabios moters. – Tu manęs nemylėjai! Tu jau *tada* turėjai drąsos nužudyti savo meilę, nužudyti staiga, kone klastingai, kai ji labiausiai tave svaigino. Tu pabėgai nuo manęs, pametei mane, palikai vieną, priblokštą, sugniuždytą skausmo, parklupdytą tada, kai aš dar buvau apakintas tavo pažadų. Tu manęs nemylėjai, tu manęs nemyli! Po tokio ilgo, paslaptingo, nebylaus ir nepermaldaujamo išsiskyrimo, po tokio ilgo laukimo, kai aš išskleidžiau savo gyvenimo žiedus maitindamas liūdesį, tokį brangų man, nes tavo dovanotą; po tokios didelės laimės ir tiekos nelaimių štai grįžti į šį kambarį, kur kiekvienas daiktas dar tebesaugo gyvus prisiminimus, ir švelniai ištari: „Aš nebe tavo. Sudie". Ak ne, tu manęs nemyli!

– Koks tu nedėkingas! Koks nedėkingas! – sušuko Elena, įžeista beveik pikto jaunuolio balso. – Ką tu žinai, kas atsitiko, ką aš iškentėjau? Ką tu žinai?

– Nieko nežinau ir nieko nenoriu žinoti, – šiurkščiai atrėžė Andrea, nužvelgdamas ją mažumėlę drungnu žvilgsniu, kurio gelmėse švietė sudeginti jo troškimai. – Aš žinau, kad tu kažkada buvai mano visa, atsidavus su tokiu begaliniu geidulingumu, visa, kaip nė viena moteris pasaulyje; ir dar žinau, kad nei mano siela, nei mano kūnas niekada nepamirš to svaigulio...

– Tylėk!

– Kam man tavo seseriškas gailestingumas? Tu siūlai jį prieš savo valią, žiūrėdama į mane meilužės akimis, liesdama drebančiomis rankomis. Aš pernelyg dažnai mačiau, kaip tavo akys merkėsi nuo geismo, kaip dažnai tavo rankos jautė mano aistringą virpulį. Aš geidžiu tavęs.

Susijaudinęs nuo savo žodžių, Andrea tvirtai suspaudė

jai riešus ir taip prigludo prie jos veido, kad ji pajuto ant savo lūpų šiltą jo alsavimą.

– Geidžiu tavęs kaip niekad, – kalbėjo jis toliau apkabindamas ją per liemenį ir stengdamasis prisitraukti ir pabučiuoti. – Prisimink! Prisimink!

Elena atsistojo ir atstūmė jį. Ji visa drebėjo.

– Nenoriu. Supranti?

Jis nesuprato. Dar sykį prisiartino prie jos išskėtęs rankas, norėdamas apkabinti – mirtinai išblyškęs ir ryžtingas.

– O ar tu pakęstum, – sušuko ji truputį uždususi, negalėdama pakelti jo šiurkštumo, – ar pakęstum, jeigu tau reikėtų dalytis mano kūnu su kitais?

Ji ištarė šį žiaurų klausimą nepagalvojusi, plačiai atmerktom akim žiūrėdama į mylimąjį – sunerimus ir beveik išsigandus, nelyginant žmogus, kuris, norėdamas išsigelbėti, smogia pernelyg stipriai, neapskaičiuodamas smūgio jėgos, o paskui išsigąsta, ar nebus per smarkiai sudavęs.

Andrea susijaudinimas staiga atslūgo. Jo veide atsispindėjo tokia didelė kančia, kad moteriai skausmingai sugniaužė širdį.

Kiek patylėjęs, jis ištarė:

– Sudie.

Šitame viename žodyje tilpo visų jo neištartų žodžių kartėlis.

Elena švelniai atsakė:

– Sudie. Atleisk man.

Abu pajuto, kad šį vakarą reikia užbaigti pavojingą pokalbį. Andrea ėmė elgtis kone perdėtai mandagiai, Elena pasidarė dar švelnesnė, kone nusižeminusi; ji nesiliovė drebėjusi.

Paėmė nuo krėslo apsiaustą. Andrea suskato jai padėti. Ji negalėjo pataikyti rankos į rankovę, tad Andrea, vos liesdamas ją, patalkino jai, paskui padavė skrybėlę ir vualį.

– Gretimame kambaryje yra veidrodis. Ar nenorėtumėte nueiti tenai?

– Ne, ačiū.

Ji nuėjo prie sienos, šalimais židinio, kur kabojo senoviškas veidrodėlis su rėmais ir figūrėlėmis ant jų, taip nagingai ir laisvai išraižytomis, kad, regėjos, jie ne mediniai, o iškalti iš aukso. Tai buvo labai dailus daiktelis, tikriausiai kokio subtilaus XV amžiaus dailininko kūrinys, skirtas gal Monai Ambroziskai, o gal Laldominei. Anais laimingais laikais Elena ne sykį dėdavosi vualį priešais šitą veidrodį su dėmėtu ir patamsėjusiu stiklu, panašiu į drumstą, žalsvoką vandenį. Dabar jį prisiminė.

Pamačiusi savo atvaizdą veidrodžio gilumoje, neapsakomai susijaudino. Siela nubėgo dar niūresnė liūdesio banga. Bet ji tylėjo.

Andrea nenuleido nuo jos akių.

Baigusi rengtis, Elena tarė:

– Turbūt jau labai vėlu.

– Nelabai. Tikriausiai bus apie šešias.

– Aš paleidau savo karietą, – pridūrė ji. – Būčiau jums labai dėkinga, jeigu iškviestumėte man uždarą karietą.

– Ar galiu jus valandėlę palikti vieną? Mano tarnas išėjęs.

Ji sutiko.

– Prašom pasakyti vežėjui mano adresą: Kvirinalo viešbutis.

Jis išėjo, uždarė paskui save duris, ir Elena liko viena.

Apsižvalgė aplink, nenusakomu žvilgsniu apžiūrėjo visą kambarį, stabtelėjo ilgėliau prie vazų su gėlėmis. Sienos atrodė platesnės, lubos – aukštesnės. Bežiūrint susvaigo galva. Ji nebeužuodė gėlių kvapo. Tikriausiai oras buvo karštas ir tvankus kaip šiltnamyje. Tarsi nepaliaujamai žybsint besikryžiuojantiems žaibams, priešais ją sumirgėjo Andrea paveikslas; ausyse neaiškiai skambėjo jo balsas. Ar tik ji neketina apalpti? Ir vis dėlto – kokia palaima užmerkti akis ir atsiduoti šitam svaiguliui!

Elena susipurtė, priėjo prie lango, atidarė jį, įkvėpė oro. Atsigavusi vėl grįžo į kambarį. Blyški žvakių liepsna virpčio-

jo, judindama lengvus šešėlius ant sienų. Židinys nedegė, bet anglys silpnai apšvietė šventas figūras ant židinio dangčio, padaryto iš bažnytinio vitražo gabalo. Ant stalo krašto stovėjo puodukas su šalta, nepaliesta arbata. Priegalvis ant krėslo dar saugojo kūno atspaudą. Visi daiktai skleidė neaiškų liūdesį, srovenantį ir besikaupiantį kaip švinas moters širdyje. Šią silpną širdį slėgė vis didesnis sunkumas, gniaužė ją vis labiau ir labiau, virsdamas baisiu, nepakeliamu nerimu.

– Dieve mano! Dieve!

Norėjo bėgti. Vėjo gūsis išpūtė užuolaidas, sujudino žvakių liepsneles, sukėlė šlamesį kambaryje. Ją nupurtė šiurpas, ir ji kone instinktyviai šūktelėjo:

– Andrea!

Jos balsas, tas vardas tyloje privertė ją krūptelėti, tarytum ir tą balsą, ir vardą būtų išleidusios ne jos lūpos. Kodėl Andrea užtruko? Ji sukluso. Šį švento Silvestro vakarą iš gatvės sklido tik duslus, niūrus, neaiškus miesto gaudesys. Kalnų Švč. Trejybės aikšte nenudardėjo nė viena karieta. Kartais pūstelėdavo stiprus vėjas, todėl ji uždarė langą, žvaigždėtame danguje spėjusi pamatyti juoduojantį obelisko smaigą.

Tikriausiai Andrea nerado uždaros karietos Barberinių aikštėje. Ji laukė atsisėdusi ant sofos, stengdamasi nuslopinti beprotišką jaudulį, saugodamasi pažvelgti į savo sielą, nekreipdama dėmesio į išorinius daiktus. Jos žvilgsnį patraukė stiklinės figūros ant židinio ekrano, vos apšviestos kone užgesusių anglių. Aukštėliau, nuo židinio atbrailos, iš vienos taurės krito didelės baltos rožės lapeliai – jie biro palengva, ilgesingai, kažkaip moteriškai, beveik kūniškai. Išgaubti žiedlapiai švelniai gulė ant marmuro, panašūs į krintančius sniego gumulėlius.

"Kaip nenusakomai švelnu buvo lytėti pirštais šį kvepiantį sniegą tada! – pagalvojo ji. – Nudraskyti rožių lapeliai nuklojo kilimus, sofas, kėdes, ji laiminga juokėsi vidury nusiaubto kambario, o laimingas mylimasis buvo prie jos kojų".

Bet štai išgirdo, kaip gatvėje, priešais duris, sustojo karieta. Atsistojo linguodama iškankintą galvą, tarsi norėdama nusipurtyti buką slegiantį stingulį. Tą pat akimirką įėjo uždusęs Andrea.

– Atleiskite, – tarė jis. – Neradęs durininko, turėjau eiti iki pat Ispanijos aikštės. Karieta laukia apčioje.

– Dėkui, – atsakė Elena, nedrąsiai žvelgdama į jį pro tamsų vualį.

Andrea buvo rimtas ir išblyškęs, bet ramus.

– Mampsas tikriausiai atvyks rytoj, – pridūrė ji tyliai. – Pranešiu jums laiškeliu, kada galėsime susitikti.

– Dėkoju, – atsakė Andrea.

– Tad sudie, – vėl ištarė ji, duodama jam ranką.

– Ar nenorite, kad palydėčiau iki gatvės? Ten nieko nėra.

– Taip, palydėkite.

Ji žvalgėsi aplink mažumėlę dvejodama.

– Ar nieko neužmiršote? – paklausė Andrea.

Elena pažiūrėjo į gėles. Bet atsakė:

– O taip, vizitines korteles.

Andrea nubėgo jų paimti nuo arbatinio staliuko. Ir, duodamas jai, tarė:

– *A stranger hither!**

– *No, my dear. A friend***

Elena ištarė šį atsakymą karštai susijaudinusi. Ir paskui, nė nesuprasi kaip, ar maldaujamai, ar gundomai, gal sykiu ir baimingai, ir švelniai, šypsodamasi plevenant siekiančio viršutinę lūpą, bet neuždengiančio burnos vualio kraštui, staiga paprašė:

– *Give me a rose.****

* Svetima čia! *(Angl.)*.

** Ne, mano mielas. Draugė *(Angl.)*.

*** Duok man rožę *(Angl.)*.

Andrea apėjo visas vazas ir surinko visas rožes į vieną didelę puokštę, kurią vos nulaikė rankose. Keletas rožių nukrito ant grindų, kitos išbiro žiedlapiais.

– Jos buvo skirtos jums. Visos, – tarė nežiūrėdamas į mylimąją. Elena apsisuko ir išėjo – nuleidusi galvą, tylėdama. Jis nusekė jai įkandin. Tylėdami nulipo laiptais. Jis žiūrėjo į jos sprandą, tokį gaivų ir švelnų, kur po vualio mazgu mažos juodos garbanėlės buvo susimaišiusios su pelenų spalvos apykaklės kailiu.

– Elena! – pašaukė tyliai, negalėdamas sutturėti karštos, perpildžiusios širdį aistros.

Ji atsisuko pridėjusi prie lūpų smilių, maldaujančiu judesiu prašydama jį tylėti, bet jos akys blizgėjo. Paspartino žingsnį, įlipo į karietą ir pajuto, kaip jis padėjo rožes jai ant kelių.

– Sudie, sudie!

Ir kai karieta pajudėjo, sugniuždyta atsilošė giliai į atkaltę ir pratrūko nesulaikomomis ašaromis, savo vargšėmis rankomis mėšlungiškai draskydama rožių žiedlapius.

II

Pilkame šiuolaikinės demokratijos tvano purve, apgailėtiniausiu būdu paskandinusiame tiek daug nuostabių ir retų dalykų, pamažėle išnyks ir toji ypatinga italų aristokratijos klasė, kuri karta po kartos saugojo gyvas tam tikros šeimyninės kultūros, elegancijos ir meno tradicijas.

Šiai klasei, kurią pavadinčiau arkadiškąja, nes ji ryškiausiai sušvito žaviame XVIII amžiuje, priklausė ir Spereliai*. Subtilus mandagumas, kalbos grakštumas, meilė viskam, kas gražu, polinkis neįprastiems mokslams, retas estetinis skonis, aistra archeologijai, rafinuotas galantiškumas Sperelių

* Sperelio genealogija išgalvota.

giminėje buvo paveldimi bruožai. Vienas toks Aleksandras Sperelis 1446 metais padovanojo Federikui Aragoniečiui, Neapolio karaliaus Ferdinando sūnui ir Alfonsui, Kalabrijos kunigaikščio broliui, didelės apimties „ne per daug šiurkščių“ Toskanos rašytojų eilių rinkinį, kurį šešiasdešimt penktais metais Pizoje jam buvo pažadėjęs Lorencas Medičis; tas pats Aleksandras drauge su didžiausiais savo meto mokslininkais eruditais parašė lotyniškai, mėgdžiodamas Tibulą, liūdną elegiją, skirtą dieviškosios Simonetos mirties atminimui.

Kitas Sperelis, Stefanas, tame pačiame šimtmetyje gyveno Flandrijoje didžiausioje prabangoje, puikybėje ir negirdėtoje neregėtoje burgundiškojo gyvenimo ištaigoje; tenai, susigiminiavęs su kažkokia flamandų šeima, pasiliko Karilio Narsiojo dvare. Vienas jo sūnus, Džustas, studijavo tapybą vadovaujamas Jano Gosarto; 1508 metais drauge su mokytoju išvyko į Italiją su Pilypo Burgundiečio, imperatoriaus Maksimiliano pasiuntinio prie popiežiaus Juliaus II sosto, palyda. Apsistojo Florencijoje, kur tebežydėjo svarbiausia jo giminės šaka; antrasis jo mokytojas buvo Pjetras di Kozimas, linksmas ir švelnus dailininkas, galingas ir kupinas įkvėpimo koloristas, savo teptuku laisvai prikeldavęs iš užmaršties pagoniškuosius padavimus. Tasai Džustas nebuvo kokia vidutinybė, bet visą galią išeikvojo veltui stengdamasis suderinti savo primityvųjį gotišką auklėjimą su nauja Atgimimo dvasia. Apie antrąją XVIII amžiaus pusę Sperelių giminė persikraustė į Neapolį. Čia kažkoks Bartolomiejus Sperelis 1679 metais paskelbė astrologijos traktatą *De Nativitabus**; o 1720 metais Džovanis Sperelis parašė komiškąją operą *Proknė*; 1756 metais Karlas Sperelis išleido meilės eilėraščių knygą, kur su madinga tais metais horacietiška elegancija pavaizdavo klasikinį pasileidimą. Geriausias poetas ir ypatingo galan-

* „Apie gimimą“ *(lot.)*.

tiškumo žmogus buvo Luidžis Sperelis, spindėjęs neturtingojo karaliaus ir karalienės Karolinos dvare. Jis kūrė labai mielas eiles, persmelktas liūdno ir kilnaus epikūrizmo; mylėjo kaip subtilus meilužis ir turėjo daugybę meilės romanų, tarp jų keletą garsių, pavyzdžiui, su markize di Bunjano, nusinuodijusia iš pavydo, arba su grafiene Česterfyld, kuri mirė nuo džiovos ir kurią jis apraudojo giesmėse, odėse, sonetuose ir švelniausiose, nors kiek pompastiškose, elegijose.

Grafas Andrea Sperelis-Fjeskis d'Udženta, vienintelis palikuonis, toliau tęsė giminės tradicijas. Jis iš tikrųjų buvo idealus jauno XIX amžiaus italų senjoro tipas, tikras galantiškasis aristokratų rasės ir subtilių menininkų atstovas, paskutinis intlektualiosios giminės palikuonis.

Jis buvo – kaip čia pasakius – visas persismelkęs meno. Jo jaunystė, kupina įvairių ir gilių studijų, atrodė žadanti stebuklus. Iki dvidešimties metų ilgą knygų skaitymą kaitaliojo su ilgomis kelionėmis drauge su tėvu – šiam vadovaujant Andrea pavyko užbaigti savo išskirtinį estetinį išsiauklėjimą pedagogų nevaržomam ir netrukdomam. Būtent iš tėvo jis perėmė meninį skonį, aistringą grožio kultą, paradoksalią panieką prietarams ir nepasotinamą godulį malonumams.

Jo tėvas, išaugęs tarp paskutinio Burgundijos dvaro spindesio, mokėjo plačiai gyventi, didžiai išmanė jausminį gyvenimą ir drauge turėjo savitą baironišką polinkį fantastiškajam romantizmui. Po audringos aistros jo paties vedybos įvyko kone tragiškomis aplinkybėmis. Vėliau jis visaip drumstė vedybinio gyvenimo rimtį, viską jame versdamas aukštyn kojomis. Galop išsiskyrė su žmona ir laikė savo sūnų visada šalia savęs, keliaudamas su juo skersai išilgai Europos.

Taigi Andrea gavo, kaip sakoma, gyvą auklėjimą, tai yra ne tiek iš knygų, kiek iš žmonių veiklos pavyzdžių. Ir jo dvasia buvo sugadinta ne tik aukštos kultūros, bet ir praktiškosios patirties, o smalsumas darėsi juo skvarbesnis, juo plėtėsi žinios. Jis iššvaistė save nuo pat pradžių, nes didžiulės jaus-

minės galios, kuriomis buvo apdovanotas, nesiliovė tiekusios neišsemiamų lobių jo išlaidumui. Bet, augdamos jame, šitos jėgos griovė kitą jėgą, *moralinę*, kurios net tėvas nesiliovė slopinęs. Ir Andrea nepastebėjo, kad jo gyvenimas tėra nuolatinis jo gebėjimų, jo vilčių, jo malonumų praradimas, savotiškas, laipsniškas visa ko atsisakymas, ir kad jo troškimai, nors ir lėtai, bet nepermaldaujamai senka.

Be kitų, esminių maksimų, tėvas įskiepijo jam ir tokią: „Reikia *sukurti* savo gyvenimą, kaip sukuriamas meno kūrinys. Būtina, kad išsilavinusio žmogaus gyvenimas būtų jo nuosavas kūrinys. Čia glūdi tikrasis pranašumas".

Tėvas taip pat jį mokė: „Privalu – nors tai kainuotų labai brangiai, – išsaugoti visą savo laisvę, netgi apsvaigus. *Habere, non haberi** – štai išprususio žmogaus devizas".

Ir dar kalbėjo: „Gailestis – tuščias dykinėjančių sielų penas. Labiausiai reikia vengti gailesčio, nuolat pripildyti sielą naujais pojūčiais ir naujais vaizdiniais".

Bet šie *laisvi* principai, kurie dėl dviprasmiškumo galėjo būti aiškinami kaip aukščiausi moraliniai kriterijai, kaip tik krito į *nelaisvą* prigimtį, tai yra į sielą žmogaus, kurio valios jėga buvo nepaprastai silpna.

Ir dar viena tėvo sėkla klastingai suvešėjo Andrea sieloje – sofizmo sėkla. „Sofizmas, – kalbėjo neatsargusis auklėtojas, – yra bet kokio malonumo ir bet kokios žmogaus kančios pagrindas. Taigi žadinti ir dauginti sofizmus, vadinasi, aštrinti ir dauginti savo malonumus ar savo paties kančias. Galbūt mokėjimo gyventi esmė – tiesos temdymas. Žodis – gilus, jame išsilavinusiam žmogui paslėpti neišsemiami lobiai. Graikai, žodžio meistrai, yra iš tikrųjų patys subtiliausi antikos malonumų žinovai. Sofistai labiausiai spindėjo Periklio amžiuje, linksmybių amžiuje".

* Valdyti, bet nesileisti valdomam *(lot.)*.

Panašios sėklos rado palankią dirvą negaluojančiame jaunuolio prote. Ir melas ne tiek kitiems, kiek sau pamažu tapo Andrea taip glaudžiai prie jo sąmonės prilipusiu drabužiu, kad jis jau niekada negalėjo nei būti atviras, nei vėl save sutramdyti.

Po ankstyvos tėvo mirties, būdamas dvidešimt vienerių metų, jis tapo vieninteliu nemenko turto šeimininku, atplėštu nuo motinos savo aistrų ir pomėgių. Praleido penkioliką mėnesių Anglijoje. Motina antrąkart ištekėjo už seno meilužio. O jis, mylėdamas Romą išskirtine meile, persikėlė į ją gyventi.

Iš tikro Roma buvo jo didžioji meilė: ne Cezarių Roma, bet popiežių Roma; ne arkų, termų, forumų Roma, o vilų, fontanų, bažnyčių Roma. Būtų atidavęs visą Koliziejų už Medičių vilą, Kampą Vačiną – už Ispanijos aikštę, Tito arką – už Vėžlių fontaną. Kunigaikštiška Kolonų, Dorijų, Barberinių prabanga traukė jį labiau nei sunykusi imperatorių didybė. Ir didžiausia jo svajonė buvo turėti rūmus, papuoštus Mikelandželo ir išdabintus Koračo – pavyzdžiui, Farnesių rūmus; arba turėti galeriją, pilną Rafaelio, Ticiano, Domenikino darbų, kaip ir Borgezės rūmus, arba turėti tokią vilą, kaip Alesandro Albanio, kur tamsūs buksmedžiai, raudonasis rytų granitas, baltasis Lunio marmuras, graikiškos statulos, Atgimimo tapyba arba prisiminimai, susiję su viena ar kita vieta, suptų kerinčiu žavesiu kokią nors jo didžiąją meilę. Markizės d'Ateletos, savo pusseserės, namuose į aukštuomenės išpažinčių albumą, prie klausimo: „Kuo norėtumėte būti?“, jis įrašė: „Romos kunigaikščiu“.

Atvažiavęs į Romą 1884 metų rugsėjo gale, įsikūrė Cukario rūmuose, šalia Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios, žaliame katalikiškame aukštuomenės šiltadaržyje, kur skubančias valandas ženklina Pijaus VI obelisko šešėlis. Visas spalis prabėgo besirūpinant rūmų apstatymu, paskui, kai kambariai buvo sutvarkyti ir paruošti, naujuose namuose jis išgyveno keletą neįveikiamo liūdesio dienų. Buvo bobų vasara, iškilmingas ir

švelnus „mirusiųjų pavasaris“, kuriame skendėjo Roma, visa auksinė kaip Tolimųjų Rytų miestas, po kone pieno spalvos dangumi, permatomu it dangūs, atsispindintys Pietų jūrose.

Šitas oro ir šviesos alpesys, kur visi daiktai, regėjos, tarsi prarado savo tikroviškumą ir tapo nematerialūs, apgaubė jaunuolį begaliniu nuobodžiu, nenusakomu nepasitenkinimu, diskomfortu, vienatve, tuštuma, ilgesiu. Toji neaiški negalia galbūt jį suėmė ir nuo klimato, įpročių, gyvenimo būdo permainos. Dvasia paverčia neaiškius organizmo pojūčius psichikos reiškiniais, kaip miegančio žmogaus pojūčiai virsta tam tikrais sapnais.

Žinoma, dabar jis įžengė į naują gyvenimo tarpsnį. Tai ar nūnai susiras moterį ar kokią veiklos sritį, kurios užvaldys jo širdį ir taps jo *tikslas*? Andrea sieloje nebuvo nei pasitikėjimo savo jėgomis, nei pergalės ar laimės nuojautos. Visas persiėmęs ir persisotinęs menu, jis dar nebuvo sukūręs jokio reikšmingesnio kūrinio. Kupinas meilės ir malonumų troškulio, dar nė karto nemylėjo iš tikro ir nė karto nuoširdžiai niekuo nesimėgavo. Nors ir kankinosi dėl Idealo, minčių padangėse dar nešmėkščiojo tikras jo paveikslas. Iš prigimties ir dėl savo išsiauklėjimo nekęsdamas skausmo, buvo iš visų pusių pažeidžiamas, iš visų pusių atviras kančiai.

Šitoje prieštaringoje polinkių sumaištyje jis prarado bet kokią valią ir bet kokią dorą. Visko atsisakydama, valia užleido skeptrą instinktams, estetinis jausmas pakeitė moralinę nuostatą. Bet šitas aukščiausias, subtiliausias, galingiausias ir amžinai gyvas estetinis jausmas palaikė jo sieloje tam tikrą pusiausvyrą, todėl galima tarti, kad jo gyvenimas buvo nuolatinė priešiškų jėgų kova, įspausta į tam tikros pusiausvyros rėmus. Intelektualai, išauklėti Grožio kulto, visada, net ir būdami labiausiai ištvirkę, išsaugo tam tikrą padorumą. Grožio sąvoka, sakyčiau, yra jų vidinės esybės *ašis*, apie kurią sukasi visos jų aistros.

Virš šio liūdesio dar sklandė prisiminimas apie Konstanciją Lendbruk – neaiškus prisiminimas, kaip išsikvėpęs aromatas. Jo meilė Koni buvo ganėtinai subtilus jausmas, o Konstancija buvo labai žavi moteris, panaši į vieną iš Tomo Lorenco sukurtų padarų; buvo apdovanota švelniausiomis moteriškosios gracijos subtilybėmis, o jas taip brangina raukčių, mezginių, aksomo, blizgančių akių ir pravertų lūpų dailininkai. Koni buvo tarsi antrasis mažosios grafienės Šeftsberi įkūnijimas. Gyva, šneki, labai judri, dosniai dalijanti vaikiškus mažybinius vardus ir skambų it varpelis juoką, lengvai pasiduodanti netikėtam švelnumui, ūmiam liūdesiui, staigiems pykčio proveržiams, suteikė jųdviejų meilei daug polėkio, daug įvairovės, daug aikščių. Maloniausia jos savybė buvo gaivumas, patvarus, nuolatinis, niekad neišblėstantis gaivumas. Prabudusi po meilės nakties, ji visada kvepėdavo ir būdavo tokia tyra, tarsi išlipus iš vonios. Ir iš tikrųjų Andrea atmintyje dažniausiai iškildavo vien tokios detalės: pusiau krintantys ant sprando, pusiau auksinėm šukom suimti į kuodą plaukai ir tarsi išblukusios žibuoklės akių baltymuose plaukiojančios rainelės; linksma, prasižiojus, drėgna burna, papuošta dviem dantų eilėmis, apkraštuotomis dantenų sangvinu, ir visa pritemdyta užuolaidų šešėliais, klojančiais ant lovos melsvai žalius aušros šydus, panašius į povandeninės uolos skleidžiamą šviesą.

Bet melodingas Koni Lendbruk čiauškėjimas praskriejo virš Andrea sielos kaip lengva muzika, tepalikusi kuriam laikui jo ausyse tik linksmą priedainį. Dažnai, vakario liūdesio apimta, pilnomis ašarų akimis, ji sakydavo: *I know you love me not...* * Ir iš tikrųjų Andrea jos nemylėjo, ji nepatenkino jo geismų, jo moters idealas nebuvo toks šiaurietiškas. Vaizduotėje jį traukė kokia nors XVI amžiaus kurtizanė, nešiojanti ant veido žodžiais nenusakomą magišką šydą, savitai stebuk-

* Žinau, jūs manęs nemylite... *(Angl.)*.

lingą permatomą kaukę, it kokius užburiančius nakties kerus, dieviškąjį nakties siaubą.

Susitikęs kunigaikštienę di Šerni, doną Eleną Muti, jis pagalvojo: „Štai *mano* moteris“. Įsivaizdavo, kaip užvaldo ją, ir visą jo esybę užliejo džiaugsmingas pakilimas.

Pirmasis susitikimas įvyko markizės D'Ateletos namuose. Andrea pusseserės svetainės Rokadžovinės rūmuose* visada būdavo pilnos lankytojų. Šeimininkė juos traukdavo gyvu sąmojumi, kalbos laisvumu, niekad negęstančia šypsena. Žiūrėdamas į linksmus jos veido bruožus, prisimindavai kai kuriuos moterų profilius Moro Jaunesniojo piešiniuose Gravelo vinjetėse. Savo manieromis, skoniu, apdarais ir, kas be ko, dar pretenzingu maivymusi ji atrodė mažne kaip ponia Pompadur, nes iš tikro su Liudviko XV favorite ją siejo keistas panašumas.

Pas markizę Andrea Sperelis pietaudavo kiekvieną trečiadienį. Vieną antradienio vakarą, Valės teatro ložėje, juokdamasi markizė jam tarė:

– Žiūrėk, nepraleisk rytdienos pietų, Andrea! Tarp svečių bus viena *įdomi*, netgi *fatališka* moteris. Todėl apsiginkluok prieš kerus. Tu dabar išgyveni silpnumo akimirkas.

Andrea juokais atsakė:

– Jeigu leisi, pussesere, ateisiu beginklis, netgi apsirengęs aukos drabužiais. Šie drabužiai tarsi jaukas. Aš dėviu juos jau keletą vakarų, bet – deja! – veltui.

– Greitai išmuš aukos valanda, pusbroli.

– Auka pasirengusi.

Kitą vakarą jis atėjo į Rokadžovinės rūmus keliomis minutėmis anksčiau nei įprasta su nuostabia gardenija kilpoje ir neaiškiu nerimu širdyje. Jo karieta sustojo piešais vartus – pravažiavimą buvo užstojusi kita karieta. Livrėjos, arkliai, visa damos lipimo iš karietos ceremonija buvo tarsi paženklin-

* Šie rūmai stovi Farnesių aikštėje, priešais Prancūzijos ambasadą.

ta kilmingos giminės antspaudu. Grafas pastebėjo aukštą ir liekną figūrą, deimantais nubertus plaukus ir mažytę koją ant laiptelio. Paskui, lipdamas laiptais, pamatė damą iš nugaros.

Ji ėjo priešais jį lėtai, minkštai, kažkaip ritmingai. Aplink liemenį, neuždengdamas pečių, ant balto kaip gulbės pūkai kailio krito apsiaustas atsegtomis sagomis. Apnuoginti, blyškūs it šlifuotas dramblio kaulas pečiai buvo tarsi perskirti plona vagele, einančia tarp menčių, kurios, paskendusios suknelės nėriniuose, sudarė vos akiai įžiūrimą ir nelyginant sparnai išlenktą kreivę; nuo pečių kilo lankstus ir apvalus kaklas, o sprandu spirale vijosi plaukai, sudarydami ant pakaušio kuodą, prismeigtą smeigtukais su brangiais akmenimis.

Tokia harmoninga nepažįstamos damos eigastis taip maloniai glostė Andrea žvilgsnį, kad jis, susižavėjęs, sustojo ant pirmos laiptų aikštelės. Garsiai šiugždėdamas laiptais vilkosi šleifas. Tarnas ėjo paskui savo ponią ne raudonu kilimu, o iš šono, palei sieną. Kontrastas tarp nuostabios būtybės ir įsitempusio automato buvo ganėtinai keistas. Andrea nusišypsojo.

Prieškambaryje, kol tarnas vilko apsiaustą, dama metė greitą žvilgsnį į įeinantį jaunuolį. Andrea išgirdo pristatymo žodžius:

– Jo didenybė kunigaikštienė di Šerni!

Ir iškart po to:

– Ponas grafas Sperelis-Fjeskis d'Udženta!

Jam patiko, kad jo vardas buvo ištartas išsyk po šios moters vardo.

Svetainėje jau buvo markizas ir markizė d'Ateletai, baronas ir baronienė d'Izola, donas Filipas del Montė. Židinyje degė ugnis, prie jo buvo pristumta keletas krėslų, o ant jų žemų atlošų buvo nusvirusios keturios bananinės palmės plačiais, raudonom gyslom išvagotais lapais. Markizė išėjo sutikti svečių ir, kaip jai buvo įprasta, juokdamasi tarė:

– Dėl laimingo atsitiktinumo man nebereikia judviejų pristatyti. Pusbroli Spereli, nusilenkite dieviškajai Elenai.

Andrea žemai nusilenkė. Žiūrėdama jam į akis, kunigaikštienė grakščiai padavė ranką.

– Labai džiaugiuosi jus matydama, grafe. Man tiek daug pasakojo apie jus Liucernoje praeitą vasarą vienas jūsų draugas – Džulijus Muzelaras. Turiu prisipažinti, buvau susidomėjusi... Muzelaras davė man perskaityti rečiausią jūsų knygą, *Sakmę apie hermafroditą*, ir dovanojo jūsų ofortą „Sapnas“, etiudą prie teksto. Tai neįkainojamas lobis. Esu nuoširdžiausia jūsų gerbėja. Nepamirškite to.

Ji kalbėjo su pertrūkiais. Balsas buvo toks įtaikus, jog atrodė, kad tavo kūną glamonėja rankos; žvilgsnis ypatingas, tarsi įsimylėjęs ir goslus – toks žvilgsnis jaudina visus vyrus ir ūmai uždega jų aistras.

Tarnas pranešė:

– Kavalierius Sakumis!

Atvyko aštuntasis, paskutinis, svečias.

Tai buvo Japonijos pasiuntinybės sekretorius, mažutis, pageltęs, atsikišusiais skruostikauliais, pailgomis, įkypomis, krauju pasruvusiomis akimis, kurios be perstogės mirkčiojo. Jo liemuo buvo per storas palyginti su pernelyg plonomis it šiaudeliai kojytėmis. Vaikščiojo jis pirštų galus atsukęs į vidų, tarsi jo šlaunys būtų buvusios stipriai suveržtos diržu. Frako skvernai per platūs, kelnės baisiausiai susiraukšlėjusios; aiškiai galėjai matyti, kad kaklaraištį jam parišo neįgudusios rankos. Buvo panašus į figūrėlę, nuimtą nuo geležinio lakuoto šarvo, ar į siaubingo vėžiagyvio kiaukutą, kurį paskui kaži koks vakarietiškas tarnas įguzojo į drabužius. Bet, kad ir koks jis buvo nerangus, jo veido išraiška bylojo apie gudrumą, o lūpų kampučiai – apie ironiją.

Svetainės vidury japonas nusilenkė. Cilindras iškrito jam iš rankų.

Baronienė d'Izola, mažytė blondinė su daugybe garbanėlių ant kaktos, grakšti ir bruzdi kaip jauna beždžionė, skambiu balsu tarė:

– Eikšekit čionai, Sakumi, čionai, prie manęs!

Ir japonų kavalierius pasuko tolyn, tebesišypsodamas ir tebelinkčiodamas.

– Ar šiandien pamatysime princesę Isė? – paklausė jį dona Frančeska d'Ateleta, kuri, tenkindama žaismingos vaizduotės užgaidas, mėgo kolekcionuoti Romos salonuose rečiausius egzotiškųjų kolonijų egzempliorius.

Azijietis šnekėjo barbariška, vos suprantama kalba iš anglų, prancūzų ir italų kalbų mišinio.

Visi kiti klegėjo sykiu. Tai buvo panašu į chorą, iš kurio kartkartėm sidabrinėmis trelėmis išsiverždavo skambus markizės juokas.

– Aš jus, žinoma, sykį kažkur mačiau; nežinau kur, nežinau kada, bet, be abejo, mačiau, – prakalbo Andrea Sperelis stovėdamas priešais kunigaikštienę. – Kai žiūrėjau, kaip lipate laiptais, mano atminties gelmėse pabudo neaiškus prisiminimas, kažkas, kas atitiko jūsų žingsnių ritmą, kaip kad iš muzikinių sąskambių gimsta vaizdas... Man nepavyko aiškiau prisiminti, bet kai pasisukote, pajutau, kad jūsų profilis, be abejonės, sutampa su tuo vaizdu. Tai negalėjo būti tik spėlionė, taip pasireiškė paslaptingas nesąmoningas atminties fenomenas. Žinoma, sykį kažkur mačiau jus! Kas žino! Gal svajonėse, gal kitame pasaulyje, gal ankstesniame gyvenime...

Tardamas paskutinius pernelyg sentimentalius, chimeriškus žodžius, jis nuoširdžiai nusijuokė, tarsi norėdamas užbėgti už akių nepatikliai ar ironiškai damos šypsenai. Bet Elena buvo rimta. „Ar ji klausėsi, ar galvojo apie kitą? Ar jai patiko tokios kalbos, o gal ji savo rimtumu norėjo parodyti, kad šaiposi iš jo? Ar ji pati norėjo padėti jam atlikti tą gundymo darbą, kurį jis taip rūpestingai pradėjo, ar atsitvėrė nuo jo abejingu ir atsainiu tylėjimu? Ar šita moteris apskritai jam prieinama?" Sutrikęs Andrea stengėsi įminti šią paslaptį. Daugelis ypač įžūlių, įpratusių suvedžioti moteris vyrų pažįsta šį neryžtingumo jausmą, kurį kai kurios moterys sužadina savo tylėjimu.

Tarnas atidarė didžiąsias duris į valgomąjį.

Markizė paėmė už parankės doną Filipą del Montę ir parodė pavyzdį kitiems. Visi nusekė jai įkandin.

– Eime, – tarė Elena.

Andrea pasirodė, kad ji atsirėmė jam į ranką atsiduodama jo valiai. Bet ar tai nebuvo tik jo norų iliuzija? Galbūt. Spėliojo ir šiaip, ir taip, bet su kiekviena prabėgusia akimirka juto, kaip jį vis labiau užvaldo švelniausi kerai, o su kiekvienu atodūsiu vis didėja troškimas prasiskverbti į šios moters sielą.

– Pusbroli, čia, – tarė dona Frančeska, rodydama jam vietą.

Už ovalaus stalo jis buvo pasodintas tarp barono d'Izolos ir kunigaikštienės di Šerni, priešais kavalierių Sakumį, kuris sėdėjo tarp baronienės d'Izolos ir dono Filipo del Montės. Markizas ir markizė įsitaisė stalo galuose. Ant stalo žėrėjo porcelianas, sidabras, krištolas ir gėlės.

Labai nedaugelis moterų galėjo varžytis su markize d'Ateleta savo išmone rengti pietus. Stalo serviravimu ji rūpinosi daugiau nei savo tualetais. Rafinuotas jos skonis nepraleisdavo nė vienos smulkmenos, ir iš tikro ji buvo tarsi kokia užstalinės elegancijos madų diktuotoja. Jos fantastiškas stalų puošimo naujoves tuojau perimdavo Romos aristokratija. Kaip tik šią žiemą ji įvedė į madą gėlių girliandas, pakabintas ant dviejų žvakidžių nuo vieno stalo galo iki kito, kaip ir plonų ploniausias pieno ir opalo atspalvių Murano vazas su viena orchidėja; vazos buvo statomos tarp įvairių bokalų priešais kiekvieną kviestinį svečią.

– Šėtono gėlė, – tarė Elena Muti, imdama stiklinę vazą ir apžiūrinėdama iš arti raudoną kaip kraujas beformę orchidėją.

Elenos balsas buvo toks sodrus, kad net patys paprasčiausi žodžiai ir pačios įprasčiausios frazės jos lūpose įgaudavo sunkiai nuspėjamą reikšmę, paslaptingą atspalvį ir naują grakš-

tumą. Taip žinomas Frigijos karalius paversdavo auksu viską, ką tik paliesdavo ranka.

– Jūs laikote simbolinę gėlę, – sušnabždėjo Andrea, žiūrėdamas į moterį, kuri tuo metu jam atodė nenusakomai žavi.

Elena vilkėjo ganėtinai blyškią, nubarstytą sidabro taškeliais ir blizgančią po senoviniais Murano nėriniais suknelę, nenusakomo baltumo, pereinančio į šviesiai gelsvą spalvą. Beveik nenatūrali gėlė, tarsi suvešėjusi blogio dirvoje, lingavo ant stiebelio virš trapios vazos, kurią dailininkas, be abejo, išpūtė iš skystos gemos masės.

– Bet man labiau patinka rožės, – tarė Elena, dėdama į vietą orchidėją su pasibjaurėjimu veide, kuris nesiderino su ankstesniu impulsyviu smalsumu.

Paskui prisidėjo prie bendro pokalbio. Dona Frančeska kalbėjo apie paskutinį priėmimą Austrijos ambasadoje.

– Ar matei ponią de Kagen? – paklausė ją Elena. – Ji buvo užsivilkusi geltoną tiulio suknelę, nubertą galybe kolibrių rubinų akimis. Nuostabus šokantis paukščių narvas... O ledi Oulis matei? Ji vilkėjo baltą *tarlatano* suknelę, papuoštą jūros dumbliais ir daugybe raudonų žuvyčių, o ant dumblių ir žuvyčių dar kitą, žalsvą suknelę. Nematei? Atrodė kaip nepakartojamai gražus akvariumas...

Ir, dar kiek paliežuvavusi, ėmė juoktis nuoširdžiu juoku, nuo kurio suvirpėdavo apatinė smakro dalis ir šnervės.

Matydamas tokį nesuvokiamą nepastovumą, Andrea vis dar dvejojo. Tie lengvabūdiški ir pikti žodžiai sklido iš tų pačių lūpų, kurios, ką tik ištarusios paprastų paprasčiausią frazę, sujaudindavo iki pačių širdies gelmių; jie sklido iš tų pačių lūpų, kurios, sučiauptos, jam atrodė panašios į Medūzos di Leonardo lūpas, į žmogišką sielos gėlę, nuo mirties, aistros ir baimės tapusią dieviška. „Kokia iš tikro yra ši būtybė? Ar ji pati suvokia, kad yra nuolat besikeičianti, o gal ji nesupranta savęs pačios, pasislėpusios už savo paslapties ribų? Kurie jos žodžiai ir kuri jos veido išraiška dirbtini, o kurie spontaniš-

ki?“ Noras tai sužinoti kankino Andrea, nors jam buvo malonu justi, kad šalia jo taip arti sėdi moteris, kurią jau buvo kone įsimylėjęs. Apgailėtinas įprotis analizuoti vis dėlto kurstė jį, trukdė jam užsimiršti. Ir, kaip Psichės smalsumas, kiekvienas mėginimas suprasti buvo kaip bausmė, kaip meilės atitolinimas, kaip geidžiamo objekto aptemdymas, kaip malonumo nutraukimas. „Ar nebūtų geriau nuoširdžiai atsiduoti pirmam gimstančios meilės saldesiui?“ Jis matė, kaip Elena lūpomis prisilietė šviesaus, kaip skystas medus, vyno. Jis irgi paėmė stiklą, į kurį tarnas įpylė tokio pat vyno, ir išgėrė su Elena. Abu sykiu pastatė stiklus ant stalo. Tas pats judesys privertė juos atsisukti vienas į kitą. Ir žvilgsnis uždegė labiau nei gurkšnis vyno.

– Kodėl nieko nekalbate? – paklausė Elena su apsimestiniu, truputį jos balsą pakeitusiu linksmumu. – Sklinda kalbos, kad esate neprilygstamas pašnekovas. Nagi, išsibudinkit!

– Ak, pusbroli, pusbroli! – sušuko dona Frančeska su užuojauta balse, kai donas Filipas del Montė kažką šnibždėjo jai į ausį.

Andrea ėmė juoktis.

– Kavalieriau Sakumi, mudu abu – tyleniai. Nagi kelkimės iš miegų!

Siauros azijiečio akys, šimtąsyk raudonesnės nei degantys nuo vyno skruostai, vylingai sublyksėjo. Iki tos akimirkos jis stebeilijosi į kunigaikštienę di Šerni kupinas ekstazės, kaip koks bonza į dievybės atvaizdą. Tarp gėlių girliandų jo platus veidas, tarsi prisikėlęs iš didžiojo humoristo Hokusajaus klasikinių puslapių, liepsnojo nelyginant rugpjūčio mėnulis.

– Sakumis, – pasilenkdamas prie Elenos pridūrė Andrea tyliu balsu, – įsimylėjęs.

– Ką?

– Jus. Nejaugi nepastebėjote?

– Ne.

– Pasižiūrėkite į jį.

Elena atsisuko. Ir, meilingai pažvelgusi į persirengusią statulą, taip nuoširdžiai nusijuokė, kad japonas pasijuto įžeistas ir aiškiai pažemintas.

– Gaudykite, – tarė Elena, norėdama jam atsilyginti, ir, nuskynusi iš girliandos baltą kameliją, numetė ją Tekančios Saulės pasiuntiniui. – Raskite joje panašumo į mane!

Azijietis komišku, atsidavimo kupinu judesiu pakėlė kameliją prie lūpų.

– Ak, ak, Sakumi, – subarė mažoji baronienė d'Izola, – jūs man neištikimas!

Japonas pralemeno keletą žodžių, ir jo veidas dar labiau užsiliepsnojo. Visi garsiai nusijuokė, tarsi tas užsienietis būtų buvęs pakviestas tam, kad kiti turėtų progą pasijuokti. Andrea, irgi juokdamasis, pasisuko į Muti.

Pakėlusi galvą, netgi mažumėlę atlošusi ją atgal, ji paslapčiomis apžiūrinėjo jaunuolį pro primerktas blakstienas tuo nenusakomu moterišku žvilgsniu, kuris čiulpte čiulpia, netgi, pasakyčiau, geria iš patikusio vyriškio visa, kas jame yra mieliausia, trokštamiausia, maloniausia, tai, kas pažadino joje tą instinktyvų seksualinį susižavėjimą, kuriuo prasideda aistra. Ilgos blakstienos slėpė akies rainelę, mažumėlę pasislinkusią į akies kampučius, baltymai tarsi plaukiojo skystoje, melsvoje šviesoje, apatinis vokas vos vos virpčiojo. Atrodė, kad žvilgsnis nukreiptas į Andrea burną kaip į pačią švelniausią vietą.

Iš tikro ši burna Eleną užbūrė. Nepriekaištingų linijų, ryškių spalvų, jausminga, mažumėlę žiauri, kai būdavo sučiaupta, ši jaunuoliška burna nepaprastai panėšėjo į Borgezės galerijoje kabantį nepažįstamo bajoro portretą, tą didį ir paslaptingą kūrinį, kuriame užburta vaizduotė buvo linkusi įžvelgti dieviškojo Cezario Bordžos atvaizdą, nutapytą dieviškojo Sancijaus teptuku. Kai juokiantis Andrea lūpos prasiverdavo, toji išraiška dingdavo, ir balti, lygūs, nepaprastai blizgantys dantys nušviesdavo visą burną, tokią gaivią ir linksmą, kaip berniuko burna.

Nespėjus Andrea atsigręžti, Elena nusuko žvilgsnį, bet ne taip greitai, jog jaunuolis nebūtų spėjęs pagauti jo atšvaito. Tada jį nutvilkė toks stiprus džiaugsmas, kad jis pajuto, kaip užsiplieskė skruostai. „Ji geidžia manęs! Ji geidžia manęs!“ – galvojo triumfuodamas, įsitikinęs, kad jau užkariavo nuostabiausią būtybę. Ir jam net šmėstelėjo mintis: „Tai dar niekada *nepatirtas malonumas*“.

Yra ypatingų moterų žvilgsnių, kurių mylintis vyras neiškeistų netgi į galimybę visiškai užvaldyti jų kūną. Kas nematė, kaip šviesiose akyse užsidega pirmoji švelnumo ugnelė, tas nepažįsta aukščiausios žmogiškosios laimės. Vėliau šiai akimirkai neprilygs jokia kita susižavėjimo akimirka.

Aplinkiniai šnekučiavosi vis garsiau, ir Elena paklausė:

– Ar pasiliksite Romoje visą žiemą?

– Visą, ir dar ilgiau, – atsakė Andrea, ir jam pasirodė, kad šitas paprastas klausimas nuskambėjo kaip meilės pažadas.

– Vadinasi, jau turite namą?

– Taip, Cukario rūmuose: *domus aurea**.

– Netoli Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios? Jums pasisekė!

– Kodėl pasisekė?

– Todėl, kad gyvenate vietoje, kuri man labiausiai patinka.

– Ten surinkta, kaip esencija inde, visos Romos grožybės, ar ne?

– Teisybė. Tarp Švč. Trejybės obelisko ir Pradėjimo kolonos tarsi votumas kabo mano katalikiška ir sykiu pagoniška širdis.

Toji frazė ją prajuokino. Jis jau buvo parašęs madrigalą apie kabančią širdį, bet neprisipažino – jam nesinorėjo toliau šnekėtis tokiu apsimestiniu ir lengvabūdišku tonu ir taip sugadinti sau slaptą malonumą. Todėl nutylėjo.

Ji irgi valandėlę patylėjo susimąsčiusi. Paskui vėl prisidė-

* Auksinis namas *(lot.)*.

jo prie bendro pokalbio, dar gyviau švaistydama sąmojų ir juoką, blizgindama dantis ir skeldama žodžių kibirkštis. Dona Frančeska įgėlė kunigaikštienei di Ferentino, subtiliai užsimindama apie jos lesbijietiškus nuotykius su Džovanela Dadi.

– Beje: Ferentino jau vėl skelbia naują labdaros mugę per Tris Karalius, – tarė baronas d'Izola. – Jūs dar nieko nežinote?

– Aš esu tos šventės globėja, – atsakė Elena Muti.

– Jūs neįkainojama globėja, – įsikišo donas Filipas del Montė, keturiasdešimtmetis vyras, beveik visas nuplikęs, subtilus kandžių epigramų kūrėjas, nešiojantis tarsi sokratišką kaukę ant veido, kuriame ypač judri dešinė akis žibėjo daugybe išraiškų išraiškėlių, o kairioji visada būdavo nejudri ir dėl apskrito monoklio atrodė it stiklinė. Būtum pamanęs, kad pirmąja jis naudojasi kaip išraiškos priemone, o antrąja – kaip regėjimo. – Per gegužės mugę jūs surinkote daugybę aukso.

– Ak, toji Gegužės mugė! Tikra beprotybė! – sušuko markizė d'Ateleta.

O kadangi tarnai ėmė pilstyti atšaldytą šampaną, pridūrė:

– Atsimeni, Elena? Mūsų suolai buvo greta.

– Penki luidorai už gurkšnį! Penki luidorai už kąsnelį! – juokaudamas ėmė šaukti donas Filipas del Montė, mėgdžiodamas varžytynių skelbėjo balsą.

Muti ir Ateleta juokėsi.

– Taip, taip, teisybė. Jūs, Filipai, buvote tasai šauklys, – tarė dona Frančeska. – Gaila, kad tavęs nebuvo, pusbroli! Už penkis luidorus būtum paragavęs vaisiaus, pirma paženklinto mano dantų, o už kitus penkis – atsigėręs šampano iš Elenos delno.

– Koks skandalas! – su siaubo grimasa veide sušuko baronienė d'Izola.

– Ak, Meri! O argi tu nepardavinėjai už vieną luidorą sa-

vo pačios uždegtų labai šlapių cigarečių? – tebesijuokdama užginčijo dona Frančeska.

O donas Filipas pareiškė:

– Aš mačiau kai ką geriau. Leonetas Lanca nežinau už kiek gavo iš grafienės di Lukoli cigarą, kurį toji laikė po pažastimi...

– Kokia šlykštynė! – vėl komiškai vaipydamasi prunkštelėjo mažoji baronienė.

– Kiekvienas labdaringas darbas yra šventas, – pamokomai tarė markizė. – Be perstogės krimsnodama vaisius, aš surinkau per du šimtus luidorų.

– O jūs? – vos vos šypsodamasis Andrea paklausė Muti. – O jūs su savo kūniškąja taure?

– Du šimtus septyniasdešimt.

Taip juokavo visi, išskyrus markizą. Tas Ateleta buvo jau senas žmogus, ištiktas nepagydomo kurtumo, kruopščiai išsipudravęs, išsidažęs šviesiai ruda spalva, žodžiu, dirbtinis nuo galvos iki kojų. Jis buvo panašus į vieną iš tų manekenų, kurių matai vaškinių figūrų muziejuose. Retkarčiais ir kone visada ne laiku jis šaižiai nusijuokdavo, ir tada pamanydavai, kad sugirgždėjo jo kūne paslėptas surūdijęs mechanizmas.

– Bet vienu metu gurkšnio kaina pakilo iki dešimties luidorų. Suprantate? – pridūrė Elena. – Galiausiai tas beprotis Galeacas Sečinarijus pasiūlė man visus penkis šimtus lirų, jeigu aš nusišluostysiu pirštus į jo šviesią barzdą...

Pietų pabaiga, kaip visuomet d'Ateletos namuose, buvo nuostabi, nes tikra prašmatna išryškėja tik tada, kai paduodamas *dessert*. Visi tie rafinuoti ir reti patiekalai, išmoningai išdėlioti krištolinėse vazose su sidabro apdaila, teikė malonumą ne tik gomuriui, bet ir akiai. Tarp lapais papuoštų XVIII amžiaus kandeliabrų, pagyvintų faunais ir nimfomis, sviro susipynusių kamelijų ir žibuoklių girliandos. O ant sieninių gobelenų faunai ir nimfos ir kitos gracingos figūros iš arkadiškosios mitologijos, visi tie Silvandrai, Filai ir Rozalindos sa-

vo švelnumu teikė gyvumo vienam iš tų šviesių kiteriškųjų peizažų, sukurtų Antuano Vato fantazijos.

Lengvą erotinį susijaudinimą, kuris apima žmones po moterimis ir gėlėmis papuoštų pietų, galėjai justi žodžiuose, prisiminimuose apie Gegužės mugę, kur damos, karštai trokšdamos surinkti kuo didesnę pinigų sumą, stengėsi su negirdėtu akiplėšiškumu pritraukti pirkėjus.

– Ir jūs sutikote? – paklausė Andrea Sperelis.

– Aš paaukojau savo rankas Labdarai, – atsakė Elena. – Už daugiau nei dvidešimt penkis luidorus!

– *All the perfumes of Arabia will not sweeten this little hand...* *

Kartodamas ledi Makbet žodžius, jis juokėsi, bet širdyje jautė užgimstant neaiškią kančią, nenusakomą skausmą, panašų į pavydą. Ir dabar, staiga, ėmė įžvelgti tarsi atspalvį kažko, kas peržengia ribas, kažką, kas būdinga kurtizanei ir kas retkarčiais subjaurodavo kilmingos damos manieras. Kai kurios jos balso ir juoko intonacijos, kai kurie judesiai, kai kurios pozos, kai kurie žvilgsniai, galbūt prieš pačios valią, skleidė pernelyg afroditiškus kerus. Ji pernelyg lengvai švaistė regimąjį savo gracijos žavesį. Kartkartėm, visiems matant, gal netyčia ji padarydavo kokį judesį arba nutaisydavo pozą, arba veido išraišką, kurie alkovoje būtų privertę meilužį suvirpėti. Žiūrėdamas į Eleną, kiekvienas galėjo apgobti ją nešvariomis svajonėmis, įminti slaptų jos glamonių paslaptį. Iš tikrųjų ji atrodė sukurta tik praktiškajam meilės žaismui, ir oras, kuriuo ji alsavo, visada liepsnojo nuo jos sukeltų geidulių.

“Kiekgi vyrų ji turėjo? – pagalvojo Andrea. – Kiek prisiminimų ši moteris saugo savo sieloje ir savo kūne?“

Širdin plūstelėjo karti banga, kurios gelmėje visuomet virė kunkuliavo tas jo tironiškas nepakantumas tam, ko jis negali

* Visi Arabijos kvepalai nenuplaus šitos rankutės... *(angl.)*.

turėti ir valdyti visiškai. Ir jis neįstengė atitraukti akių nuo Elenos rankų.

Iš šitų neprilygstamų, švelnių, baltų, idealiai permatomų rankų, išvagotų vos įžiūrimu melsvų gyslelių tinklu, iš šitų truputį išlenktų rausvų delnų, kuriuose chiromantas būtų suradęs tamsių linijų sampynų, iš šitų delnų gėrė dešimt, penkiolika, dvidešimt vyrų, gėrė vienas po kito ir už tai mokėjo. Jis *įsivaizdavo*, kaip tų nepažįstamų vyrų galvos lenkiasi ir siurbia vyną. Bet Galeacas Sečinarijus buvo vienas iš jo draugų: gražus ir linksmas vyras su karališka Lučijaus Vero barzda, baisus varžovas.

Tada, tų vaizdų paveiktas, jo gašlumas išvirto mažne žiaurumu, ir jį suėmė toks skausmingas nekantrumas, kad jam pasidingojo, jog šitie pietūs niekad nesibaigs. „Aš gausiu iš jos pažadą dar šį vakarą“, – pagalvojo. Jį kankino nerimas kaip žmogų, bijantį išleisti iš rankų turtą, į kurį tiesiasi daugelio varžovų rankos. Nepagydoma ir nepasotinama tuštybė jį jau svaigino pergalės svaiguliu. Žinoma, kuo daugiau pavydo ir troškimų sukelia kitiems daiktas, priklausantis vienam žmogui, tuo labiau jis didžiuojasi juo. Tuo būtent ir pasireiškia moterų patrauklumas scenoje. Kai visas teatras aidi nuo plojimų ir dega vienu troškimu, tas vienintelis, kuriam skirti žvaigždės žvilgsnis ir šypsena, jaučiasi apkvaitęs nuo išdidumo it nuo stiklo pernelyg stipraus vyno ir pameta galvą.

– Tu, kuri esi novatorė, – kreipėsi Muti į doną Frančeską, merkdama pirštus į šiltą vandenį vazoje iš melsvo krištolo su sidabriniu apkraščiu, – turėtum įvesti paprotį paduoti vandenį rankoms plautis ąsotyje ir senam dubeny, ir tik jau ne prie stalo. Šitas modernas bjaurus, ar ne, Spereli?

Dona Frančeska atsistojo. Kiti padarė tą patį. Andrea nusilenkė ir pasiūlė ranką Elenai, o ši, net nenusišypsojusi, pažiūrėjo į jį ir lėtai atsirėmė į ją savo apnuoginta ranka. Paskutiniai jos žodžiai buvo linksmi ir lengvabūdiški, o žvilgsnis, priešingai, toks rimtas ir gilus, kad jaunuolis pajuto, kaip jis įsmigo jam į pačią širdį.

– Ar ateisite, – paklausė Elena, – rytoj vakare į balių Prancūzijos ambasadoje?

– O jūs? – paklausė Andrea.

– Aš ateisiu.

– Ir aš.

Ir nusišypsojo kaip du įsimylėjėliai.

Paskui, sėsdamasi krėslan, pridūrė:

– Sėskitės ir jūs.

Sofa stovėjo toliau nuo židinio, už rojalio, kurio dalis buvo uždengta prabangaus audinio klostėmis; viename rojalio kampe bronzinė gervė pakeltame snape laikė lėkštę su trimis grandinėlėmis nelyginant kokias svarstykles; ant lėkštės gulėjo nauja knyga ir mažas japoniškas kardas su sidabrinėmis chrizantemomis ant dėklo ir gardos.

Elena paėmė iki pusės išpjaustytą knygą, perskaitė pavadinimą ir padėjo atgal. Lėkštelė sujudėjo, kardas nukrito. Ir kai Andrea ir ji sykiu pasilenkė jo pakelti, jų rankos susilietė. Atsitiesdama ji smalsiai apžiūrinėjo gražų ginklą, o Andrea ėmė kalbėti apie naująjį romaną, leisdamasis į bendrus samprotavimus apie meilę.

– Kodėl jūs laikotės taip atokiai nuo „didžiosios publikos"? – paklausė ji. – Negi prisiekėte ištikimybę „dvidešimt penkiems egzemplioriams"?

– Taip, amžiną ištikimybę. Maža to, mano vienintelė svajonė – „Vienintelis egzempliorius", skirtas „Vienintelei Moteriai". Tokioje demokratinėje visuomenėje kaip mūsiškė prozos arba eilių meistras turi atsisakyti bet kokios naudos, jeigu ji nėra meilė. Juk tikras skaitytojas – ne tas, kuris mane perka, o tas, kuris mane myli. Vadinasi, tikras skaitytojas yra mylinti moteris. Lauras tam ir yra, kad pritrauktų mirtą...

– O šlovė?

– Tikroji šlovė ateina tik po mirties, taigi ji negali teikti malonumo. Kas man iš to, jeigu aš turiu, tarkim, Sardinijoje, dešimt skaitytojų, dar dešimt – Empolyje ir penkis – Orvie-

te? Ir kas man iš to, kad apie mane žinos tiek, kiek apie konditerį Ticėjų arba kvepalų pardavėją Kajų? Aš, autorius, stosiu prieš palikuonis taip apsiginklavęs, kaip įstengsiu, bet aš, žmogus, tetrokštu tokio triumfo vainiko, kurį man uždės... gražios apnuogintos rankos.

Ir žvilgtelėjo į apnuogintas iki pečių Elenos rankas. Per sulenkimus ir visa savo forma jos buvo tokios tobulos, kad priminė jam Firencuolos palyginimą: „antikinė vaza, nulieta meistro rankų"; taip turėjo atrodyti „Paladės, stovinčios priešais piemenį", rankos. Jų pirštai slydo ginklo rantais, ir blizgantys nagai, regėjos, buvo panašūs į brangias gemas, puošiančias jos pirštus.

– Jeigu neklystu, – tarė Andrea, degindamas ją ugniniu žvilgsniu, – jūsų kūnas tikriausiai kaip Koredžo Danajės. Aš tai jaučiu, netgi matau, pagal jūsų rankų formą.

– Ak, Spereli!

– O argi iš žiedelio jūs nesusidarote vaizdo apie visą augalo formą? Jūs, žinoma, esate Akrizijaus duktė, gaunanti krūvas aukso, tiktai ne to, kurį surinkote Gegužės mugėje! Brr! Ar prisimenate tą paveikslą Borgezės galerijoje?

– Prisimenu.

– Aš neapsirikau?

– Gana, Spereli, prašau jus.

– Kodėl?

Ji nutilo. Jiedu jautė aplink save siaurėjant žiedą, jis greitai juos uždarys kartu ir sukaustys. Nei jis, nei ji nesuvokė, kaip greitai tai įvyks. Praėjus dviems ar trims valandoms po jų pirmojo susitikimo, mintyse jie jau buvo vienas kitam atsidavę, ir šis abipusis atsidavimas atrodė natūralus.

Kiek palūkėjusi, nežiūrėdama į jį, Elena tarė:

– Jūs labai jaunas. Ar jau daug mylėjote?

Jis atsakė kitu klausimu:

– O katras, jūsų manymu, yra tobulesnis meilužis? Ar tas, turintis kilnią ir menišką sielą ir gebantis vienoje moteryje

rasti tai, kas Amžinai moteriška, ar tas, kitas, subtilus ir karštas meilužis, kuris privalo prisiliesti prie visų moterų lūpų kaip prie idealaus klavesino gaidų, kad surastų džiaugsmingiausią, skambiausią akordą?

– Nežinau. O kaip atrodo jums?

– Aš irgi nežinau, kaip įminti šią didžiąją jausmų mįslę. Bet mintyse esu nesąmoningai išbandęs visus klavesino klavišus ir bijau, kad – bent jau sprendžiant pagal mano vidinius pojūčius – aš radau tą džiaugsmingiausią „do"?

– Ir jūs bijote?

– *Je crains ce que j'espère.**

Jis kalbėjo šita manieringa kalba paprastai, dirbtiniais žodžiais beveik išeikvodamas savo jausmo jėgą. Ir Elena juto, kaip jo balsas vilioja ją tarsi į kokį tinklą ir neša tolyn nuo urduliuojančio gyvenimo.

– Jo ekscelencija kunigaikštienė di Mačiljano! – pranešė tarnas.

– Grafas di Džisis!

– Madam Chrizoloras!

– Markizas ir markizė Masa d'Albė!

Svetainės prigužėjo žmonių. Ilgi blizgantys šleifai vilkosi ryškiai raudonu kilimu; iš po deimantais nusėtų, perlais siuvinėtų, gėlėmis papuoštų suknelių baltavo nuogi pečiai; kone visų plaukai blizgėjo nuo tų nuostabių šeimos brangenybių, kurių mes taip pavydime Romos aristokratijai.

– Jos didenybė kunigaikštienė di Ferentino!

– Jo didenybė kunigaikštis di Grimitis!

Jau susibūrė įvairios grupės, įvairūs paskalų ir galantiškumo židiniai. Didžiausia grupė, iš vienų vyrų, susimetė prie rojalio aplink kunigaikštienę di Šerni, kuri atlaikė visą šią apsuptį stovėdama. Ferentino priėjo prie draugės ir, sveikindamasi su ja, papriekaištavo:

* Aš bijau to, ko viliuosi *(pranc.)*.

– Kodėl šiandien nebuvai pas Nini Santamarta? Mes tavęs laukėme.

Ji buvo aukšta ir liesa, keistų žalių akių, kurios atrodė giliai pasislėpusios tamsiose akiduobėse. Vilkėjo juodą suknelę, su gilia smailia iškirpte ant krūtinės ir nugaros. Šviesiuose pelenų spalvos plaukuose segėjo didžiulį, kaip Dianos, pusmėnulį iš briliantų ir staigiais judesiais mojavo raudonų plunksnų vėduokle.

– Nini šį vakarą važiuoja pas madam van Hufel.

– Ir aš vėliau užsuksiu pas ją valandėlei, – tarė Muti.

– Ten mudvi ir pasimatysime.

– Ak, Udženta, – tarė kunigaikštienė, kreipdamasi į Andrea, – aš gi jūsų ieškau, norėdama priminti apie mūsų pasimatymą. Rytoj ketvirtadienis. Kardinolo Imenreto daiktų išpardavimas prasideda rytoj, vidurdienį. Užsukite manęs paimti pirmą valandą.

– Būtinai, kunigaikštiene.

– Aš privalau žūtbūt įsigyti tą kalnų krištolą.

– Bet jūs tikriausiai turėsite keletą varžovių.

– Mano pusseserę.

– O dar?

– Mane, – tarė Muti.

– Tave? Pažiūrėsim.

Netoliese stovintys vyrai prašė paaiškinti.

– Tai XIX amžiaus damų kivirčas dėl kalnų krištolo vazos, kadaise priklausiusios Nikolui Nikoliui; toje vazoje išgraviruotas trojietis Anchizas, rišantis Venerai Afroditei vieną sandalą, – iškilmingai pareiškė Andrea Sperelis. – Nemokamas spektaklis prasideda rytoj, po pirmos valandos, aukcionų salėje Siksto gatvėje. Varžovės: kunigaikštienė di Ferentino, kunigaikštienė di Šerni, markizė d'Ateleta.

Išgirdę šį paaiškinimą, visi nusijuokė.

Grimitis paklausė:

– O lažintis ar bus leista?

– Lažybos! Lažybos! – ėmė svirpti donas Filipas del Montė, pamėgdžiodamas šaižų *book-maker* Stabso balsą.

Ferentino sušėrė jam per petį raudona vėduokle. Bet sąmojis atrodė vykęs. Lažybos prasidėjo. O kadangi sąmojis ir juokas pasigirdo iš šio būrelio, tai, norėdami pasilinksminti, pamažu priėjo prie jo ir kiti kavalieriai ir damos. Žinia apie lažybas pasklido greitai, ir šis įvykis įgavo aukštuomenės įvykio *mastą* ir patraukė visus rafinuotus protus.

– Duokite man ranką ir eime pasivaikščioti, – kreipėsi dona Elena Muti į Andrea.

Kai jie atsidūrė toli nuo grupės, gretimame kambaryje, Andrea, spausdamas jai ranką, sušnabždėjo:

– Dėkoju jums.

Ji atsirėmė į jo ranką, retkarčiais sustodama, kad atsakytų į pasveikinimus. Atrodė truputį pavargus ir išblyškus kaip perlai ant jos kaklo. Dabitiški jaunuoliai žarstė jai vulgarius komplimentus.

– Aš dūstu nuo šitų kvailysčių, – tarė ji.

Atsigręžusi pamatė Sakumį, kuris sekė pridurmai, įsikišęs baltą kameliją į kilpelę, žiūrėdamas į ją ilgesingomis akimis ir nedrįsdamas prisiartinti. Elena iš gailesčio jam nusišypsojo.

– Vargšas Sakumis!

– Jūs tik dabar jį pastebėjote?

– Taip.

– Kai sėdėjote prie rojalio, iš lango nišos jis nenuleido akių nuo jūsų rankų, žaidžiančių jo tėvynės ginklu, skirtu vakarietiškos knygos puslapiams pjaustyti.

– Tai buvo ką tik?

– Taip, ką tik. Galbūt jis galvojo: „Kaip būtų saldu pasidaryti charakiri šituo žaisliniu kardu, papuoštu chrizantemomis iš lako ir geležies, kurios tarsi pražysta nuo jos pirštų prisilietimo!"

Ji nenusišypsojo. Jos veidą užklojo liūdesio, beveik kan-

čios šydas, regis, dar niūresnių šešėlių prisipildė akys, silpnai, po viršutiniais vokais, apšviestos tarsi lempelės; nuo skausmingos išraiškos lūpų kampučiai mažumėlę nusileido žemyn. Dešinė ranka kabojo išilgai suknelės, laikydama vėduoklę ir pirštines. Daugiau jos neištiesdavo nei sveikintojams, nei meilikautojams; ir nieko daugiau nesiklausė.

– Kas jums? – paklausė Andrea.

– Nieko. Turiu važiuoti pas van Hufelį. Eime, atsisveikinsime su Frančeska, paskui palydėsite mane žemyn, iki karietos.

Jiedu grįžo į pirmąją svetainę. Luidžis Gulis, jaunas pianistas, tamsus ir garbanotas kaip arabas, atvykęs iš Kalabrijos ieškoti laimės, itin įsijautęs skambino Liūdvigo Bethoveno *do diesis minor* sonatą. Markizė d'Ateleta, jo globėja, stovėjo prie rojalio ir žiūrėjo į klavišus. Pamažu švelni ir rimta muzika į savo lėtą, bet gilų verpetą įtraukė visus šiuos lengvabūdžius žmones.

– Bethovenas! – sušuko Elena, kone su pamaldžiu pagarbumu sustodama ir ištraukdama ranką iš Andrea delno.

Ir, stovėdama prie vieno iš bananų, klausėsi muzikos. Ištiesusi kairę ranką, be galo lėtai movėsi pirštinę. Tokia poza bestovint, jos šlaunų išlenkimas regėjosi dar grakštesnis, o visa šleifo pailginta figūra atrodė aukštesnė ir tiesesnė; augalo šešėlis uždengė ir tarsi sudvasino jos kūno baltumą. Andrea žiūrėjo į ją, ir jos drabužiai susiliejo jam su visa jos esybe.

"Ji bus mano, – galvojo tarsi apkvaitęs, nes liūdna muzika didino susijaudinimą. – Ji laikys mane savo glėbyje, spaus prie širdies".

Įsivaizdavo, kaip pasilenkia ir lūpomis paliečia jos petį. Ar toji permatoma oda, panaši į švelniausią pieną, tarsi persmelktą auksinės šviesos, vėsi? Jį nupurtė lengvas drebulys; užsimerkė, norėdamas, kad jis nesibaigtų. Alsavo šios moters kvepalais: tai buvo nenusakomas, gaivus ir vis dėlto svaiginantis dvelksmas, atplaukęs iki jo kvapniųjų aromatų garais.

Visa jo esybė susipurtė, sukilo ir, begalinio karščio apimta, ėmė trokšti šios nuostabios moters. Geidė ją apkabinti, įtraukti į save, gerti, užvaldyti nenusakomai, antgamtiškai.

Tarsi pajutusi beribį jaunuolio geismą, Elena truputį pasisuko ir nusišypsojo jam tokia švelnia, sakytum, nematerialia šypsena, kad atrodė, jog šypsosi ne jos lūpos, o tik per jas švytuliuoja jos siela; akys, tokios pat liūdnos, regis, klaidžioja vidinių svajų toliuose. Tai buvo šešėlio apgaubtos, tikros Nakties akys, kokias pavaizdavo da Vinčis, išvydęs Milane Lukreciją Kriveli.

Per tą akimirką, kol ji šypsojosi, Andrea pasijuto šios minios vidury esąs *vienas* su ja. Jo širdis prisipildė begalinio išdidumo.

Ir kai Elena jau ketino mautis antrą pirštinę, jis sušuko:

– Ne, nereikia!

Elena suprato ir paliko apnuogintą ranką.

Jis turėjo viltį pabučiuoti tą ranką, kol Elena dar neišvažiavo. Staiga jam pasiregėjo Gegužės mugė, kai vyrai gėrė vyną iš jos delnų. Ir vėl pajuto aštrų pavydą.

– Dabar eime, – tarė ji, vėl imdama jį už parankės.

Baigus groti sonatą, vėl užsimezgė gyvesnės šnekos. Tarnas pranešė, kad atvyko dar keletas žmonių, tarp jų princesė Isė – ši, europietiškai apsirengusi, įėjo neryžtingais žingsneliais su šypsena ovaliniame veide. Buvo tyra ir smulkutė kaip porcelianinė *netsukės* lėlė. Per svetainę nuvilnijo smalsumo banga.

– Iki pasimatymo, Frančeska, – tarė Elena, atsisveikindama su dona d'Ateleta. – Iki rytojaus.

– Taip anksti?

– Esu laukiama pas van Hufelį. Pažadėjau tenai nuvažiuoti.

– Sudie. Iki rytojaus.

– Imk šitą. Ir sudie. Mielasis pusbroli, palydėkite ją.

Markizė padavė Elenai puokštę žibučių ir gracingai pasi-

suko sveikindamasi su princese Ise. Meri Dais raudona suknele, aukšta ir plevenanti kaip liepsna, pradėjo dainuoti.

– Esu tokia pavargusi! – sušnabždėjo Elena, remdamasi į Andrea ranką. – Būkite malonus, paprašykit mano kailinių.

Jis paėmė kailinius iš tarno rankų. Padėdamas Elenai jais apsivilkti, palietė jos petį ir pajuto, kaip ji sudrebėjo. Visas prieškambaris buvo pilnas tarnų, apsivilkusių margiausiom livrėjom. Visi linkčiojo atsisveikindami. Meri Dais sopranu dainavo Roberto Šumano romansą: *Ich kann's nicht fassen, nicht glauben...* *

Lipo žemyn tylėdami. Tarnas nuėjo pirmas ir paprašė, kad karieta privažiuotų prie laiptų. Po skambiais skliautais buvo girdėti arklių kanopų caksėjimas. Su kiekvienu laipteliu Andrea juto lengvą Elenos rankos spustelėjimą – ji truputį prisiglausdavo prie jo pakėlusi galvą, netgi mažumėlę atlošusi ją atgal, ir prisimerkusi.

– Kai lipote laiptais viršun, jus lydėjo nenusakomas mano susižavėjimas. Kai lipate žemyn, jus lydi mano meilė, – tarė Andrea nuolankiai, išskyręs paskutinius žodžius neryžtinga pauze.

Elena neatsakė. Pakėlė žibuoklių puokštę ir traukė jų kvapą. Tuo metu plati apsiausto rankovė slystelėjo ranka ir apnuogino alkūnę. Vaizdas gyvo kūno, pasirodžiusio iš po kailinių, kaip baltos rožės pasirodo iš po sniego, dar labiau uždegė jaunuolio geismus, nes nuogas kūnas, nevisiškai uždengtas sunkaus ir prašmatnaus audinio, jaudina ypatingai. Jo lūpos lengvai suvirpėjo, ir jis vos įstengė sulaikyti aistringus žodžius.

Bet karieta jau buvo prie laiptų, o prie durelių stovėjo tarnas.

– Į ponų van Hufel namus, – įsakė kunigaikštienė, sėsdama į karietą grafui padedant.

* Aš nesuprasiu, nepatikėsiu... *(vok.)*.

Tarnas nusilenkė, palikdamas dureles neuždarytas, ir atsisėdo į savo vietą. Arkliai sudunksėjo, kanopomis skeldami žiežirbas.

– Saugokitės! – sušuko Elena, paduodama ranką jaunuoliui. Tamsoje spindėjo jos akys ir deimantai.

“Būti su ja ten, tamsoje, ir ieškoti lūpomis jos kaklo po iškvepintais kailiniais!“ Vos nepasakė:

– Pasiimkite mane kartu!

Arkliai kaukšėjo kanopomis.

– Saugokitės! – pakartojo Elena.

Jis pabučiavo jai ranką prisispausdamas lūpomis, tarsi norėdamas palikti ant jos odos aistros žymę. Paskui užtrenkė dureles.

Ir karieta, garsiai drebindama skliautus, greitai nuvažiavo Forumo link.

III

Taip prasidėjo Andrea Sperelio ir donos Elenos Muti meilės nuotykis.

Kitą dieną aukciono salė Siksto gatvėje buvo pilna publikos, atėjusios pasižiūrėti grafienės paskelbtų varžytynių.

Smarkiai lijo. Į žemus ir drėgnus kambarius skverbėsi pilka šviesa; palei sienas eilėmis stovėjo keletas pjaustyto medžio baldų ir keletas XIV amžiaus Toskanos mokyklos dailininkų triptichų ir diptikų; iki pat grindų kabojo keturi flamandiški gobelenai, vaizduojantys „Narcizo istoriją“; dvi ilgos lentynos buvo nustatytos metauriškąja majolika; audiniai, daugiausia bažnytiniai, buvo arba ištiesti ant kėdžių, arba suversti krūvon ant stalų; rečiausi medaliai ir monetos, dramblio kaulas, emalis, krištolas, drožiniai, maldaknygės, foliantai su miniatiūromis, kalto sidabro dirbiniai stovėjo stiklinėje spintoje, už ekspertų suolo, oras buvo persisun-

kęs ypatingo kvapo, sklindančio iš drėgnos patalpos ir nuo senienų.

Andrea Spereliui, įėjusiam su kunigaikštiene di Ferentino, širdis virptelėjo. Jis pagalvojo: „Ar ji jau čia?“ Ir akys ėmė greitai *jos* ieškoti.

Iš tikrųjų Elena jau buvo atėjusi. Sėdėjo už prekystalio tarp kavalieriaus Davilos ir dono Filipo del Montės. Ant prekystalio buvo pasidėjusi pirštines ir ūdros movą, iš kurios kyšojo žibučių puokštelė. Rankoje laikė kažkokį sidabrinį daikčiuką, priskiriamą Karadosiui Fopai, ir labai susidomėjusi jį apžiūrinėjo. Daiktai palei prekystalį ėjo iš rankų į rankas; ekspertas garsiai juos gyrė. Stovintys už kėdžių eilės vyrai lenkdavosi jų apžiūrėti. Kainos greitai keitėsi. Ekspertas sušukdavo:

– Kas daugiau? Kas daugiau?

Po šito klausimo kuris nors mėgėjas surikdavo patį didžiausią skaičių, žiūrėdamas į priešininkus. Pakėlęs plaktuką, ekpertas šaukdavo:

– Viens! Du! Trys!

Ir garsiai suduodavo į stalą. Daiktas atitekdavo paskutiniam pirkėjui. Aplinkui nuvilnydavo šnabždesys, paskui vėl užvirdavo varžybos. Kavalierius Davila, gigantiško ūgio ir kone moteriškų manierų Neapolio aristokratas, garsus majolikos žinovas ir kolekcionierius, pasakydavo savo nuomonę dėl kiekvieno vertingesnio daikto. Ir iš tikrųjų tarp kardinolo parduodamo turto buvo trys „neprilygstami“ daiktai: „Narcizo istorija“, taurė iš kalnų krištolo ir Antonijaus Palajuoliečio sidabrinis šalmas, kurį Florencijos sinjorija padovanojo grafui Urbinui 1472 metais, atsidėkodama už jo paslaugas per Volteros paėmimą.

– Štai ir kunigaikštienė, – pasakė donas Filipas del Montė Elenai Muti.

Muti atsistojo, norėdama pasisveikinti su drauge.

– Jau mūšio lauke? – sušuko Ferentino.

– Jau.

– O Frančeska?

– Dar neatvažiavo.

Prie jų priėjo keletas elegantiškų kavalierių: kunigaikštis di Grimitis, Robertas Kasteldjeris, Liudvikas Barbarizis, Džanetas Rutolas. Greitai susirinko ir daugiau. Lietaus šniokštesys slopino žodžius.

Dona Elena padavė ranką Spereliui taip pat nuoširdžiai, kaip ir kitiems. Jis pajuto, kad šis rankos paspaudimas jį atskyrė nuo jos. Elena jam pasirodė šalta ir rimta. Akies mirksniu visos svajonės virto ledu ir sudužo, vakarykščiai prisiminimai susimaišė, viltys užgeso. Kas jai? Elena buvo visai kita moteris. Vilkėjo ilgą ūdros tuniką, o ant galvos buvo užsidėjusi kailinę kepuraitę. Veido išraiška atrodė kažkokia gaiži ir kone niekinama.

– Iki vazos dar toli, – pasakė ji kunigaikštienei ir vėl atsisėdo.

Kiekvienas daiktas pereidavo per jos rankas. Ją sugundė iš onikso iškaltas Kentauras, labai subtilaus darbo, tikriausiai patekęs čia iš išvogto Lorencijaus Pirmojo muziejaus. Ir pati įsitraukė į varžytynes. Pasakydavo savo kainą pardavėjui tyliu balsu, net nepakeldama į jį akių. Vieną akimirką varžovai sutriko, ir brangakmenis jai atiteko už nedidelę kainą.

– Nuostabus pirkinys, – pagyrė Andrea, stovėdamas už jos kėdės.

Elena negalėjo sulaikyti lengvučio drebulio. Paėmė oniksą ir padavė jį Andrea, pakeldama ranką sulig pečių aukščiu ir neatsisukdama. Daiktas iš tikrųjų buvo ganėtinai gražus.

– Galbūt tai Kentauras, kurį nukopijavo Donatelas, – pridūrė Andrea.

Ir drauge su žavėjimusi gražiu daiktu jo širdyje kilo susižavėjimas tauriu jį įsigijusios moters skoniu. „Tai, vadinasi, ji visur, visur *išrinktoji*, – toptelėjo jam. – Kokių malonumų ji gali padovanoti rafinuotam meilužiui!“ Paskutinė mintis jo

vaizduotėje išplito iki begalybės, bet plėsdamasi sykiu ir bėgo nuo jo. Didžiulis praėjusio vakaro pasitikėjimas virto nusiminimu; vėl sukilo pirmosios dvejonės. Jis per daug svajojo naktį atmerktomis akimis, skendėdamas begalinėje palaimoje, o šit, kai tik prisimindavo vieną ar kitą judesį, šypseną, galvos pakreipimą ar drabužio klostę, susipainiodavo kaip tinkle. Ir dabar visas tas ovy ir tikrovėje įsivaizduotas pasaulis kuo niekingiausiai sugriuvo. Jis neišvydo Elenos žvilgsnyje to ypatingo pasveikinimo, apie kurį tiek galvojo; jokiu ženklu ji neišskyrė jo iš kitų. „Kodėl?“ Andrea pasijuto pažemintas. Visi tie kvaili žmonės aplink jį erzino; erzino ir dėmesį traukiantys daiktai, erzino ir donas Filipas del Montė, kuris vis pasilenkdavo prie Elenos ir šnibždėdavo jai tikriausiai kokius piktdžiugiškus žodžius. Atėjo ir Ateleta. Buvo kaip visada linksma. Jos juokas, prasiveržęs pro spėjusius ją apsupti vyrus, greitai privertė atsisukti doną Filipą.

– Trejybė nuostabi, – pasakė jis ir atsistojo.

Andrea iškart užėmė vietą prie Muti. Pajutęs švelnų žibuoklių kvapą, sušnabždėjo:

– Jos ne vakarykščios.

– Ne, – šaltai atsakė Elena.

Buvo toks įspūdis, kad vilnijantį ir tarsi banga glamonėjantį jos judrumą bet kada gali užslopinti netikėtas šalčio gūsis. Ji buvo pažeidžiama ūmių rūstybės proveržių. Andrea nesuprato jos ir nutilo.

– Kas daugiau? Kas daugiau? – šaukė ekspertas.

Skaičiai didėjo. Varžytynės įsiliepsnojo dėl Antonijaus Palajuoliečio šalmo. Įsitraukė netgi kavalierius Davila. Oras, regėjos, pamažu kaito, ir noras įsigyti šiuos gražius ir retus daiktus užvaldė visus. Manija plito kaip užkratas. Meilė *bibelot** ir *bric-a-brac*** tais metais Romoje pasiekė kraštutinę

* Gražūs niekučiai *(pranc.)*.

** Sendaikčiai, atsitiktinės prekės *(pranc.)*.

ribą; visos aristokratų ir aukščiausiosios buržuazijos svetainės buvo užgriozdintos „retenybių"; visos damos siuvo priegalvėlius savo sofai iš arnotų ar kitų bažnytinių audinių ir merkė rožes į Umbrijos vazas ar į chalcedono taures. Aukcionų salės tapo mėgstamiausia pasimatymų vieta, išpardavimai vykdavo labai dažnai. Per popietinę arbatėlę, norėdamos pasipuikuoti, damos sakydavo: „Aš ką tik iš dailininko Kamposo paveikslų pardavimo. Didelis pagyvėjimas. Nuostabios arabeskos ir ispaniškos lėkštės. Nusipirkau neįkainojamą Marijos Lesčinskos niekutį. Štai jis!"

– Kas daugiau?

Skaičiai augo. Mėgėjai spietėsi apie prekystalį. Kol buvo pardavinėjama Džoto „Kalėdos" ir „Apreiškimai", elegantiškoji publika žarstė juokus. Į senienų ir pelėsių kvapus damos įmiešdavo kailinių ir ypač žibučių kvapų, nes dėl šios mielos mados jų puokštelė būdavo kiekvienoje movoje. Dėl tiekos žmonių sambūrio ore sklandė maloni šiluma kaip pilnoje tikinčiųjų koplyčioje. Už lango tebešniokštė lietus, šviesa darėsi blausesnė. Buvo uždegti dujų žibintai, lauke grūmėsi du skirtingi šviesų atspalviai.

– Viens! Du! Trys!

Po plaktuko smūgio florencietiškas šalmas atiteko lordui Hempfriui Hitfyldui. Varžytynės vėl prasidėjo dėl smulkių daiktų, kurie ėjo iš rankų į rankas palei stalą. Elena atsargiai juos paimdavo, įdėmiai apžiūrėdavo ir, netardama nė žodžio, dėdavo priešais Andrea. Čia buvo ir emalio, ir dramblio kaulo dirbinių, ir XVIII amžiaus laikrodžių, auksinių Milano Liudviko Moro laikų niekučių, ir maldaknygių, parašytų auksinėm raidėm ant dangaus mėlio spalvos pergamentų. Nuo kunigaikštienės pirštų tos brangenybės, regis, pasidarydavo dar vertingesnės. Kartais mažytės rankos, liesdamosi prie geidžiamiausių daiktų, mažumėlę suvirpėdavo. Andrea žiūrėjo įtempęs akis ir bet kurį šių rankų judesį savo vaizduotėje paversdavo glamone. „Bet kodėl Ele-

na deda kiekvieną daiktą ant prekystalio, užuot padavusi jam?"

Jis užkirto kelią Elenos judesiui ištiesdamas ranką, ir nuo tos akimirkos dramblio kaulas, emalis ir kiti dailūs niekučiai ėjo iš mylimosios rankų į mylimojo rankas, suteikdami jam nenusakomą malonumą. Regėjos, į juos prasismelkė šios moters kerų dalis, kaip kad geležiai iš dalies persiduoda magneto savybės. Tai buvo iš tikro kaži koks magnetinis palaimos pojūtis, viena tų aštrių ir gilių pajautų, kurios patiriamos tik meilės pradžioje ir kurios, matyt, nei fiziškai, nei dvasiškai nesusijusios su jokiu apibrėžtu centru, bet glūdi tarsi kažkokiame tarpiniame, mums nežinomame elemente, paprastesniame už dvasią, bet subtilesniame už formą, kur aistra susikaupia tarsi inde ir iš kurio aistra išspinduliuoja kaip liepsna iš židinio.

„Tai dar niekados *nepatirtas* malonumas," – vėl pagalvojo Sperelis.

Pamažu jį užplūdo lengvas stingulys, ir jis ėmė prarasti laiko ir vietos nuovoką.

– Patariu įsigyti šitą laikrodį, – tarė Elena pažvelgdama į jį žvilgsniu, kurio prasmės iš pradžių jis nesuprato.

Tai buvo maža dramblio kaulo kaukolė su stulbinančiu anatominiu panašumu. Ant žandikaulių žybsėjo keletas deimantų, o akiduobėse žibėjo du rubinai. Ant kaktos buvo išraižytas užrašas: *Ruit Hora*, o ant pakaušio – kitas moto: *Tibi, Hippolita*. Kaukolė atsidarinėjo kaip dėžutė, nors sudūrimas buvo beveik nematomas. Dėl vidinio mechanizmo tiksėjimo mažytė kaukolė labai panėšėjo į keistą gyvą organizmą. Ši kapų brangenybė, kurią nežinomas menininkas padovanojo savo mylimajai, turėjo žymėti svaigulio valandas ir simboliškai perspėti mylinčias sielas.

Iš tikrųjų Malonumas negalėjo trokšti subtilesnio ir labiau įkvepiančio laiko matuoklio. Andrea pagalvojo: „Ar ji siūlo jį *mums*?" Ir ši mintis vėl sužadino visas viltis, prikėlė

jas iš netikrumo ir nežinomybės. Jis su įkarščiu puolė į mūšį. Jam atkakliai atsikirtinėjo keletas varžovų, tarp jų – Džanetas Rutolas; jį, donos Ipolitos Alboniko meilužį, ypač patraukė užrašas: *Tibi, Hippolita*.

Po kiek laiko varžovų liko tik du: Rutolas ir Sperelis. Skaičiai pašoko daug aukščiau nei kaina; pardavėjai šypsojosi. Pagaliau Džanetas Rutolas, įveiktas atkaklaus priešininko, daugiau neatsakė.

– Kas daugiau? Kas daugiau?

Donos Ipolitos mylimasis, truputį išblyškęs, sušuko paskutinį skaičių. Sperelis dar pridėjo. Stojo tylos akimirka. Pardavėjas žiūrėjo į abu varžovus; paskui lėtai, nenuleisdamas nuo jų akių, pakėlė plaktuką.

– Viens! Du! Trys!

Kaukolė atiteko grafui d'Udžentai. Per salę nuvilnijo šnabždesys. Spindulių pluoštas prasiskverbė pro langą ir apšvietė auksinį triptichų foną, pagyvino skausmingą Sienos madonos kaktą ir plieniniais žvynais nusėtą kunigaikštienės di Ferentino skrybėlaitę.

– O kada vaza? – nekantriai pasiteiravo kunigaikštienė.

Draugai pasižiūrėjo į katalogus. Nebuvo jokios vilties, kad Florencijos keistuolio humoristo vaza bus parduodama tą pačią dieną. Dėl didelės konkurencijos pardavimas ėjo lėtai. Liko dar ilgas sąrašas daiktų – kamėjų, monetų, medalių. Keletas antikvarų ir kunigaikštis Stroganovas ginčijosi dėl kiekvieno daikto. Visi laukiantieji nusivylė. Kunigaikštienė di Šerni atsistojo, ruošdamasi išeiti.

– Sudie, Spereli, – tarė ji. – Iki šio vakaro. Galbūt.

– Kodėl sakote „galbūt"?

– Nekaip jaučiuosi.

– Kas jums?

Neatsakydama pasisuko ir pradėjo atsisveikinti su kitais. Bet kiti pasekė jos pavyzdžiu – išėjo drauge. Jaunuoliai laidė sąmojus dėl nepavykusio spektaklio. Markizė d'Ateleta juo-

kėsi, bet Ferentino atrodė kuo bjauriausiai nusiteikusi. Laukusieji koridoriuje tarnai ėmė kviesti karietas kaip prie teatro ar koncertų salės durų.

– Ar nevažiuosi pas Miano? – paklausė Ateleta Eleną.

– Ne, važiuosiu namo.

Ant šaligatvio krašto palaukė, kol privažiuos karieta. Lietus išsisklaidė; pro didelius baltus debesis pasimatė melsvų properšų; spindulių ruožas apšvietė grindinį. Šioje ryškioje ir rausvoje šviesoje, apsivilkusi nuostabiu apsiaustu su keletu tiesių, kone simetriškų klosčių, Elena atrodė nenusakomai graži. Andrea sielą vėl pasigavo tos pačios vakarykščios svajos, kai jis išvydo kaip kokį *boudoir* atlasu išmuštą karietos vidų, kur švytėjo pilnas karšto vandens sidabrinis cilindras, skirtas mažytėms kunigaikštienės kojoms šildyti. „Būti ten, su ja, arti arti jos, *jos* prikvėpuotoje šilumoje, dvelkiant nuvytusių žibuoklių aromatui, vos įžvelgiant pro aprasojusius stiklus purvu apneštas gatves, pilkus namus, tamsias žmonių figūras!“

Bet Elena, nė nenusišypsojusi, mažumėlę palenkė galvą prie karietos langelio, ir karieta nuvažiavo Barberinių rūmų link, palikdama jo sieloje neaiškų liūdesį. Ji pasakė „galbūt“. Vadinasi, į Farnesių rūmus gali ir neatvažiuoti. O tada?..

Netikrumas jį įskaudino. Mintis, kad jos nepamatys, buvo nepakeliama: visos valandos, praleistos toli nuo jos, jį jau slėgė. Jis klausė save: „Argi aš jau taip labai ją myliu?“ Jo siela regėjosi uždaryta kažkokiam rate, kuriame neaiškiai sūkuriavo visos jausmų, kilusių jam esant šalia jos, pamėklės. Staiga atmintyje be galo aiškiai išplaukė tai jos žodžiai, tai jos balso intonacija, tai jos poza ir akių žvilgsnis, sofos, ant kurios ji sėdėjo, forma, Bethoveno sonatos pabaiga, Meri Dais dainuojama gaida, tarno figūra prie karietos langelio, menkiausios smulkmenos, menkiausios detalės, ir tie gyvi vaizdai užtemdė visus dabarties įvykius, gulė ant aplinkinių daiktų. Jis kalbėjosi su ja mintyse; mintyse sakė jai viską, ką paskui

pasakys iš tikrųjų per būsimus pokalbius. Jis numatė scenas, atsitiktinius įvykius, visą meilės eigą taip, kaip jam šnabždėjo geiduliai. Kaip ji atsiduos jam pirmą kartą?

Ši mintis šmėkščiojo jo galvoje, kol jis, gįždamas namo, lipo Cukario rūmų laiptais. Ji, žinoma, ateis čia. Siksto gatvė, Grigaliaus gatvė, Kalnų Švč. Trejybės aikštė ypač tam tikromis valandomis būdavo beveik tuščios. Name gyveno vieni užsieniečiai. Taigi ji galėtų ateiti nieko nesibaimindama. Bet kaip ją prisivilioti? Jo nekantrumas buvo toks didelis, kad jau dabar norėjo pasakyti: „Ji ateis rytoj!"

"Ji laisva, – pagalvojo. – Budrusis vyras jos nelaiko. Kad ir kiek ilgai ir neįprastai jos nebūtų namie, ji niekada neprivalo jam atsiskaityti. Ji – visų savo poelgių šeimininkė. Visada". Ir iškart prieš akis stojo ištisos aistrų dienos ir naktys. Apsižvalgė aplink, pasižiūrėjo į šiltą, erdvų, paslaptingą kambarį, ir šita akį rėžianti, rafinuota prabanga, visa kambarių apstatymo išmonė patiko jam dėl *jos*. Šitas oras laukė *jos* alsavimo; šitie kilimai laukė *jos* žingsnių, šitie priegalviai troško *jos* kūno įspaudo.

"Ji pamils mano namus, – tarė sau. – Mylės daiktus, kuriuos aš myliu". Ši mintis pripildė jį nenusakomo švelnumo; jam pasirodė, kad po aukštomis lubomis jau plevena nauja siela, kupina būsimosios palaimos nuojautos.

Paliepė tarnui paduoti arbatą ir atsisėdo priešais židinį, kad galėtų geriau mėgautis savo vilties vizijomis. Išsiėmė iš futliaro mažą, brangakmeniais nubarstytą kaukolę ir ėmė atidžiai ją apžiūrinėti. Židinio šviesoje ploni deimantiniai dantys blizgėjo ant gelsvo dramblio kaulo, o du rubinai apšvietė šešėlį akiduobėse. Po poliruotu kiaušu be pertraukos tiksėjo laikas. *Ruit hora*. Koks dailininkas galėjo sukurti savo Ipolitai tą išdidų ir laisvą mirties paveikslą amžiuje, kai tapytojai puošdavo emaliu švelniomis piemenų idilėmis laikrodukus, kurie turėjo rodyti išsipusčiusiems dūsautojams pasimatymo laiką Vato parkuose? Skulptūra bylojo apie nagingą, ener-

gingą, turinčią savo stilių ranką: ji buvo verta įžvalgaus kaip Verokijus XIV amžiaus dailininko.

"Patariu tau įsigyti šitą laikrodį". Andrea palengva šypsojosi, prisimindamas taip keistai ištartus Elenos žodžius po tokio šalto tylėjimo. Be abejonės, ištardama šią frazę, ji galvojo apie meilę; žinoma, ji galvojo apie artimiausius meilės pasimatymus. Bet kodėl paskui tapo tokia uždara? Kodėl nebekreipė į jį dėmesio? Kas jai buvo? Andrea klaidžiojo spėlionių tyruose. Bet šiltas oras, minkštas krėslas, santūri šviesa, ugnies virpėjimas, arbatos aromatas – visi tie malonūs pajūčiai nuvedė jo dvasią klaidingais klejonių keliais. Klydinėjo jis be tikslo, tarsi pasakiškame labirinte. Jo mintis kartais įgaudavo opijaus savybių – apsvaigindavo jį.

– Leidžiu sau priminti ponui grafui, kad šeštą valandą jis yra laukiamas Dorijos rūmuose*, – tyliu balsu pasakė tarnas, turėdavęs atlikti suflerio darbą. – Viskas paruošta.

Jis išėjo persirengti į aštuoniakampį kambarį, patį elegantiškiausią ir patogiausią persirengimo kambarį, apie kurį tegali svajoti šiuolaikinis jaunuolis. Andrea rengimasis būdavo tarsi begalinis, kruopštus savo personos puoselėjimo ritualas. Ant didelio romėniško sarkofago, paversto nepaprastai skoningu tualetiniu staliuku, tvarkingai gulėjo batistinės nosinės, balinės pirštinės, piniginės, cigarečių dėžutės, kvepalų flakonai ir penketas ar šešetas šviežių gardenijų melsvo porceliano vazelėse. Jis išsirinko nosinę su balta monograma ir užpylė ant jos keletą lašų rožių esencijos; gardenijos nepasiėmė nė vienos – jų ras prie stalo Dorijos rūmuose; prisidėjo rusiškų papirosų į subtilaus darbo portsigarą iš kalto aukso su safyru ant spyruoklės ir mažumėlę išlenktą, kad kelnių kišenėje priglustų prie šlaunies. Paskui išėjo.

Dorijos rūmuose, apie šį bei tą kalbantis, kunigaikštienė

* Dorijos rūmai garsūs tapybos kolekcija.

Andželjeri, turėdama omenyje neseną Lauros Miano gimdymą, pasakė:

– Atrodo, Laura Miano ir Muti išsiskyrė.

– Gal dėl Džordžo? – paklausė juokdamasi kita dama.

– Žmonės taip kalba. Istorija prasidėjo šią vasarą Liucernoje...

– Betgi Lauros nebuvo Liucernoje.

– Būtent. Užtat ten buvo jos vyras.

– Manau, kad tai tik apkalbos, daugiau nieko, – įsiterpė į pokalbį Florencijos grafienė dona Bjanka Dolčebuono. – Džordžas dabar Paryžiuje.

Andrea visa tai girdėjo, nors plepioji grafienė Starnina nuolat nepaleido jo iš rankų. Dolčebuono žodžiai negalėjo sušvelninti aštraus dūrio. Jis bent jau norėjo sužinoti viską iki galo. Bet Andželjeri atsisakė pasakoti toliau, ir kiti pokalbiai sumišo su svaiginamu nuostabių Pamfilio vilos rožių kvapu.

"Kas buvo tasai Džordžas? Gal paskutinis Elenos meilužis? Ji praleido dalį vasaros Liucernoje. Atvažiavo iš Paryžiaus. Važiuodama iš aukciono atsisakė eiti pas Miano". Andrea širdyje visi visi faktai buvo prieš ją. Jį perėmė atkaklus noras pamatyti ją, pasikalbėti su ja. Į Farnesių rūmus buvo pakviestas dešimtą valandą, pusė vienuolikos jau buvo ten ir laukė jos.

Laukė ilgai. Salės greitai priplūdo žmonių; prasidėjo šokiai. Hanibalo Karačio galerijoje Romos aukštuomenės pusdievės varžėsi grožiu su freskų Ariadnėmis, Galatėjomis, Auroromis ir Dianomis; besisukančios poros skleidė kvepalus; pirštinėtos damų rankos spaudė kavalierių pečius, deimantais nubertos galvos čia pasilenkdavo, čia atsitiesdavo; šen bei ten pravertos lūpos tvaskėjo purpuru, apnuoginti pečiai blizguliavo po prakaito šydu; regėjos, kad įsitempusios nuo sunkaus pūtavimo krūtys suplėšys liemenėles.

– Jūs nešokate, Spereli? – paklausė Gabriela Barbarizi,

ruda kaip *l'oliva speciosa** mergina, kuri ėjo pro šalį su savo šokėju ir ranka vėdavosi vėduokle, o šypsena judino apgamą duobutėje prie pat lūpų kampučio.

– Vėliau, – atsakė Andrea. – Vėliau.

Nekreipdamas dėmesio į pažįstamus ir jų sveikinimus, jis jautė, kaip beprasmiškai laukiant didėja jo kančia, ir be tikslo slampinėjo iš salės į salę. Tas „galbūt" jį baugino, kad Elena neateis.

"O jei iš tikrųjų neateis? Kada jis pamatys ją?" Praėjo dona Bjanka Dolčebuono ir, nežinia kodėl, jis priėjo prie jos, prikalbėjo daug galantiškų žodžių, jausdamas, kad jos draugėje jam lengviau. Norėjo pasišnekėti su ja apie Eleną, išklausinėti, nusiraminti. Orkestras užgrojo ganėtinai švelnią mazurką, ir Florencijos grafienė pradėjo šokti su savo kavalieriumi.

Tada Andrea pasuko prie grupės jaunų žmonių, stovinčių prie vienų iš durų. Čia buvo Liudvikas ir Barbarizis, ir kunigaikštis di Befis, ir Filipas del Galas, ir Džinas Bominakas. Jie žiūrėjo į šokančias poras ir ganėtinai šiurkščiai juokavo. Barbarizis pasakojo, kad šokdamas valsą jis matė abu apvalumus ant grafienės di Lukoli krūtinės. Bominakas paklausė:

– Bet kaip?

– Pabandyk. Tereikia nuleisti akis į liemenėlę. Prisiekiu tau, nesigailėsi.

– O ar atkreipėte akis į ponios Chrizoloras pažastis? Pažiūrėkite!

Kunigaikštis di Befis parodė į vieną iš šokėjų, ant kurios baltos kaip Lunio marmuras kaktos liepsnojo rudos plaukų sruogos, nelyginant garsiosios Almos Tademos žynės. Ant pečių jos liemenėlė buvo surišta tik vienu paprastu kaspinu, ir po pažastimis buvo matyti du į akis krintantys rusvoki kuokšteliai.

* Alyvų rūšis *(lot.)*.

Bominakas ėmė postringauti apie savotišką rausvaplaukių kvapą.

– Tu gerai pažįsti tą kvapą, – vylingai pasakė Barbarizis.

– Kodėl?

– Ogi ponia Mičiljano...

Jaunuoliui aiškiai buvo malonu išgirsti vienos iš savo meilužių vardą; jis nešoko ginčytis, tik nusijuokė. Paskui kreipėsi į Sperelį:

– Kas tau šiandien? Visai neseniai tavęs ieškojo pusseserė. Dabar ji šoka su mano broliu. Štai ji!

– Žiūrėkite! – sušuko Filipas del Galas. – Grįžo Albonikо. Ji šoka su Džanetu.

– Prieš savaitę grįžo ir Muti, – pareiškė Liudvikas. – Kas per gražuolė!

– Ji čia?

– Dar nemačiau.

Andrea širdis sudrebėjo: jis baiminosi, kad iš kurių nors lūpų išsprūs kažkas šlykštaus ir jos adresu. Bet draugų dėmesys nukrypo kitur – įsikibusi į parankę Danijos pasiuntiniui, pasirodė princesė Isė. Ir vis dėlto kažkoks įžūlus smalsumas akstino Andrea nenutraukti pokalbio apie mylimąją, kad sužinotų ką nors, bet jis neišdrįso. Mazurka baigėsi, bičiulių būrys ėmė skirstytis. „Ji neateis! Ji neateis!“ Jį ėmė toks baisus nerimas, kad jau norėjo palikti sales: trintis šioje minioje jam buvo nepakeliama.

Atsisukęs prie įėjimo į galeriją, pamatė kunigaikštienę di Šerni, įsikibusią į parankę Prancūzijos pasiuntiniui. Akimirką jųdviejų žvilgsniai susitiko; ir tą akimirką, regis, jų akys susiliejo, įsiskverbė vienos į kitas, ėmė siurbte siurbti. Abu pajuto, kad jisai ieško jos, o jinai – jo; abu sykiu pajuto, jog šurmuliuojant miniai ant jų sielų nusileido bežadė tyla, tarsi atsivėrė kokia bedugnė, kurioje tik vienos minties galia išnyko visas aplinkinis pasaulis.

Ji žengė Karačio ištapyta galerija, – čia minia buvo ma-

žesnė, – vilkdama ilgą balto brokato šleifą, vilnijantį paskui ją grindimis kaip sunki banga. Tokia visa balta ir paprasta eidama pro šalį ji pasukdavo galvą ir atsakydavo į daugelį sveikinimų, dėdamasi pavargusi, šypsodamasi su vos matoma įstanga, nuo kurios lūpų kampučiuose susimesdavo raukšlelės, o po išblyškusia kakta akys atrodydavo dar didesnės. Ir ne tik kakta, bet ir visi veido bruožai įgaudavo kažkokį begalinį, sakytum, sudvasintą lengvumą. Tai jau nebuvo moteris, kuri sėdėjo už stalo pas Ateletą arba už prekystalio per aukcioną, arba ta, kuri vieną akimirką buvo stabtelėjusi ant Siksto gatvės šaligatvio. Dabar jos grožis tarsi įkūnijo nežemišką idealą. Jis dar labiau išsiskyrė savo spindesiu čia, tarp kitų damų įkaitusiais nuo šokimo veidais, susijaudinusių, per daug judrių, netgi bruzdžių. Pažvelgę į ją, kai kurie vyrai susimąstydavo. Netgi pačiose banaliausiose ir lėkščiausiose sielose ji sukeldavo sąmyšį, nerimą, nenusakomus potroškius. Kieno širdis buvo laisva, tas su didžiuliu virpesiu įsivaizdavo jos meilę, kas turėjo meilužę, tas savo nepatenkintoje sieloje jautė neaiškią širdgėlą, svajodamas apie dar nepatirtą apsvaigimą; o kas slėpė savyje kitos moters atvertą pavydo ar išdavystės žaizdą, tas jautė, kad galėtų išgyti.

Taigi ji žengė į priekį visų pagarbiai sveikinama, vyrų žvilgsnių varstoma. Galerijos pabaigoje prisidėjo prie grupės damų, kurios gyvai kalbėjosi mosuodamos vėduoklėmis po freska, vaizduojančia Persėją ir suakmenėjusį Finėjų. Ten stovėjo Ferentino, Masa d'Albė, markizė Dadi-Tozingi, Dolčebuono.

– Kodėl taip vėlai? – paklausė ši.

– Ilgai dvejojau, ar važiuoti, nes jaučiausi nelabai gerai.

– Tikrai esi išblyškusi.

– Manau, mane vėl ištiks veido neuralgija kaip praėjusiais metais.

– Dieve sergėk!

– Pasižiūrėk, Elena, į ponią Buasjer, – tarė Džovanela Da-

di keistu užkimusiu balsu. – Argi su tuo geltonu peruku ji nepanaši į kardinolu apsirengusį kupranugarį?

– Madmuazel Vanlu eina iš galvos šį vakarą dėl tavo pusbrolio, – tarė Masa d'Albė kunigaikštienei, matydama einant pro šalį Sofiją Vanlu, įsikibusią į parankę Liudvikui Barbariziui. – Neseniai girdėjau, kaip po polkos stovėdama šalia manęs, jį maldavo: *Liudovic, ne faites plus ca en dansant, je frissone toute...* *

Damos draugiškai nusikvatojo nesustodamos mosuoti vėduoklėmis. Iš gretimų salių pasigirdo pirmieji vengriško valso garsai. Prisistatė kavalieriai. Andrea pagaliau pasiūlė ranką Elenai ir nusivedė ją.

– Maniau, numirsiu jūsų laukdamas! Jeigu jūs, Elena, būtumėt neatėjusi, būčiau visur jūsų ieškojęs. Kai pamačiau jus įeinant, vos įstengiau susilaikyti nešaukdamas. Matau jus viso labo tik antrą vakarą, bet man regis, kad myliu jus jau be galo seniai. Galvoti apie jus – galvoti nuolat, nepaliaujamai – mano gyvenimo gyvastis...

Jis tarė meilės žodžius tyliai, nežiūrėdamas į ją, įbedęs žvilgsnį priešais save. O ji klausėsi jo ta pačia poza, pažiūrėti bejausme, it marmurinė statula. Galerijoje buvo likę mažai žmonių. Tarp Cezarių biustų, palei sienas, matinis lelijų formos lempų krištolas metė vienodą, ne per daug stiprią šviesą. Žiūrėdamas į galybę žalių, žydinčių augalų, jauteisi tarsi prašmatniame šiltnamyje. Muzikos bangos sruvo šiltam ore, po gaubtais, aidžiais skliautais, plaukė virš šios fantastiškos mitologijos kaip vėjas virš vešlaus sodo.

– Ar pamilsite mane? – paklausė jaunuolis. – Pasakykit, kad pamilsite.

Ji lėtai atsakė:

– Atėjau čia tik dėl jūsų.

* Liudvikai, daugiau taip nedarykite šokdamas, aš visa drebu... *(Pranc.)*

– Pažadėkit, kad pamilsite mane! – pakartojo jaunuolis, jausdamas, jog visas jo kraujas plūstelėjo širdin kaip džiaugsmingas upelis.

Ji atsakė:

– Galbūt.

Ir pažvelgė į jį tuo pačiu žvilgsniu, kuris vakar vakare jam pasirodė kaip dieviškas pažadas; nenusakomu žvilgsniu, nuo kurio ant savo kūno pajusdavai tarsi švelnų aksominį prisilietimą. Paskui abu nutilo ir klausėsi juos gobiančios šokių muzikos, kuri tarpais skambėjo tyliai, o tarpais pratrūkdavo kaip ūmus uraganas.

– Ar norite pašokti? – paklausė Andrea drebėdamas vien nuo minties, kad laikys ją glėbyje.

Ji mažumėlę dvejojo. Paskui atsakė:

– Ne, nenoriu.

Pamačiusi, kad į galeriją žengia kunigaikštienė di Bunjara, jos teta iš motinos pusės, ir kunigaikštytė Alberoni su Prancūzijos pasiuntinio žmona, pridūrė:

– Dabar elkitės apdairiai – palikite mane.

Ji padavė jam pirštinėtą ranką ir nuėjo trijų damų link viena, ritmingu ir lengvu žingsniu. Ilgas baltas šleifas suteikė jos figūrai ir eisenai dieviško grakštumo, nes sunkus, platus brokatas dar labiau išryškino liauną liemenį. Lydėdamas ją akimis, Andrea mintyse kartojo jos žodžius „Atėjau tik dėl jūsų". Tai gal ji tokia graži tik dėl jo, tik dėl jo vieno! Staiga, iš širdies gilumos, plūstelėjo kartėlio likutis, kurį sukėlė Andželjerio žodžiai. Ūmai, netikėtai, veržliai užgrojo orkestras. Ir jis niekad neužmiršo nei tų gaidų, nei to staiga užėjusio maudulio, nei tos moters pozos, nei grindimis vilnijančio audinio blizgesio, nei menkiausios raukšlelės, nei mažiausio šešėlio, nei menkiausios tos ypatingos akimirkos smulkmenos.

IV

Netrukus Elena kone paslapčiomis, neatsisveikinusi nei su Andrea, nei su kitais, paliko Farnesių rūmus. Vadinasi, baliuje ji teišbuvo vos pusvalandį. Mylimasis veltui ir ilgai jos ieškojo visose salėse.

Kitą rytą jis nusiuntė tarną į Barberinių rūmus ir sužinojo, kad ji serga. Vakare nuėjo pats, vildamasis, jog bus priimtas, bet kambarinė pranešė, jog ponia labai serga ir nenori nieko matyti. Šeštadienį, apie penktą valandą po pietų, kupinas vilčių ir vėl tenai nuėjo.

Išėjo iš Cukario rūmų pėstute. Saulėlydis buvo tamsiai violetinis, apsiblausęs, niūrokas, pamažu besiskleidžiantis virš Romos kaip sunki uždanga. Aplink Barberinių aikštės fontaną kaip žvakės apie katafalką be galo blyškia šviesa jau degė žibintai; iš Tritono, dėl taisymo ar valymo darbų, netryško vanduo. Aikšte žemyn dardėjo dviem ar trim arkliais kinkyti vežimai, pilni iš naujų statybų grįžtančių darbininkų. Kai kurie jų, susikibę rankomis ir svirinėdami, plėšė visa gerkle nepadorias dainuškas.

Andrea sustojo norėdamas juos praleisti. Keletą rausvų ir šnairų veidų įsiminė. Pastebėjo, kad vienam vežikui parišta ranka, o vyturas permirkęs krauju. Pastebėjo ir kitą vežiką: jis klūpėjo vežime pamėlusiu veidu, įkritusiomis akimis, sutraukta, kaip apnuodyto žmogaus, burna. Dainų žodžiai maišėsi su gerkliniais šūkaliojimais, botago kirčiais, ratų dardesiu, varpelių skimbčiojimu, įžeidinėjimais, keiksmais, šiurkščiu juoku.

Jį suėmė dar didesnis liūdesys. Jo dvasios būsena buvo keista, o nervai tokie įtempti, kad bet koks išorinio pasaulio dirgiklis žeidė iki gilios žaizdos. Visą jo esybę kankino ir persekiojo viena mintis, ir visa jo esybė skaudžiai priimdavo išorinio gyvenimo smūgius. Nors protas buvo visiškai aptemęs,

valia apmirus, o jausmai susitvenkę ir gyvi, tačiau viską jis suvokė miglotai ir netikrai. Sielą staiga supurtydavo pojūčių sūkuriai, panašūs į milžiniškas šmėklas tamsoje, ir tie pojūčiai kankino jį ir gąsdino. Vakarėjančiame danguje plaukiantys debesys, tamsėjančio Tritono apybraižos blausių žibintų šviesoje, sugyvulėjusių žmonių ir milžiniškų gyvulių trepsėjimas, keiksmai tik aitrino liūdesį, žadino širdyje neaiškią baimę, tragišką nuojautą.

Iš sodo išvažiavo uždara karieta. Jis pamatė, kaip prie lango linktelėjo moters veidas, bet nepažino jo. Priešais stūksojo didžiuliai, nelyginant karaliaus, rūmai; pirmojo aukšto langai blizgėjo violetiniu atspalviu, o pačiame viršuje tebespingsėjo silpna šviesa; nuo priebučio išvažiavo dar viena karieta.

"Jeigu galėčiau ją pamatyti!" – pagalvojo minutėlę stabtelėdamas. Sulėtino žingsnius, kad ilgiau truktų toji nežinia, toji viltis. Jinai pasirodė jam labai tolima, kone pasiklydusi didžiuliame pastate.

Karieta sustojo; kažkoks ponas iškišo pro duris galvą ir sušuko:

– Andrea!

Tai buvo kunigaikštis di Grimitis, giminaitis.

– Tu pas Šerni? – paklausė gudriai šypsodamasis.

– Taip, – atsakė Andrea. – Sužinoti naujienų. Tu žinai, ji serga.

– Žinau. Aš iš jos. Jai geriau.

– Ji priima lankytojus?

– Manęs nepriėmė. Bet tave gal priims.

Ir Grimitis ėmė piktai juoktis pro cigaretės dūmus.

– Nesuprantu, – tarė Andrea rimtai.

– Paklausyk, sklando gandai, kad tau suteikta ypatinga malonė. Apie tai sužinojau vakar vakare pas Palavičinį iš vienos tavo bičiulės. Prisiekiu garbės žodžiu.

Andrea nekantriai mostelėjo ranka ir nuėjo toliau.

– *Bonne chance** – sušuko jam kunigaikštis.

Andrea įėjo po arkomis. Širdies gilumoje jo tuštybė jau džiaugėsi sklindančiomis paskalomis. Dabar jautėsi labiau pasitikintis savimi, lengvesnis, kone linksmas, kupinas vidinio pasitenkinimo. Grimičio žodžiai staiga atgaivino jam dvasią kaip tonizuojantis gėrimas. Ir kol lipo laiptais, jo viltis didėjo. Priėjęs duris stabtelėjo, norėdamas nuramdyti jaudulį. Paskui paskambino.

Tarnas jį atpažino ir iškart pridūrė:

– Jeigu ponas grafas teiktųsi valandėlę palaukti, aš perspėčiau kambarinę.

Jis sutiko ir ėmė vaikštinėti pirmyn atgal po erdvų prieškambarį, kur, jam regėjos, visu smarkumu aidėjo jo kraujo mūša. Kaltos geležies žibintai vienodai apšvietė odinius sienų apmušalus, raižytus suolus su dėžėmis ir antikinius baldus ant brokatu užtiestų pjedestalų. Po baldakimu švytėjo išsiuvinėtas kunigaikščio herbas: auksinis vienaragis raudoname fone. Stalo viduryje stovėjo bronzinė vaza, pilna vizitinių kortelių; metęs į ją žvilgsnį, Andrea pamatė Grimičio kortelę. *Bonne chance!* – ironiškas palinkėjimas dar aidėjo jam ausyse.

Pasirodė *mademoiselle* ir tarė:

– Kunigaikštienei truputį geriau. Manau, ponas grafas gali užeiti valandėlei. Prašome eiti su manimi.

Tai buvo jau nužydėjusios jaunystės moteris, veikiau liesa, nuo galvos iki kojų apsirengusi juodai, pilkų akių, keistai blizgančių po netikrom šviesiom garbanom. Jos žingsniai ir judesiai buvo labai lengvi, tarsi būtų ėjusi vogčiomis, kaip žmogus, įpratęs gyventi šalia ligonių arba vykdyti delikačius pavedimus ir teikti kitokias slaptas paslaugas.

– Prašom, pone grafe.

Ji ėjo pirma Andrea vos apšviestais kambariais, minkštais, švelninančiais bet kokį triukšmą kilimais, ir jaunuolis,

* Sėkmės! (*Pranc.*)

nors ir be galo susijaudinęs, nežinia kodėl pajuto instinktyvų pasišlykštėjimą tarnaite.

Priėjusi prie durų, uždengtų dviem Medičių epochos kilimais, apkraštuotais raudonu aksomu, ji sustojo ir tarė:

– Pirma įeisiu aš ir pranešiu. Palaukite čia.

Balsas iš vidaus, Elenos balsas, pašaukė:

– Kristina!

Išgirdęs šį nelauktą vardą, Andrea pajuto tokį stiprų drebulį visame kūne, kad pagalvojo: „Štai dabar apalpsiu". Jį užplūdo nenusakoma nežemiškos meilės nuojauta, pranokstanti jo svajones, viršijanti jo jėgas. Ji ten, už šio slenksčio. Bet kokia tikrovė tapo nesuvokiama jo protui. Jam regėjosi, jog kadaise kaip tapytojas ar poetas jis jau buvo įsivaizdavęs panašų meilės nuotykį, įsivaizdavęs tokiomis pat aplinkybėmis, tarp tokių dekoracijų, tokiame fone ir tokį paslaptingą; tik tos scenos personažas buvo *kitas*, jo sukurtas. Ir dabar, keisto vaizduotės reiškinio dėka, ta ideali meninė išmonė susimaišė su tikrove, ir jis jautė žodžiais nenusakomą sutrikimą. Kiekviename gobelene buvo išausta po simbolinę figūrą. Tyla ir Miegas, du liauni, aukšti efebai, kaip juos būtų pavaizdavęs ankstyvosios Bolonijos mokyklos pasekėjas, saugojo duris. O jis, jis stovėjo priešais jas laukdamas; ir už slenksčio, galbūt lovoje, alsavo dieviška mylimoji. Jam rodėsi, kad savo pulsuojančiose arterijose girdi jos alsavimą.

Mademoiselle pagaliau išėjo ir, prilaikydama ranka sunkų audinį, tyliu balsu, šypsodamasi tarė:

– Galite įeiti.

Ir pasišalino. Andrea įėjo.

Pirmiausia jam pasirodė, kad oras kambaryje labai šiltas, beveik dusinantis; paskui pajuto specifinį chloroformo kvapą, šešėlyje pastebėjo kažką raudonuojant – tai raudonavo sienų damastas, užuolaidos virš lovos; išgirdo pavargusį Elenos balsą. Ji sušnabždėjo:

– Dėkoju jums, Andrea, kad atėjote. Man jau geriau.

Kiek dvejodamas, nes silpnoje šviesoje blogai įžiūrėjo daiktus, Andrea priėjo prie lovos.

Ji nusišypsojo gulėdama prietemyje aukštielninka, nuskendusi priegalviuose. Kakta ir skruostai aprišti baltu vilnoniu raiščiu, kuris atrodė tarsi vienuolės antkrūtis, ne mažiau balta ir veido oda. Išoriniai vokų kampai sutraukti neuralgijos, apatinis vokas lengvai trūkčiojo. Drėgnos, be galo švelnios akys atrodė aptrauktos didžiulėm, maldaujančiom ašarom, negalinčiom nukristi nuo virpčiojančių blakstienų.

Begalinis švelnumas pripildė jaunuolio širdį, kai pamatė ją iš arti. Elena ištraukė ranką ir labai lėtai ištiesė. Jis pasilenkė, kone atsiklaupė šalia jos patalo, ir ėmė berti greitais ir švelniais bučiniais karščiuojančią ranką, tankiai pulsuojantį riešą.

– Elena, Elena! Meile mano!

Elena užsimerkė, tarsi norėdama atsigerti iš tos geidulingos bangos, kylančios ranka, užliejančios viršutinę krūtinės dalį, besiskverbiančios į pačias slapčiausias kūno skaidulas. Ji sukiojo ranką po jo lūpomis, kad pajustų bučinius delnu ir viršumi, tarpupirštėmis, riešu, visomis venomis, visomis poromis.

– Užteks! – sušnabždėjo vėl atsimerkdama; ir truputį nutirpusia, kaip jam pasirodė, ranka perbraukė Andrea plaukus.

Ši be galo švelni glamonė buvo tokia pilna išsižadėjimo, kad ji buvo Andrea sielai nelyg rožės žiedlapis, įkritęs į perpildytą taurę. Jo širdį sklidinai pripildė aistra. Lūpos drebėjo nuo neaiškių žodžių srauto, kurių jis negalėjo ištarti, nemokėjo išsakyti. Jautė, kad į jį siūbtelėjo galinga ir dieviška gyvastis, kuri netilpo kūne.

– Kokia saldi palaima, ar ne? – paklausė Elena, tyliai pakartodama tą meilų judesį. Ir po sunkia antklode jos kūnu perbėgo akiai matomas drebulys.

Kai Andrea vėl norėjo paimti jos ranką, ji maldaujamu balsu paprašė:

– Nereikia... Pabūk taip! Tu man patinki toks!

Suspaudė jam smilkinius, ir jis turėjo padėti galvą ant lovos krašto ir skruostu pajusti jos kelio linkį. Ji pažiūrėjo į jį, nesiliaudama glostyti plaukų, ir kai po jos antakiais blykstelėjo kažkas panašu į ryškų žaibo tvyksnį, prislopusiu nuo palaimos balsu pakartojo:

– Kaip tu man patinki!

Pravirose jos lūpose šmėkštelėdavo geidulinga vilionė, kai ji tardavo pirmą tokio trapaus ir tokio jaudinančio moters lūpose veiksmažodžio skiemenį.

– Dar! – sušnabždėjo mylimasis, kurio jausmai tarsi apmirė nuo aistros, nuo glamonėjančių pirštų, nuo įteiklaus balso. – Dar! Pakartok! Kalbėk!

– Tu man patinki, – kartojo Elena, matydama, kad jis įdėmiai žiūri į jos lūpas, ir galbūt nuvokdama apie tuos apžavus, kuriuos žadina tie žodžiai.

Paskui abu nutilo. Abu jautė, kad greta pulsuojančios kitos esybės kraujas teka ir susimaišo su jo krauju, ir mylimojo kraujas tampa jos gyvastimi, o mylimosios – jo gyvybe. Nuo bežadės tylos tarsi išsiplėtė kambario sienos. Gvido Renio nukryžiuotasis metė pagarbų šešėlį ant lovos užtiesalo. Miesto triukšmas atplaukdavo į šį kambarį kaip tolimų bangų šniokštesys.

Ūmai, staigiu judesiu, Elena pasikėlė lovoje, abiem delnais suspaudė jaunuoliui galvą, prisitraukė artyn, kvėptelėjo jam į veidą savo geismą, pabučiavo jį, atkrito aukštielninka ir atsidavė.

Po to ją užplūdo nenusakomas liūdesys, tas neaiškus liūdesys, kuris glūdi visų laimingų žmonių širdies gelmėse kaip aitrus vanduo – visų upių žiotyse. Gulėdama ir laikydama rankas ant patalo, ištiesusi jas palei šonus delnais į viršų, tas beveik negyvas rankas, kuriomis kartkartėm perbėgdavo lengvas drebulys, ji žiūrėjo į Andrea plačiai atmerktom akim, žiūrėjo

įdėmiu, nepakeliamu žvilgsniu. Viena po kitos ėmė riedėti ašaros ir viena po kitos tyliai ritosi skruostais.

– Elena, kas tau? Sakyk, kas tau? – paklausė mylimasis suimdamas jai riešus ir lenkdamasis, kad galėtų sugerti lašiukus nuo jos blakstienų.

Ji stipriai sukando dantis ir lūpas, kad sulaikytų raudą.

– Nieko. Sudie. Palik mane. Prašau! Pamatysi mane rytoj. Eik.

Jos balsas ir judesiai maldaute maldavo, ir Andrea pakluso.

– Sudie, – tepasakė. Pabučiavo ją švelniai į lūpas, pajusdamas sūrių lašų skonį.

– Sudie. Mylėk mane! Prisimink!

Ant slenksčio išgirdo, kaip ji pratrūko raudoti. Jis ėjo į priekį truputį neužtikrintai, dvejodamas, kaip blogai matantis žmogus. Vis dar juto chloroformo kvapą, panašų į kvaitinančius garus. Bet sulig kiekvienu žingsniu kažkas tarsi labai artima išsisklaidydavo ir ištirpdavo ore. Nesąmoningai norėjo susitvardyti, užsisklęsti savyje, susisukti į kamuolį, sulaikyti besisklaidančią netektį. Priešais jį vėrėsi tušti, bežadžiai kambariai. Prie vienų durų pasirodė *mademoiselle*, kuri žengė tyliai, be garso, netgi nešlamindama drabužių, kaip šmėkla.

– Čia, pone grafe. Jūs pasiklydote.

Šypsojosi dviprasmiška, erzinančia šypsena, ir nuo smalsumo pilkų jos akių žvilgsnis atrodė dar skvarbesnis. Andrea neištarė nė žodžio. Ir vėl šitos moters artumas pasirodė jam nemalonus, trikdė jį, kėlė beveik pasišlykštėjimą, erzino.

Vos atsidūręs po stogine, atsikvėpė kaip žmogus, atsikratęs bugaus nerimo. Tarp medžių buvo girdėti prislopintas fontano čiurlenimas, kartais pereinantis į skambų gurgėjimą; visas dangus kibirkščiavo nuo žvaigždžių, kurias ilgom žilų plaukų sruogom ar plačiais juodais tinklais užtraukdavo debesys; tarp akmeninių milžinų, pro pinučius pasirodydavo ir išnykdavo pravažiuojančių ekipažų žibintai; šaltam ore galėjai išgirsti

miesto gyvenimo alsavimą; toli ir arti skambėjo varpai. Pagaliau jis aiškiai suvokė, kad yra laimingas.

Nuo tada abu juos persmelkė viską apimanti, pilna užmaršties, laisva, amžinai nauja laimė. Juodu pasigrobė aistra, ir jie tapo abejingi viskam, kas neteikė jiems netarpiško malonumo. Apdovanoti nuostabia dvasia ir kūnu, kad galėtų patirti pačius subtiliausius ir rečiausius malonumus, jiedu be perstogės ieškojo to, kas neįveikiama ir nepasiekiama; ir nueidavo taip toli, kad kartais, per pačią saldžios užmaršties akimirką, pajusdavo neaiškų nerimą, tarsi kažkoks balsas pakildavo iš jų esybės gelmenų, norėdamas juos perspėti apie nežinomą bausmę, apie greit ateisiančią pabaigą. Netgi pats nuovargis padovanodavo jiems vis subtilesnių, įžūlesnių, neatsargesnių geismų, ir juo labiau jie svaiginosi, juo pabaisiškesnė darėsi jų chimera. Ji nerimavo, gimdė naujas svajones, regėjos, jie randa atvangą tik įtempę pastangas, kaip liepsna gyvena tik degdama. Kartais jų širdyse atsiverdavo netikėta geismų versmė, nelyginant gyvas, tikras šaltinis, staiga ištryškęs po miško tankmėje klaidžiojančio žmogaus koja, ir jie gerdavo be saiko, kol išgerdavo visą. Kartais, geidulių ir vaizdinių sukurstyta, jų siela susikurdavo apgaulingą platesnio, laisvesnio, galingesnio, „antžmogiškų malonumų“ teikiančio egzistavimo paveikslą, ir jie užsimiršdavo jame, mėgaudavosi, alsuodavo kaip savo įgimtoje atmosferoje. Subtilų ir švelnų vaizduotės ir jausmų žaismą nuolat keisdavo perdėto geidulingumo protrūkiai.

Jie nejautė jokio saiko švaistydami savo kūną ir sielą. Jie patirdavo žodžiais nenusakomą džiaugsmą plėšydami visus šydus, atskleisdami ir išniekindami visas paslaptis, nepaliaujamai užvaldydami kits kitą, stengdamiesi prasiskverbti vienas kitan, susilieti, sudaryti vieną esybę.

– Kokia keista meilė! – sušukdavo Elena, prisiminusi pačias pirmąsias dienas, savo ligą ir kaip ji greitai atsidavė. – Būčiau atsidavusi tą pirmą vakarą, kai tik pamačiau tave.

Atrodė, ji tuo didžiuojasi. O mylimasis kalbėdavo:

– Kai tą vakarą ant slekščio išgirdau savo vardą greta tavojo, nežinau kodėl pasijutau esąs tikras, kad mano gyvenimas amžinai susijęs su tavo gyvenimu!

Jie tikėjo tuo, ką kalbėjo. Kartu perskaitė Gėtės *Romos elegijas*: *Lass dich, Geliebte, nicht reun, dass du mir so schnell dich ergeben!* – *Nesigailėk mylimoji, kad taip greitai tapai mano!* Patikėk manimi, visos mano mintys doros ir skaisčios. Amūro strėlės žeidžia nevienodai: vienos tik užkliudo, ir nuo nuodų širdis kenčia daugel metų, kitos, gerai apiplunksnuotos ir apkaustytos aštria, deginančia geležim, prasiskverbia iki smegenų ir iškart uždega kraują. Didvyrių laikais, kada mylėjo dievai ir deivės, po žvilgsnio ėjo geismas, po geismo – pasitenkinimas. Tu manai, kad Meilės deivė ilgai dvejojo, kai Idos giraitėse vieną dieną jai patiko Anchizas? O Venera? Jei būtų dvejojusi, pavydi Aurora būtų greitai pažadinusi gražųjį piemenį! Hera pamato Leandrą per pačią šventę, ir užsidegęs meilužis paskęsta tamsiose gelmėse. Rėja Silvija, karališkoji mergelė, išeina parsinešti vandens į Tibrą, ir ją pagriebia Dievas..."

Kaip dieviškajam, elegiškajam Faustinos dainiui, Roma sušvito jiems nauja šviesa. Kad ir kur jie ėjo, visur paliko meilės prisiminimų. Tolimosios Aventino kalvos bažnyčios: Šv. Sabina su nuostabiomis kolonomis iš Parijo marmuro, gražusis Švč. Marijos del Priorato sodas, Marijos varpinė Kozmedine, panaši į gyvą rožės stiebelį melsvame fone – visos jos žinojo apie jų meilę. Kardinolų ir kunigaikščių vilos: grakšti ir tyki Pamfilio vila, atsispindinti savuos šaltiniuos ir savam ežere, kur kiekviena giraitė slepia kilnią idilę ir kur akmeninės kolonos ir mediniai kamienai lenktyniauja katrų daugiau; šalta ir bežadė kaip vienuolynas Albanio vila, marmurinių figūrų ir šimtamečių palmių miškas, iš kurių prieangių ir portikų kariatidės ir hermos, sąstingio simboliai, stebi iš už granitinių kolonų nekintamą žalumos simetriją; ir Medičių

vila, kuri atrodo kaip smaragdinis miškas, besišakojantis nežemiškoje šviesoje; ir truputėlį laukinė, kvepianti žibuoklėmis Ludovizio vila, pašventinta buvimu Junonos, kurią dievino Volfgangas, kur tuo metu Rytų platanai ir Auroros kiparisai, atrodantys nemirtingi, virpėjo nujausdami turgų ir mirtį; visos tos kunigaikščių vilos, karališkos Romos šlovė žinojo apie jų meilę. Paveikslų ir statulų galerijos: Borgezės rūmų salė ir Danaja, prieš kurią Elena šypsojosi tarsi apreiškimo nušviesta, ir veidrodžių salė, kur jos atvaizdas klaidžiojo tarp Čiro Ferio berniukų ir Marijaus de Fjorio girliandų; Eliodoro kambarys, stebuklingai įkvėptas paties stipriausio gyvybės plastėjimo, kurią Sancijui pavyko įpūsti mirtinai sienai, ir Bordžų apartamentai, kur didžioji Pinturikjo vaizduotė atsiskleidė stebuklingoje istorijų, pasakų, sapnų, kaprizų, kūrybinės išmonės ir drąsių sumanymų kupinoje drobėje; Galatėjos kambarys, kur tarsi kas būtų pripylęs nekalto gaivumo ir negęstančio šviesos skaidrumo; ir Hermafrodito kabinetas, kur spindint žėrint subtiliems brangakmeniams siaubingas monstras, atsiradęs iš gašlaus nimfos ir pusdievio susiėjimo, atskleidžia savo dviprasmišką formą; visi vienišì Grožio prieglobsčiai žinojo apie jų meilę.

Jie suprato įkvėptą poeto šūksnį: *Eine Welt zwar bist du, o Rom! – Tu esi ištisas pasaulis, o Roma!* Bet be meilės pasaulis nebūtų pasaulis, o pati Roma nebūtų Roma. Ir Švč. Trejybės laiptus, pašlovintus lėto Dianos dangun žengimo, nuostabiausios Elenos Muti žingsniai padarė Laimės laiptais.

Elena mėgdavo dažnai lipti šiais laiptais į Cukario rūmų *buen retiro*. Lipdavo lėtai, sekdama paskui savo šešėlį; bet siela veržte verždavos į viršūnę. Daug džiaugsmingų valandų išmatavo mažytė, Ipolitai skirta dramblio kaulo kaukolė, kurią Elena neretai vaikišku judesiu prisidėdavo prie ausies, kitu skruostu glausdamasi prie mylimojo krūtinės, kad sykiu girdėtų, kaip bėga akimirkos ir plaka toji širdis. Andrea jai visada atrodė naujas. Kartais ją kone priblokšdavo tos sielos

ir to kūno gyvybingumas. Kartais nuo jo glamonių jai išsiverždavo šūksnis, į kurį ji sudėdavo siaubingą kančią esybės, jausmų šėlsmo prislėgtos. Kartais jo glėbyje ją perimdavo kažkoks aiškiaregiškas sąstingis, ir jai rodydavosi, kad, susiliejusi su kitu gyvenimu, ji tampa permatoma būtybe – lengva, lakia, saviškai nemmaterialia ir skaisčia. Ir tuo metu besidaužantis gyslose kraujas sukeldavo jai ramią vasaros dieną nuolat virpuliuojančios jūros vaizdus. O kartais jo glėbyje, ant jo krūtinės, po glamonių, ji jausdavo, kaip tasai geidulingas susijaudinimas rimsta, tyksta ir tarsi užmiega, kaip kad nurimsta užviręs ir liovęsis kunkuliuoti vanduo; bet vos tik mylimasis giliau atsikvepia ar mažumėlę sujuda, ji ir vėl pajunta, kaip nuo galvos iki kojų jos kūnu persirita nenusakoma banga; paskui jos virpuliai ima pamažu slopti ir galop užgęsta. Šitas kūniškosios palaimos „sudvasinimas", radęsis dėl tobulo dviejų kūnų panašumo, buvo gal vienas svarbiausių jų aistros požymių. Ir Elenai ašaros kartais atrodydavo saldesnės už bučinius.

O kokia nenusakoma buvo jų bučinių saldybė! Yra moterų lūpų, kurios tarsi uždega meile jas atvėrusį alsavimą. Ryškiai raudonos kaip kraujas ar išblyškusios tarsi mirties valandą – nesvarbu, ar jas apšviečia abipusė sutarmė, ar temdo paniekos šešėlis, ar praveria malonumas, ar perkreipia kančia, – moters lūpos visados paženklintos šešėliu paslapties, kuri sudrumsčia protą intelektualiems vyrams, traukia juos ir keri. Nuolatinė neatitikmė tarp lūpų išraiškos ir akių išraiškos sukuria paslaptį. Dvilypė siela, regis, byloja apie grožio įvairovę: džiaugsmingo ir liūdno, šalto ir aistringo, žiauraus ir gailestingo, pažeminto ir išdidaus, besijuokiančio ir besišaipančio; ir tas dvilypumas sukelia nerimą sieloje, trokštančioje mėgautis paslaptimis. Du mąstantys XIV amžiaus dailininkai, nenuilstantys reto ir aukščiausio Idealo ieškotojai, du subtiliausi psichologai, kuriems mes galbūt esame dėkingi už pačią subtiliausią žmogaus fizionomijos analizę, be persto-

gės pasinėrę į neįveikiamų sunkumų ir slapčiausių paslapčių studijas ir tyrinėjimus, Botičelis ir da Vinčis, suvokė ir įamžino visą nenusakomą tokių lūpų žavesį.

Iš tikrųjų Elenos bučiniai mylimajam buvo įstabiausias eliksyras. Joks kitoks dviejų kūnų sąlytis nebūtų galėjęs taip pasotinti geismų ir nuraminti. Kartais atrodydavo, kad ji junta, kaip gyva jų sielų gėlė tarsi meta žiedlapius už suspaustų lūpų ir paskleidžia saldžiausius syvus po visas venas, nueinančius iki pat širdies, o kartais jie patirdavo iliuziją, jog po jų lūpomis tirpsta minkštas ir drėgnas vaisius. Jų susiliejimas būdavo toks tobulas, kad viena forma, regėdavos, paprasčiausiai papildo kitą. Kad ilgiau neišsisklaidytų gurkšnio saldesys, jie sulaikydavo kvėpavimą tol, kol pajusdavo, jog dūsta nuo oro stygiaus, ir tada jos rankos imdavo bejėgiškai virpėti jam ant smilkinių. Bučinys išsekindavo labiau nei apsikabinimas ir, atsiplėšę vienas nuo kito, jie žiūrėdavo kits į kitą rūkų aptemdytu žvilgsniu. Ir tada prikimusiu balsu, nesišypsodama, ji ištardavo:

– Numirkime.

Kartais, gulėdamas aukštielninkas, jis užsimerkdavo ir laukdavo. Žinodama šitą gudrybę, ji tyčia lėtai pasilenkdavo virš jo ir bučiuodavo. Ir mylimasis nežinodavo, kurion vieton gaus tikėtiną bučinį, kurio tyčia užsimerkęs laukdavo. Tą laukimo ir netikrumo minutę visi jo sąnariai virpėdavo nuo nenusakomo geismo, ir jis, įsitempęs, tada būdavo panašus į siaubingai išgąsdintą surištą žmogų, kuriam gresia pavojus būti įdaguotam ugnimi. Kai lūpos galiausiai jį paliesdavo, jis vos susilaikydavo nešaukęs. Toji akimirką trunkanti kankynė jam patikdavo, nes neretai fizinė kančia meilėje būna saldesnė už švelnią glomonę. Tada ir Elena, skatinama keisto noro atsilyginti įsimylėjėliui ta pačia glamone, irgi norėdavo pabandyti.

– Man regis, – sakydavo ji užsimerkusi, – kad visos mano odos poros virsta milijonu lūpučių, trokštančių tavo lūpų, kan-

kinamai geidžiančių būti tavo išrinktosiomis, ir viena kitai pavyduliaujančių...

Ir tada, norėdamas tai patvirtinti, jis apipildavo greitais ir veriančiais bučiniais visą jos gražų kūną, nepalikdamas nepaliestos nė mažiausios vietelės, nesulėtindamas savo glamonių. Ji juokdavosi, laiminga, jausdamasi tarsi apgaubta nematomu apsiaustu; juokdavosi ir dejuodavo, apdujusi nuo jo įniršio jėgos; juokdavosi ir verkdavo sutrikusi, negalėdama sutramdyti ją deginančio karščio. Paskui staiga apsivydavo jo kaklą rankomis, apgaubdavo jį savo plaukais ir laikydavo, drebantį visu kūnu, kaip savo grobį. O jis, pavargęs kovoti, su pasitenkinimu jai nusileisdavo ir likdavo tose grandinėse. Žiūrėdama į jį Elena sušukdavo:

– Koks tu jaunas! Koks tu jaunas!

Nors ir sugedusi, nors ir be galo išlaidi, jo jaunystė buvo atspari, tvirta kaip nesikeičiantis metalas, kaip nesisklaidantis aromatas. Nuoširdus jaunystės spindesys tikriausiai buvo pati brangiausia jo savybė. Karštoje aistros liepsnoje kaip lauže sudegdavo visa, kas buvo jame netikriausia, žemiausia, dirbtiniausia, bergždžiausia. Nusigalavęs nuo piktnaudžiavimo analize ir nuo veiksmų, *nesusijusių* su vidine energija, jis vėl atgavo jėgų, poelgių, gyvenimo vientisumą; jam vėl grįžo pasitikėjimas savimi ir laisvumas – jis mylėjo ir mėgavosi kaip jaunuolis. Kartais jo nesivaržymas atrodydavo nesąmoningas ir vaikėziškas, o kai kurios jo fantazijos – pilnos žaismingumo, gaivumo ir rizikos.

– Kartais, – kalbėdavo jam Elena, – mano švelnumas tau būna subtilesnis nei mylimosios švelnumas. Nežinau... Tarsi motiniškas.

Andrea juokdavosi, nes ji buvo vyresnė už jį trejais metais.

– Kartais, – sakydavo jai, – mano sielos susiliejimas su tavąja man rodosi toks tyras, kad, bučiuodamas tavo rankas, aš panūstu vadinti tave seserimi.

Tas netikras noras apsivalyti ir ta pakili nuotaika visada užeidavo persisotinus geiduliais, ilgesingo atokvėpio akimirkomis, kai ilsintis kūnui siela imdavo trokšti neaiškaus idealo. Tada jaunuolio širdyje pabusdavo jo mylimo meno idealai; ir, ieškodamos išeities, jo prote audringai atbusdavo visos formos, kurių kadaise ieškojo ir kurias stebėjo, ir jį uždegdavo Gėtės monologo žodžiai: „Ką gali padaryti gamta, liepsnojanti prieš tavo akis? Ką gali padaryti aplink tave išsklidusi meninė forma, jei tavo širdies nepripildys aistringa kūrybos jėga ir nuolat neįsilies į tavo pirštų galiukus, kad jie visa tai atkurtų?" Ir mintis pradžiuginti mylimąją gausybe eilių ar kilniais potėpiais privertė jį imtis darbo. Jis parašė *Simoną* ir nuliejo dvi akvareles – *Zodiaką* ir *Aleksandro taurę*.

Atsidėdamas menui, jis rinkosi sunkias, tikslias, tobulas, garbingas priemones: metrą ir graviūrą; siekė pratęsti ir atgaivinti tradicines italų formas, griežtai prisidėdamas prie *naujojo stiliaus* poetų ir prie menininkų, kūrusių prieš Atgimimą, mokyklos. Iš esmės jo protas buvo *formalus*. Labiau už mintį jis mylėjo išraišką. Jo literatūriniai darbai tebebuvo pratimai, žaidimai, etiudai, techninių priemonių išmėginimas, neįprasti ieškojimai. Kartu su Tenu jis manė, kad daug sunkiau sukurti šešetą gražių eilėraščių nei laimėti mūšį. Jo *Sakmė apie Hermafroditą* buvo Policiano *Sakmės apie Orfėjų* pamėgdžiojimas. Joje buvo keletas ypatingo rafinuotumo, jėgos ir muzikalumo strofų, ypač choruose, kuriuos dainavo dvilypės prigimties monstrai: kentaurai, sirenos ir sfinksai. Jo nauja tragedija *Simona*, parašyta trumpu metru, išsiskyrė savičiausiu skoniu. Nors surimuota pagal senas Toskanijos poetų tradicijas, atrodė kaip Elžbietos laikų anglų poeto išmonė, sukurta mėgdžiojant vieną iš *Dekamerono* novelių; ji turėjo kažkokio švelnumo ir keisto žavesio, kurį jauti mažosiose Viljamo Šekspyro dramose.

Tituliniame savo Vienintelio Egzemplioriaus lape poetas taip parašė: A. S. CALCOGRAPHUS AQUA FORTI SIBI TIBI FECIT.

Varis jį traukė labiau nei popierius, azoto rūgštis – labiau nei rašalas, rėžtuvas – labiau nei plunksna. Jau vienas iš jo protėvių, Džustas Sperelis, buvo išbandęs raižybos meną. Kai kurios jo graviūros, atliktos apie 1520 metus, užmoju ir, sakytum, aštrumu aiškiai bylojo apie Antonijaus Polajuoliečio įtaką. Andrea naudojo rembrantiškąjį *laisvojo štricho* metodą ir *juodąją manierą*, taip mėgstamą Grino, Diksono ir Erlomo mokyklos anglų dailininkų. Jis susiformavo mokydamasis iš visų įmanomų pavyzdžių, atskirai išstudijavo kiekvienam dailininkui būdingus ieškojimus, mokėsi iš Albrechto Diūrerio ir Parmidžanino, Marko Antonijaus ir Holbeino, Hanibalo Karačio ir Makardelo, Gvido ir Galotos, Toskio ir Žeraro Odrano; bet graviruodamas varį stengėsi Rembranto šviesos efektais nušviesti elegantišką XV amžiaus antrosios kartos Florencijos menininkų piešinį; tokių menininkų kaip Sandras Botičelis, Domenikas Gvilandajus ir Filipinas Lipis.

Du paskutiniai jo ofortai vaizdavo Eleną Muti dviejuose meilės epizoduose ir išreiškė jo požiūrį į du jos grožio etalonus; kiekvienam ofortui jis davė atskiros detalės pavadinimą.

Tarp vertingiausių Andrea Sperelio daiktų buvo plonas šilkinis nublukusios mėlynos spalvos užtiesalas su dvylika kraštuose išsiuvinėtų Zodiako ženklų ir užrašų gotiškomis raidėmis: *Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces*. Auksu išsiuvinėta saulė buvo apskritimo viduryje; gyvulių figūros, nupieštos truputį archaišku stiliumi, primenančiu mozaiką, išsiskyrė nepaprastu spindesiu; atrodė, kad šio audinio paskirtis – užkloti karališkąją lovą. Iš tikro jis buvo iš kraitinės skrynios Bjankos Marijos Sforcos, Liudviko Moro anūkės, ištekėjusios už imperatoriaus Maksimiliano.

Iš teisybės nuogumui pridengti nebūtum galėjęs rasti puošnesnio užkloto. Kartais, kai Andrea būdavo kitam kambaryje, ji greitai nusirengdavo, atsiguldavo į lovą po šiuo nuostabiu

apklotu ir garsiai šaukdavo mylimąjį. Ir kai jis atbėgdavo, Elena jam atrodydavo kaip deivė, apsiausta dangaus skliauto kraštu. O kartais, norėdama prieiti prie židinio, ji atsikeldavo iš lovos vilkdama paskui save apklotą. Sustirusi nuo šalčio, ji abiejomis rankomis spausdavo prie savęs šilką ir eidavo basa, mažais žingsneliais, kad nesusipainiotų gausybėje klosčių. Saulė ryškiai nutvieksdavo jos nugarą pro palaidus plaukus; Skorpionas geldavo į krūtį, o ilgas Zodiako kraštas vilkdavosi paskui ją kilimu, kartu šluodamas ir rožes, jeigu būdavo jų pribarsčiusi.

Vienas ofortas vaizdavo Eleną, miegančią po dangaus ženklais. Moters pavidalas buvo matomas pro audinio klostes, galva mažumėlę nusvirusi per lovos kraštą, tarsi lietaus marška palaidi plaukai nusidriekę iki pat grindų, viena ranka nukarusi, kita – gulinti palei kūną. Neuždengtos kūno dalys – veidas, viršutinė krūtinės dalis ir rankos – akinamai švytėjo; dailininko raižiklis su didžiule jėga perteikė marginių švytėjimą prietėmyje ir paslaptingus simbolius. Didelis baltas skalikas, *Famulus*, nukopijuotas nuo to, kuris padėjęs galvą ant grafienės d'Arundel kelių Pjetro Paolo Rubenso paveiksle, ištiesęs kaklą, pasistojęs ant keturių kojų, nupieštas drąsiu linksmu rakursu, žiūrėjo į ponią. Kambario fonas buvo prašmatnus, niūrių spalvų.

Antro oforto motyvu pasitarnavo didžiulis sidabrinis indas, kurį Elena Muti buvo gavusi kaip palikimą iš savo tetos Flaminijos.

Šis indas buvo istorinis ir vadinosi „Aleksandro Taure“. Cezaris Bordža jį padovanojo princesei di Bizenti prieš išvykdamas į Prancūzijos žemes įteikti Liudvikui XII bulės dėl skyrybų ir leidimo susituokti; tikriausiai toji taurė buvo tarp pasakiškų lobių, kuriais vežinas, anot Brantomo, Valentinas įžengęs į Šinoną. Figūros, supančios indą, ir tos, kurios buvo iškilusios virš jo krašto abiejuose galuose, buvo priskiriamos Sancijaus Rafaelio teptukui.

Taurė vadinosi Aleksandro vardu todėl, kad buvo sukurta atminimui tos nuostabios taurės, iš kurios paprastai per triukšmingas puotas gausiai gerdavo Makedonietis. Netvarkingos šaulių eilės su įtemptais lankais buvo išsirikiavusios taurės šonuose nuostabiomis pozomis – tokiomis pozomis kadaise nuogus šaulius, besitaikančius į Hermį, pavaizdavo Rafaelis vienoje Borgezės salės freskoje, Džovanio Frančesko Bolonjezio išpuoštoje. Šauliai persekiojo didžiąją Chimerą, ąselės pavidalu iškilusią virš taurės krašto, o priešingoje pusėje stovėjo jaunas šaulys Belerofontė, su įtemptu lanku nusitaikęs į pabaisišką Tifono kūdikį. Dugno ir viršutinio krašto ornamentai buvo reto grožio. Vidus buvo paauksuotas kaip monstrancija. Metalas, regis, skambėjo it muzikos instrumentas. Taurė svėrė trisdešimt svarų. Visa jos forma buvo harmoninga.

Elenai Muti dažnai užeidavo nikis šitam inde rytais išsimaudyti. Jei neištiesdavo kojų, toje taurėje pasinerdavo visa; ir iš tikrųjų, niekas savo grakštumu negalėjo prilygti Elenai, kai ji gulėdavo susirietusi vandenyje, nuo paauksuoto indo mirguliuojančiame nenusakomai švelniais atspindžiais, nes, po tiekos metų, jo metalas dar nebuvo virtęs sidabru, o auksas jau buvo apiblukęs.

Sužavėtas trimis saviškai iškiliomis formomis, tai yra moters, taurės ir šuns, ofortistas surado labai gražų linijų derinį: moteris, nuoga, stovi taurėje, viena ranka remdamasi į išsišovusią Chimerą, kita į Belerofontę ir, pasilenkusi į priekį, erzina šunį, o tas – išsilenkęs lanku, ištiesęs kiek tik gali priekines kojas, panašus į besirengiantį šokti ant jos grobuonį, nutaisiusį suktą ir laibą, nelyginant lydekos, snukį.

Dar niekada Andrea Sperelis nebuvo persiėmęs tokiu įkarščiu ir taip nesikankino kaip dailininkas, akylai stebintis aklą ir pražūtingą rūgšties veikimą; dar niekad taip karštligiškai, kantriai ir įžvalgiai nebuvo darbavęsis, aštriu raižiklio smaigaliu lygindamas gruoblėtą taurės paviršių. Kaip Lukas

van Leidenas, jis iš tikrųjų *gimė* būti graveris. Jis buvo puikiai ištobulinęs gebėjimą (o galbūt jausmą) perteikti kuo menkiausius laiko ir darbų sekos ypatumus, kuriuos privalai žinoti, jei nori išgauti visą azoto rūgšties poveikio variui įvairovę. Ne praktika, ne kruopštumas, ne protas, bet daugiausia kone įgimtas neklystantis jausmas pašnibždėdavo jam, kad dabar pats metas, pati tinkamiausia akimirka, kai korozija, ėsdama metalą, gali suteikti būtent tokią šešėlio kokybę, kokią pagal menininko sumanymą privalo turėti atspaudas. Ir toji dvasios galia sutramdyti šiurkščią jėgą, ir toji galia suteikti, taip sakant, kūriniui estetinę sielą, ir tos akimirkos, kai jis nesąmoningai pajusdavo, kaip darniai plaka jo pulsas ir pamažu metalą ėda rūgštis, pripildydavo jam širdį svaiginančio pasididžiavimo ir kankinančio džiaugsmo.

Elena pasijusdavo kaip mylimojo sudievinta Izota iš Riminio tuose nesunaikinamuose medaliuose, kuriuos jos garbei įsakė nukalti Sidžismondas Malatesta.

Bet kaip tik tomis dienomis, kai Andrea dirbdavo, ji tapdavo liūdna, tyli ir dūsaudavo, tarsi ją būtų apėmęs vidinis nerimas. Staiga jai užeidavo tokie švelnumo priepuoliai, sumišę su ašaromis ir jėga gniaužiama rauda, kad jaunuolis apstulbdavo, imdavo ją įtarinėti nieko nesuprasdamas.

Vieną vakarą Šv. Sabinos gatve jie jojo namo iš Aventino; jų akyse dar žėrėjo didžioji saulėlydžio spindulių užlietų imperatorių rūmų vizija, kurie stovėjo tarp juosvų auksinėmis dulkėmis persmelktų kiparisų. Jojo tylėdami, nes Elenos liūdesys persidavė ir mylimajam. Priešais Šv. Sabinos bažnyčią jis sustabdė savo bėrį ir paklausė:

– Ar pameni?

Famulus sulojo, ir keletas vištų, ramiai lesinėjančių krūmuose žolę, išsilakstė. Apaugusi žole aikštė buvo rami ir kuklutė, kaip kaimo bažnyčios šventorius; bet sienos švytėjo tuo ypatingu spindesiu, kuris atsimuša nuo Romos pastatų „Ticiano valandą“.

Elena irgi sustojo.

– Kaip toli atrodo toji diena! – tarė ji su lengvu virpuliu balse.

Ir iš tikro šis prisiminimas buvo pasiklydęs neapibrėžtam laike, tarsi jų meilė būtų trukusi jau daug mėnesių, daug metų. Elenos žodžiai sužadino Andrea širdyje keistą iliuziją ir sykiu nerimą. Ji ėmė prisiminti to pasivaikščiojimo, įvykusio sausio popietę, šviečiant pavasario saulei, smulkmenas. Ji tarsi primygtinai berte bėrė menkiausias detales, ir kartkartėm, tarsi palydovė, pro jos žodžius prasiverždavo neišsakyta mintis. Jos balse Andrea tarėsi pajutęs gailestį. Ko ji gailėjosi? Juk jų meilė išvys dar džiaugsmingesnių dienų – argi pavasaris jau nesibeldžia į Romos duris? Sutrikęs beveik jos nebesiklausė. Arkliai leidosi žingine, vienas šalia kito, kartais garsiai prunkšdami, o kartais suglausdami snukius, tarsi norėdami pasidalyti kažkokia paslaptimi. *Famulus* vis lakstė čia į priekį, čia atgal.

– Ar pameni, – kalbėjo toliau Elena, – ar pameni vienuolį, kuris atidarė mums duris, kai mudu paskambinome?

– Taip, taip...

– Kaip pasižiūrėjo į mus nustebęs! Buvo mažas mažutėlaitis, bebarzdis, visas susiraukšlėjęs. Paliko mudu prieangyje ir nuėjo ieškoti bažnyčios raktų, ir tu pabučiavai mane. Pameni?

– Taip.

– O tos statinės vestibiulyje! Ir tas vyno kvapas, tuo metu kai brolis vienuolis mums aiškino raižinių prasmę ant kiparisinių durų! O paskui toji *Madona Rožantinė*! Pameni? Aiškinimas tave prajuokino ir, girdėdama tavo juoką, aš neišlaikiau, ir mudu taip kvatojome stovėdami priešais tą vargšelį, kad jis sumišo ir daugiau nepravėrė burnos, netgi išeinant tau nepadėkojo...

Kiek patylėjusi, kalbėjo toliau:

– O Šv. Aleksiejuje, kur tu man nedavei pasižiūrėti į kupolą pro rakto skylutę? Kaip mudu plyšome juokais ir tenai!

Ji vėl nutilo. Gatve aukštyn žengė minia vyrų su grabu,

lydimu samdytos karietos, kuri buvo pilna raudančių giminaičių. Velionį nešė į Žydų kapines. Tai buvo bežadės ir šaltos laidotuvės. Visi tie žmonės kuprotomis nosimis ir grobuoniškomis akimis buvo panašūs vienas į kitą kaip kraujo broliai.

Praleisdami procesiją jų arkliai atsiskyrė ir kiekvienas ėjo palei sieną; įsimylėjėliai žiūrėjo vienas į kitą per karsto viršų, jausdami, kaip juos gobia vis didesnis liūdesys.

Kai vėl atsidūrė šalia, Andrea paklausė:

– Bet kas tau? Apie ką galvoji?

Atsakydama padelsė. Nudūrė akis žemyn, prie arklio kaklo, glostydama jį šmaikščio bumbulu, neryžtinga ir išblyškusi.

– Apie ką tu galvoji? – pakartojo jaunuolis.

– Gerai, pasakysiu tau. Trečiadienį išvažiuoju, nežinau kuriam laikui; galbūt ilgam, amžinai; nežinau... Ši meilė nutrūksta dėl mano kaltės, bet neklausk kaip, neklausk kodėl, nieko neklausinėk – prašau tave! Aš negalėčiau tau atsakyti.

Andrea žiūrėjo į ją kone netikėdamas. Visa jam atrodė taip neįtikėtina, kad jo netgi neskaudino.

– Tu juokauji, tiesa, Elena?

Elena neigiamai palingavo galvą – jai suspaudė gerklę, ir ji staiga paleido arklį risčia. Už jų, sutemose, ėmė skambinti Šv. Sabinos ir Šv. Priskos varpai. Jojo tylėdami, keldami aidą po arkomis, tarp šventovių, apleistuose ir vienišuose griuvėsiuose. Kairėje paliko Verlabrės Šv. Jurgio bažnyčią, kurios varpinės plytos, raudono saulėlydžio nutviekstos, žėrėjo kaip ir aną laimingą dieną. Prajojo pro Romos Forumą, pro Nervos Forumą – ant jų, nelyginant ant ledynų naktį, jau gulė melsvi šešėliai. Sustojo prie Pantanių arkos, kur jų laukė arklininkai ir karietos.

Vos spėjusi nulipti nuo balno, Elena padavė Andrea ranką, vengdama žiūrėti jam į akis. Regėjos, ji labai skuba.

– Taigi? – paklausė Andrea, padėdamas jai įsėsti į karietą.

– Iki rytojaus. Šį vakarą negaliu...

V

Atsisveikinimas kelyje į Nomentaną, tas *adieu au gand air**, kaip norėjo Elena, neišsklaidė nė vienos iš abejonių Andrea širdyje. Kokios buvo slaptos to staigaus išvykimo priežastys? Veltui stengėsi suprasti jų paslaptį; dvejonės jį gniuždė.

Pirmomis dienomis skausmo ir geismo protrūkiai buvo tokie žiaurūs, kad, regėjos, nuvarys jį į kapus. Po pirmųjų priepuolių, kuriuos užgesindavo nepasotinami Elenos geiduliai, dabar, nuodėmingų minčių pažadintas, jį vėl ėmė graužti pavydas. Įtarimas, kad šioje neaiškioje istorijoje įsimaišęs vyriškis, jį nenusakomai skaudino. Kartais užsiplieksdavo niekingas pyktis jį palikusiai moteriai, gaiži neapykanta ir noras keršyti, tarsi ji būtų jį apgavusi, išdavusi tik tam, kad atsiduotų kitam meilužiui. O kartais jam pasiregėdavo, kad daugiau jos negeidžia, nemyli ir niekad nemylėjo, ir tas staigus jausmo nuopuolis, tas dvasinis nuomaris jam nebuvo naujas dalykas: juk dažnai nutikdavo, kad per patį baliaus įkarštį dievinama moteris tapdavo jam visiškai svetima, o jis, ką tik gėręs jos ašaras, jau po valandos ūždavo linksmam vakarėlyje. Bet tos užmaršties akimirkos trukdavo neilgai. Negirdėtai neregėtai džiūgaudamas vėl imdavo žydėti Romos pavasaris: akmenų ir plytų miestas gerdavo šviesą kaip godus miškas; popiežiaus fontanai kildavo į dangų, labiau permatomą nei brangakmenis. Ispanijos aikštė kvepėdavo kaip rožynas, ir Kalnų Švč. Trejybės bažnyčia, iškilusi virš vaikų apgultų laiptų, būdavo panaši į auksinę katedrą.

Naujas, aistras budinantis Romos grožis vėl atgaivino ir uždegė jo širdyje ir kraujyje visa, kas buvo likę iš tos moters apžavų. Iki pat sielos gelmių jį knitino neaiškus nerimas, nesutramdomas jaudulys, ilgesys, mažumėlę panašus į vėl prasidėjusį jaunuolio brendimą.

* Atsisveikinimas atvirame ore *(pranc.)*.

Vieną vakarą Dolčebuono namuose, po arbatos, pasilikęs paskutinis pilname gėlių ir dar virpančių ore Rafo *Kačušos* garsų, jis prabilo apie meilę su dona Bjanka, ir nesigailėjo dėl to nei tą vakarą, nei vėliau.

Apie jo ryšį su Elena Muti dabar žinojo visi, kaip aukštojoje Romos ar kitoje visuomenėje anksčiau ar vėliau, daugiau ar mažiau tampa žinoma apie visus ryšius ir apie visus *flirtations**. Atsargumas neturi prasmės. Kiekvienas čia taip išmano meilės mimiką, kad jam užtenka pastebėti kokį judesį, žvilgsnį ar kokią pozą, kad jau turėtų tikrą įrodymą tuo metu, kai meilužiai, arba tie, kurie netrukus jais ketina tapti, nieko neįtaria. Be to, kiekvienoje visuomenėje yra smalsuolių, kuriems tokie atpažinimai tampa savotiška profesija ir kurie eina svetimos meilės pėdsakais su ne mažesniu užsispyrimu nei medžiokliai šunys žvėrių pėdsakais. Jie visada budrūs ir niekada neišsiduoda; jie neklysdami išgirsta kiekvieną tyliai ištartą žodį, pamato menkiausią šyptelėjimą, menkiausią krūptelėjimą, lengvą raudonį, akių blizgesį; baliuose, per dideles šventes, kur labiausiai tikėtini neapgalvoti poelgiai, jie be perstogės trainiojasi aplink, geba prasigauti į pačią svečių kamšatį su ypatingu minioje slankiojančių vagių mitrumu. Jie įtempia ausis, kad pagautų pokalbio nuotrupas, ir už blizgančių monoklių pasislėpusios akys niekada nepraleidžia nė vieno rankos spustelėjimo, nė vienos liūdnos išraiškos veide, nė vieno virptelėjimo ar nervingo moters pirštų virpulio ant šokančio kavalieriaus peties.

Siaubingas skalikas, pavyzdžiui, buvo donas Filipas del Montė, nuolatinis markizės d'Ateletos svečias. Beje, Elena Muti nelabai kreipė dėmesį į aukštuomenės paskalas, o paskutinės aistros metu jos drąsa priėjo kone iki beprotybės. Už kiekvieną drąsų žingsnį ji užsimokėdavo savo grožiu, prašmatnumu, garsiu vardu; ir visur ją lydėjo lankstymasis, susi-

* Flirtas *(pranc.)*.

žavėjimas ir liaupsės todėl, kad švelnus pakantumas yra viena mažne mieliausių Romos aristokratijos savybių, atsiradęs, matyt, dėl per didelio piktnaudžiavimo apkalbomis.

Ir štai dabar šis ryšys staiga iškėlė Andrea autoritetą damų akyse iki padebesių. Jį apgaubė visuotinio palankumo aureolė, per trumpą laiką jis pasiekė stulbinančią sėkmę. Mat labai dažnas šiuolaikinių visuomenių požymis – geismo užkratas. Vyras, kurį mylėjo neeilinė moteris, sužadina kitų vaizduotę; ir visos moterys trokšta turėti jį iš tuštybės, iš smalsumo, iš polinkio varžytis. Visas Don Žuano žavesys – tai daugiau jo šlovė, o ne pats asmuo. Be to, Spereliui padėjo paslaptingas jo, kaip menininko, garsas; visiems tapo žinomi du sonetai, įrašyti į kunigaikštienės di Ferentino albumus, kuriuose jis dviprasmiško dipticho forma išliaupsino šėtoniškas ir angeliškas lūpas – tas, kurios pražudo sielas, ir tas, kurios taria *Ave*. Paprasti žmonės negali įsivaizduoti, kokį gilų ir naują susižavėjimą meilei suteikia netgi priblukus ar netikra šlovės aureolė. Nežinomas meilužis, nesvarbu, koks jis būtų – ar stiprus kaip Heraklis, ar gražus kaip Ipolitas, ar grakštus kaip Ilas, niekada nesukels meilužei tokio susižavėjimo, kuriuo menininkas, galbūt nesąmoningai, gausiai pripildo tuščias moterų sielas. Moters išdidumas būtų labai paglostytas, jei ji galėtų pasakyti: „Kiekviename jo laiške man galbūt liepsnoja gryniausia jo proto liepsna, ir ji šildys tik mane vieną; kiekvieną sykį glamonėdamas mane jis praranda dalį savo valios ir jėgos; ir aukščiausios jo svajonės apie šlovę krinta į mano suknelės klostes, į ratą, kurį nubrėžia mano kvėpavimas!"

Andrea Sperelis iškart atsiliepė į šitą pagundą. Po dvasios susitelkimo, kurį lėmė begalinis Elenos viešpatavimas, dabar prasidėjo skaidymasis. Jo jėgos, ištrūkusios iš ugninio vyturo, kuris laikė jas sujungęs, grįžo prie pirminės sumaišties. Jo chameleoniška, nepastovi, laki, tikroji siela, negalėdama daugiau prisiderinti, prisitaikyti, susilieti su aukščiausia viešpataujančia forma, keitėsi, deformavosi, įgavo galybę for-

mų. Jis ėjo nuo vienos meilės prie kitos neįtikėtinai lengvai, rezgė intrigas tuo pat metu su keletu moterų; be jokio sąžinės graužimo audė sudėtingą apgaulių, apsimetinėjimų, melo ir žabangų voratinklį, kad tik pagautų kuo daugiau aukų. Įprotis apgaudinėti atbukino jo sąžinę. Nuolat nieko negalvodamas, jis pamažu ėmė nebesuprasti pats savęs, prarado savo paties paslaptį. Pamažu priėjo iki to, kad jau nematė savo vidinio gyvenimo, panašiai kaip išviršinis žemės pusrutulis nemato saulės, nors ir yra neatskiriamai su ja susijęs. Jame buvo vienas, visada gyvas, negailestingai gyvas instinktas – instinktas nutraukti ryšius su viskuo, kas traukė jį, bet neuždėjo nelaisvės pančių. Ir jo valia tapo nenaudinga kaip blogai užgrūdinta špaga, kabanti prie šono kokiam girtuokliui ar tinginiui.

Kartais, netikėtai išplaukęs paviršiun, jo sielą pripildydavo prisiminimas apie Eleną; ir tada jis arba stengdavosi atsikratyti melancholiško liūdesio, arba, atvirkščiai, su malonumu vėl išgyvendavo nešvarioje vaizduotėje tą buvusį pernelyg klaidų gyvenimą, kad jame rastų stimulą naujoms meilėms. Jis tyliai kartojo *Lied** žodžius: „Prisimink užgesusias dienas! Ir užspausk *antrosios* lūpas tokiu pat saldžiu bučiniu, kokiu ką tik užspaudei *pirmosios* lūpas!" Bet jau ir antroji buvo išgaravus iš širdies. Jis prakalbo su dona Bjanka Dolčebuono apie meilę iš pradžių beveik apie nieką negalvodamas, galbūt instinktyviai suviliotas neapibrėžto šios moters draugystės su Elena atspindžio. Gal jo širdyje pradėjo megztis menkutė simpatija, kurią Florencijos grafienė sukėlė jam per pietus Dorijos rūmuose. Kas gali pasakyti, kokiais paslaptingais keliais bet koks dvasiškas ir kūniškas vyro ir moters sąlytis, netgi nereikšmingas, gali sukelti ir maitinti tą slaptą, nepastebėtą, nelauktą jausmą, kurį praėjus daug laiko tam tikros aplinkybės

* Daina *(vok.)*.

staiga vėl atgaivins? Su tokiu reiškiniu susiduriame stebėdami savo proto sąrangą, kai minties grūdas ar paveikslo šešėlis iškyla staiga, po ilgo laiko tarpsnio, nesąmoningai, išsirutuliojęs vaizduotėje jau užbaigtu vaizdu ar sudėtinga mintimi. Tie patys dėsniai valdo visus mūsų esybės veiksmus; sąmoningai suvokta veikla tėra tik nedidelė mūsų veiksmų dalis.

Dona Bjanka Dolčebuono buvo idealus florencietiško grožio pavyzdys, kokį pavaizdavo Girlandajus Džovanos Tornabuoni paveiksle, kabančiame Šv. Marijos Novelos bažnyčioje. Jos šviesus veidas buvo pailgas, kakta aukšta, plati ir skaisti, nedidukė, burna su mažumėlę riesta nosimi, o akys tamsiai kaštoninės, dar Fjorencuolos išgarbintos. Būdama senovinės mados mėgėja, ji paleisdavo savo vešlių plaukų garbanas ant skruostų, iki pusės smilkinių. Jai labai tiko ir pavardė: aukštuomenės gyvenimą ji papuošdavo įgimtu gerumu, didžiuliu pakantumu, būdavo visiems vienodai paslaugi ir šnekėdavo melodinga kalba. Žodžiu, buvo viena iš tų mielų, mažumėlę nerūpestingų moterų, nepasižyminčių nei sielos, nei proto gilumu – jos, regis, sukurtos nerūpestingai mėgautis slaptais meilės malonumais, kaip paukščiai sukurti purpsėti nuo vienos žydinčios medžio šakos prie kitos.

Išgirdusi Andrea žodžius, žaviai nustebusi sušuko:

– Ir jūs taip greitai užmiršote Eleną?

Paskui, keletui dienų praėjus, ji koketiškai padvejojo ir su malonumu atsidavė; ir dažnai kalbėdavosi su neištikimuoju jaunuoliu apie Eleną be pavydo ir atvira širdimi.

– Bet kodėl būtent šiais metais ji išvažiavo anksčiau nei įprasta? – paklausė sykį šypsodamasi.

– Nežinau, – atskė Andrea, neįstengdamas paslėpti nekantrumo ir kartėlio.

– Vadinasi, viskas baigta?

– Bjanka, prašau jus, kalbėkim apie mudu! – pertraukė jis pasikeitusiu balsu, nes šios šnekos jį trikdė ir nervino.

Ji akimirką susimąstė, tarsi norėdama įminti mįslę; pas-

kui nusišypsojo tarsi kažko atsisakantis žmogus ir palingavo galvą; akyse šmėkštelėjo liūdesio šešėlis.

– Tokia jau meilė.

Ir atsidavė mylimojo glamonėms.

Mylėdamas Bjanką, Andrea sykiu mylėjo visas mielas XV amžiaus Florencijos moteris, kurias apdainavo Lorencas Puikusis:

Kur žvelgi – regi išties,
Kad be galo išmintingas
Priežodis tasai teisingas:
„Iš akių – ir iš širdies!“
Meilė greit pamiršta viską:
Kai toli miela širdis,
Ašaros trumpai tau blizga, –
Surandi kitas akis,
Ir vien jos jau per naktis,
Per dienas tau meiliai tviska...

Atėjus vasarai, ruošdamasi išvažiuoti iš Romos ir neslėpdama savo švelnaus susijaudinimo, atsisveikindama pasakė:

– Žinau, kai mudu vėl susitiksime, jūs manęs jau nemylėsite. Tokia jau meilė. Bet prisiminkite mane kaip draugę.

Jis nemylėjo jos. Vis dėlto karštomis ir ilgesingomis dienomis švelnus jos balsas suplevendavo jo sieloje kaip magiškas rimo skambesys, ir akyse jam sutavaruodavo gaiviu vandeniu palaistyto sodo vaizdas, kur ji vaikščiodavo su kitomis moterimis grodama viola ir dainuodama kaip „Polifilo sapno“ vinjetėje.

Ir dona Bjanka dingo nuo scenos. Pasirodė kitos, kartais dvi išsyk: Barbarela Viti, *la mascula**, nuostabia berniokiška galva, visa tarsi paauksuota ir švytinčia kaip Rembranto ju-

* Vyriškoji *(lot.)*.

dėjų galvos; grafienė di Lukoli, dama su turkiais, it Doso Dosio Kirchė nuostabiomis, kupinomis klastos akimis, permainingomis nelyginant rudenė jūra – pilkomis, mėlynomis, žaliomis, nenusakomomis; Liliana Tyd, dvidešimt dvejų metų ledi, nuostabiai švytinčio veido moteris, visa tarsi iš šviesos, rožių ir pieno – tokį veidą turi nebent kilmingų anglų *babies* Reinoldso, Gensboro ir Lorenso nutapytose drobėse; markizė diu Defan, Direktorijos laikų gražuolė, tikra ponia Rekamjė pailgo ir skaistaus veido ovalo, gulbės kaklu, aukšta krūtine ir bakchantės rankomis; dona Izota Čelezi, dama su smaragdu, kuri lėtai ir didingai it bulius sukiodavo imperatorišką galvą blizguliuodama didelėm paveldėtom gemom; kunigaikštienė Kalivoda, dama be brangenybių, kurios trapus kūnas buvo išvagotas plieninių nervų geiduliams tenkinti, o iš švelnaus vaškinio veido spoksojo pora plėšrių it liūtės skitiškų akių.

Kiekvienas meilės ryšys panardindavo Andrea į naują nuopuolio liūną; kiekvienas ryšys jį tik bjauriai apsvaigindavo, bet nenumalšindavo troškulio; kiekvienas ryšys išmokydavo jį naujos, ypatingos ar nežinomos ydos. Jame tarpo visų užkratų sėklos. Ištvirkaudamas jis tvirkino ir kitas. Jausmų išsigimimas vertė jį ieškoti ir atrasti savo meilužėse tai, kas buvo jose mažiausiai kilnu ir tyra. Žemas smalsumas jį akino rinktis moteris, kurios buvo pelniusios blogiausią reputaciją. Vienos glėbyje jis prisimindavo, kaip jį glamonėjo ana, ar leisdavosi į geidulingus žaidimus, kurių buvo išmokęs iš trečiosios.

Kartais (tai atsitiko tada, kai žinia apie antrąsias Elenos vedybas vėl atvėrė žaizdą) jam patikdavo vietoj gulinčios priešais jį nuogybės įsivaizduoti nuogą Eleną ir, pasinaudojus apčiuopiama forma, mėgautis idealiąja forma. Jis kurdavo šį paveikslą įtempęs visas valios pastangas, kol galiausiai vaizduotėje mažne paimdavo tą šešėlį kaip tikrai egzistuojantį.

Tačiau savo buvusios laimės jis anaiptol nedievino. Atvirkščiai, ji būdavo jam tik dingstis pasinerti į naują meilės nuotykį. Pavyzdžiui, Borgezės galerijoje, įsimintinoje Veidrodžių salėje, jis išgavo pirmąjį Lilianos Tyd pažadą; Medičių viloje, ant atmintinų žalių laiptų, vedančių į Belvederį, jis supynė savo pirštus su ilgais Andželikos diu Defan pirštais; o mažas dramblio kaulo kiaušas, priklausantis kardinolui Imenraetui, kapinių brangenybė, papuošta nepažįstamosios Ipolitos vardu, sužadino jam norą sugundyti Ipolitą Alboniko.

Šita moteris išsiskyrė aristokratiška išvaizda ir truputį panėšėjo į Mariją Magdaleną Austrijietę, Kozimos II Medičio žmoną Džusto Sutermanso portrete, kuris kabo Korsinio galerijoje Florencijoje. Ji mėgo prašmatnius drabužius, brokatą, aksomą, mezginius. Plačios medičių apykaklės, regėjos, dar labiau išryškino jos karališkos galvos grožį.

Vieną sykį, lenktynių dieną, tribūnoje Andrea Sperelis norėjo įkalbėti doną Ipolitą kitą dieną ateiti į Cukario rūmus pasiimti jai skirtos paslaptingos dramblio kaulo brangenybės. Ji išsisukinėjo, dvejodama, ar paklusti sveikam protui, ar pasiduoti smalsumui. Sulig kiekvienu bent kiek drąsesniu jaunuolio žodžiu ji raukė antakius, nors lūpos nevalingai šypsojosi. Ir jos galva po baltom plunksnom papuošta skrybėle ir baltais nėriniais siuvinėtas skėtis sudarė ypač patrauklią harmoniją.

– *Tibi, Hippolyta!* Vadinasi, ateisite? Lauksiu jūsų visą dieną, nuo antros iki vakaro. Gerai?

– Gal iš proto išsikraustėte?

– Ko jūs bijote? Prisiekiu Jūsų Didenybei, kad neprisiliesiu netgi prie jūsų pirštinaitės. Sėdėsite tarsi soste pagal savo karališkąjį paprotį, ir netgi gerdama puoduką arbatos Jūsų Didenybė galės neišleisti nematomojo skeptro, kurį Ji visada nešiojasi imperatoriškoje rankoje. Tai ar tokiomis sąlygomis Ji suteiks man malonumą?

– Ne.

Bet ji šypsojosi – jai buvo malonu, kad žmonės pabrėžia turint ją karališką išvaizdą, kuria garsėjo. Andrea Sperelis ir toliau ją gundė, čia juokais, čia maldaujamu tonu palydėdamas suvedžiotojo balsą atkakliu, įdėmiu, skvarbiu žvilgsniu, tuo nenusakomu žvilgsniu, kuris, regėjos, išrengia moteris, mato jas nuogas per suknelę, liečia jų gyvą odą.

– Nenoriu, kad į mane taip žiūrėtumėte! – tarė dona Ipolita kone įžeista ir truputėlį paraudusi.

Tribūnoje buvo likę nedaug žmonių. Ponios ir ponai vaikštinėjo žole palei žardį arba grūdosi apie laimėjusį arklį, arba kirto lažybų su rėkiančiais makleriais kepinant permainingai saulei, kuri čia pasirodydavo, čia išnykdavo tarp švelnių debesų salynų.

– Lipame žemyn, – pridūrė ji nepastebėdama akylaus Džaneto Rutolo žvilgsnio, kuris stovėjo atsirėmęs į laiptų turėklus.

Kai jiedu, lipdami žemyn, ėjo pro jį, Sperelis tarė:

– Iki pasimatymo, markize. Parungtyniausime.

Rutolas žemai nusilenkė donai Ipolitai, ir ūmus raudonis nutvieskė jam veidą. Grafo atsisveikinime markizas išgirdo tarsi lengvą pašaipą. Jis tebestovėjo prie laiptų turėklų ir, visą laiką sekdamas akimis porą aptvare, tikriausiai kentėjo.

– Rutolai, būkite akylas! – piktai juokdamasi sušuko jam grafienė di Lukoli, lipdama geležiniais laiptais už parankės su donu Filipu del Monte.

Jis pajuto dūrį į pačią širdį. Priėję teisėjų ložę, dona Ipolita ir grafas d'Udženta vėl grįžo į tribūną. Dama laikė medinį skėčio kotą ant peties ir sukiojo jį tarp pirštų; baltasis kupolas kaip aureolė sukosi jai už galvos, o mezginių banga vilnijo, be perstogės kildama į viršų. Judėdama šiame rate, ji kartais nusijuokdavo iš jaunuolio kalbų; jos kilnų išblyškusį veidą dar buvo nudažęs raudonis. Kartais jiedu minutėlę stabtelėdavo.

Džanetas Rutolas, apsimesdamas, tarsi norėtų apžiūrėti žengiančius į jojimo taką arklius, atsuko į juos binoklį. Buvo

matyti, kaip jam dreba rankos. Kiekviena šypsena, kiekvienas judesys, kiekviena Ipolitos poza jį siaubingai skaudino. Kai nuleido binoklį, atrodė labai išblyškęs. Įsmeigtose į mylimąją akyse jis sugavo tą žvilgsnį, kurį gerai pažinojo, nes kadaise tas žvilgsnis nušvietė jį viltimi. Jam pasirodė, kad viskas aplinkui griūva. Ilga meilė, šito žvilgsnio perverta, baigėsi negrįžtamai. Saulė nebebuvo saulė, gyvenimas nebebuvo gyvenimas.

Tribūną greitai užpildė publika – visi laukė ženklo pradėti trečiąjį jojimą. Damos atsistojo ant kėdžių. Laipteliais kaip vėjas virš palinkusio sodo nuvilnijo šnabždesys. Pasigirdo varpelis. Arkliai šovė į priekį it strėlės.

– Josiu jūsų garbei, dona Ipolita, – tarė Andrea Sperelis Alboniko, atsisveikindamas ir nueidamas ruoštis kitam, aristokratų jojimui. – *Tibi, Hippolyta, semper!*

Ji paspaudė jam stipriai ranką linkėdama sėkmės, negalvodama, kad tarp varžovų yra ir Džanetas Rutolas. Kai po kurio laiko pamatė ant laiptų išblyškusį meilužį, jos akys švietė neslepiamu ir naiviu žiaurumu. Užplūdus naujam jausmui, sena meilė nukrito jai nuo širdies kaip negyvas lukštas. Ji jau nepriklausė šitam žmogui, nebuvo susijusi su juo jokiais ryšiais. Nesuvokiama, kaip greitai ir visiškai sutramdo savo širdį moteris, kuri daugiau nemyli.

“Jis atėmė ją iš manęs“, – pagalvojo Rutolas, sukdamas prie Žokėjų klubo tribūnos per žolę, kuri, regėjos, slydo iš po kojų kaip smėlis. Priekyje, visai netoli, laisvai ir užtikrintai žengė kitas. Jo aukšta ir liekna figūra po pilku redingotu atrodė saviškai ir nepakartojamai elegantiška, būdinga tik aukštos kilmės žmonėms. Jis rūkė. Einančiam iš paskos Džanetui Rutolui po kiekvieno cigaretės užsitraukimo dūmai mušdavo į nosį, ir jam tai buvo nepakeliamai bjauru ir šleikštu, norėjosi išsivemti tarsi apsinuodijus.

Kunigaikštis di Befis ir Paolas Kaligaras stovėjo prie pat barjero, laukdami lenktynių pradžios. Kunigaikštis atsitūp-

davo ant plačiai išskėstų kojų tarsi gimnastas, norėdamas išbandyti, ar lanksčios jo odinės kelnės ir ar tvirti keliai. Mažasis Kaligaras keikė naktinį lietų, kietai suplakusį gruntą.

– Dabar, – pasakė jis Spereliui, – su Mičingu Maleču turi šansą laimėti.

Džanetas Rutolas išgirdo šitą palinkėjimą, ir jam sugniaužė širdį. Su šia pergale jis siejo neaiškią viltį. Jau regėjo, kokie galėtų būti šito pergalingo jojimo padariniai ir laimingos dvikovos su priešu išeitis. Rengiantis kiekvienas jo judesys bylojo apie didžiulį susirūpinimą.

– Štai žmogus, kuris prieš sėsdamas ant arklio mato atvirą kapą, – tarė kunigaikštis di Befis komišku judesiu dėdamas ranką jam ant peties. – *Ecce homo novus**.

Andrea Sperelis, kuris tokiomis valandėlėmis būdavo linksmai nusiteikęs, pratrūko užkrečiamai jaunatviškai kvatoti.

– Ko jūs juokiatės? – paklausė Rutolas mirtinai išblyškęs, išėjęs iš kantrybės ir stebeilydamasis į jį iš po surauktų antakių.

– Man regis, – atsakė ramiai Sperelis, – kad jūsų tonas aštrokas, brangus markize.

– Na ir kas?

– Manykit apie mano juoką ką tik norite.

– Manau, kad jis kvailas.

Sperelis pašoko ant kojų, žengė žingsnį į priekį ir užsimojo ant Džaneto Rutolo šmaikščiu. Paolui Kaligarui per stebuklą pavyko sulaikyti jo ranką. Išsiveržė ir daugiau žodžių. Priėjo donas Markantonijus Spada; išgirdęs apie ginčą, tarė:

– Gana, berniukai. Jūs abu žinote, ką turite daryti rytoj, o dabar jums reikia dalyvauti lenktynėse.

Priešininkai tylėdami apsirengė. Paskui išėjo. Žinia apie jų ginčą jau ėmė kilti tribūnomis aukštyn, kaitindama lenkty-

* Štai naujas žmogus *(lot.)*.

nių laukimo įtampą. Grafienė di Lukoli su rafinuota klasta perdavė ją donai Ipolitai Alboniko. O ši, nė kiek nesusijaudinusi, pasakė:

– Gaila. Atrodė, jie buvo draugai.

Šnekos, vis kitokios, ėjo iš vienų gražių moterų lūpų į kitas. Minia žmonių grūdosi apie totalizatorių. Mičingas Malečas, grafo d'Udžentos arklys, ir Brumelis, markizo Rutolo arklys, buvo favoritai. Po jų ėjo kunigaikščio di Befio Satyristas ir grafo Kaligaro Karbonila. Žinovai nepasitikėjo pirmaisiais dviem, manydami, kad nervinis abiejų jojikų susijaudinimas tikriausiai pakenks lenktynėms.

Bet Andrea Sperelis buvo ramus, kone linksmas.

Jautėsi pranašesnis už varžovą, ir tas jausmas teikė jam pasitikėjimo; be to, riteriškas jo polinkis į pavojingus nuotykius, paveldėtas iš tėvo, Bairono pasekėjo, leido jam pažvelgti į šį atsitikimą, tarsi šlovės nutviekstą; pavojaus akivaizdoje vėl ėmė kunkuliuoti įgimtas ir kilnus jaunuoliškas kraujas. Dona Ipolita Alboniko ūmai išaugo jo akyse, tapo dar gražesnė ir labiau geidžiama.

Jis ėjo pasitikti savo arklio plakančia širdimi, kaip einama pasitikti seno draugo, nešančio lauktą žinią apie laimę. Švelniai paglostė jam snukį, ir gyvulio akys, tos akys, kuriose neužgesinama šviesa spinduliavo visas veislės kilnumas, svaigino jį kaip magnetinis moters žvilgsnis.

– Malečai, – sušnabždėjo glostydamas jį, – šiandien didi diena! Mudu privalome laimėti.

Jo *trainer*, rusvaplaukis homunkulas, įbedęs skvarbų žvilgsnį į kitus arklininkų už pavadžių vedamus arklius, kimiu balsu tarė:

– *No doubt**

Mičingas Malečas eskv. buvo puikus bėris iš barono Subeirano arklidžių. Grakšti jo elegancija labai tiko prie stiprių

* Būkite ramūs *(angl.)*.

strėnų. Kone permatoma plona oda, po kuria ant krūtinės ir šonų buvo matyti susiraizgiusios venos, rodės, alsavo garais ir ugnimi, bylojančiais apie karštą ir gyvybingą prigimtį. Jis buvo pasiutęs šuoliuotojas, per medžiokles pernešdavęs savo šeimininką per visas Romos laukų kliūtis, nesvarbu, kokia būdavo žemė, ir niekad nesustodavo nei prieš trigubą tvorą, nei prieš sieną, kai drąsiai lėkdavo galopu paskui skaliko pėdas; raitelio raginimai paveikdavo jį labiau nei pentinai, o nuo glamonių imdavo visas drebėti.

Prieš sėsdamas ant arklio, Andrea atidžiai apžiūrėjo visus pakinktus, įsitikino, ar stiprios sąsagos ir diržai, paskui šypsodamasis įšoko į balną. Treneris, žiūrėdamas, kaip tolsta jo šeimininkas, išraiškingu mostu parodė, kad juo pasitiki. Aplink totalizatorių grūdosi minia lošėjų. Andrea pajuto, kad visų žvilgsniai nukreipti į jį. Jis pasisuko į dešinę tribūną, norėdamas pamatyti Ipolitą, bet negalėjo nieko įžiūrėti damų minioje. Iš arti pasisveikino Lilianą Tyd, kuri puikiai žinojo, kaip šuoliuoja Malečas, kai vejasi lapes ir chimeras. Markizė d'Ateleta iš tolo priekaištingai mostelėjo, nes jau žinojo apie ginčą.

– Kaip vertinamas Malečas? – paklausė jis Liudviką Barbarizį.

Eidamas į starto vietą, šaltakraujiškai apgalvojo planą, kuriuo pasinaudojus galima tikėtis pergalės, ir apžiūrinėjo priekyje einančius tris savo varžovus, atsižvelgdamas į kiekvieno jų jėgą ir patirtį. Paolas Kaligaras buvo gudrus šėtonas, ne blogiau už bet kurį žokėjų perkrimtęs visas šio amato gudrybes; bet jo Karbonila, nors ir greita, nebuvo labai ištverminga. Kunigaikštis di Befis, aukštos klasės jojikas, laimėjęs ne vieną *match* Anglijoje, jojo ant įnoringo arklio, kuris galėjo neišturėti prieš atsitiktinę kliūtį. Džanetas Rutolas, priešingai, jojo puikiu, gerai išjodinėtu arkliu, bet, nors ir labai stiprus, jis buvo pernelyg veržlus ir pirmąsyk dalyvavo lenktynėse. Be to, kaip rodė daugybė ženklų, tikriausiai buvo siaubingai susinervinęs.

Žiūrėdamas į jį, Andrea galvojo: „Šiandieninė mano pergalė paveiks rytdienos dvikovą. Jis tikriausiai pames galvą ir čia, ir ten. Privalau būti ramus abiejuose mūšio laukuose“. Paskui dar pagalvojo: „Kaip jausis dona Ipolita?“ Jam pasiregėjo, kad aplinkui stojo neįprasta tyla. Žvilgsniu išmatavo atstumą iki pirmos užtvaros; pastebėjo ant tako blizgantį akmenį; atkreipė dėmesį, kad jį stebi Rutolas, ir visu kūnu jam perbėgo drebulys.

Pasigirdo signalinis skambutis, bet Brumelis jau šuoliavo, o kadangi visi pašoko iš vietos ne kartu, startas buvo panaikintas. Tas pat atsitiko ir antrą kartą – ir vėl dėl Brumelio kaltės; Sperelis ir kunigaikštis di Befis lūpų kampučiu šyptelėjo vienas kitam.

Trečiasis startas pavyko. Brumelis iškart atsiskyrė nuo grupės ir pasileido palei tvorą. Likę trys arkliai kurį laiką šuoliavo greta; sėkmingai peršoko pirmąją kliūtį, paskui antrąją. Kiekvienas iš trijų raitelių laikėsi skirtingo plano. Kunigaikštis di Befis stengėsi neatsilikti nuo grupės, kad prieš kliūtį Satyristas galėtų pasekti kitų arklių pavyzdžiu. Kaligaras ramdė Karbonilos įkarštį, kad išsaugotų jėgas paskutiniams penkiems šimtams metrų. Andrea Sperelis pamažu didino greitį, norėdamas prispausti varžovą priešais sunkesnę kliūtį. Ir iš tikro – Malečas pamažu aplenkė abudu draugus ir ėmė lipti ant kulnų Brumeliui.

Rutolas išgirdo šuoliuojantį jam įkandin varžovą, ir taip susinervino, kad daugiau nieko nematė. Viskas susimaišė jam akyse, atrodė, tuoj ims ir praras sąmonę. Dėdamas neįsivaizduojamas pastangas, kad išlaikytų įbestus į arklio pilvą pentinus, jis sykiu paniškai bijojo, kad jį gali apleisti jėgos. Ausyse skambėjo nepaliaujamas triukšmas ir pro tą triukšmą jis girdėjo trumpą ir šaižų Andrea šūkčiojimą:

– Oplia! Oplia!

Malečas, daug jautresnis balsui nei šmaikščiui, ryte rijo atstumą, jau šuoliavo ne toliau kaip už trijų ar keturių metrų nuo Brumelio ir buvo jį bepasivejąs, beaplenkiąs.

– Oplia!

Bėgimo taką kirto aukštas barjeras. Rutolas jo nematė, nes buvo praradęs bet kokią nuovoką ir išsaugojęs vienintelį pamišėlio norą – laikytis prisiplojus prie gyvulio ir aklai varyti jį į priekį. Brumelis šoktelėjo aukštyn, bet, raitelio nepalaikomas, atsitrenkė užpakalinėmis kojomis ir taip nesėkmingai nukrito kitoje pusėje, kad raitelis paleido vadeles, nors balne išsilaikė. Tačiau šuoliavo toliau. Dabar Andrea Sperelis buvo pirmas, Džanetas Rutolas, vis dar be balnakilpių, jojo antras, bet jam ant kulnų lipo Paolas Kaligaras; kunigaikštis di Befis, dėl Satyristo užsispyrimo, jojo paskutinis. Tokia eile pralėkę pro tribūnas, išgirdo neaiškų, čia pat išsisklaidžiusį, triukšmą.

Tribūnose visi sekė jų kovą baisiausiai įsitempę. Kai kurie žiūrovai garsiai aptarinėjo lenktynių eigą. Kiekvieną sykį, pasikeitus arklių bėgimo tvarkai, nepaliaujamą gaudimą pertraukdavo gausybė paskirų šūksnių ir nuo jų sudrebėdavo damų širdys. Dona Ipolita Alboniko, stačia ant suolo, atsirėmusi į žemiau stovinčio vyro nugarą, žiūrėjo nejudėdama ir nuostabiai tvardydamasi; gal tik pernelyg kietai sučiauptos lūpos ir mažumėlę suraukta kakta rodė, kokia ji įsitempusi. Paskui vienu metu atitraukė nuo vyro pečių rankas – bijojo išsiduoti nevalingu judesiu.

– Sperelis nukrito nuo arklio, – garsiai pareiškė grafienė di Lukoli.

Iš tikrųjų, šokdamas Malečas slystelėjo ant šlapios žolės ir parklupo ant kelio, bet čia pat atsistojo. Andrea nusirito per arklio kaklą be jokio įdrėskimo ir žaibo greitumu vėl įšoko į balną, kai Rutolas ir Kaligaras buvo jį bepaveją. Brumelis, nors ir užgautomis užpakalinėmis kojomis, darė stebuklus, nes buvo grynakraujis žirgas. Karbonila, pagaliau puikiai valdoma savo raitelio, pasileido visu greičiu. Iki finišo liko apie aštuonis šimtus metrų.

Sperelis matė, kad pergalė jau slysta iš rankų, bet sukaupė visas jėgas ir vėl ėmė jos siekti. Atsistojęs balnakilpėse,

pasilenkęs prie karčių, kartkartėm vis sušukdavo tuo trumpu, tęvu, šaižiu balsu, turinčiu tokią galią kilniam gyvuliui. Ir kai Brumelis ir Karbonila, pavargę nuo kieto grunto, ėmė prarasti jėgas, Malečas su įkarščiu veržėsi į priekį, buvo pasiryžęs susigrąžinti ankstesnę vietą ir jau degančiomis šnervėmis jautė pergalės skonį. Po paskutinės kliūties, aplenkęs Brumelį, galva pasiekė Karbonilos pečius. Likus šimtui metrų iki galo, pasileido į priekį palei aptvarą, palikęs tarp savęs ir Kaligaro juodbėrio tarpą per dešimtį „korpusų". Pasigirdo varpelis; virš visų tribūnų kaip duslus krušos šniokštimas nuvilnijo plojimų banga; saulės užlietoje pievoje nuaidėjo minios šūksniai.

Eidamas iš aptvaro, Andrea Sperelis galvojo: „Šiandien laimė nusišypsojo man. O ar ji bus su manimi rytoj?" Jausdamas, kaip jį pamažu gaubia triumfo aureolė, staiga, prisiminęs rytoj gresiantį pavojų, susierzino. Buvo pasiruošęs sutikti tą pavojų dabar pat, šią pat dieną, šitą valandą, nė kiek nedelsdamas pasimėgauti dviguba pergale, o paskui atsikąsti vaisiaus, kurį jam siūlė donos Ipolitos ranka. Visa jo esybė suliepsnojo laukiniu išdidumu, vos tik pagalvojus, kad turės šitą šviesbruvę nuostabią moterį, pasinaudojęs stipresniojo teise. Vaizduotė piešė jam dar nepatirtą malonumą, tarsi ne šių laikų aistrą, kada kavalieriai išleisdavo meilužių plaukus švelniomis žudikų rankomis, slėpdami juose nuo kovos pastangų dar drėgną kaktą ir nuo ką tik ištartų prakeiksmų dar aitrias lūpas. Jį buvo apėmęs tas nepaaiškinamas kvaitulys, kuris kai kuriems intelektualams sužadina fizinę jėgą, norą parodyti drąsą, žiaurumą. Kartais pirmykščio žiaurumo likučiai prasiveržia mūsų širdyje su keista jėga, ir netgi po efemerišku švelniu šiuolaikišku drabužiu mus kartais užplūsta žodžiais nenusakomas kruvinas įniršis, ir mes trokštame pjautynių. Andrea Sperelis visa krūtine traukė karštus ir aitrius nuo arklio sklindančius garus, ir nė vieni iš tų subtilių kvepalų, kuriuos jis iki šiol mėgo, dar nebuvo jam suteikę didesnio malonumo.

Vos nulipusį nuo arklio jį apsupo ir puolė sveikinti draugai ir draugės. Mičingas Malečas, nusikamavęs, visas garuojantis ir putotas, prunkštė, tiesė kaklą ir timpčiojo pavadį. Jo šonai be perstogės kilnojosi, ir taip smarkiai, kad, regėjos, ims ir plyš; po plona oda kaip lanko templė po šūvio trūkčiojo raumenys; kraujo pritvinkusios ir išsiplėtusios akys spindėjo laukinio žvėries žiaurumu; oda, dabar išmarginta plačiomis, tamsesnėmis dėmėmis, plūste plūdo prakaito upeliai; nenutrūkstamas viso jo kūno drebulys kėlė užuojautą ir gailestį kaip žmogiškosios būtybės kančia.

– *Poor fellow!** – sušnibždėjo Liliana Tyd.

Andrea apžiūrėjo arklio kelius, norėdamas įsitikinti, ar jis nesusižeidė krisdamas. Keliai buvo nė nepaliesti. Tada, tyliai patapšnojęs arkliui kaklą, su nenusakomu švelnumu balse tarė:

– Eik, Malečai, eik.

Ir žiūrėjo, kaip jis tolsta.

Paskui, persirengęs, nuėjo ieškoti Liudviko Barbarizio ir barono di Santa Margeritos.

Šiedu abu sutiko būti sekundantais jo dvikovoje su markizu Rutolu. Jis paprašė juos paskubėti.

– Sutvarkykite viską dar šį vakarą. Rytoj pirmą valandą po pietų turiu būti laisvas. Bet rytoj rytą leiskite man pamiegoti iki devynių. Pietausiu pas Ferentino; po to užsuksiu pas Džustinianį; o paskui, vėlų vakarą, į klubą. Jūs žinote, kur mane rasti. Dėkoju jums, bičiuliai, ir iki pasimatymo.

Jis užlipo į tribūną, bet vengė išsyk susitikti su dona Ipolita. Šypsojosi, jausdamas į save nukreiptus moterų žvilgsnius. Į jį tiesėsi daug gražių rankų; daug gražių balsų šaukė jį tiesiog Andrea; žinoma, kai kurios taip jį vadino vien norėdamos pasigirti. Damos, kurios statė už jo arklį, pranešinėjo jam laimėtas sumas: dešimt luidorų, dvidešimt luidorų. Kitos smalsaudamos klausinėjo:

* Vargšelis! *(angl.)*.

– Jūs kausitės dvikovoje?

Jam pasirodė, kad per vieną dieną jis pasiekė romantiškos šlovės viršūnę sėkmingiau nei Bakingemo kunigaikštis ar ponas Lozenas. Jis tapo didvyriškų lenktynių nugalėtoju; įsigijo naują meilužę, nuostabią ir skaisčią kaip dožo žmona; išprovokavo mirtiną dvikovą, o dabar ėjo ramus ir santūrus kaip paprastai, ir jam šypsojosi gausybė moterų, pažįstamų ne vien iš dailių lūpų. Kodėl gi jam neprisiminus slaptų jų glamonių ar neįprastų geidulingų įpročių? Argi po visu šiuo pavasarinių apdarų baltumu jis nematė šviesaus, panašaus į auksinę monetą apgamo kairiajame Izotos Čelezi šone? Arba su nieku nepalyginamo Džulijos Močeto pilvo, glotnaus kaip dramblio kaulo taurė ir nekalto kaip statulos, nes jame nebuvo to, dėl ko apdainuodamas antikinę skulptūrą ir tapybą taip gailestavo *Musée secret** poetas? Argi sidabriniame Barbarelos Viti balse negirdėjo kito, žodžiais nenusakomo, balso, be perstogės kartojančio begėdišką žodį? O pro nekaltą Auroros Seimur juoką – kito, nenusakomo, užkimusio gerklinio garso, kiek panašaus į katės murkimą prie židinio ar purplelio burkavimą miške? Argi jis nieko nežinojo apie nepakartojamą grafienės di Lukoli pasileidimą, įkvėptą erotinių knygų, graviūrų ir miniatiūrų, arba apie neįveikiamą gėdos jausmą Frančeskos Dadi, kuri net apimta didžiausios aistros kaip mirštančioji šaukdavosi Dievo vardo? Čia buvo ir šypsojosi beveik visos jo apgautos ar jį apgavusios moterys.

– Štai didvyris! – tarė jam Alboniko vyras neįprastai draugiškai paduodamas ranką ir stipriai ją spausdamas.

– Tikras didvyris, – pridūrė ponia Ipolita visiškai neišraiškingu tonu, tarsi pasakydama priverstinį komplimentą ir apsimesdama nieko nežinanti apie dramą.

Sperelis nusilenkė ir nuėjo toliau – jam buvo saviškai nesmagu, kad vyras toks keistai draugiškas. Širdyje šmėstelėjo

* Slaptasis muziejus *(pranc.)*.

įtarimas, kad vyras jam dėkingas už šį ginčą su žmonos meilužiu; šio žmogaus niekšiškumas privertė jį nusišypsoti. Kai atsisuko, jo akys susitiko su donos Ipolitos akimis, ir jųdviejų žvilgsniai susiliejo.

Grįždamas namo, iš kunigaikščio di Ferentino *mail coach** pamatė Džanetą Rutolą, kuris, pasikinkęs didelį sartį į dviratį karietaitę, važiavo Romos pusėn; sėdėjo nuleidęs galvą, įsikandęs cigarą, nekreipdamas dėmesio į žandarus, kurie reikalavo, kad jis užimtų vietą kitų ekipažų eilėje. Tolumoje, gelsvam kaip siera šviesos ruože, gumšojo Roma, o už to ruožo blyškiai melsvame danguje virš Šv. Jono bazilikos tarsi kybojo statulos. Ir tada Andrea sąmonę aiškiai persmelkė jausmas, kad ši siela taip baisiai kenčia dėl jo kaltės.

Vakare Džustianinio namuose jis tarė Alboniko:

– Taigi sutarta, lauksiu jūsų rytoj nuo dviejų iki penkių.

Ji norėjo paklausti:

– Kaip? Argi jūs rytoj nesikaunate dvikovoje?

Bet nedrįso. Atsakė:

– Aš pažadėjau.

Netrukus, prie Andrea priėjo jos vyras ir draugiškai susirūpinusiu veidu paėmė jį už parankės, norėdamas sužinoti dvikovos smulkmenas. Jis buvo dar jaunas – baltaplaukis, elegantiškas, gerokai praretėjusiais plaukais, balkšvomis akimis ir dviem iš po lūpos atsikišusiais dantimis. Truputį mikčiojo.

– Taigi, taigi! Vadinas, rytoj, ar ne?

Andrea negalėjo įveikti pasišlykštėjimo ir laikė ištiesęs ranką palei šoną, norėdamas parodyti, jog jam nepatinka toks familiarumas. Pamatęs baroną Santą Margeritą, išlaisvino ranką ir tarė:

– Turiu būtinai pasikalbėti su Santa Margerita. Atleiskite, grafe.

Baronas sutiko jį šiais žodžiais:

* Karieta *(angl.)*.

– Viskas paruošta.

– Gerai. Kelintą valandą?

– Pusę vienuolikos, Šaros viloje. Špaga ir fechtavimo pirštinės. Iki paskutiniųjų.

– Kas jo sekundantai?

– Robertas Kasteldjeris ir Karlas de Suza. Viską sutvarkėme greitai, be formalumų. Džanetas jau buvo pasirinkęs savuosius. Klube surašėme dvikovos protokolą nesiginčydami. Pasistenk atsigulti ne per vėlai. Prašau tave. Tikriausiai esi pavargęs.

Iš puikės, eidamas iš Džustianinio namų, Andrea užsuko į medžioklės mėgėjų klubą ir ėmė lošti su sportininkais iš Neapolio. Apie antrą nakties ten jį užtiko Margerita, privertė palikti stalą ir pareiškė norįs jį palydėti pėstute iki Cukario rūmų.

– Brangusis, – įtikinėjo jis pakeliui, – tu per daug drąsus. Tokiais atvejais neatsargumas gali būti lemtingas. Norėdamas išsaugoti savo jėgas, geras fechtuotojas turi rūpintis savimi, kaip geras tenoras rūpinasi savo balsu. Ranka tokia pat jautri kaip ir gerklė, kojų sąnariai tokie pat švelnūs kaip ir balso stygos. Supratai? Mechanizmas pajunta mažiausią trūkumą; instrumentas genda ir atsisako paklusti. Po meilės, žaidimų ar orgijų nakties net Kamilo Agripos smūgiai nepataikytų į tikslą, o ir pats negalėtų nei taikliai, nei greitai atsimušti. Ir štai tada užtenka suklysti nors vieną milimetrą, kad gautum tris geležies colius į kūną.

Jie buvo Kondočio gatvės pradžioje ir tolumoje išvydo mėnulio pilnaties apšviestą Ispanijos aikštę, boluojančius laiptus ir aukštai, švelniam mėly – Kalnų Švč. Trejybės bažnyčią.

– Palyginti su priešininku, – kalbėjo toliau baronas, – tu, žinoma, turi daug privalumų; beje, tarp jų – šaltakraujiškumą ir patyrimą. Mačiau tave Paryžiuje kaunantis su Gavodanu. Atsimeni? Kokia graži dvikova! Tu grūmeisi kaip dievas.

Andrea pradėjo juoktis iš pasitenkinimo. Šio žymaus dvi-

kovininko pagyrimas sukėlė jo širdyje pasididžiavimo jausmą, sužadino jėgų antplūdį, uždegė nervus. Jo ranka nevalingai spaudė lazdą, kartodama tą žinomą smūgį, pervėrusį markizo di Gavodano ranką 1885 metų gruodžio 12 dieną.

– Tai buvo, – tarė jis, – tiesus dūris po atmušto smūgio.

Baronas kalbėjo toliau:

– Fechtavimo salėje Džanetas Rutolas – santūrus kovotojas, o per dvikovą – pernelyg veržlus. Jis kovėsi tik vieną kartą, su mano pusbroliu Kasibile, ir jam liūdnai baigėsi. Puldamas piktnaudžiauja pirmomis trimis padėtimis. Tau padės „sustojimas" ir ypač „posūkis į dešinę". Mano pusbrolis perdūrė jį būtent per antrą puolimą. Tai tavo privalumas. Bet būk atsargus ir stenkis neprarasti saiko. Turi gerai prisiminti, kad prieš tave stovės žmogus, iš kurio tu, anot žmonių, atėmei meilužę ir prieš kurį užsimojai šmaikščiu.

Dabar jie buvo Ispanijos aikštėje. Spindėdamas nuo katalikiškos kolonos metamos šviesos, tyliai ir prislopintai čiurleno Barkačos fontanas. Keturios ar penkios vežikų karietos stovėjo eilėje su degančiais žibintais. Iš Babuino gatvės atsklido varpelių tilindžiavimas ir duslus – tarsi būtų žengusi banda – žingsnių aidas.

Laiptų apačioje baronas atsisveikino.

– Sudie, iki rytojaus. Ateisiu su Liudviku mažumėlę anksčiau, prieš devynias. Dėl mankštos padarysi keletą dūrių. Gydytoju mes pasirūpinsime. Eik ir kietai išsimiegok.

Andrea ėmė lipti laiptais. Pirmoje aikštelėje sustojo, susidomėjęs besiartinančių varpelių tilindžiavimu. Tikrai, jautėsi mažumėlę pavargęs, o širdį mažumėlę graužė liūdesys. Po to pokalbio apie fechtavimosi meną, sujaudinusio jam kraują, ir apie jo drąsą, jį pradėjo smelkti nelabai aiškus nerimas, pilnas dvejonių ir nepasitenkinimo. Šią audringą apniukusią dieną pernelyg įsitempę nervai pradėjo pamažu rimti užslinkus šviesiai pavasario nakčiai. Kodėl, nejaučiant jokios aistros, dėl paprastos užgaidos, vien iš tuštybės ir akiplėšiš-

kumo jam reikėjo sukelti neapykantą ir skausmą šito žmogaus širdyje? Mintis apie siaubingą kančią, kuri tikriausiai kamuoja jo priešą tokią ramią naktį, sukėlė jam kone gailestį. Kaip žaibas širdį persmelkė Elenos paveikslas; prisiminė praėjusių metų nerimą, kai prarado ją, prisiminė pavydą, pyktį ir nenusakomą liūdesį. Ir tada buvo šviesios, ramios, nenusakomai kvepiančios naktys. O, kaip jos slėgė jį! Jis įkvėpė šoniniuose sodeliuose žydinčių rožių kvapo ir žiūrėjo, kaip apačioje per aikštę žingsniuoja banda.

Tanki balkšva susigrūdusių krūvon avių vilna plaukė į priekį nepertraukiama banga, nelyginant grindiniu plūstantis vanduo. Su varpelio skambėjimu kartais susiliedavo drebantis mekenimas; jam atsakydavo kitas bliovimas, subtilesnis, ne toks drąsus; piemenys, jojantys iš užpakalio ir iš šonų, kartkartėm surikdavo ir paragindavo bandą lazdomis; mėnulio šviesoje šita bandos procesija, žengianti dideliu užsnūdusiu miestu, atrodė paslaptinga kaip susapnuotas reginys.

Andrea prisiminė, kaip vieną šviesią vasario naktį, vykdamas namo iš baliaus Anglijos pasiuntinybėje, Rugsėjo dvidešimtosios gatvėje su Elena sutiko avių bandą. Karieta buvo priversta sustoti. Elena, prisispaudusi prie langelio, žiūrėjo, kaip eina palei ratus avys, ir vaikiškai džiūgaudama rodė į mažus ėriukus, o jis prigludo veidu prie josios veido ir prisimerkęs klausėsi avių trepenimo, bliovimo ir varpelių tilindžiavimo.

Kodėl gi dabar visi tie prisiminimai apie Eleną sugrįžo vėlei? Andrea suskato kopti gatve. Kildamas į kalniuką pasijuto dar labiau pavargęs, jam linko keliai. „O jei mane užmuš? Jei būsiu bjauriai sužeistas ir tapsiu paliegėlis visą likusį gyvenimą? Prieš šią niūrią mintį sukilo jo gyvenimo ir malonumų geismas. Jis tarė sau: „Reikia nugalėti“. Ir pamatė visus privalumus, kuriuos jam suteiktų antroji pergalė: jį apgaubtų sėkmės aureolė, drąsuolio šlovė, jo lauktų Ipolitos bučiniai, nauji meilės ryšiai, nauji malonumai, naujos užgaidos.

Tada, užgniaužęs jaudulį, prisiminė, jog turi atstatyti savo fizinę galią. Miegojo tol, kol jį pažadino atėję draugai; kaip visada išsimaudė po dušu; liepė patiesti ant grindų gabalą vaškytinės; paskui paprašė baroną Santa Margeritą padaryti porą dūrių, o Barbarizį – staigiai jį pulti; tada tiksliai atliko keletą atsakomųjų dūrių.

– Puikiai kerti iš riešo, – tarė baronas sveikindamas jį.

Po pratybų Sperelis išgėrė du puodelius arbatos ir suvalgė keletą lengvų sausainių. Išsirinko plačias kelnes, porą patogių žemakulnių batų ir mažai iškrakmolytus marškinius; pasiruošė pirštinę, šiek tiek sudrėkindamas jos delną ir apibarstęs jį kanifolija; pririšo odinį dirželį, kad galėtų špagos kotą pritvirtinti prie rankos; apžiūrėjo abiejų špagų geležtes ir smaigalius; nepamiršo nė vienos atsargumo priemonės, nė vienos smulkmenos.

Pasiruošęs tarė:

– Eime. Būtų gerai, jeigu ateitume į vietą anksčiau už kitus. O gydytojas?

– Laukia ten.

Ant laiptų sutiko kunigaikštį di Grimitį, atėjusį čia markizo d'Ateletos pavedimu.

– Važiuosiu su jumis į vilą, kad iškart galėčiau duoti žinią Frančeskai, – paaiškino kunigaikštis.

Žemyn nulipo visi kartu. Kunigaikštis atsisveikino ir įsėdo į savo karietą. Andrea nedrįso viešai rodyti savo geros nuotaikos, juokeliai prieš sunkią dvikovą jam atrodė blogo tono ženklas; bet buvo ramut ramutėlis. Rūkė ir klausėsi, kaip ginčijasi Santa Margerita ir Barbarizis dėl tik ką nutikusio Prancūzijoje įvykio – ar galima per dvikovą naudotis kaire ranka. Kartkartėm pasilenkdavo prie durelių ir žiūrėdavo į gatvę.

Tą gegužės rytą Roma spindėjo glamonėjama švelnios saulės. Pakeliui kažkoks fontanas sidabriniu čiurlenimu linksmino mažytę aikštę, dar visą skendinčią šešėlyje; pro kaži kokių rūmų duris buvo matyti kiemas su kolonomis ir statulomis;

nuo kažkokios akmeninės bažnyčios architravo kabojo gegužiniai papuošalai Švč. Mergelės garbei. Nuo tilto pamatė Tibrą, spindintį tarp žalsvų namų ir bėgantį Šv. Bartolomiejaus salos link. Dar kiek aukštėliau prieš akis išvydo visą didžiulį miestą, didingą, spindintį, pasišiaušusį varpinėmis, kolonomis ir obeliskais, apvainikuotą kupolais ir bokštais kaip akropolis ir aiškiai it nekropolis išsiskiriantį žydrame danguje.

– *Ave Roma. Moriturus te salutat**, – tarė Andrea Sperelis, numesdamas nuorūką į miesto pusę.

Paskui pridūrė:

– Iš tikrųjų, brangūs draugai, špagos dūris šiandien man būtų nemalonus.

Jie privažiavo Šaros vilą, jau beveik subjaurotą naujų namų statytojų; įsuko į aukštų ir grakščių laurų alėją su dviem rožių eilėmis. Iškišęs galvą iš karietos Santa Margerita pamatė kitą karietą, stovinčią aikštelėje prie vilos, ir tarė:

– Jie mūsų laukia.

Pasižiūrėjo į laikrodį. Buvo likę dešimt minučių iki sutartos valandos. Sustabdė karietą; su sekundantu ir chirurgu pasuko prie varžovų. Andrea liko laukti alėjoje. Jis ėmė perkratinėti mintyse kai kuriuos puolimo ir gynybos būdus, kurių privalėjo laikytis, jei norėjo, kad dvikova būtų sėkminga; bet jo dėmesį blaškė šviesos ir šešėlių mirgėjimas pro susipynusius laurus. Jo žvilgsnis klaidžiojo po rytinio vėjo judinamas šakas, o galvoje nuolat sukosi mintis apie žaizdą; iškilnūs, kaip Petrarkos meilės alegorijose, medžiai dūsavo virš jo galvos, kurioje nuolat sukosi mintis apie mirtiną smūgį.

Atėjęs jo pakviesti, Barbarizis tarė:

– Mes pasiruošę. Sargas atidarė vilą. Mums duoti žemutinio aukšto kambariai: tai didelis patogumas. Eik rengtis.

* Sveika, Roma. Mirusieji tave sveikina *(lot.)*.

Andrea nusekė jam įkandin.

Kol rengėsi, abu gydytojai atidarė savo dėžutes, kur blizgėjo mažyčiai plieniniai instrumentai. Vienas dar buvo jaunas, išblyškęs, plikas, moteriškų rankų, su gaižoka lūpų išraiška, su nuolat judančiu, nepaprastai išvystytu apatiniu žandikauliu. Kitas buvo jau subrendęs, visas strazdanotas, su tankia rusva barzda ir jaučio sprandu. Vienas atrodė tarsi fizinė priešprieša kitam, ir jų nepanašumas atkreipė smalsaus Sperelio dėmesį. Jie ruošė ant stalo tvarsčius ir karbolio rūgštį žaizdoms dezinfekuoti. Rūgšties kvapas pasklido po kambarį.

Kai Sperelis pasiruošė, išėjo į aikštelę su sekundantu ir gydytojais. Romos vaizdas pro palmes dar sykį patraukė jo dėmesį, ir jį nupurtė stiprus virpulys. Ėmė nekantrauti. Jau norėjo būti vietoje ir išgirsti komandą pulti. Jam regėjosi, kad savo kumštyje laiko suspaudęs lemiamą dūrį, pergalę.

– Pasiruošęs? – paklausė Santa Margerita, eidamas prie jo.

– Pasiruošęs.

Aikštelė buvo parinkta šešėlyje, vilos šone, pabarstyta smulkiu žvyru ir suplūkta. Džanetas Rutolas jau laukė kitame gale su Robertu Kasteljeriu ir Karlu de Suza. Visų veidai atrodė rimti, kone iškilmingi. Priešininkai stovėjo vienas priešais kitą ir žiūrėjo kits į kitą. Santa Margerita, kuris turėjo vadovauti dvikovai, atkreipė dėmesį, kad Džanetas Rutolas apsivilkęs pernelyg iškrakmolytus, pernelyg ankštus marškinius ir per ankštą apykaklę, ir padarė pastabą Kasteljeriui, jo sekundantui. Tas pasišnekėjo su Rutolu, ir Sperelis pamatė, kaip jo varžovas staiga paraudo ir ryžtingu judesiu ėmė plėšti nuo savęs marškinius. Jis šaltai ir ramiai pasekė jo pavyzdžiu, paskui pasiraitojo kelnes, paėmė iš Santa Margeritos pirštinę, diržėlį ir špagą, tada mostelėjo ranka, kad įsitikintų, ar gerai ją laiko. Darant tą judesį, aiškiai pasimatė jo raumenys ir ilgai mankštinta ir stipri ranka.

Kai abu ištiesė špagas, pasiruošę stoti į dvikovos poziciją, Džaneto Rutolo špaga drebėjo mėšlungiškai suspaustoje

rankoje. Baronas Santa Margerita priminė įprastas dvikovos taisykles ir šaižiu, vyrišku balsu sušuko:

– Ponai, į pozicijas!

Abu sykiu stojo į savo vietas, Rutolas – trepsėdamas koja, Sperelis – lengvai pasilenkdamas į priekį. Rutolas buvo vidutinio ūgio, gana liesas, tikras nervų kamuolys, alyvų spalvos veidu, kuris atrodė rūstus nuo užlenktų į viršų ūsų galų ir mažos aštrios barzdelės, panašios į Karolio I barzdą van Deiko portretuose. Sperelis buvo aukštesnis, liaunesnis, geriau suręstas, tikras ąžuolas, nepalenkiamas, sykiu ir ramus, ir stiprus; iš visos jo povyzos tarsi trykšte tryško aristokratiškas pasidygėjimas. Abu žiūrėjo vienas kitam į akis ir abu jautė širdyje neaiškų drebulį, matydami apnuogintą kūną, į kurį buvo nutaikyti aštrūs ašmenys. Tyloje buvo girdėti gaivus fontano čiurlenimas, sumišęs su vėjo šlamesiu vijoklinių rožių šakose, kur virpčiojo nesuskaičiuojama baltų ir geltonų žiedų gausybė.

– Pradėt! – sukomandavo baronas.

Andrea Sperelis laukė, kad Rutolas ims veržtis į puolimą, bet šis nejudėjo. Valandėlę juodu tyrinėjo kits kitą nesukryžiuodami špagų, beveik nepajudėdami. Sperelis, dar labiau sulinkęs per kelius, gynėsi iš apačios visiškai atsidengęs, iš esmės užėmęs gynybos poziciją, ir erzino priešininką įžūliu žvilgsniu ir kojos trepsėjimu. Rutolas iššoko į priekį, apsimesdamas, kad smogs tiesiai, ir palydėdamas išpuolį šūktelėjimu, kaip kad daro kai kurie Sicilijos fechtuotojai; dvikova prasidėjo.

Sperelis nesiėmė jokių ryžtingų veiksmų, beveik visą laiką tik atsimušinėjo, versdamas varžovą atskleisti visus ketinimus, išduoti savo taktiką, parodyti savo veiksmų įvairovę. Jis atsikirtinėjo vikriai ir greitai, neatsitraukdamas nė per žingsnį, ir stebėtinai tiksliai, tarsi būtų stovėjęs fechtavimo salėje priešais nepavojingą priešininką. O Rutolas puolė su įkarščiu, kiekvieną dūrį palydėdamas kimiu šūksniu, kaip kad šaukia medkirčiai mojuodami kirviu.

– Stot! – sukomandavo Santa Margerita, nuo kurio budrių akių neprasprūdo nė vienas geležtės judesys.

Priėjęs prie Rutolo, tarė:

– Jeigu neklystu, jūs sužeistas.

Iš tikrųjų tam buvo įdrėkstas dilbis, bet įdrėskimas buvo toks menkas, kad net nereikėjo pleistro. Vis dėlto jis alsavo sunkiai, ir siaubingas kaip numirėlio blyškumas liudijo apie gniaužiamą pyktį. Šypsodamasis Sperelis tyliai tarė Barbariziui:

– Dabar žinau, su kuo turiu reikalą. Aš prismeigsiu jam gvazdiką po dešine krūtimi. Atkreipk dėmesį į antrą ataką.

Kadangi užsimiršęs įbedė špagos smaigalį į žemę, plikasis daktaras dideliu žandikauliu priėjo prie jo su karbolyje išmirkyta kempine ir vėl dezinfekavo špagą.

– Dėl dievo, – sušnabždėjo Andrea Barbariziui. – Jis mane bloga akim nužiūrėjo. Šita špaga suluš.

Medžių šakose ėmė čiulbėti strazdas. Rožių krūmuose nukrito keletas žiedlapių, ir juos išnešiojo vėjas. Priešais saulę pakilo virtinė retų, panašių į avių vilną, debesų, jie suplyšo į skutus ir pamažu išnyko.

– Į pozicijas!

Džanetas Rutolas, suvokdamas priešo pranašumą, nusprendė veikti be jokios taktikos, aklai, ir užkirsti kelią bet kokiems Andrea veiksmams. Jis buvo mažo ūgio ir judraus, laibo kūno, į kurį buvo sunku pataikyti.

– Pradėt!

Andrea Sperelis jau žinojo iš anksto, kad Rutolas pasielgs būtent taip ir imsis įprastų apgaulingų judesių. Jis stovėjo pozicijoje išsilenkęs, it pasiruošęs šauti lankas, ir laukė tinkamo momento.

– Stot! – sušuko Santa Margerita.

Ant Rutolo krūtinės pasirodė kraujas. Priešininko špaga prasiskverbė po kairiuoju speneliu, pažeidusi audinį beveik

iki pat šonkaulio. Atbėgo gydytojai. Bet sužeistasis iškart pasakė Kasteldjeriui šiurkščiu, drebančiu iš pykčio balsu:

– Nieko. Aš noriu kautis toliau.

Jis atsisakė eiti į vilą. Plikasis gydytojas, išspaudęs mažą, vos vos sukruvintą skylutę ir išplovęs ją, pridėjo paprastą drobės gabalėlį ir tarė:

– Galite kautis toliau.

Kasteldjeriui davus ženklą, baronas leido pradėti trečiąją ataką.

– Į pozicijas!

Andrea Sperelis pastebėjo pavojų. Pritūpęs, tarsi prisidengęs špagos smaigaliu, priešininkas, regis, ryžosi paskutiniam smūgiui. Jo akys keistai blizgėjo ir dėl be galo įtemptų raumenų kairė šlaunis smarkiai virpčiojo. Šį kartą Andrea ketino pulti stačia galva, norėdamas pakartoti lemiamą Kasibilės smūgį, o baltas mažas apskritimas ant priešininko krūtinės atstojo taikinį. Norėjo smogti būtent tenai, tik ne į šonkaulį, o tarp šonkaulių. Tyla aplinkui, regis, darėsi gūdesnė; visi suprato, kad abu varžovus apėmė mirtinas noras žudyti; sekundantai sunerimo, jiems gniaužė gerklę, pagalvojus, kad galbūt reikės vežti namo mirusįjį ar mirštantįjį; debesų avinėlių šydu užtraukta saulė liejo baltą kaip pienas šviesą; retkarčiais sušlamėdavo koks augalas; savo giesmę tebetraukė nematomas strazdas.

– Pradėt!

Rutolas puolė į priekį, dukart mostelėjo špaga ir, darydamas antrą judesį, smogė priešininkui. Sperelis atsimušė ir, atsitraukęs per žingsnį, kirto pats. Įnirtęs Rutolas jį persekiojo, smogdamas staigius, visus kone žemus smūgius. Jau nebešaukė. Jo įniršis Sperelio nesutrikdė; norėdamas išvengti susidūrimo, pats atsimušinėjo ir atsakinėjo į varžovo išpuolius taip veržliai, kad kiekvienas jo kirtis galėjo perverti priešininką kiaurai. Rutolo šlaunis kraujavo ties kulkšnimi.

– Stot! tai pamatęs sugriaudėjo Santa Margerita.

Kaip tik tą akimirką Sperelis darė žemąjį įtūpstą; nepataikęs priešininko špagos geležtėn, pats gavo smūgį į pačią krūtinę ir pargriuvo be sąmonės ant Barbazirio rankų.

– Sužeista krūtinė, pataikyta tarp ketvirtojo dešinio šonkaulio, į krūtinės ertmę, lengvai pažeistas plautis, – apžiūrėjęs žaizdą, kambaryje pareiškė chirurgas buliaus sprandu.

Antroji knyga

I

Sveikti – tai sykiu ir apsivalyti, ir atgimti. Niekada gyvenimo pajautos nebūna tokios saldžios kaip po ligos sukelto nerimo, ir žmogaus siela niekada labiau nelinksta į gerumą ir tikėjimą kaip tada, kai pažvelgia į mirties bedugnę. Sveikdamas žmogus supranta, kad mintis, troškimas, valia, gyvenimo suvokimas – dar ne gyvenimas. Jame glūdi kažkas budriau už mintį, pastoviau už troškimą, kažkas stipriau už valią, giliau už sąmonę; ir tai jo esmė, jo esybės prigimtis. Jis supranta, kad tikrasis jo gyvenimas – tas, kurio, sakytum, jis negyveno; tai visas nevalingų, spontaniškų, nesąmoningų, instinktyvių jausmų kompleksas; tai harmoninga ir paslaptinga jo gyvuliško vegetavimo veikla; tai nesuvokiama visų jo metamorfozių ir visų jo atsinaujinimų plėtra. Ir būtent tasai gyvenimas jame daro pasveikimo stebuklus: užtraukia žaizdas, atstato, kas prarasta, suriša sutraukytas gijas, sutaiso pakenktus audinius, atitaiso jo organų veiklos mechanizmą, vėl pripildo venas kraujo, vėl užriša ant akių meilės raištį, apgaubia galvą svajonių vainiku, uždega širdyje vilties kibirkštį, suteikia sparnus vaizduotės chimeroms.

Po mirtinos žaizdos, po savotiškai ilgos ir lėtos agonijos, Andrea Sperelis dabar pamažu vėl atgimė kone kito kūno ir kitos dvasios, kaip naujas žmogus, kaip esybė, išlipusi iš ledinių Letos vandenų, tuščias ir praradęs atmintį. Regėjos, jis

įsikūnijo į paprastesnę formą. Praeitis jo atmintyje buvo toli toli, kaip kad akims žvaigždėtas dangus atrodo it lygus ir neaprėpiamas laukas, nors žvaigždes skiria nevienodas atstumas. Sumaištis nurimo, purvas nusėdo ant dugno, siela pamažu skaidrėjo; ir jis grįžo į motinos gamtos prieglobstį, jausdamas, kaip ji motiniškai pripildo jį gerumo ir jėgų.

Viešėdamas pas savo pusseserę Skifanojos* viloje, Andrea Sperelis vėl prisiderino prie gyvenimo jūros akivaizdoje. Kadangi mumyse vis dar egzistuoja *simpatinė* gamta ir kadangi mūsų sena siela vis dar virpčioja apglėbta didžiosios gamtos sielos, tai sveikstantysis matavo savo alsavimą plačiu ir ramiu jūros alsavimu, jo kūnas tiesėsi kaip galingas medis, o mintį grynino aiškūs horizontai. Ir pamažu palengvėle tomis intensyvaus ir mąslaus poilsio valandomis jo siela stiebėsi, skleidėsi, plėtėsi, švelniai kėlėsi kaip sumindžiota takelių žolė; ir galiausiai tapo tikra, paprasta, tarsi ką tik sukurta, laisva, atvira grynam pažinimui, linkusi į gryną kontempliaciją; ji siurbė daiktus, suvokė juos kaip savo egzistavimo formas, ir galop pasijuto persmelkta tiesos, kurias skelbia Upanišadai Vedų knygose: *Hae omnes creature in totum ego sum, et, praeter me aliud ens non est.*** Regėjos, jį įkvėpė didis ir idealus šventųjų indų knygų, kurias kadaise studijavo ir mėgo, alsavimas. Ypač jį nušvietė sanskrito formulė, vadinamoji Mahavakija, tai yra Didysis Žodis: TAT TWAM ASI, kas reiškia: „Šitas gyvas daiktas esi tu".

Slinko paskutinės rugpjūčio dienos. Jūra buvo apgaubta didžios tylos; vanduo buvo toks skaidrus, kad nuostabiai tiksliai atspindėjo bet kokį vaizdą; tolimiausia vandenų linija išnyko debesyse, ir abi stichijos atrodė kaip vienas elementas – neapčiuopiamas ir antgamtinis. Platus kalvų amfiteatras, ap-

* Itališkai Schifanoia reiškia „be rūpesčio".

** Iš esmės visi tie kūriniai esmi aš, ir už manęs nėra kitos būties (*lot.*).

augęs alyvomis, apelsinmedžiais, pinijomis, visomis kilnios itališkos augmenijos rūšimis ir apglėbęs šitą bežadę tylą, jau nebuvo atskirų daiktų gausybė, bet tarytum vienas didžiulis daiktas, užlietas vienos saulės.

Gulėdamas šešėlyje, atsikolęs į kamieną ar atsisėdęs ant akmens, jaunuolis, regėjos, juto savyje tekant laiko upę; tarsi apgaubtas katalepsiškos ramybės, jautė, kad jo krūtinėje gyvena visas pasaulis; su kažkokiu religiniu kvaituliu galvojo, kad jis valdo begalybę. Tai, ką išgyveno, nebuvo galima išreikšti, netgi išsakyti mistiko žodžiais: „Gamta mane įsileido į pačią slapčiausią savo šventyklą, prie visatos gyvybės šaltinio. Tai aš suvokiu judėjimo priežastį ir girdžiu pirmykštę, pačią gaiviausią, būtybių giesmę“. Tai, ką jis regėjo, pamažu virto giliu ir nepertraukiamu regėjimu; jam atrodė, kad medžių šakos virš jo galvos kelia dangų, plečia jo mėlį ir žėri kaip nemirtingųjų poetų vainikai; ir jis stebėjo ir klausėsi kvėpuodamas sykiu su jūra ir žeme, ramus kaip Dievas.

Kur dingo visa jo tuštybė ir visas jo žiaurumas, jo apsimetinėjimas ir melas? Kur dingo jo meilės ir apgaulės, ir nusivylimai, ir tas po patirto malonumo užeinantis šleikštulys? Kur dingo ir tie šlykštūs, greitai praeinantys meilės ryšiai, kurie palikdavo burnoje kažkokį keistą, it surūdijusiu plieniniu peiliu perpjauto vaisiaus skonį? Jis daugiau nieko neatsiminė. Jo sielą persmelkė didysis atsižadėjimas, o požiūris į gyvenimą visiškai pasikeitė; *kažkas* paslaptinga įžengė į jį, *kažkas*, galintis giliai jausti didžiulę ramybę. Jis ilsėjosi, nes nieko daugiau netroško.

Troškimai paliko jo karalystę, triūslus protas laisvai veikė pagal nuosavus dėsnius ir atspindėjo ojektyvųjį pasaulį kaip grynas pažinimo subjektas; daiktai atsiskleidė savo tikrąja forma, savo tikrąja spalva, visa savo tikra prasme ir grožiu, tiksliai apibrėžti ir aiškių aiškiausi; išnyko bet koks savo kūno pojūtis. Ir būtent šita laikina troškimų mirtis, šita laikina at-

minties netektis, šitas tobulai objektyvus stebėjimas teikė dar niekad nepatirtą palaimą.

Die Sterne, die begehrt man nicht,
*Man freut sich ihrer Pracht**.

„Žmogus netrokšta žvaigždžių, bet džiaugiasi jų šviesa". Ir iš tikrųjų jaunuolis pirmą kartą patyrė darnią vasaros dangaus nakties poeziją.

Buvo paskutinės rugpjūčio naktys, be mėnulio. Aukštam skliaute pulsavo karšta žvaigždynų gyvastis. Grįžulo ratai, Gulbė, Heraklis, Laivė, Kasiopėja spindėjo taip ryškiai, kad, regėjos, priartėjo prie žemės, nusileido į žemės atmosferą. Paukščių takas vingiavo kaip karališkoji oro upė, kaip rojaus upių raizginys, kaip didžiulė bežadė srovė krištolinėje vagoje tarp žydinčių krantų, įtraukusi į savo „stebuklingą sietuvą" dangaus kristalų dulkes. Kartkartėm ryškūs meteorai skrodė sustingusį orą, riedėdami lėtai ir tyliai kaip vandens lašai per deimantinį stiklą. Vien tiktai lėtas, iškilmingas jūros alsavimas matavo nakties ramybę jos netrikdydamas.

Bet šitas vizijų, abstrakcijų, intuicijų, grynų stebėjimų metas, šis savotiškas budistinis ir tarsi kosmogoninis misticizmas buvo labai trumpas. Šio reiškinio priežastys tikriausiai glūdėjo ne vien lengvai modeliuojamoje jaunuolio prigimtyje ir jo santykyje su ojektyviąja tikrove, ypatingoje įtampoje ir be galo jautrioje centrinėje nervų sistemoje. Pamažu jis vėl ėmė susivokti savo jausmuose, jausti save kaip asmenybę, grįžti į savo pirminę kūniškąją būtį. Ir vieną dieną, vidurdienį, kai daiktų pasaulis, regis, apmirė, didelė, baisi tyla leido jam staiga pamatyti savo vidaus svaiginančias bedugnes, neištrinamus prisiminimus, kančių ir gailesčio begalybę, visą praėjusio laiko menkumą, visus savo ydų pėdsakus, visus savo aistrų griuvėsius.

* Gėtės žodžiai.

Nuo tos dienos jo sielą apgobė ramus ir vienodas liūdesys; ir kiekviename išorinio pasaulio reiškinyje jis regėjo savo dvasios būseną. Užuot perėjęs į kitas egzistavimo formas arba į kitas sąmonės formas ar leidęs savo asmenybei įsilieti į bendrą gyvenimą, jis elgėsi dabar visai priešingai – susiliejo su gamta, subjektyviu savo proto kūriniu. Peizažas tapo jam simboliu, emblema, ženklu, jo vedliu po vidinį labirintą. Jis išvydo paslaptingą gimininguma tarp regimojo daiktų gyvenimo ir slapto savo troškimų ir prisiminimų gyvenimo. *To me – High mountains are a feeling*. Kaip kalnai Džordžo Bairono eilėraštyje, jo *jausmu* tapo jūra.

Šviesieji rugsėjo dienų jūros peizažai! Rami ir nekalta kaip užmigęs kūdikis jūra plytėjo po angelišku perlų dangumi. Kartais ji atrodydavo visa žalia kaip švelnus ir brangus malachito žalumas, ir mažos raudonos burės jos paviršiuje buvo panašios į klaidžiojančias ugneles. Kartais atrodydavo mėlyna, tamsiai, kone heraldiškai mėlyna, išvagota auksinių gyslų, išpiešta melsvu lazuritu, o virš jos ištapytos burės buvo panašios į bažnytinių vėliavų procesiją. Kartais ji nusidažydavo išskydusiais blyškios sidabrinės šviesos atspalviais, sumišusiais su žalsva sunokusios citrinos spalva – keistais, nesuprantamais, švelniais tonais, ir nesuskaičiuojamos burės virš jos atrodydavo šventos kaip kerubinų sparnai Džoto ikonose.

Sveikstantyjį vėl ėmė lankyti užmiršti vaikystės prisiminimai, ta gaivuma, kurią vaikiškam kraujui suteikia sūraus vėjo alsavimas, jis prisiminė visus tuos žodžiais nenusakomus įspūdžius, kuriais nekaltą vaiko sielą apdovanoja šviesų, tonų, spalvų, vandens kvapai. Jūra teikė ne tik palaimą jo akims, ji buvo amžinos ramybės banga, kurią gėrė jo mintys, stebuklingas jaunystės šaltinis, iš kurio jo kūnas sėmėsi sveikatos, o dvasia – kilnumo. Jūra turėjo paslaptingos tėvynės traukos galią, ir jis atsidavė jai su sūnišku pasitikėjimu, kaip silpnas kūdikis atsiduoda visagalio tėvo rankoms. Ir ji jam padėdavo – juk dar niekas niekad veltui nebuvo patikėjęs jūrai savo skausmo, savo troškimų, savo svajonių.

Jūra visada jam kalbėdavo prasmingais žodžiais, kupinais netikėtų atradimų, staigių praregėjimų, nelauktų reikšmių. Atverdavo sielos slaptoje dar gyvą, nors ir paslėptą žaizdą, ir priversdavo ją kraujuoti, bet balzamas po to būdavo tik saldesnis. Pažadindavo širdyje miegančią chimerą ir taip ją sukiršindavo, kad jis vėl pajusdavo jos nagus ir dantis, bet paskui ją užmušdavo ir palaidodavo amžinai širdyje. Prikeldavo atmintyje kokį nors prisiminimą, tokį gyvą, kad jis su kartėliu imdavo gailėtis to, kas negrįžtamai prabėgo, bet paskui ir vėl dosniai apdovanodavo begaliniu užmaršties saldesiu. Didžiosios guodėjos akivaizdoje jo sieloje nelikdavo nieko slapta. Panašiai kaip stipri elektros srovė verčia metalus švytėti ir pagal jų liepsnos spalvą atskleidžiama jų sudėtis, taip palaiminga jūros įtaka apšviesdavo ir atskleisdavo visas šitos žmogiškos sielos galias ir visas jos galimybes.

Būdavo valandų, kai sveikstantysis nuolat, tos palaimingos įtakos veikiamas, nuolat tų kerų jungo pažabotas pasijusdavo tarsi sutrikęs, jį apimdavo kažkas panašu į siaubą, tarsi jam, tokiam silpnam, toji galia ir tas jungas būtų buvę nepakeliami. Tam tikromis valandomis tas nuolatinis jo sielos pokalbis su jūra jį taip išsekindavo, tarsi tasai iškilnus žodis pernelyg įtempdavo riboto jo proto galias, godžiai trokštančio suprasti tai, kas nesuprantama. Vandenų liūdesys jį pribloškdavo kaip neganda.

Vieną dieną jis pasijuto žuvęs. Kruvini, pikta lemiantys garai degė horizonte, mesdami ant tamsių vandenų kraujo ir aukso ruožus; iš šitų garų netvarkingais tumulais kilo tamsiai violetiniai debesys, ir tai buvo panašu į gigantiškų kentaurų kovą virš liepsnojančio vulkano; o pačiam horizonto pakrašty šioj tragiškoj šviesoj juodavo gedulinga trikampių burių virtinė. Burės buvo nenusakomos spalvos ir grėsmingos kaip mirties ženklai; jos buvo išmargintos kryžiais ir niūriomis figūromis kaip burės laivų, plukdančių maro apkrėstus lavonus į kokią prakeiktą, pilną plėšrių paukščių salą. Virš jūros

tvyrojo žmogiškojo siaubo ir liūdesio jausmas, orą slėgė sunki agonija. Plūstelėjusi iš susigrūmusių baidyklių žaizdų banga niekad nesustodavo, virsdavo upėmis, kurios nudažydavo raudonai vandenis, nudažydavo kiek tik akys užmato, iki paties kranto, ir tai čia, tai ten jos tapdavo melsvos ir žalsvos kaip pūvantis kraujas. Kartkartėm ta kūnų maišalynė suirdavo, jie deformuodavosi ar sudriksdavo, nuo kraterio kraštų nukardavo kruvini gabalai arba juos prarydavo bedugnė. Paskui, po didžiosios griūties, atgimę gigantai su dar smarkesniu įniršiu puldavo į mūšį, ir toji masė vėl pakildavo, tik dar didesnė, ir vėl prasidėdavo grumtynės, dar kruvinesnės, kol galop nukraujavę priešininkai – išblyškę, nusialinę ir bedvasiai – sukrisdavo į pusiau užgesusio vulkano pelenus.

Tai atrodė kaip kokios nors senos titanų kovos epizodas, herojiškas reginys, pamatytas pro ilgų amžių virtinę pasakiškame danguje. Sulaikęs kvapą, Andrea stebėdavo visas tos kovos peripetijas. Pripratęs žiūrėti, kaip ramiai tįsta šešėliai pamažu gęstant šviesiai vasarai, vieną vakarą pajuto, kaip tasai neįprastas kontrastas sukrėtė jį, sukiršino ir smarkiai sujaukė protą. Iš pradžių jis pajuto neaiškų, audringą nerimą, kupiną nesąmoningų virpulių. Pakerėtas karingo saulėlydžio, dar negalėjo aiškiai įžvelgti, kas dedasi jo viduje. Bet kai sutemų pelenų lietus užgesino kovą ir jūra tapo panaši į neaprėpiamą švininę pelkę, prietemoje tarsi išgirdo savo sielos šauksmą, kitų sielų šauksmą.

Jo sielos tamsybėj tarsi įvyko laivo katastrofa. Tiek balsų šaukėsi pagalbos, meldė gelbėti, maldavo mirties; tai buvo pažįstami balsai, balsai, kuriuos jis kažkada girdėjo (žmogiškų būtybių ar šmėklų?), o dabar negalėjo atskirti vienų nuo kitų! Jie šaukė, maldavo, veltui jį prakeikė ir, jausdami savo žūtį, silpnėjo, godžios bangos uždusinti; jie nusilpdavo, nutoldavo, tapdavo nepažįstami; virsdavo rauda, užslopdavo ir daugiau nepasigirsdavo.

Jis liko vienas. Iš visos jo jaunystės, viso jo vidinio gyveni-

mo, iš visų jo idealų nebeliko nieko. Jo viduj plytėjo bedugnė, aplink jį – bejausmė gamta, amžina vienišos sielos versmė. Užgeso bet kokia viltis, bet koks balsas tapo bežadis, visi inkarai buvo sudaužyti. Kam gyventi?

Staiga atmintyje vėl iškilo Elenos paveikslas. Kitų moterų paveikslai gulė ant jo, mišo su juo, nutrynė jį ir patys išbluko. Jam nepavyko sulaikyti nė vieno. Išnykdami visi, regėjos, šypsojosi pikta šypsena ir visi, išnykdami, regėjos, išsinešė dalelytę jo su savimi. Kokią? Jis nežinojo. Jį prislėgė nenusakoma neviltis, tarsi palietė ledinė senatvės ranka; akys priplūdo ašarų. Jo širdyje nuskambėjo tragiškas perspėjimas: „Per vėlu!"

Ką tik patirtas atvangos ir liūdesio saldis pasirodė jam kaip tolima, seniai dingusi iliuzija, pasirodė, kad tai patyrė kita siela – nauja, svetima, įsikūnijusi į jį ir paskui vėl išnykusi. Dar pasivaideno, kad senoji dvasia nebegali nei atsinaujinti, nei pakilti. Jis be jokių skrupulų žeidė savo vidinio egzistavimo orumą, ir dabar iš visų žaizdų plūdo kraujas. Visi pažeminimai, kuriais be pasišlykštėjimo kankino savo sąžinę, dabar virto matomom dėmėm ir išplito kaip raupsai. Visi be jokios gėdos išniekinti idealai sukėlė aštrią, neviltingą, baisią sąžinės graužatį, tarsi jame būtų raudojusios jo dukterų sielos, kurioms miegant ir sapnuojant jis, tėvas, atėmė nekaltybę.

Ir jis raudojo sykiu su jomis; ir rodėsi, kad jo ašaros nesuvilgo širdies kaip balzamas, bet nusirita nuo jos kaip nuo lipnaus ar šalto audinio, į kurį suvystyta jo širdis. Dviveidystė, apsimetimas, melas, veidmainystė, visi įmanomi jausminio gyvenimo melai ir apgaulės lipo jam prie širdies kaip kibi klijų masė.

Jis per daug melavo, per daug apgaudinėjo, per žemai puolė. Suėmė pasišlykštėjimas savimi ir savo yda. Gėda! Gėdingas purvas jam regėjosi nenuplaunamas, žaizdos nepagydomos; rodėsi, kad nešiosis tą šleikštulį savyje amžinai

amžinai, kaip begalinę kančią. Gėda! Ir jis verkė atsikolęs nugara į palangę, prislėgtas savo nelaimės kančios, sugniužęs, kaip žmogus, kuris nemato išsigelbėjimo; ir nepastebėjo, kaip virš jo vargšės galvos viena po kitos vakare sužimba žvaigždės.

Išaušus naujai dienai, jis patyrė malonų pabudimą, vieną iš tų gaivių ir aiškių pabudimų, kokie mus aplanko triumfuojančiais paauglystės pavasariais. Rytas buvo stebuklingas; alsuoti rytu buvo begalinė palaima. Visa aplinkui gyveno šviesos džiaugsmu; kalvos, regėjos, buvo apklotos skaidria sidabrine skraiste ir virpėjo gyvu virpesiu; jūra, regėjos, buvo išvagota pieno upių, tūkstančiu gyslų, kurios tarsi sudarė judantį skysto labirinto audinį. Ir nuo šitos jūros, dangaus ir žemės vienybės dvelkė jungtuvių džiaugsmu ir Dievo malone.

Jis alsavo, žiūrėjo, klausėsi mažumėlę priblokštas. Per miegus karštis aprimo. Naktį užsimerkė užliūliuotas draugiško ir ištikimo vandenų choro. Kas užsnūsta skambant tam balsui, tas nusipelno atilsio, kupino gydomosios ramybės. Netgi motinos žodžiai nesužadina tokio nekalto ir tokio palaimingo miego kenčiančiam kūdikiui.

Jis žiūrėjo, klausėsi, netekęs žado, susikaupęs, susigraudinęs, leisdamas plūsti į save tai nemirtingo gyvenimo bangai. Dar niekada šventa didžiųjų kompozitorių muzika – Jozefo Haidno *Pakylėjimas* arba Volfgango Mocarto *Te Deum* – nebuvo jo taip jaudinusi kaip šitie paprasti tolimų bažnyčių varpai, sveikinantys Dienos patekėjimą Vienintelio ir Triasmenio Dievo danguje. Jis jautė, kaip širdis prisipildė ir tvinsta jauduliu. Virš sielos pakilo kažkas panašu į neaiškų, bet didelį sapną, kažkokia banguojanti skraistė, pro kurią švytėjo paslaptingi laimės lobiai. Iki šiol jis visada žinojo, ko troško, ir niekad nejautė malonumo trokšti ko nors veltui. Dabar nesugebėjo išsakyti savo troškimo; nemokėjo. Bet, aišku, tai, ko jis troško, turėjo būti be galo saldu, nes jau pats troškimas buvo saldus.

Jis prisiminė senas, kone užmirštas Chimeros eiles* iš *Kipro karaliaus*, ir jos jam suskambo kaip apgaulinga viltis.

Ar nori kovoti?
Ir žudyti? Ir matyti kraujo upes?
Ir aukso luitus? Daug paimtų
nelaisvėn moterų?
Vergių? Kito, kito grobio? Ar nori,
pastatyti šventyklą? Suteikti
gyvybę marmurui?
Sukurti nemirtingą himną? Ar nori,
o klausyk, jaunuoli, klausyk, nori pamilti,
kaip myli dievai?

Ir širdies slaptoje tyliu balsu, po niūrios pauzės Chimera jam kartojo:

Klausyk, klausyk, o jaunuoli: ar nori pamilti,
kaip myli dievai?

Jis šyptelėjo ir pamanė: „Ką mylėti? Meną? Moterį? Kokią moterį?" Elena jam pasirodė tolima, prarasta, mirusi, daugiau jam nepriklausanti; kitos, dar tolimesnės, amžinai mirusios. Vadinasi, jis laisvas. Kam vėl leistis į nenaudingas ir pavojingas paieškas? Širdies gilumoje jis troško laisvai, iš dėkingumo, atsiduoti aukštesnei ir tyresnei esybei. Bet kurgi toji esybė yra? Idealas apnuodija bet kokį netobulą turėjimą, o meilėje bet koks turėjimas nevisiškas ir apgaulingas, bet koks malonumas sumišęs su liūdesiu, bet kokia palaima – pusinė, bet kokiame džiaugsme slypi kančios užuomazga, o kiekvienoje užmarštyje – abejonių užuomazga; ir kaip kadais harpijos padarydavo nevalgomą visą Finėjo maistą, taip abe-

* Chimeros eilės parašytos autoriaus.

jonės gadina, užkrečia, apnuodija visus malonumus. Tai kam vėl tiesti ranką į pažinimo medį?

The tree of knowledge has been pluck'd all's known.

"Pažinimo medis nusiaubtas – viskas patirta", kaip dainuoja Džordžas Baironas *Don Žuane*. Ir iš tikrųjų jo ateitis ir išsigelbėjimas yra „enlabeia", o tai reiškia nuovoką, aštrų protą, atsargumą, išmintį. Jo nuotaiką, regis, gerai perteikė vienas šiuolaikinis poetas* sonetu, kurį labai mėgo, nes tai atitiko jo literatūrinį skonį ir estetinį išsilavinimą.

Gyvensiu aš kaip tas, kuris pavėsy
štai ilsisi po vaismedžiu žaliu,
jam nebereikia lanko nei strėlių...
Jis regi pilną vaisių šaką šviesią,

tačiau nepurto medžio, neištiesia
jis rankos, atsigulęs tarp žolių,
tingus. Pakaks krituolių jam kelių,
kuriuos šaka grąžino žemei vėsiai.

Saldžiausio vaisiaus neprakanda jis,
nebando jau giliai suleist dantis, –
kartumą bijo burnoje pajusti,

tik palūkėjęs ima čiulpt ramiai –
nei godžiai, nei džiaugsmingai, nei liūdnai.
Jo trumpą būtį laikas jau užpustė.

Bet enlabeia, pašalindama iš gyvenimo skausmą, taip pat pašalina ir bet kokį aukštą idealą. Vadinasi, išsigelbėjimas buvo tam tikroje Gėtės pusiausvyroje tarp atsargaus ir praktiško epikūrizmo ir stipraus, aistringo Meno kulto.

* Devintasis G. D'Annunzio sonetas iš *Sielos sonetų vainiko*

Menas! Menas! Štai ištikimas Mylimasis, amžinai jaunas ir nemirtingas; štai tyro džiaugsmo šaltinis, uždraustas miniai, duotas išrinktiesiems, štai brangus Penas, darantis žmogų panašų į dievą. Kaip jis galėjo gerti iš kitų taurių, kai jau prisilietė lūpomis prie šios? Kaip galėjo ieškoti kitų malonumų, kai paragavo paties didžiausio? Kaip jo dvasia galėjo priimti kitus jaudulius po to, kai pajuto savyje neužmirštamą kūrybinių jėgų bruzdėjimą? Kaip jo rankos, tingios ir goslios, galėjo ilsėtis ant moterų kūnų, jei kadais jų pirštai jau buvo sukūrę amžinąją formą? Kaip pagaliau jo jausmai galėjo taip nusilpti, išsigimti ir pasiduoti žemam goslumui, kai juos apšvietė jausmingumas, kuris padėjo jam užčiuopti nematomas regimybės linijas, suvokti tai, kas nesuvokiama, atspėti slapčiausias Gamtos mintis?

Staiga jį užplūdo nenusakomas entuziazmas. Tą šventą rytą jis vėl norėjo pulti ant kelių prieš altorių ir, Gėtės eilėraščio žodžiais tariant, skaityti apie savo atsidavimą iš Homero liturgijos.

"Bet jeigu mano proto galios sumenko? Jeigu mano pirštai prarado lankstumą? Jeigu aš daugiau esu *nevertas*?" Šmėstelėjus šiai abejonei, jį suėmė tokia stipri baimė, kad jis tarsi pamišęs vaikiūkštis puolė ieškoti tiesioginio įrodymo, kad įsitikintų, jog jo baimė nepagrįsta. Jis norėjo iškart padaryti kokį bandymą: sukurti sudėtingo eilėraščio posmą, nupiešti figūrą, ką nors išgraviruoti, išsiaiškinti formos dalykus. Na, o toliau? Argi panašus bandymas negalėtų būti klaidingas? Lėtas proto nuosmukis juk gali būti ir nesąmoningas. Tai baisiausia. Menininkas, pamažu prarandantis savo sugebėjimus, nepastebi, kad jis nuolat eina silpnyn: kartu su kuriamąja ir atkuriamąja galia jis praranda ir kritinę nuovoką, ir vertinimo kriterijus. Jis nebepastebi savo darbo trūkumų; nesuvokia, kad jo kūriniai blogi ar vidutiniai; patenka iliuzijų nelaisvėn; klysta, nusivilia; mano, kad jo paveikslas, jo statula, jo poema sukurti pagal Meno dėsnius, nors jie neatitinka

jų. Tai yra baisiausia. Kai menininkui atsisako tarnauti protas, jis gali ir nesuvokti savo kvailumo, kaip beprotis nesuvokia, kad yra pamišėlis. O tada?

Sveikstantįjį apėmė savotiška panika. Jis suspaudė delnais smilkinius ir keletą akimirkų sėdėjo tarsi apmiręs nuo šios siaubą keliančios minties, tarsi sutriuškintas. Verčiau, verčiau numirti! Niekada iki šios akimirkos jis nebuvo suvokęs, kokia yra dieviškojo *talento* kaina, niekada iki šiol *kibirkštis* jam neatrodė šventa. Visa jo esybė siaubingai virpėjo, jis bijojo, kad šią dovaną gali prarasti, kad ši kibirkštis gali užgesti. Verčiau numirti!

Pakėlė galvą; nusipurtė stingulį; išėjo į parką; nieko konkrečiai negalvodamas, nužingsniavo lėtai po medžiais. Viršūnėmis nubėgo lengvas vėjelis; kartkartėm lapai imdavo taip stipriai šnarėti, tarsi jais būtų pralėkęs pulkas voveraičių; kaip mėlynos akys iš po žalių blakstienų pasirodydavo dangaus lopinėliai. Savo mėgstamiausioj vietoj, savotiškoj miniatiūrinėj giraitėj su keturveide Herma, pasinėrusia į keturgubą meditaciją, jis sustojo ir atsisėdo žolėje, atsikoldamas nugara į statulos cokolį, veidu į jūrą. Priešais keletas tiesių ir plonų it Pano dūdelės kamienų brūkšniavo mėlį; aplink, su didinga elegancija kaip Kalimako kapitelyje, simetriškai išpjaustytus lapus skleidė akantai.

Ir jis prisiminė Salmačės eiles iš *Sakmės apie Hermafroditą*.

Ak jūs, akantai vasaros kilnieji,
ramybės broliai žemės miškuose,
ak jūs, aukštavainikiai tobulieji,
krepšeliai lankstūs, kur Tylos dvasia
miškų Svajonių žiedus rinkinėja,
kokius kerus slaptingus tankmėse
ant šio jaunuolio gražiojo užleidot?
Jis miega nuogas, prisidengęs veidą.

Ir kitos eilės jam atėjo sumišai galvon, ir dar kitos, ir dar, ir dar... Visa jo siela prisipildė rimų muzikos ir ritmingų skiemenų. Jis džiūgavo, staigus spontaniškas poetinis susijaudinimas suteikė jam nenusakomą palaimą. Jis įsiklausydavo į šituos garsus savyje, mėgaudamasis sodriais vaizdais, taikliais epitetais, aiškiomis metaforomis, tobula derme, subtiliu pauzių ir metrikos rafinuotumu, visu tuo paslaptingu vienuolikapėdės eilutės menu, kurio buvo išmokęs iš nuostabių XIV amžiaus poetų, ypač iš Petrarkos. Eilėraščių magija vėl užvaldė jo sielą, ir jam kažkaip ypatingai šypsojosi vieno šiuolaikinio poeto sentencija: „Eilėraštis – viskas"*.

Eilėraštis – viskas. Mėgdžiojant Gamtą nėra gyvesnės, lankstesnės, aštresnės, įvairesnės, plastiškesnės, klusnesnės, jausmingesnės ir ištikimesnės meninės priemonės. Tankesnis už marmurą, minkštesnis už vašką, lakesnis už skystį, kvapnesnis už gėlę, aštresnis už kardą, lankstesnis už šaką, meilesnis už šnabždesį, baisesnis už griaustinį eilėraštis yra viskas ir gali viską. Jis gali perteikti menkiausius jausmo atspalvius; gali apibrėžti tai, kas neapibrėžiama; gali apglėbti tai, kas neturi ribų, ir prasiskverbti į gelmę; gali įgauti amžinybės išraišką; gali išreikšti tai, kas antžmogiška, antgamtiška, be galo nuostabu; gali svaiginti kaip vynas, užburti kaip ekstazė; tuo pat metu gali užvaldyti mūsų protą, mūsų sielą, mūsų kūną; galop – pasiekti Absoliutą. Tobulas eilėraštis yra absoliutus, nepakeičiamas, nemirtingas; jis sulydo savyje žodžius kaip deimantas; uždaro mintį į tam tikrą griežtą ratą, kurio niekad neišardys jokia jėga; išsivaduoja nuo bet kokio ryšio ir nuo bet kokios priklausomybės; daugiau nepriklauso menininkui, bet yra visų ir niekieno – kaip erdvė, kaip šviesa, kaip pastovūs ir amžini dalykai. Mintis, tiksliai išreikšta tobulame eilėraštyje, yra jau *buvusi* anksčiau tamsioje kalbos gelmėje.

* Ši mintis paimta iš Teofilio Gotjė ir Teodoro Banvilio *Mažojo traktato apie prancūzų poeziją*.

Išgauta poeto, *toliau* egzistuoja žmonių sąmonėje. Taigi didysis poetas yra tas, kuris geba daugiau tų idealių vaizdų pastebėti, atskleisti, išgauti. Kai poetas jaučia, kad tuoj atras vieną iš tokių amžinai tveriančių posmų, jį perspėja dieviškasis džiaugsmo srautas, staiga užplūstantis visą jo esybę.

Tai koks džiaugsmas gali būti dar didesnis? Andrea mažumėlę prisimerkė, tarsi norėdamas, kad ilgiau truktų šitas ypatingas drebulys, kuris jį apimdavo prieš įkvėpimą, kai jo dvasia būdavo linkusi į meninę kūrybą, ypač į poeziją. Paskui, kupinas dar nepatirtos palaimos, plonu pieštuku ėmė ieškoti rimo siauruose ir baltuose užrašų knygutės puslapiuose. Ir prisiminė pirmąsias vienos Lorenco Nuostabiojo dainos eilutes:

Gimsta lengvai ir greitai
Širdy manojoj mintys...

Pradedant kurti, jam beveik visada reikėdavo kokios nors muzikinės frazės, jau kito poeto atrastos, ir jis visada ją skolindavosi iš senųjų Toskanos poetų. Lapo Džanio, Kavalkančio, Čino, Petrarkos, Lorenco di Medičio puseilis, keleto rimų prisiminimas, dviejų epitetų jungtis, bet kokia gražių ir skambių žodžių dermė, bet kokia ritminga frazė lengvai jį įkvėpdavo, duodavo jam, tarsi toną, gaidą *la*, kuri tapdavo pirmojo posmo harmonijos pagrindu. Tai būdavo savotiška ne dialektinių argumentų, bet preliudijų paieškos tema. Ir iš tikro pirmasis Medičio septyneilis jam pasiūlė rimą, ir jis aiškiai *pamatė* viską, ką norėjo parodyti Hermio asmenyje savo įsivaizduojamam klausytojui; ir kartu su vizija jo sieloje radosi metrinė forma, kurion jis, kaip vyno į taurę, turėjo pripilti poezijos. O kadangi tas jo poetinis jausmas buvo dvilypis, tiksliau pasakius, ėmėsi iš kontrasto, tai yra iš kontrasto tarp praeities prakeiksmo ir dabarties prisikėlimo, ir kadangi jo lyriškas sielos proveržis kilo aukštyn, jis pasirinko sonetą, kurio architektū-

rą sudaro dvi eilės: viršutinė susideda iš dviejų ketureilių, o apatinė – iš dviejų tercinų. Mintis ir aistra, plėtodamosi pirmoje dalyje, antroje dalyje turi būti suglaustos, sustiprintos ir pakylėtos. Soneto forma, stebėtinai graži ir didinga, turi ir kai kurių trūkumų – ji panaši į figūrą su pernelyg ilgu liemeniu ant per trumpų kojų. Juk dvi tercinos *iš tikro* trumpesnės už du ketureilius ne tik pagal eilučių skaičių, bet ir *atrodo* trumpesnės už ketureilius dar todėl, kad tercina daug greitesnė ir judresnė nei lėtas ir iškilmingas ketureilis. Ir geresnis yra tas menininkas, kuris geba pašalinti tą trūkumą, tai yra tas, kuris patausoja tercinoms tikslesnį ir aiškesnį vaizdą, stipresnius ir skambesnius žodžius, ir pasiekia, kad tercinos netgi pranoksta ketureilius ir gražiai prie jų pritampa, nė kiek, beje, neprarasdamos lengvumo ir joms būdingo greitumo. Atgimimo dailininkai mokėjo suteikti visai figūrai pusiausvyrą paprasčiausiai užlenkdami kokią juostą, drabužio kraštą ar klostę.

Kurdamas Andrea smalsiai tyrinėjo save. Jis jau seniai nerašė eilėraščių. Ar ši pertrauka nepakenkė jo meistriškai įvaldytai technikai? Jam regėjosi, kad nuolat besiliejantys iš jo smegenų rimai turi naują skonį. Sąskambiai jam ateidavo savaime, jų neieškant, ir mintys gimdavo rimuotos. Paskui ūmai kokia kliūtis sustabdydavo tėkmę; eilėraštis tarsi imdavo maištauti, ir visa kita suirdavo kaip niekuo nesurišta mozaika; skiemenys grūmėsi su pėdos suvaržymais; kad ir kaip stengėsi, jam patikusį skambantį ir švytintį žodį išguidavo griežtas ritmas; koks nors rimas nelauktai pagimdydavo naują mintį, ši gundydavo jį, atitraukdavo nuo pradinės idėjos; netgi labai taiklus ir tikslus epitetas skambėdavo kažkaip silpnai, ir ieškotos kokybės, eilėraščio nuoseklumo visiškai nelikdavo, posmas pasirodydavo nevykęs kaip prastai nulietas medalis, nes nepatyręs liejikas nesugebėjo apskaičiuoti ištirpusio metalo kiekio, būtino formai pripildyti. Ir tada jis su dviguba kantrybe vėl pildavo metalą į tiglį ir pradėdavo darbą iš naujo. Posmas galų gale išeidavo tikslus ir tobulas; kai

kurios eilės turėdavo mažumėlę kartų, bet malonų prieskonį; pro ritmo bangavimą aiškių aiškiausiai išryškėdavo simetrija; dėl pasikartojančių rimų frazė skambėdavo tarsi muzika, garsų sąskambis atkartodavo minčių sąskambį, fiziniu ryšiu sustiprindamas dvasinį ryšį; visas sonetas gyvuodavo ir alsuodavo kaip vieningas nepriklausomas organizmas. Norėdamas pereiti nuo vieno soneto prie kito, jis *išlaikydavo* gaidą, panašiai kaip muzikoje moduliacinis perėjimas nuo vieno tono prie kito paruošiamas sąskambiu septimos, kurioje išlaikomas pagrindinis tonas, kad jis vėl taptų naujo tono dominante.

Taip jis kūrė, čia lėtai, čia greitai, su niekad dar nepatirta palaima; ir nuošali vieta iš tikro, regėjos, buvo sukurta vienišo satyro – dainų kūrėjo vaizduotės. Dienojant jūra spinduliavo pro kamienus kaip pro jaspio portiko kolonas. Korintiškieji akantai buvo panašūs į nupjautas medinių kolonų viršūnes; ore, mėlynam it ežero olos šešėlis, retkarčiais saulė paleisdavo auksines strėles, žiedus ir diskus. Žinoma, Alma Tadema čia būtų įsivaizdavęs savo Sapfo violetiniais plaukais, sėdinčią po marmurine Hermio statula ir dainuojančią eiles su septyniastyge lyra tarp blyškių liepsnaplaukių merginų, godžiai geriančių kiekvieną tobulą adoniškojo eilėraščio posmą.

Užbaigęs keturis sonetus, atsikvėpė ir perskaitė juos tyliai, su vidiniu įkarščiu. Aiškus ritmo pertrūkis paskutinėje strofoje dėl to, kad jis nebuvo kirčiuotas ir apsunkinęs aštuntąjį skiemenį, jam patiko, ir jis jį išsaugojo. O paskui parašė keturis sonetus ant kvadratinio Hermio pjedestalo – po vieną kiekvienoje pusėje tokia tvarka:

I

Ar tu žinai, o Hermi keturveidi,
naujieną džiugiąją širdies manos?
Iš jos tamsios, bežvaigždės gilumos
jau laisvos, šviesios dvasių giesmės aidi.

Jau bjaurastis visas jinai nubaidė,
drumsti šaltiniai nebenuodys jos,
sutramdė šėlsmą ji šlykščios liepsnos,
sugriovė tiltus praeitin pareiti.

Giedodamos į dangų dvasios kelias.
Girdžiu jų chorą ir juokiuos smagiai
iš tų pavojų, kur seniai praėjo.

Išblyškęs aš, bet linksmas kaip karalius,
ir mano siela krykštauja džiugiai,
kad Blogio viešpatiją nugalėjo.

II

Iš praeities aistrų jau juokias siela mano,
kai nugalėtą Blogį aš regiu
čia, kur blaškausi tarp liepsnų dygių
lyg po miškus papėdėje vulkano.

Dabar ji tarp žmonių skausmų gyvena,
vienuolė su jacintų vainiku,
išėjus iš tų požemių klaikių,
kur gražios šmėklos dantimis kaleno.

Nagai auksiniai sfinkso jos nerado,
giesmėm jos neužbūrė sirena,
ir nebaisi jai gorgona aršiausia.

Pačioj viršūnėj – vidury to rato –
balta kaip karalienė Madona
delne man tiesia Ostiją švenčiausią.

III

Ji nepasiekiama, dauggalė, ji ramina,
toli nuo pykčių ir aistrų nuodų
ji žino, kiek čia klystkelių juodų,
bet jos širdies pagundos nekankina.

„O atrakinanti kiekvieną spyną
ir skleidžianti kvepėjimą žiedų,
priimk, Madona, – nuolankiai dedu
prie tavo kojų savąjį likimą.

Tu Ostiją tarytum saulę šviesią
savojoj rankoj nekaltoj keli.
O kas priims ją, širdį jai atvėręs?“

Ir štai jau man tą Ostiją ji tiesia,
ir aš girdžiu, kaip tyliai sako ji:
„Priimk, tau duodu ją, tai tavo Gėris“.

IV

Ji sako: „Aš – antgamtiška gėlelė,
iš Grožio įsčių gimus įstabiai.
Aš ta, kurios svaiginantys žiedai
ramina širdį tau ir džiaugsmą kelia.

Raudoki, Siela, ardama žemelę,
kad pjautum vasaros javus linksmai.
Kai aš pažvelgsiu švelniai, tu ūmai
pamirši ilgą savo skausmo kelią“.

„Madona, tebūnie taip! Te manoji
širdis krauju paplūsta nuo skausmų,
nuo sielvarto, iš naujo atgaivinto.

Teplaukia kraujo upė amžinoji,
tačiau tegu iš tų tamsių gelmių
skaidri šviesa vėl sielą man užtvindo."

DIE XII SEPTEMBRIS MDCCCLXXXVI

II

Skifanoja stovėjo iškilusi toje vietoje, kur kalvų virtinė, nusidriekusi palei krantą ir apjuosusi jūrą tarsi amfiteatras, buvo išlinkusi į vidų ir leidosi į lygumą. Nors vilą pastatė kardinolas Alfonsas Karafas d'Ateleta antroje XVIII amžiaus pusėje, jos stilius buvo savitai grynas. Vilą sudarė dviaukštis keturkampis, kur portikai ėjo pramaišiui su kambariais, ir būtent arkos tarp portikų teikė jai lengvumo ir elegancijos, nes kolonos ir joniškieji piliastrai atrodė it Vinjolos suprojektuoti ir suderinti. Tai buvo tikri vasaros rūmai, atviri jūros vėjams. Iš sodo pusės prieškambaris vėrėsi į didingus laiptus su dviem atšakom, besileidžiančius į akmenine baliustrada apjuostą aikštelę, panašią į erdvią, dviem fontanais papuoštą terasą. Iš abiejų terasos galų leidosi kiti laiptai, pertraukiami kitų aikštelių, taip kone iki jūros, ir nuo paskutinės aikštelės, tarp prašmatnios žalumos ir kuo tankiausiai susodintų rožių krūmų, vėrėsi visas laiptų su septyniais linkiais vaizdas. Skifanoja garsėjo rožėmis ir kiparisais. Visų veislių ir visų metų laikų rožių buvo pakankamai *pour en tirer neuf ou dix muytz d'eau rose**, kaip būtų pasakęs *Vergier d'honneur*** poetas. Smailiaviršūniai tamsūs kiparisai, šventesni už piramides, mįslingesni už obeliskus, nenusileido nei d'Estės, nei Mondragonės vilų kiparisams, nei kitiems milžinams, augantiems garsiausiose Romos vilose.

* Kad būtų galima gauti devynis ar dešimt saikų rožių vandens *(pranc.)*.
** Garbės sodo *(pranc.)*.

Markizė d'Ateleta paprastai praleisdavo Skifanojoje vasarą ir rudens dalį – netgi ji, būdama viena iškiliausių aukštuomenės damų, mėgo kaimą, jo laisvę ir svečius. Ji apsupo begaliniu rūpesčiu sveikstantį Andrea kaip vyresnioji sesuo, beveik kaip motina. Su broliu ją siejo didelė meilė. Ji viską jam atleisdavo ir dovanodavo. Buvo jam gera ir nuoširdi draugė, gebanti suprasti begalę dalykų, guvi, visada linksma, visada nuovoki, kartais kandi ir sąmojinga, kartais nuoširdi. Prieš metus ji peržengė trisdešimt vienerių metų slenkstį, bet išsaugojo nuostabų jaunatvišką gyvybingumą ir didžiulį žavesį, nes žinojo ponios Pompadur paslaptį, kaip tą *beauté sans traits** atgaivinti nepaprasta gracija. Taip pat turėjo ir retą dorybę, paprastai vadinamą „taktu“. Visada vadovavosi neklystančiu ir subtiliu moters talentu. Bendraudama su gausybe abiejų lyčių pažįstamų, ji visada ir bet kokiomis aplinkybėmis žinojo, kaip turinti elgtis. Ir niekad nedarė klaidų, niekada nesikišdavo į artimo žmogaus gyvenimą, niekada neateidavo nelaiku ir niekad nebūdavo įkyri, visada viską darydavo tinkamu metu ir visada laiku tardavo savo žodį. Kol Andrea kapstėsi iš mažumėlę keistos ir permainingos ligos, jos elgesys iš tikrųjų negalėjo būti subtilesnis. Ji visaip stengėsi jo nejaudinti ir pasiekti, kad niekas daugiau jo nejaudintų; ji davė jam visišką laisvę; apsimetinėjo, kad nepastebi jo keistenybių ir liūdesio; neįgrisdavo jam nekukliais klausimais; stengėsi, kad tomis valandomis, kai būdavo su juo, jos draugija jo neslėgtų; ji netgi vengė aštresnio žodžio, kad tik jo nevargintų ir jam nereikėtų priverstinai šypsotis.

Andrea suprato šį taktišką subtilumą ir buvo jai dėkingas.

Rugsėjo dvyliktąją, parašęs sonetus Hermiui, jis grįžo į Skifanoją nepaprastai linksmas; susitiko doną Frančešką ant laiptų, pabučiavo jai rankas ir juokaujamu tonu pridūrė:

* Neperprantamas grožis (pranc.).

– Pussesere, aš radau Tiesą ir Kelią.

– Aleliuja! – sušuko dona Frančeska, mostelėdama viršun gražias apvalias rankas. – Aleliuja!

Ir nuėjo į sodą, o Andrea palengvėjusia širdim užlipo į savo kambarius.

Po kurio laiko išgirdo lengvai beldžiantis į duris, ir donos Frančeskos balsas paklausė:

– Ar galiu įeiti?

Ji įėjo nešina šūsnimi ryškių rožių apsiausto skreite ir didele baltų, geltonų, ryškiai raudonų ir rudų rožių puokšte rankoje. Kai kurios, išsiskleidusios ir šviesios kaip Pamfilio vilos rožės, šviežut šviežutėlės, visos rasos lašeliais nubarstytos, turėjo kažkokį stiklinį blizgesį tarp lapelių; kitų žiedlapiai buvo tankūs ir tokių dieviškų spalvų, kad nejučiom prisimindavai išgarbintąjį Elizos ir Tyro purpuro prašmatnumą; dar kitos atrodė kaip sniego gniutulai ir žadino keistą norą jų atsikąsti ir nuryti jas; kitos buvo tarsi iš mėsos, iš tikros mėsos, žadinančios geidulius kaip gosliausios moters kūno formos, išvagotos plonytėlaičių gyslelių. Įvairių įvairiausi raudonos spalvos tonai, nuo labai ryškaus karmazino iki apiblukusios pernokusių žemuogių spalvos, mišo su švelniausiais, beveik nematomais baltos atspalviais, nuo nekalto sniego iki nenusakomo, ką tik pamelžto pieno baltumo ir kitų – ostijos, nendrės minkštimo, blausaus sidabro, alebastro, opalo – spalvų.

– Šiandien šventė, – tarė ji juokdamasi, ir gėlės uždengė jai krūtinę kone iki gerklės.

– Ačiū, ačiū, ačiū! – kartojo Andrea, padėdamas jai išdėlioti tą šūsnį ant stalo, ant knygų, ant albumų ir piešinių aplankų. – *Rosa rosarum!*

Padėjusi gėles, ji surinko visas vazas kambariuose ir ėmė merkti į jas rožes, sudarydama daugybę puokščių ir taip jas komponuodama, kad atsiskleidė jos retas skonis, aukštuomenės damos skonis. Parinkdama rožes ir sudarydama iš jų

puokštes, ji čiauškėjo apie tūkstančius dalykų iškalbingai ir linksmai, tarsi norėdama apdovanoti save už tai, kad taip mažai kalbėjo ir juokėsi, kol Andrea buvo paskendęs savo tyliame liūdesyje.

Tarp kita ko pasakė:

– Penkioliktą dieną pas mus apsilankys žavioji viešnia: dona Marija Feres i Kapdevila, įgaliotojo Gvatemalos ministro žmona. Ar pažįsti ją?

– Regis, ne.

– Iš tikrųjų ir negali jos pažinti. Ji grįžo į Italiją prieš keletą mėnesių, bet ateinančią žiemą praleis Romoje, nes čia perkeltas jos vyras. Ji mano vaikystės draugė ir labai mylima. Mudvi praleidome Florencijoje kartu trejetą mėnesių pas Anunciatos vienuoles, bet ji jaunesnė už mane.

– Ji amerikietė?

– Ne, italė, ir dar iš Sienos. Mergautinė pavardė Bandineli, krikštyta *Fonte Gaia** vandeniu. Bet iš būdo veikiau liūdna ir be galo švelni. Jos vedybų istorija irgi linksmoka. Tas Feresas nelabai simpatiškas. Vis dėlto jie turi mielą dukrytę. Pamatysi: visa išbalusi, su plaukų kupeta ir pora didžiulių akių. Labai panaši į motiną... Žiūrėk, Andrea, ar šita rožė tau neatrodo aksominė? O ši? Imčiau ir suvalgyčiau ją. Tu tik pažiūrėk, garbės žodis, kaip grietinė. Koks žavumėlis!

Ji ir toliau rinko rožes ir meiliai čiauškėjo. Nuo gėlių šūsnies sklido sodrus, svaiginantis it šimtamečio vyno aromatas; keletas žiedlapių pabiro ir liko tarp donos Frančeskos sijono klosčių; priešais langą, nepaprastai blyškioje šviesoje, vos vos buvo matoma tamsi kipariso viršūnė. Ir Andrea atmintyje tarsi muzikinė frazė nepaliaujamai skambėjo Petrarkos eilės:

Rožes ji dovanojo ir žodžius.

Trečią rytą, atsidėkodamas markizei d'Ateletai, jis paskyrė jai įdomiai, senovės maniera sukurtą sonetą, perrašytą per-

* Fonte Gaya, fontanas Sienoje, del Kampo aikštėje.

gamente su pagražinimais, panašų į tuos, kurie linksmai žvelgia iš Atavantės ir Liberalės da Veronos psalmynų.

Net prabanga Feraros Skifanojoj,
kur sienas puošė Tūra ir Kosa
žavingom deivėm d'Estės valdose,
nublanksta šventėj šiandienos manojoj.

Mona Frančeska man padovanojo
tiek rožių su rasom jų žieduose,
kad Viešpaties angelija visa
jomis apsikaišytų galvas rojuj.

Ji rinko žiedus man šneki, gyva,
ir pamaniau: „Gal čia, po skliautais arkos,
regiu aš Gracijos žingsnius gražius?"

Nuo rožių kvapo sukosi galva,
ir aš prisiminiau eiles Petrarkos:
„Rožes ji dovanojo ir žodžius".

Taip Andrea vėl ėmė artėti prie Meno, įdomiai išbandydamas save nedidelėm pratybom ar mažom poetinėm fantazijom, bet sykiu apmąstydamas ir sunkesnius kūrinius. Daug ambicingų planų, jau kadaise jį jaudinusių, dabar ir vėl ėmė jaudinti. Daugelis senų sumanymų vėl atgijo sieloje, tik pakeistų ar išbaigtų, daug senų minčių pasirodė jam naujoje ar tikresnėje šviesoje, daugelis kadaise vos šmėkštelėjusių vaizdų ryškiai ir aiškiai sušvito prieš akis, nors jis nesuvokė, kaip tai galėjo atsitikti. Iš paslaptingų sąmonės gelmių kilo ir jį stebino netikėtos mintys. Regėjos, kad visi tie neaiškūs elementai, susikaupę jo esybėje ir dabar jau tvarkingai surikiuoti tam tikromis valios pastangomis, virto mintimis tokiu pat būdu, kokiu virškindamas skrandis sudoroja maistą ir paverčia jį kūno substancija.

Jis ketino rasti šiuolaikinės Poemos formą, tą neįgyvendinamą daugelio poetų svajonę; ketino kurti lyriką, iš tikrųjų šiuolaikinę pagal turinį, tik apvilktą elegantišku antikos drabužiu, gilią ir aiškią, aistringą ir gryną, raiškią ir sudėtingą. Be to, apmąstė meno knygą apie Primityvistus, apie dar prieš Atgimimą kūrusius menininkus, ir psichologinės bei literatūrinės analizės knygą apie XIII amžiaus poetus, daugiausia nežinomus. Norėjo parašyti ir trečią knygą apie Berninį, didžiulę studiją apie dekadentizmą, kruopščiai aprašydamas ne tik tą nepaprastą skulptorių, šešių popiežių favoritą ir visą to laiko meną, bet ir visą jo amžiaus gyvenimą. Žinoma, visiems šiems darbams atlikti būtų prireikę daugelio mėnesių, sudėtingų tyrinėjimų, daug triūso, didelio proto įkarščio, didžiulio gebėjimo viską suderinti.

O kaip tapytojas jis ketino iliustruoti ofortais trečią ir ketvirtą *Dekamerono* dienas pagal *Anastazijaus Garbingojo istoriją*, kur Sandras Botičelis parodo tokį subtilų skonį išmoningai grupuodamas personažus ir juos vaizduodamas. Be to, puoselėjo mintį sukurti *Sapnų, Kaprizų, Groteskų, Kostiumų, Pasakų, Alegorijų, Fantazijų* seriją, pritaikydamas lakią Kalo manierą, bet kitokiu stiliumi ir su kitokiomis pajautomis, kad galėtų laisvai atsiduoti savo pomėgiams, savo vaizduotei, savo subtiliausiam smalsumui ir drąsiausiems kūrybiniams ieškojimams.

Trečiadienį, rugsėjo penkioliktąją, atvyko nauja viešnia.

Markizė išvažiavo pasitikti draugės į artimiausią Roviljano stotį kartu su savo vyriausiuoju sūnumi Ferdinandu ir Andrea. Kol *fajetonas* riedėjo žemyn keliu aukštų topolių pavėsyje, markizė su didele simpatija kalbėjo Andrea apie draugę.

– Manau, ji tau patiks, – baigė šneką.

Ir ėmė juoktis, tarsi jos galvoje staiga būtų šmėkštelėjusi kažkokia mintis.

– Kodėl juokiesi? – paklausė Andrea.

– Toks sutapimas.

– Koks?

– Atspėk.

– Nežinau.

– Štai koks: aš prisiminiau kitą perspėjimą dėl pažinčių ir kitą tavo pažintį per mane, kurią štai jau treji metai lydi džiugi pranašystė. Pameni?

– O taip!

– Juokiuosi, nes šįkart kalba sukasi apie nepažįstamąją ir šįkart aš galiu pasirodyti esanti... nesąmoninga pranašė.

– Oho!

– Bet šįsyk viskas yra kitaip, teisingiau pasakius, visai kitas galimos dramos personažas.

– Tu nori pasakyti...

– Marija – *turris eburnea*.*

– Tada aš – *vas spirituale*.**

– Žiūrėk tu man! Aš ir pamiršau, kad tu pagaliau radai Tiesą ir Kelią. „Iš meilių praeitų širdis manoji juokias..."

– Tu cituoji mano eilėraščius?

– Moku juos atmintinai.

– Kaip miela!

– Beje, brangusis pusbroli, toji „baltoji dama" su ostija rankose man įtartina. Regis, jos forma netikra, stula be kūno, skirta bet kokiai angelo ar šėtono sielai, pasiruošusiai įsikūnyti tavyje, norinčiai, kad tu priimtum komuniją, ir „užvaldyti tavo sielą".

– Šventvagystė! Šventvagystė!

– Žiūrėk, saugokis stulos ir melskis prieš piktąsias dvasias. Ak, aš vėl imu pranašauti! Atvirai kalbant, pranašystės – mano silpnybė!

– Atvažiavome, pussesere.

* Dramblio kaulo bokštas *(lot.)*.

** Dvasios indas *(lot.)*.

Abu juokėsi. Likus keletui minučių iki traukinio atvykimo, užėjo stotin. Dvylikametis Ferdinandas, liguistas berniukas, laikė rožių puokštę donai Marijai. Po šito pokalbio Andrea jautėsi linksmas, lengvas, kupinas gyvasties, tarsi būtų išsyk grįžęs prie ankstesnio lengvabūdiško ir paiko gyvenimo. Nenusakomas pojūtis! Jam rodėsi, kad jo sielą it kokia pagunda palietė moters alsavimas. Jis išsirinko iš Ferdinando puokštės arbatinę rožę ir įsikišo sau į švarko atlapo kilpelę; greitai peržvelgė vasarinius drabužius; su malonumu pasižiūrėjo į išpuoselėtas rankas, kurios nuo ligos tapo dar plonesnės ir baltesnės. Visa tai padarė nesąmoningai, tarsi pastūmėtas staiga jame pabudusio tuštybės instinkto.

– Štai ir traukinys, – tarė Ferdinandas.

Markizė žengė pasitikti laukiamos viešnios, o ši jau stovėjo tarpduryje, modama ranka ir linkčiodama galva, visa apmuturiuota perlų spalvos vualiu, iki pusės dengiančiu juodą šiaudinę skrybėlę.

– Frančeska! Frančeska! – šaukė ji, apimta švelnaus džiaugsmo.

Šitas balsas padarė Andrea ypatingą įspūdį – jis neaiškiai priminė pažįstamą balsą. Bet kieno?

Dona Marija greitai ir vikriai nusileido laipteliais, grakščiu judesiu pakėlė tankų vualį, atidengdama lūpas, ir pabučiavo draugę. Ši aukšta, po kelioniniu apsiaustu grakščiai linguojanti moteris, prisidengusi vualiu taip, kad galėjai matyti tik burną ir smakrą, staiga pasirodė Andrea labai gundanti. Visa jo esybė, šiomis dienomis apgaubta tariamo išsilaisvinimo iliuzijomis, buvo linkusi priimti „amžinai moteriško" žavesio kerus. Vos pajutus moters alsavimą, iš pelenų iššoko kibirkštys.

– Marija, pristatau tau savo pusbrolį, grafą Andrea Sperelį-Fjeskį d'Udžentą.

Andrea nusilenkė. Moters lūpos prasiskleidė nuo šypsenos, kuri pasirodė paslaptinga, nes blizgantis vualis slėpė likusią veido dalį.

Paskui markizė pristatė Andrea donui Manueliui Feresui i Kapdevilai. Po to, glostydama mergaitės, kuri žiūrėjo į jaunuolį švelniomis nustebusioms akimis, plaukus, tarė:

– O štai ir Delfina.

Fajetone Andrea sėdėjo priešais doną Mariją, greta jos vyro. Vualio ji dar nebuvo nusiėmusi; laikė ant kelių Ferdinando puokštę ir kartkartėm ją kilstelėdavo prie nosies, atsakinėdama į markizės klausimus. Andrea nesuklydo: jos balse skambėjo kai kurie Elenos Muti balso tonai. Jį apėmė nekantrus smalsumas pamatyti paslėptą veidą, jo išraišką, spalvą.

– Manuelis, – kalbėjo ji, – išvyks penktadienį. Vėliau grįš manęs pasiimti.

– Tikimės, labai labai negreit, – nuoširdžiai palinkėjo dona Frančeska. – Išvis būtų geriausia išvažiuoti visiems tą pačią dieną. Mes viešėsime Skifanojoje iki lapkričio pirmosios, ne ilgiau.

– Jeigu manęs nelauktų, mielai pasilikčiau su tavimi. Bet prižadėjau žūtbūt parvažiuoti į Sieną spalio septynioliktąją, Delfinos gimimo dieną.

– Kaip gaila! Spalio dvidešimtąją Roviljane padėkos šventė, tokia graži ir keista.

– O ką daryti? Jei neatvažiuosiu, mama labai nusimins. Ji taip dievina Delfiną...

Vyras tylėjo: tikriausiai tylenis iš prigimties. Buvo vidutinio ūgio, ganėtinai apkūnus, praplikęs, nenusakomos veido spalvos – blyškiai žalios ar blyškiai violetinės, kuriame, mirksint akims, blizgėjo baltymas, panašus į antikinių bronzinių skulptūrų akių emalį. Rūsčią sardonišką burną slėpė juodi, kieti, kaip šepečio šeriai lygiai apkirpti ūsai. Šis žmogus atrodė visas persisunkęs tulžim. Jam galėjai duoti keturiasdešimt metų, gal truputėlį daugiau. Buvo kažkoks hibridiškas ir klastingas, ir tai krito į akis; jame slypėjo žodžiais nenusakomas ydingumas, kurį nešiojasi savyje kastos, atsiradusios susimaišius išsigimusioms rasėms ir išaugusios sumaištyje.

– Žiūrėk, Delfina, kaip apsipylę žiedais apelsinai! – sušuko dona Marija ir pravažiuodama ištiesė ranką, norėdama nusiskinti šakelę.

Iš tikrųjų, netoli Skifanojos kelias ėjo tarp dviejų apelsinmedžių giraičių. Medžiai buvo tokie aukšti, kad metė ilgus šešėlius. Jūrų vėjas dūsavo ir dejavo šešėlyje, apsunkusiame nuo aromato, kurį mažne galėjai gerti gurkšniais kaip gaivųjį vandenį.

Delfina atsiklaupė ant sėdynės ir pasilenkė iš karietos, kad galėtų gaudyti šakas. Motina ją prilaikė apkabinusi ranka.

– Atsargiau! Atsargiau! Gali iškristi. Palauk, nusiimsiu vualį, – tarė ji. – Būk maloni, Frančeska, padėk man.

Ir palenkė galvą prie draugės, norėdama atsegti vualį nuo skrybėlės. Tuo metu rožių puokštė nukrito prie jos kojų. Andrea paskubėjo ją pakelti ir, duodamas puokštę, pagaliau pamatė visą atidengtą Marijos veidą.

– Dėkoju, – tarė ji.

Jos veidas buvo ovalo formos, gal kiek pernelyg ištįsęs, bet tik mažumėlę – gamta nepiktnaudžiavo tuo pailgumu, kuriuo piktnaudžiavo XV amžiaus dailininkai, nenuilstantys elegantiškųjų linijų ieškotojai. Švelnūs bruožai atrodė vos vos paliesti kančių ir nuovargio, kuris suteikia žmogiškojo žavesio Mergelėms, pavaizduotoms florencietiškuose Kozimos paveiksluose. Minkštas, švelnus šešėlis, panašus į dviejų permatomų spalvų – švelniai tobulos violetinės ir melsvos – mišinį, gaubė jos akis rudai tamsių angelų vyzdžiais. Plaukai dengė kaktą ir smilkinius kaip sunki karūna ir buvo susisukę į kupetą ant sprando. Jų sruogos priekyje buvo tankios, panašios į garbanas, it šalmas dengiančias Antinojaus Farnesės galvą. Niekas grakštumu negalėjo prilygti šiai subtiliausiai galvai, kurią didžiulė plaukų masė, rodės, slėgė kaip Dievo bausmė.

– Dieve mano! – sušuko ji, bandydama pakelti rankomis sunkias kasas, susuktas po šiaudine skrybėle. – Man skauda visą galvą, tarsi visą valandą būčiau kybojusi pakabinta už

plaukų. Negaliu pabūti ilgiau jų neišleisdama, jie pernelyg mane vargina. Tikra vergija.

– Pameni, – paklausė dona Frančeska, – kaip konservatorijoje varžėmės, kuri tave sušukuos? Baisiausiai ginčydavomės vos ne kiekvieną dieną. Įsivaizduok, Andrea, kartais susipešdavom iki kraujo! Ak, niekad neužmiršiu scenos tarp Karlotos Fjordelizė ir Gabrielos Vani. Pamišimas, ir tiek! Šukuoti Mariją Bandineli buvo visų auklėtinių svajonė, vyresniųjų ir jaunesniųjų. Tas užkratas pasklido po visą konservatoriją; teko uždrausti, duoti pastabas, bausti, netgi pagrasinti nukirpti plaukus. Pameni, Marija, kaip visas mus buvo užbūrusi ta graži juoda gyvatė, kabanti iki pat kulnų? Kokios karštos raudos liedavosi nakčia? O kai Gabrielė Vani iš pavydo slapčiomis pakirpo tau kasą žirklėmis? Tikrai, Gabriela visai buvo pametusi galvą. Ar pameni?

Dona Marija šypsojosi liūdna, tarsi užburta šypsena, kaip šypsosi miegantis žmogus. Buvo mažumėlę prasižiojusi, ir viršutinė lūpa daugiau išsikišusi nei apatinė, bet taip nedaug, kad beveik nesimatė; raukšlelę lūpų kampučiuose dengė šešėlis. Atrodė, jos liūdesys sumišęs su gerumu, kupinu išdidumo, bylojančio apie aukštą moralę tų, kurie daug kentėjo ir mokėjo kentėti.

Andrea toptelėjo, kad nė viena jo bičiulė neturėjo tokių prašmatnių plaukų, tokio plataus ir paslaptingo miško, kur buvo galima pasiklysti. Istorija tą kasą įsimylėjusių, aistra ir pavydu degančių mergaičių, nekantraujančių panardinti šukas ir pirštus į gyvą lobį, pasirodė jam kaip gražus ir poetiškas vienuoliško gyvenimo epizodas, ir moteris ilgais plaukais nušvito jo vaizduotėje kaip pasakų ar kaip krikščioniškosios legendos didvyrė, kur aprašoma vaikystė šventosios, iš pradžių pasmerktos kančiai, o vėliau išaukštintos. Ir tuo pat metu jo širdyje radosi meninis vaizdas: kokiom puošniom, nepakartojamom linijom būtų galima nupiešti moters figūrą su ta banguojančia ir nepaklusnia juodų plaukų mase!

Bet plaukai iš tikrųjų nebuvo visiškai juodi. Kitą dieną prie stalo jis geriau įsižiūrėjo į tas jų vietas, kur krito saulės šviesa. Tada pamatė, kad jie turi tamsų žibuoklių atspalvį, kokį paprastai skleidžia melsvas sandalas ar užgrūdintas plienas, ar netgi poliruotas palisandras; ir atrodė sausi, taigi, nors buvo tankūs, regėjos, vienas plaukas atskirtas nuo kito, persmelktas šviesos ir tarsi alsuojantis. Donai Marijai natūraliai tiko trys ryškūs ir melodingi Alcejaus epitetai: „'I ʃπλοχ' αγνα μειχ ʃμειδε..."* Iš jos kalbos galėjai spręsti, kad ji turi subtilų protą, rafinuotą skonį ir yra linkusi į estetinius malonumus. Jos išsiauklėjimas buvo gilus ir įvairiapusis, vaizduotė – išlavinta, frazė – turtinga ir gyva, kaip to, kuris matė daug šalių ir pažino įvairių žmonių. Andrea jautė, kad jos asmenybę gaubia egzotiška aura, taip pat juto, kad iš jos sklinda keista pagunda, nesuprantamas žavesys, dar spinduliuojantis nuo kadaise matytų daiktų, akyse tebetavaruojančių reginių ir jos sielą pripildžiusių prisiminimų. Tai buvo nepaaiškinamas, žodžiais nenusakomas žavesys; tarsi širdyje būtų nešiojusi pėdsakus šviesos, kuri kadaise ją apšvietė, kvepalus, kurių aromatu kadaise alsavo, kalbas, kurias girdėjo; tarsi būtų nešiojusis visą tą neaiškų, išblukusį, jau pradingusį saulėtų šalių žavesį.

Vakare didžiojoje, esančioje greta prieškambario, salėje ji priėjo prie rojalio, atvožė dangtį ir paklausė:

– Ar tu dar groji, Frančeska?

– O, ne, – atsakė markizė. – Negrojau štai jau keletas metų. Manau, didesnį malonumą suteikia vien klausymasis. Vis dėlto vaidinu meno globėją ir žiemą stengiuosi taip pasitvarkyti, kad mano namuose skambėtų gera muzika. Ar ne tiesa, Andrea?

– Mano pusseserė labai kukli, dona Marija. Ji daugiau nei globėja, ji – gero tono gaivintoja. Kaip tik šiais metais, vasario mėnesį, jos pastangomis buvo atlikti du kvintetai, vie-

* Švelni, šventa, gosli *(gr.)*.

nas kvartetas, Bokerinio trio ir Kerubinio kvartetas: kone visiškai užmiršta, bet žavi ir amžinai jauna muzika. Bokerinio *Adagio* ir *Menuetai* – nuostabiai švieži, tik, man regis, *Finalai* kiek pasenę. Jūs, be abejo, esate susipažinusi su kai kuriais Bokerinio dalykais...

– Pamenu, prieš ketverius ar penkerius metus esu girdėjusi vieną jo kvintetą Briuselio konservatorijoje; man jis pasirodė nuostabus, parašytas naujausiu stiliumi, pilnas netikėtų epizodų. Gerai pamenu, kad kai kuriose dalyse kvintetas, panaudojus unisoną, virsdavo duetu; bet skirtingų tembrų dėka išgauti efektai buvo labai subtilūs. Man neteko girdėti nieko panašaus kitose instrumentinėse kompozicijose.

Ji kalbėjo apie muziką kaip subtili žinovė ir, norėdama apibūdinti jausmą, kurį jai sukeldavo koks nors kūrinys ar visa vieno ar kito kompozitoriaus kūryba, vartodavo išmoningus žodžius ir drąsius palyginimus.

– Aš grojau ir girdėjau daug muzikos, – kalbėjo ji. – Ir apie kiekvieną simfoniją, kiekvieną sonatą ir apskritai apie bet kokį atskirą kūrinį saugau regimąjį vaizdinį, formos ir spalvos įspūdį, ištisą virtinę figūrų, peizažų, taigi visi mano mėgstami kūriniai turi pavadinimus pagal jų sukeltus vaizdinius... Pavyzdžiui, turiu *Keturiasdešimties Priamo nuotakų sonatą, Miške miegančiosios gražuolės noktiurną, Geltonųjų damų gavotą, Malūno žigą, Vandens lašų preliudiją* ir taip toliau.

Ir ji nusijuokė švelniu juoku, kuris jos liūdnose lūpose nuskambėdavo nenusakomai žaviai ir nustebindavo kaip netikėto žaibo blykstelėjimas.

– Ar pameni, Frančeska, kokiomis pastabomis primargindavome to vargšo Šopeno, mūsų dieviškojo Frederiko, paraštes? Tu buvai mano bendrininkė. Vieną dieną, po ilgų svarstymų, mudvi pakeitėme visus Šūmano kūrinių pavadinimus; ir visus paaiškinome ilgomis pastabomis. Tebelaikau tuos lapus atminimui. Dabar, kai vėl groju *Myrthen* ir *Albumblat-*

*ter**, visi tie paslaptingi paaiškinimai man nebesuprantami; ne tie jauduliai, ne tie vaizdiniai, bet koks malonumas palyginti tai, ką jauti dabar, su tuo, kas buvo, naują vaizdą su ankstesniu! Malonumas panašus į tą, kokį jaučiame vėl skaitydami savo dienoraštį, bet gal tik liūdnesnis ir gilesnis. Apskritai dienoraštis – tikrų įvykių aprašymas, laimingų ir liūdnų dienų kronika, pilkas ar rausvas pėdsakas, paliktas prabėgančio gyvenimo; o jaunystėje parašytos pastabos muzikinio kūrinio paraštėse yra, atvirkščiai, tarsi besiskleidžiančios paslaptingos sielos poemos fragmentas, lyriniai nesuteptų mūsų idealų proveržiai, mūsų svajonių istorija. Kokia kalba! Kokie žodžiai! Pameni, Frančeska?

Ji kalbėjo visiškai nesivaržydama, gal mažumėlę susijaudinusi, kaip moteris, priversta ilgai bendrauti su žemesniais žmonėmis arba žiūrėti į vulgarius vaizdus ir jaučianti neįveikiamą poreikį atskleisti savo protą ir sielą kilnesnio gyvenimo dvelksmui. Andrea klausėsi ir juto, kaip jį užlieja švelnus jausmas, panašus į dėkingumą. Jam rodėsi, kad ji, kalbėdama tokius dalykus jam girdint ir su juo, tarsi nori nuoširdžiai įrodyti, kad juo pasitiki, ir beveik leido jam su ja suartėti. Andrea atrodė, kad jis įžvelgia, kas dedasi jos vidiniame pasaulyje ne tiek iš sakomų žodžių prasmės, kiek iš garsų skambesio ir balso moduliacijų. Ir jam vėl pasivaideno, kad girdi *kitos* moters balsą.

Tai buvo dviprasmis, sakytum, dvilytis, hermafroditiškas dviejų tembrų balsas. Vyriškas tembras, žemas, mažumėlę neaiškus, suminkštėdavo, nušvisdavo, kartais tapdavo moteriškesnis, o jo pasažai būdavo tokie dermingi, kad klausytoją jie sykiu ir nustebindavo, ir pakerėdavo, ir sutrikdydavo. Kaip melodija pereina iš minorinio tono į mažorinį arba po kankinančių disonansų, po daugelio taktų grįžta į pagrindinį toną, taip ir šis balsas nuolat kito. Ir būtent moteriškasis tembras primindavo *aną*.

* *Mirtos, Lapeliai iš albumo (vok.).*

Šis reiškinys buvo toks ypatingas, kad nepriklausomai nuo žodžių prasmės prikaustydavo klausytojo dėmesį. Kuo didesnę muzikinę prasmę žodžiams suteikia ritmas ar moduliacija, tuo daugiau jie praranda savo simbolinės prasmės. Ir tikrai, po keleto minučių atidaus klausymosi Andrea siela ėmė pasiduoti paslaptingiems kerams ir, apmirusi, laukė ir troško saldžios kadencijos tarsi instrumentu atliekamos melodijos.

– Jūs dainuojate? – paklausė Andrea ponią kone nedrąsiai.

– Truputį, – atsakė ji.

– Padainuok ką nors, – paprašė ją dona Frančeska.

– Gerai, – atsakė Marija, – bet tik pusbalsiu, nes štai jau daugiau kaip metai esu praradusi balso stiprumą.

Donas Manuelis tyliai, netardamas nė žodžio, lošė kortomis gretimame kambaryje su markizu d'Ateleta. Salėje pro didelį japonišką gaubtą liejosi silpna, raudona šviesa. Tarp prieškambario kolonų vos pūtė brizas, retkarčiais sujudindamas ilgas prašmatnias užuolaidas, atnešdamas žemiau esančių sodų kvapus. Pro kolonų tarpus buvo matyti juodi, tiršti tarsi juodmedžiai kiparisai, ryškiai išsiskiriantys permatomame, žvaigždėmis mirguliuojančiame danguje.

Sėsdamasi prie rojalio, dona Marija pasakė:

– Kadangi mes kalbamės apie senąją muziką, aš padainuosiu Paizielo melodiją iš *Beprotiškosios Ninos* – dievišką kūrinį.

Ji dainavo, pati sau pritardama rojaliu. Dainavimo įkarštyje du jos balso tembrai tarsi susilydė į vieną, kaip du brangakmeniai, sudarydami vientisą skambų, šiltą, lankstų, virpantį metalą. Paprasta, skaidri, nesudėtinga, kupina skausmingo švelnumo ir sparnuoto liūdesio Paizielo melodija, pritariant šitokiam be galo švariam akompanimentui, išsiveržusi iš šitokių nuostabių liūdnų lūpų, suskambo tokia liepsninga aistra, kad iki sielos gelmių sujaudintas sveikstantis ligonis pajuto, kaip viena po kitos į jo venas skverbiasi gaidos, tarsi jo

kūne, klausydamasis muzikos, būtų sustojęs kraujas. Lengvas drebulys suvirpino jo plaukų šakneles, jo akimis praslinko tiršti, tankūs šešėliai, geidulingas troškimas užgniaužė kvapą. Ir dar negaluojančius jo nervus suėmė toks stiprus susijaudinimas, jog jam reikėjo pasistengti, kad neimtų raudoti.

– O, mieloji Marija! – sušuko dona Frančeska švelniai bučiuodama dainininkei plaukus, kai ši nutilo.

Andrea tylėjo; sėdėjo krėsle nugara į šviesą, o jo veidą klojo šešėlis.

– Dar! – paprašė dona Frančeska.

Marija dar sudainavo Antonijaus Saljerio *Arietę*. Paskui paskambino Leonardo Leo *Tokatą*, Ramo *Gavotą* ir Sebastijano Bacho *Žigą*. Tokia liūdna šokio arijoje, po jos pirštais XVIII amžiaus muzika nuostabiai atgydavo, tarsi tos melodijos buvo parašytos šokti vakare, pačiame bobų vasaros įkaršty, apleistam parke, tarp nutilusių fontanų, tarp pjedestalų be statulų, ant nuvytusių rožių kilimo, ir buvo skirtos įsimylėjėliams, kurie greitai jau nieko nemylės.

III

– Meskite man kasą, ir aš užlipsiu laiptais! – nuo pirmos laiptų aikštelės juokdamasis sušuko Andrea Marijai, stovinčiai tarp dviejų kolonų lodžijoje, į kurią galėjai patekti iš jos kambarių.

Buvo rytas. Marija džiovino saulėje drėgnus plaukus, kurie dengė ją visą kaip tamsiai mėlynos spalvos aksomas, pro kurį bolavo švelniai pablyškęs veidas. Pusiau pakelta ryškiai oranžinės spalvos drobinė užuolaida buvo pridengusi jai galvą prašmatniu juodu apvadu, kokiu būdavo puošiamos senovinės graikiškos Kampanijos vazos, ir jeigu jai apie veidą būtų buvęs vainikas iš narcizų, o šalia jos – viena iš tų didelių devyniastygių lyrų, išgražintų Apolono ir skaliko figūromis, tai ji,

be abejo, būtų atrodžiusi kaip Mitilenos mokyklos mokinė arba besiilsinti Lesbo poetė, bet tokia, kokią ją būtų įsivaizdavęs koks nors prerafaelitas.

– O jūs meskite man madrigalą, – atsakė ji juokdamasi ir atsitraukė truputį atgal.

– Tuojau parašysiu jį jūsų garbei ant marmurinės kolonėlės, paskutinėje terasoje. Ateikite pasiskaityti, kai susišukuosite.

Andrea lėtai nulipo laiptais, vedančiais į paskutinę terasą. Tą rugsėjo rytą, regėjos, jo siela alsavo sykiu su plaučiais. Orą smelkė kažkoks šventumas, jūra, atrodė, pati žėrėjo savo spindesiu, tarsi jos gelmėse būtų glūdėję stebuklingi spindulių šaltiniai; visi daiktai buvo persmelkti saulės.

Andrea lipo laiptais, kartais sustodamas. Mintis, kad dona Marija pasiliko balkone ir žiūri pavymui, jam kėlė neaiškų nerimą, vertė stipriai virpėti širdį, kone baugino jį, tarsi jis būtų pirmąkart pamilęs vaikėzas. Jautė nenusakomą palaimą kvėpuoti tuo pačiu šiltu ir skaidriu oru, kuriuo alsavo ir ji, kuriame skendėjo ir jos kūnas. Milžiniška švelnumo banga liejosi jam iš širdies ant medžių, ant akmenų, ant jūros kaip draugiškoms gyvoms būtybėms. Jį tarsi užvaldė poreikis kažką dievinti – nuolankiai, nusižeminant, nekaltai, poreikis atsiklaupti, sudėti rankas ir paaukoti tą neaiškų ir nebylų jausmą, kurio jis nebūtų galėjęs paaiškinti. Jam regėjosi, kad jis jaučia, kaip aplinkinio pasaulio gerumas plūsta į jį, susimaišo su jo gerumu ir pripildo jį visą. Vadinasi, aš myliu ją? – klausė jis save ir nedrįso pažvelgti širdin, nedrįso galvoti, bijodamas, kad tie švelnūs kerai išsisklaidys ir išnyks kaip ryto sapnas.

– Ar aš myliu ją? O ką galvoja ji? O jei ji ateis viena, ar pasakysiu, kad myliu? – Jam teikė didelį malonumą taip klausinėti save ir neatsakyti, ir nutraukti širdies atsakymą nauju klausimu ir pratęsti šitas skausmingas ir sykiu saldžias dvejones. – Ne, ne, nesakysiu, kad myliu... Ji – aukščiau už visas kitas.

Jis apsisuko ir tarsi pro rūką dar pamatė jos figūrą viršuje, lodžijoje, saulės šviesoje. Gal ji lydėjo jį akimis ir mintimis, neatsitraukdama iki jis nulips žemyn? Iš vaikiško smalsumo ištarė aiškiu balsu jos vardą tuščioje terasoje; paskui, įsiklausydamas į jo skambesį, dusyk ar trissyk pakartojo: „Marija! Marija!“ Niekada dar nė vienas žodis, nė vienas vardas neatrodė jam toks švelnus, toks melodingas, toks lipšnus. Jis pagalvojo, kad būtų laimingas, jeigu ji leistų jam vadinti ją tiesiog Marija, kaip seserį.

Toji moteris – visų dvasingiausioji, visų išrinktoji – įkvėpė jam aukščiausią atsidavimo ir nuolankumo jausmą. Jeigu kas būtų jį paklausęs, kokia pareiga jam saldžiausia gyvenime, būtų atvirai atsakęs: „Paklusti jai“. Ir jei ji palaikytų jį eiliniu žmogumi, įskaudintų jį taip, kaip niekas dar nebuvo įskaudinęs. Jis nenorėjo, kad jokia kita moteris, be jos, žavėtųsi juo, aukštintų jį ir jo proto darbus, jo skonį, jo ieškojimus, jo meninius sumanymus, jo idealus, kilniausias jo dvasios ir gyvenimo svajones. Pats ambicingiausias jo troškimas buvo pripildyti jos širdį.

Skifanojoje ji jau gyveno dešimt dienų, ir kaip per tą dešimtį dienų ji visiškai palenkė jį prie savęs! Jų pokalbiai čia terasose, čia ant pavėsyje išbarstytų suoliukų, čia rožių krūmais apsodintose alėjose kartais trukdavo valandų valandas – tuo metu Delfina tarsi gazelė bėgiodavo vingiuotais citrinų ir apelsinų giraitės takeliais. Marija kalbėdavo labai sklandžiai, ji pažerdavo ištisus lobius subtilių ir įžvalgių pastebėjimų; kartais atvirai ir žaviai atskleisdavo kokią savo sielos kertelę; kai kalbėdavo apie keliones, sykiais užtekdavo vieno vaizdingo jos sakinio, ir prieš Andrea akis iškildavo platūs tolimų kraštų ir jūrų vaizdai. O jis iš visų jėgų stengėsi atskleisti jai savo vertę, savo kultūros platumą, savo išsiauklėjimo rafinuotumą, savo ypatingą jausmingumą; ir jį suėmė didžiulis pasididžiavimas, kad ji, perskaičiusi *Sakmę apie Hermafroditą*, nuoširdžiai prisipažino:

– Dar jokia muzika nebuvo manęs taip apsvaiginusi, kaip ši poema, ir nė viena statula nebuvo suteikusi tokio darnaus grožio pojūčio. Kai kurios eilės mane persekioja be perstogės ir galbūt persekios dar labai ilgai, nes parašytos su dideliu įkarščiu.

Sėdėdamas ant turėklų, dabar vėl prisiminė tuos žodžius. Donos Marijos jau nebuvo lodžijoje; užuolaida dengė visą tuščią erdvę tarp kolonų. Galbūt greitai ji nulips žemyn. Ar jis turi rašyti madrigalą kaip žadėjo? Bet mažytė kančia kurti greitomis eilėraščius jam pasirodė nepakeliama šitam didingam ir džiaugsmingam sode, kur rugsėjo saulė tarsi sugrąžino antgamtišką pavasarį. Kam blaškyti tokius jausmus dėl paskubom surimuotų eilių? Kam naikinti tą visaapimantį jausmą, paverčiant jį trumpu ritmišku atodūsiu? Jis nusprendė neteseti pažado ir sėdėdamas žiūrėjo į bures jūros horizonto pakraštyje, kurios, liepsnodamos nelyginant fakelai, nustelbė saulės blyksnius.

Bet, laikui bėgant, širdį jam ėmė gniaužti nerimas; kas minutę vis atsigręždavo, kad įsitikintų, ar nepasirodė moters figūra laiptų viršuje tarp prieangio kolonų. „Galbūt ten buvo meilės prieglobstis? Gal ta moteris atvyko čia į slaptą susitikimą? Ar ji įsivaizduoja, kad jis taip jaudinasi?“

– Štai ji! – pasakė jam širdis. Ir ji pasirodė.

Buvo viena. Lėtai lipo laiptais. Pirmoje terasoje, prie vieno iš fontanų, sustojo. Andrea lydėjo ją akimis tarsi apmiręs, jausdamas, kaip virpa su kiekvienu jos judesiu, kiekvienu žingsniu, kiekvienu pasisukimu, tarsi jos judesiai, žingsniai, pozos būtų turėję jam kokią reikšmę, byloję žodžių kalba.

Ji ėmė eiti laiptais, terasomis, pakaitomis besidriekiančiais tarp medžių ir krūmų. Jos figūra čia pasirodydavo, čia pradingdavo tai visa, tai iki juosmens, tai išnirdavo iš rožynų vien galva. Kartais šakų raizgalynė keletui minučių ją suvisam paslėpdavo: ten, kur šakos retesnės, sušmėžuodavo tik jos tamsi suknelė arba šviesi šiaudinė skrybėlė. Juo buvo ar-

čiau, juo ėjo lėčiau, sustodama ir apžiūrinėdama kiparisus, pasilenkdama pakelti nuo žemės nukritusių lapų kuokšto. Nuo priešpaskutinės terasos kilstelėjo ranką Andrea, laukiančiam ant paskutinio laiptelio, ir metė į jį saują lapų, kurie iš pradžių purptelėjo it drugelių spiečius, kiek pavirpčiojo, paplevenо ore, paskui ėmė tyliai ir minkštai leistis ant akmenų kaip sniegas.

– Na, kaip madrigalas? – paklausė ji nuo laiptų vidurio.

Andrea priklaupė ant laiptelio ir pakėlė į viršų rankas.

– Nieko! – prisipažino jis. – Prašau man atleisti, bet jūs ir saulė pernelyg pripildote šį rytą visą pasaulį švelnumo. *Adoremus*.*

Prisipažinimas ir pagarbus nusilenkimas buvo nuoširdūs, nors abu kalbėjo juokaudami, ir dona Marija, žinoma, suprato, kad jis nuoširdus, nes truputį paraudo ir, keistai skubėdama, išpyškino:

– Stokitės, stokitės.

Jis atsistojo. Ji padavė jam ranką ir pridūrė:

– Atleidžiu, nes jūs dar ne visai pasveikote.

Ji vilkėjo keistos, nenusakomos – sakytum rūdžių ar nuvytusių krokų – spalvos drabužį; tai buvo viena iš vadinamųjų estetinių spalvų, kurias gali pamatyti dieviškojo Rudens peizažuose, Primityvistų ir Dantės Gabrielės Rosečio paveiksluose. Sijoną sudarė daugybė tiesių, vienodų, einančių nuo pažastų žemyn klosčių. Liemenį juosė plati mėlyna blyškaus turkio juosta, kurios vienas didelis mazgas krito palei šoną. Plačios minkštos rankovės, susiraukšlėjusios prie alkūnių, apie riešą buvo siauresnės. Kitas kaspinas, žalsvas ir labai siauras, juosė kaklą ir buvo surištas kairėje mazgeliu, o dar vienu tokiu pat kaspinu buvo surišta nuostabi kasa, krintanti iš po šiaudinės skrybėlės, papuoštos hiacintų vainiku kaip Almos Tademos Pandoros skrybėlė. Stambus persiškas turkis, vie-

* Pasimelskime *(lot.)*.

nintelis skarabėjų formos papuošalas, visas kaip talismanas išmargintas paslaptingomis raidėmis, prilaikė apykaklę po smakru.

– Palaukime Delfinos, – tarė ji. – Paskui nueisime iki pat Kibelės pinučių. Sutinkate?

Su sveikstančiuoju ji elgėsi labai švelniai. Andrea buvo dar labai išblyškęs ir liesas, ir dėl to liesumo jo akys buvo nepaprastai didelės, o gosli papūstų lūpų išraiška sudarė keistą ir malonų kontrastą su viršutine veido dalimi.

– Gerai, – atsakė jis. – Esu jums labai dėkingas.

Paskui, kiek padvejojęs, tarė:

– Ar leisite man šį rytą patylėti?

– Kodėl šito prašote mane?

– Man regis, aš visiškai praradau balsą ir neturiu nieko pasakyti. Bet tylėjimas kartu gali būti sunkus, gali būti nemalonus, gali netgi trikdyti, jeigu ilgai trunka. Todėl prašau jus leisti man tylėti, kol mudu vaikštinėsime, ir klausytis jūsų.

– Tada tylėkime abudu, – tarė ji švelniai šypsodamasi.

Ir aiškiai nekantraudama pažiūrėjo aukštyn, į vilą.

– Kaip ilgai nepasirodo Delfina!

– Frančeska jau buvo atsikėlusi, kai jūs lipote žemyn? – paklausė Andrea.

– Ak, ne! Jūs nepatikėsite, kokia ji tinginė... Štai Delfina. Ar matote ją?

Mergaitė lėkė laiptais greitai, lydima guvernantės. Nematoma ant laiptų, ji vėl pasirodydavo terasose, kurias perkirsdavo bėgte. Nuo greito bėgimo išsileidę plaukai plaikstėsi ant nugaros po didele skrybėle, papuošta aguonomis. Priėjusi paskutinį laiptelį, puolė prie motinos išskėstomis rankomis ir keletą sykių pabučiavo ją į skruostus. Paskui tarė:

– Laba diena, Andrea. – Ir vaikiškai, nuostabiai grakščiai atkišo jam kaktą.

Tai buvo trapi būtybė, visa virpanti nelyginant instrumentas, sukonstruotas iš jautrios medžiagos. Jos kūnas, pernelyg

trapus, regis, negalėjo nei paslėpti, nei uždengti po juo spinduliuojančios dvasios, nes jame, kaip brangioje lempoje šviesa, pulsavo karšta ir švelni gyvybė.

– Mano meilute! – sušnabždėjo motina, žiūrėdama į ją nenusakomu žvilgsniu, kuriame atsispindėjo tik šia vieninte le meile besirūpinančios sielos švelnumas.

Išgirdęs šį žodį, pamatęs šį žvilgsnį, šią veido išraišką, šį švelnų apkabinimą, Andrea pajuto tarsi pavydą, tarsi liūdesį; jam pasirodė, kad jos siela staiga nutolo, paliko jį amžinai, tapo nepasiekiama.

Guvernantė paprašė leisti jai grįžti namo, o jie pasuko takeliu tarp apelsinų. Delfina bėgo priekyje, vydamasi savo lanką, ir jos tiesios kojos, įspraustos į juodas kojines, truputį per ilgos, ištįsusios kaip Tanagros statulėlių, tipeno greitais, ritmiškais žingsneliais.

– Man regis, šiandien jūs mažumėlę liūdnas, – tarė jaunuoliui sienietė, – o anksčiau, kai lipote laiptais, buvote linksmas. Jus kankina kokia nors mintis? O gal nekaip jaučiatės?

Ji klausinėjo jį kone seserišku, rimtu ir švelniu balsu, kviečiančiu atvirai išsipasakoti. Nedrąsus troškimas, beveik neaiški pagunda užplūdo sveikstantį jaunuolį, ir jis norėjo paimti šitą moterį už parankės – tegu veda jį per šią tylą, per šį šešėlį, per šiuos kvapus, šią apelsinų žiedais nubarstytą žemę takeliu, apsuptu senų samanomis apaugusių medžių kamienų. Jam dingojosi, kad jis tarsi grįžo į pirmąsias dienas po ligos, į tas neužmirštamas liūdesio, laimės, pusiau sąmoningas dienas, ir jam reikia draugiškos paramos, nuoširdaus, mylinčio vadovo, bičiuliškos rankos. Šitas troškimas buvo toks stiprus, kad tarsi nevalingai prašėsi išsakomas žodžiais. Bet jis atsakė:

– Ne, dona Marija, aš jaučiuosi gerai. Dėkoju jums. Mane mažumėlę trikdo rugsėjo oras...

Ji pažvelgė į jį tarsi abejodama šio atsakymo nuoširdumu. Paskui, norėdama išvengti nejaukios tylos po netiesaus atsakymo, paklausė:

– Katras iš pereinamųjų mėnesių jums labiau patinka – balandis ar rugsėjis?

– Rugsėjis. Jis moteriškesnis, santūresnis, paslaptingesnis. Panašus į susapnuotą pavasarį. Visi augalai, lėtai prarasdami jėgas, taip pat praranda dalį savo tikroviškumo. Pasižiūrėkite į jūrą, va tenai. Argi ji nepanaši labiau į orą nei į vandenį? Tik rugsėjy dangaus ir jūros sąjunga būna tokia mistinė ir glaudi. O žemė? Nežinau kodėl, bet šiuo metų laiku įsižiūrėdamas į bet kokią vietovę aš visada galvoju apie nuostabią moterį, ką tik pagimdžiusią, besiilsinčią baltoje lovoje ir besišypsančią apstulbusia, išblyškusia, neblėstančia šypsena. Ar toks įspūdis teisingas? Rugsėjy laukuose justi kažkokia nuostaba ir gimdymo palaima.

Juodu jau buvo beveik priėję takelio galą. Kai kurios hermos buvo prigludusios prie kamienų taip glaudžiai, tarsi sudarydamos su jais vieną medžio ir akmens masę; gausybė vaisių, vieni jau auksiniai, kiti išraižyti auksu ir žaluma, dar kiti visai žali, kabojo virš tarpinių stulpų, kurie, regėjos, tarsi angelai sargai saugojo šventus neliečiamus medžius. Tai kodėl Andrea staiga, artėdamas prie vietos, kur prieš dvi savaites parašė išsilaisvinimo sonetus, ūmai pajuto nerimą ir baimę? Kodėl grūmėsi su baime ir viltimi, kad ji pamatys juos ir perskaitys? Kodėl kai kurios eilės ateidavo jam į galvą atskirai nuo kitų, tarsi išreikšdamos jo dabarnykštį jausmą, dabarnykščius siekius, naują svajonę, kurią jis slėpė širdyje?

O atrakinanti kiekvieną spyną
ir skleidžianti kvepėjimą žiedų,
priimk, Madona, – nuolankiai dedu
prie tavo kojų savąjį likimą.

Tai buvo tiesa! Tai buvo tiesa! Jis mylėjo ją; jis klojo po jos kojom visą savo sielą; jis turėjo vieną nuolankų ir begalinį troškimą – būti žeme jai po kojomis.

– Kaip čia gražu! – sušuko dona Marija, žengdama į keturveidžio Hermio valdas, į akantų rojų. – Koks keistas kvapas!

Iš tikrųjų oras buvo pilnas muskuso kvapų, tarsi čia būtų tūnojęs koks nematomas vabzdys ar muskusinė reptilija. Žeme driekėsi paslaptingas šešėlis, ir šviesos juostos, pervėrusios jau rudenio puvėsiais atsiduodančią lają, panėšėjo į mėnulio spindulius, apšviečiančius katedros vitražus. Iš tenai, iš tos vietos, vilnijo neaiškus jausmas, sykiu pagoniškas ir krikščioniškas, tarsi jį būtų skleidęs mitologinis, pamaldaus XV amžiaus dailininko nutapytas paveikslas.

– O, jūs tik pažiūrėkit į Delfiną! – pridūrė ji su jauduliu balse, kaip žmogus, išvydęs gražų reginį.

Delfina buvo išmoningai supynusi girliandą iš žydinčių apelsinų šakelių, o dabar, ūmai vaikiškos fantazijos pagauta, norėjo ja apvainikuoti akmeninę dievybę. Bet, negalėdama pasiekti viršūnės, stengėsi įgyvendinti savo sumanymą atsistojusi ant pirštų galų, pakėlusi ranką ir išsitempusi visu ūgiu; ir jos gležna, judri, elegantiška figūra visiškai netiko prie sunkios, kvadratinės ir iškilmingos statulos formos, kaip lelijos stiebas netinka prie ąžuolo papėdės. Visos jos pastangos buvo bergždžios.

Tada, šypsodamasi, į pagalbą jai atėjo motina. Paėmė iš jos girliandą ir uždėjo ant visų keturių susimąsčiusių kaktų. Netikėtai jos žvilgsnis užkliuvo už įrašų.

– Kas tai parašė? Jūs? – linksmai nustebusi paklausė ji Andrea. – Taip, tai jūsų rašysena.

Ir, staiga atsiklaupusi ant žolės, ėmė skaityti – susidomėjusi, kone smalsiai. Pamėgdžiodama motiną, Delfina pasilenkė už nugaros, apkabino motiną už kaklo palenkdama galvą jai prie skruosto ir kone jį uždengdama. Mama tyliai skaitė eiles. Ir šitos dvi moterų figūros, palinkusios prie aukšto vainikuoto akmens papėdės neryškioje šviesoje tarp simboliškųjų akantų, sudarė tokį harmoningą linijų ir spalvų derinį, kad

poetas keletą minučių stovėjo estetinio pasitenkinimo ir tyro susižavėjimo užburtas.

Ir vėl jo širdin smigtelėjo juodas pavydas. Toji traputė būtybė, apsivijusi apie motiną ir liete susiliejusi su jos siela, pasirodė jam kaip priešas, kaip neįveikiama kliūtis, iškilusi prieš jo meilę, prieš jo norą, prieš jo viltį. Jis nepavyduliavo vyrui, pavyduliavo dukteriai. Jis norėjo užvaldyti ne šios moters kūną, o sielą, ir valdyti ją visą, su visu jos švelnumu, visais džiaugsmais, visom baimėm, visu nerimu, visom svajonėm, žodžiu, visą jos sielos gyvastį, norėjo, kad jam būtų leista pasakyti: „Aš esu jos gyvenimo gyvastis".

Tuo tarpu visa tai priklausė dukrytei – priklausė neginčijamai, visiškai, nuolat. Jeigu jos dievinama dukrytė būdavo kurį laiką ne su ja, motina, regėjos, prarasdavo svarbiausią savo gyvenimo dalį. Jos veidas išsyk persimainydavo, kai po trumpos vienatvės valandėlės vėl išgirsdavo vaikišką balselį. Kartais staiga, nevalingai – paklusdama paslaptingam jas siejančiam ryšiui ar pasiduodama kaži kokiam gyvenimo ritmo dėsniui – ji pakartodavo vieną ar kitą dukros judesį, nusišypsodavo jos šypsena, atsistodavo jos poza, panašiai pasukdavo galvą. O kartais, kai dukra ilsėdavos ar miegodavo, ji taip susimąsčiusi ją stebėdavo, jog atrodydavo, jog viską pasaulyje užmiršta, kad tik taptų panaši į stebimąją būtybę. Kai sykiais kreipdavosi į savo meilutę kokiu žodžiu, tas žodis tapdavo glamone, o nuo lūpų išnykdavo skausmo išraiška. Kai duktė ją bučiuodavo, jos lūpos virpėdavo, o akys po mirksinčiom blakstienom prisipildydavo nenusakomo džiaugsmo, kaip palaimintosios akys per Žolinę. Kai kalbėdavosi su kitais ar klausydavosi, kartais atrodydavo, kad jos minčių gija nutrūkusi, o dvasia klaidžioja nežinomais keliais. Ji gyveno tik dėl dukters, tik dėl jos, amžinai dėl jos.

"Kas galėtų kada nors sutraukyti šią grandinę? Kas galėtų užkariauti nors pačią mažiausią šitos širdies dalelytę?" Andrea kentėjo, tarsi būtų kažką galutinai praradęs, kažko

priverstinai atsisakęs, tarsi būtų užgesus paskutinė viltis. „Argi net dabar, netgi dabar duktė kažko iš jo neatima?“

Delfina juokais neleido motinai atsistoti. Užgriuvo visu svoriu doną Mariją ir, apsivijusi kaklą rankomis, juokės ir šaukė:

– Ne, ne, ne, tu neatsistosi!

Jeigu motina norėdavo ką pasakyti, Delfina uždengdavo jai burną savo rankutėmis, neleisdama ištarti nė žodelio ir ją prajuokindama; o paskui apjuosdavo ją kasa ir, apsvaigus nuo žaidimo ir vis labiau įsikarščiavus, negalėdavo sustoti.

Žiūrėdamas į ją Andrea juto, kad tokiu savo elgesiu ji tiesiog sunaikina viską ir išsklaido visa, kas skaitant eiles buvo bepražįstą jos sieloje.

Kai galop dona Marija išsilaisvino iš švelniosios tironės, išvydusi jo nepatenkintą veidą, tarė:

– Atleiskite, Andrea. Kartais Delfina leidžia sau krėsti tokias kvailystes.

Paskui lengvu rankos judesiu išlygino sijono raukšles. Po akimis jai švelniai degė skruostai, ji mažumėlę šnopavo. Įkaitus kraujui, veidą nušvietė ypatinga šypsena. Ji pridūrė:

– Atsidėkodamas už nesąmoningą palinkėjimą, atleiskit ir jai. Argi ne Delfinai šovė į galvą mintis apvainikuoti jūsų poeziją, apdainuojančią jungtuvių komuniją? Šis simbolis – sąjungos antspaudas.

– Dėkoju jums ir Delfinai, – atsakė Andrea, nudžiugęs, kad ji pirmąkart kreipiasi į jį ne kaip į grafą, o paprasčiausiai vardu.

Šitas netikėtas familiarumas ir nuoširdūs žodžiai vėl grąžino jo sielai pasitikėjimą. Delfina nubėgo į vieną iš alėjų.

– Vadinasi, šitie eilėraščiai – dvasios dokumentas, ar ne? – kalbėjo toliau dona Marija. – Ar padovanosite juos man, kad jų nepamirščiau?

Jis norėjo jai pasakyti: „Šiandien jie jums labai tinka. Jie jūsų, nes kalba apie jus, maldauja jus“, bet pasakė paprastai:

– Gerai, dovanosiu.

Ir jiedu nuėjo toliau, Kibelės link. Prieš išeidama iš giraitės, dona Marija atsisuko į Hermį, tarsi išgirdusi kažkieno šauksmą, ir jos galva, regis, apsunko nuo minčių.

– Apie ką galvojate? – nuolankiai paklausė Andrea.

Ji atsakė:

– Galvoju apie jus.

– Ką jūs galvojate apie mane?

– Galvoju apie jūsų ankstesnį gyvenimą, apie kurį nieko nežinau. Ar jūs daug kentėjote?

– Aš daug nuodėmiavau.

– Ir daug mylėjote?

– Nežinau. Galbūt meilė yra ne tai, ką aš patyriau. Galbūt aš dar turiu išmokti mylėti. Išties nežinau.

Ji nutilo. Valandėlę jie žingsniavo greta. Takelio dešinėje augo aukšti lauro medžiai lygiais tarpais pramaišiui su kiparisais, o tolumoje, pro lengvus lapelius buvo matyti jūra – čia besijuokianti, čia rūsti ir mėlyna – kaip lino žiedai. Kairėje, ten, ties pakilimu, ėjo siena, panaši į ilgo akmeninio suolo atkaltę, visą išpuoštą čia Ateletų giminės herbais, čia ereliais. Po kiekvienu herbu ir kiekvienu ereliu buvo prikalta po geležinę kaukę, iš kurios burnos lataku liejosi vanduo į baseinėlius, nelyginant į greta sustatytus katafalkus, papuoštus mitologiniais bareljefais. Vandeninių burnų tikriausiai galėjai suskaičiuoti per šimtą, nes alėja buvo pavadinta Šimto Fontanų alėjos vardu; kai kuriuos latakėlius buvo užakinęs laikas ir iš jų nebėgo vanduo, o iš kitų vos tryško plona čiurkšlė. Daugelis herbų buvo sulaužyti, o jų devizai apaugę samanomis, žole, daugelis erelių buvo be galvų; bareljefų figūros blizgėjo iš po samanų kaip sidabro gabalai, prastai seno, sudriskusio aksomo pridengti. Baseinėliuose, švaresnio ir žalesnio už smaragdą vandens paviršiuje, virpčiojo žali dumbliai arba plaukiojo rožių žiedai, nukritę iš augančių viršuje krūmokšnių; išlikę sveiki vamzdeliai grojo kimią ir švelnią

savo muziką, kuri aidėjo garsiau už jūros gausmą, kaip kad melodija būna garsesnė už akompanimentą.

– Girdite? – paklausė dona Marija sustodama, įsiklausydama, šitų garsų užburta. – Tai kartaus ir gėlo vandens muzika!

Ji stovėjo takelio viduryje, truputį išsilenkusi į fontanų pusę, pakerėta melodijos, nevalingai prisidėjusi prie lūpų smilių, kaip žmogus, bijantis, kad kažkas gali jam sutrukdyti klausytis. Andrea, stovintis arčiau fontanų, aiškiai matė ją gležnos, grakščios žalumos fone, tokios žalumos, kokią Umbrijos dailininkas būtų nupiešęs paveiksluose, vaizduojančiuose Kristaus gimimo Apreiškimą ar Kalėdas.

– Marija, – sušnabždėjo sveikstantis ligonis, kurio širdis prisipildė švelnumo. – Marija, Marija...

Jis jautė nenusakomą palaimą kartoti jos vardą skambant šiai vandenų muzikai. Ji prispaudė smilių jam prie lūpų, nežiūrėdama į jį, tik parodydama, kad jis nekalbėtų.

– Atleiskite man, – tarė negalėdamas įveikti susijaudinimo, – bet aš daugiau negaliu. Tai mano siela šaukia jus!

Jį apėmė keistas sentimentalus jaudulys; ūmai užsidegė ir suliepsnojo visos lyrinės jo dvasios viršūnės; valanda, šviesa, vieta, visi aplinkiniai daiktai kalbėjo apie meilę; nuo paties tolimiausio jūros taškelio iki pačių kukliausių dumblių fontanuose – viskas užsivėrė jam kaip stebuklingas ratas, ir jis jautė, kad to rato centras – ši moteris.

– Jūs niekad nesužinosite, –pridūrė jis tykiu balsu, tarsi bijodamas ją įžeisti, – niekad nesužinosite, kaip visa visa mano siela priklauso jums.

Ji dar labiau išblyško, tarytum visas, o visas, jos kraujas būtų plūstelėjęs į širdį. Nieko neatsakė, stengėsi nežiūrėti į jį. Mažumėlę pasikeitusiu balsu sušuko:

– Delfina!

Duktė neatsakė – tikriausiai buvo nusigavusi iki medžių pačiame takelio gale.

– Delfina! – pakartojo garsiau, išsigandusi.

Belaukiant atsakymo, vandenų giesmė atrodė dar garsesnė.

– Delfina!

Sušlamėjo lapai, tarsi pro juos būtų pralėkusi stirniukė, ir mergytė vikriai iššoko iš laurų tankumos, nešdamasi pilną skrybėlę mažų raudonų vaisių, nuraškytų nuo žemuoginio medžio. Delfina buvo išraudusi nuo įtampos ir bėgimo, vilnonė suknelė aplipusi spygliais, o tarp išsileidusių plaukų įsimaišę keletas lapų.

– Ak, mama, eime, eime su manimi!

Ji norėjo nusitempti motiną rinkti vaisių.

– Ten jų visas miškas, nors rieškučiomis semk. Eime, mama, eime gi!

– Ne, brangute, prašau. Jau vėlu.

– Eime!

– Bet jau vėlu.

– Eime! Eime gi!

Dona Marija negalėjo atsilaikyti prieš tokį užsispyrimą ir leidosi vedama už rankos.

– Galima nueiti į žemuoginių medžių giraitę kitu keliu – ne per pačią tankmę, – tarė Andrea.

– Girdi, Delfina, yra geresnis kelias.

– Ne, mama. Eime su manimi.

Delfina nusivedė ją pajūriu, per laukinius laurus. Andrea ėjo įkandin ir buvo laimingas, kad gali laisvai žiūrėti priešais save, į mylimosios figūrą, kad gali gerti ją akimis, kad gali stebėti kiekvieną jos judesį ir nuolat trūkčiojantį žingsnių ritmą, kai ji žengia per gulinčius skersai kelio medžių kamienus, per susiraizgiusius krūmus, įveikdama šakų kliūtis. Bet kai akys mėgavosi šituo vaizdu, protas teprisiminė vieną pozą, vieną žvilgsnį, vieną veido išraišką. Ak, kaip ji išblyško, kaip išblyško, kai jis ištarė tuos tylius žodžius! O paskui – kokiu nenusakomu balsu šaukė Delfiną!

– Ar dar toli? – paklausė dona Marija.

– Ne, ne, mama. Šit, šit, atėjom.

Kai jie priėjo kelio galą, jaunuolis pasijuto nejaukiai ir nedrąsiai. Po tų žodžių jo akys dar nebuvo susitikusios su jos akimis. O ką galvojo, ką jautė ji? Kokiu žvilgsniu jinai pažiūrės į jį?

– Štai mes ir atėjom! – sušuko mergytė.

Iš tikrųjų laurų giraitė buvo praretėjusi ir už jos laisvai tyvuliavo jūra; staiga jiedviem prieš akis rausvai ir raudonai, su plačiom žiedų puokštėm ant šakelių, tarsi žemės koralų miškas nušvito žemuogynas.

– Koks stebuklas! – sušnabždėjo Marija.

Nuostabi, žydinti, pilna vaisių giraitė driekėsi giliu, saulėtu įlinkiu, panašiu į hipodromą, kur, regis, buvo susikaupęs visas giedras šios pakrantės švelnumas. Raudoni, kartais gelsvi, išstypę krūmokšnių stiebai, žali viršuj, pilki apačioj, buvo apvainikuoti didelių šviesių lapų karūnomis, sustingusiomis ramiame ore. Galybė žiedų kekių, panašių į pakalnučių puokšteles, kabojo nusvirusios nuo jaunų šakų viršūnių, o ant senų šakų kybojo raudonos ir oranžinės uogos. Kiekvienas krūmas tiesiog linko nuo jų svorio, ir visas didingas žiedų, vaisių, lapų ir ūglių prašmatas, tarsi ryškus neįtikėtinas sapnas, atrodė kaip pasakiško sodo liekana.

– Koks stebuklas!

Delfina, paleidusi lėtai einančios donos Marijos ranką, pakvaišusi iš džiaugsmo lakstė į priekį ir atgal teturėdama vieną vienintelį troškimą – nusiaubti visą giraitę.

– Jūs man atleisite? – išdrįso prabilti Andrea. – Nenorėjau jūsų įžeisti. Maža to – matydamas jus taip aukštai, taip toli nuo manęs, tokią skaisčią, maniau, kad niekad o niekad daugiau nekalbėsiu apie savo paslaptį, niekad neprašysiu jūsų sutikimo ir niekad nestosiu jums skersai kelio. Nuo to laiko, kai jus pažįstu, daug svajoju apie jus dieną ir naktį, bet be vilties ir be tikslo. Žinau, jūs manęs nemylite ir negalite my-

lėti. Ir vis dėlto, patikėkite manimi, aš atsisakyčiau visų gyvenimo pažadų už vieną viltį gyventi mažame jūsų širdies kampelyje...

Ji lėtai žengė po blizgančiais medžiais, o virš jos galvos kabojo švelnios, baltos ir rausvos žiedų kekės.

– Tikėkite manimi, Marija, tikėkite manimi. Jeigu dabar man būtų liepta atsisakyti bet kokios tuštybės ar bet kokio išdidumo, bet kokio troškimo ir bet kokios garbėtroškos, bet kokio paties brangiausio praeities prisiminimo, bet kokios saldžiausios vilties ateityje ir gyventi vien tik jumyse ir dėl jūsų, be vakardienos ir rytdienos, be jokių kitų ryšių, be jokių kitų privalumų, atsisakius pasaulio, visiškai pasiklydus jūsų esybėj, gyventi amžinai, iki pat mirties, – aš nedvejočiau, niekada nedvejočiau. Tikėkite manimi. Jūs žiūrėjote į mane, kalbėjote, šypsojotės, atsakinėjote; jūs sėdėjote šalia manęs, tylėjote ir mąstėte; jūs gyvenote šalia manęs savo vidiniu gyvenimu, tuo nematomu ir neprieinamu gyvenimu, kurio aš nepažįstu, kurio niekad nepažinsiu, ir jūsų siela užvaldė mano sielą iki pačių gelmių, nesikeisdama, net pati to nežinodama, kaip kad jūra sugeria upę... Kas jums mano meilė? Kas jums apskritai bet kokia meilė? Tai dažnai pernelyg suteptas žodis, pernelyg dažnai netikras, dirbtinis jausmas. Aš jums nesiūlau meilės. Bet nejau nepriimsite kuklios duoklės, šventos pagarbos, su kuria mano dvasia kreipiasi į kilnesnę ir aukštesnę esybę?

Nuleidusi galvą, mirtinai išblyškusi, bekrauju veidu ji lėtai tebežingsniavo link suolelio, stovinčio pamiškėje priešais jūrą. Priėjusi prie jo, susmuko tylėdama, tarsi visko atsižadėjusi. Andrea atsisėdo greta ir kalbėjo toliau.

Suolas iš baltojo marmuro, išlinkęs dideliu pusračiu, su atkalte per visą ilgį buvo lygus, blizgantis, be jokių papuošimų, jei nelaikysime papuošimu liūto letenos, iškaltos kiekviename suolo gale kaip ranktūrio; jis priminė tuos antikinius suolus Archipelago, Didžiosios Graikijos salose ir Pompėjo-

je, kur moterys leisdavo laiką oleandrų pavėsy klausydamos poetų ir žvelgdamos į jūrą. Čia šešėlius metė ne žemuogynų medžių lapai, o žiedai ir vaisiai, ir stiebų koralas šalia marmuro atrodė dar ryškesnis.

– Aš myliu visa, ką mylite jūs; jūs turite visa, ko aš ieškau. Jūsų užuojauta man būtų brangesnė už bet kurios kitos moters aistrą. Jaučiu, kad jūsų ranka ant mano širdies sudaigintų naują jaunystę, daug skaistesnę už pirmąją ir daug stipresnę. Tas amžinas bangavimas – mano vidinis gyvenimas – jūsų dėka nurimtų, rastų jumyse atvangą ir pasitikėjimą. Nerami ir nepatenkinta mano dvasia, iškankinta potraukio ir pasišlykštėjimo, džiaugsmo ir kartėlio, amžinai, neatitaisomai vieniša, rastų jumyse prieglobstį nuo dvejonių, kurios apnuodija bet kokį idealą, sunaikina bet kokį troškimą ir susilpnina bet kokią jėgą. Kiti daug nelaimingesni, bet aš nežinau, ar buvo pasaulyje žmogus mažiau laimingas nei aš.

Jis kalbėjo Obermano žodžiais. Šio sentimentalaus kvaitulio metu jo lūpomis išsiliejo visas liūdesys, ir pats jo balso skambesys, nedrąsus ir truputį virpčiojantis, tik didino jo susijaudinimą.

– Aš nedrįstu išsakyti savo minčių. Praėjo tik keletas dienų nuo mūsų pažinties pradžios, bet, būdamas šalia jūsų, patyriau tokių visiškos užmaršties akimirkų, kad pamaniau grįžęs į pirmąsias savo sveikimo dienas, kada mano širdyje buvo gyvas ir gilus kito gyvenimo jausmas. Praeitis, ateitis jau neegzistavo: netgi regėjos, kad pirmosios niekad nebuvo, o antrosios niekad neturi būti. Pasaulis atrodė kaip beformė ir tamsi iliuzija. Kažkas panašaus į neaiškų, bet didžiulį sapną užklojo ir mano sielą: tai buvo, nežinau, kažkoks plevenantis, čia tankus, čia permatomas šydas, pro kurį retkarčiais suspindėdavo nepaliečiamas laimės lobis. Ką jūs žinojote apie mane tomis akimirkomis? Aišku, jūsų siela buvo nuo manęs toli, labai, labai toli! Bet štai jūs atsiradote šalia, ir to buvimo pakako mane apsvaiginti – aš jaučiau, kaip svaigulys pasilieja

mano venomis it kraujas ir kaip mano dvasią užtvindo nežemiškas jausmas.

Ji tylėjo pakėlusi galvą, sustingusi, išsitempusi visu liemeniu, pasidėjusi rankas ant kelių, kaip žmogus, kuris išdidžiai ir visom išgalėm stengiasi nepasiduoti užplūstančiam silpnumui. Bet jos burna, jos lūpų, kurias veltui stengėsi laikyti kietai sučiauptas, išraiška išdavė ją graužiantį skausmingą goslumą.

– Aš nedrįstu išsakyti savo minčių. Marija, Marija, ar jūs atleidžiate man? Ar atleidžiate?

Iš už suolelio dvi rankutės uždengė jai akis, ir virpantis iš džiaugsmo balselis sušuko:

– Atspėk! Atspėk!

Ji nusišypsojo ir atsilošė į atkaltę; uždengusi pirštais akis, Delfina traukė ją į save, ir Andrea netikėtai, bet labai aiškiai pamatė, kaip toji šypsena išlygino lūpų kampučiuose susimetusias tamsias raukšleles, paslėpė menkiausią pėdsaką, kuris jam galėjo pasirodyti kaip sutikimo ar prisipažinimo ženklas, nuginė šalin abejonių šešėlį, kuris galėjo nušviesti jo sielą vilties kibirkštėle. Ir jis pasijuto apgautas; jo lūpos tikėjosi atsigerti iš mažne pilnos taurės, o dabar turėjo malšinti troškulį vien oru.

– Atspėk!

Apimta kaži kokio įgeidžio duktė apibėrė skambiais greitais bučiniais motinos galvą, gal net mažumėlę skaudindama ją.

— Žinau kas, žinau kas, – kalbėjo motina. – Paleisk mane!

– O ką man duosi, jei paleisiu?

– Viską, ko panorėsi.

– Noriu asiliuko, kad parneštų vaisius namo. Eik pažiūrėti, kiek jų!

Apėjo aplink suolelį ir paėmė motiną už rankos. Motina atsikėlė ganėtinai sunkiai; ir jau stovėdama kelissyk mirkte-

lėjo vokais, kad atsikratytų apžilpimo. Andrea irgi atsistojo, ir abu nuėjo paskui Delfiną.

Ta siaubinga išdykėlė buvo nuskynusi vaisius kone nuo pusės giraitės. Ant apatinių šakelių nebuvo likusios nė vienos uogos. Ji pasinaudojo kažkur susirasta lazda ir surinko stebinantį derlių; galop suvertė visus vaisius į vieną krūvą, tokią ryškią, kad atrodė tarsi žėruotų anglių krūva. Žiedų kekės jos nedomino: jie kabojo balti, rožiniai, gelsvi, kone permatomi, švelnesni už akacijų spurganas, mielesni už pakalnučių žiedelius, tarsi pamerkti į miglotą šviesą ar į permatomą, kvepiantį ambra, pieną.

– Ak, Delfina, Delfina! – sušuko dona Marija, žiūrėdama į nuniokotas uogas. – Ką tu padarei?

Mergaitė juokėsi laimingu juoku, stovėdama priešais raudoną piramidę.

– Tau teks viską palikti čia.

– Ne, ne...

Iš pradžių ji nesutiko. Paskui persigalvojo ir kone sau, tyliai, blizgančiomis akimis, pasakė:

– Ateis elnė ir suės.

Gal ji buvo mačiusi tą gražųjį gyvulį kažkur netolies laisvai vaikštinėjantį parke, ir mintis, kad ji pririnko jam maisto, nuramino ją ir vėl uždegė vaizduotę, jau pilną istorijų apie gerus ir galingus elnius, gulinčius ant atlasinių priegalvių ir geriančius iš safyrinių taurių. Nutilo susimąsčiusi, gal jau regėdama, kaip gražusis gyvulys ėda vaisius po žydinčiais augalais.

– Eime, – tarė dona Marija. – Jau vėlu.

Laikydama Delfiną už rankovės, žygiavo po žydinčių medžių paunksne. Miško pakrašty sustojo ir ėmė žiūrėti į jūrą.

Vanduo, atspindėdamas debesis, atrodė kaip milžiniškas šilkinis audinys – švelnus, takus, besimainantis, banguojantis plačiomis klostėmis; balti ir auksiniai debesys, atskirti vienas nuo kito, bet kylantys iš vienos ištisinės juostos, buvo it lengvo-

mis paklodėmis apgaubtos matinės dramblio kaulo statulos, iškilusios virš bearkių tiltų.

Tylėdamas Andrea nuskynė nuo žemuoginio medžio kekę, nusvarinusią šaką, – tokia ji buvo vešli, – ir įteikė donai Marijai. Priimdama ją, ji žvilgtelėjo į jį, bet nepasakė nė žodžio.

Atgalios ėjo takeliais. Delfina dabar čiauškėjo be perstogės, be galo kartodama tą patį, pamišusi dėl tos elnės, plakdama išvien keisčiausias fantazijas, prasimanydama ilgas istorijas, painiodama vieną pasaką su kita, kurdama painias intrigas, kuriose pati pasiklysdavo. Kalbėjo ir kalbėjo kažkaip nesąmoningai, tarsi ją būtų apsvaiginęs ryto oras, be elnės vardydama karaliaus sūnus ir dukteris, pelenes, karalaites, žynius, siaubūnus, visus tuos pasakų veikėjus, išgalvodama juos aibėmis, be jokios tvarkos, kaip besikeičiančiam sapne. Kalbėjo kaip čiulbanti paukštutė, su skambiais išvinguriavimais, kartais ištardama nepanašius į garsus žodžius, kuriuose pasigirsdavo jau pradėta muzikos gaida, tarsi koks stygos virpėjimas pauzės metu, kai vaikiškas protas pamesdavo ryšį tarp žodinio ženklo ir minties.

Marija ir Andrea nekalbėjo ir nesiklausė. Jiems regėjosi, kad mergytės čiauškėjimas prislopina jų mintis, jų minčių kuždesį; juodu buvo susimąstę ir jiems atrodė, kad kažkoks skambesys sklinda iš jų smegenų slaptos, kažkas, ką toje tyloje buvo galima suvokti fiziškai, ir vos tik Delfina trumpam nutildavo, abu juos suimdavo keistas nerimo ir neryžtingumo jausmas, tarsi tylėjimas būtų atskleidęs ir apnuoginęs jų sielas.

Bėgančioje tolyn perspektyvoje pasirodė Šimto Fontanų alėja, kur vandens čiurkšlės ir veidrodžiai blyksėjo švelniais stikliniais atspindžiais, mirguliavo permatomu nefritu. Nuo vieno herbo purptelėjo ir nuskrido povas, numesdamas į apačioje esantį baseiną keletą nuskabytų rožių žiedų. Už keleto žingsnių Andrea atpažino baseiną, priešais kurį dona Marija šiandien jį paklausė:

– Ar girdite?

Hermio valdose jau nekvepėjo muskusu. Susimąsčiusi po

girlianda, statula buvo visa nutaškuota saulės dėmėmis, prasiskverbusiomis pro medžių lapus. Viens kitam atsakydami rykavo strazdai.

Vėl užsiaikštinusi Delfina tarė:

– Mama, atiduok man girliandą.

– Ne, palikime ją čia. Kam tau jos reikia?

– Atiduok, nunešiu ją Murjelai.

– Murjela ją suplėšys.

– Atiduok. Prašau!

Motina pažiūrėjo į Andrea. Jis priėjo prie akmens, nukabino girliandą ir padavė ją Delfinai. Prietarumas, kuriam pasiduoda pernelyg sujaudinti, neaiškių meilės nuojautų supainioti netgi šviesiausi protai, suteikė tam nereikšmingam meilės epizodui alegorinio paslaptingumo. Jiems pasirodė, kad tas paprastas nutikimas simboliškas. Nežinojo koks, bet jis neišėjo iš galvos. Andrea nedavė ramybės viena eilėraščio eilutė:

Nejau nepamatysiu ašen tavo pritarimo ženklo?

Juo greičiau artėjo takelio pabaiga, juo skausmingesnis nerimas graužė Andrea širdį, ir jis būtų atidavęs pusę savo gyvenimo už vieną moters žodį. O ji nesyk norėjo prabilti, bet vis tylėjo.

– Žiūrėk, mama, ten žemai Ferdinandas, Murjela, Rikardas... – pasakė Delfina, pastebėjusi takelio gale donos Frančeskos vaikus, ir, mojuodama vainiku, leidosi bėgti. – Murjela! Murjela! Murjela!

IV

Marija Feres visada išliko ištikima jaunystės įpročiui aprašyti savo Dienoraštyje mintis, džiaugsmus, savo liūdesį, svajas, savo širdies jaudulius ir potroškius, savo gailestavimus ir viltis,

visas savo dvasinio gyvenimo permainas, visus savo išorinio gyvenimo epizodus ir tarsi sudaryti savotišką Sielos vadovą, kurį mėgdavo retkarčiais vėl paskaityti, kad pasisemtų iš jo pamokomų pavyzdžių būsimoms kelionėms ir susiieškotų jau seniai praėjusių ir užmirštų įvykių pėdsakus.

Aplinkybių priversta nuolat gilintis į save, amžinai uždaryta magiškam savo nekaltybės rate, nelyginant neprieinamame ir nesutepamame dramblio kaulo bokšte, ji pajusdavo palengvėjimą ir paguodą kasdien išpažindama savo mintis baltiems slapčiausios knygos puslapiams. Juose ji galėjo skųstis savo negandomis, duoti valią ašaroms, mėginti įminti savo sielos paslaptis, atlikti sąžinės ataskaitą, vėl apsiginkluoti maldos teikiama stiprybe, grūdintis apmąstymais, nuvyti šalin bet kokį silpnumą ir bet kokius bergždžius vaizdinius, atiduoti savo sielą į Viešpaties rankas. Todėl visi puslapiai spindėjo viena šviesa – Tiesos šviesa.

1886 m. rugsėjo 15-oji. Skifanoja.

Kokia jaučiuosi pailsusi! Kelionė mane truputėlį nuvargino, o neįprastas jūros ir kaimo oras mažumėlę apsvaigino. Man reikia pailsėti, regis, aš jau iš anksto mėgaujuosi miego palaima ir pabudimo saldybe. Pabusiu draugiškuose namuose, pas nuoširdžią ir svetingą Frančeską, čia, Skifanojoje, su tokiom gražiom rožėm ir tokiais aukštais kiparisais; pabusiu turėdama prieš akis keletą savaičių ramybės, dvidešimt, gal net daugiau dienų dvasinio gyvenimo. Esu labai dėkinga Frančeskai už kvietimą. Pasimatyti su ja man buvo tas pat, kaip susitikti su seseria. Kaip labai ir kaip esmingai aš pasikeičiau po tokių mielų florencietiškų metų!

Kalbėdama apie mano plaukus, šiandien Frančeska prisiminė tų metų aistras ir nusivylimus, ir Karlotą Fjordelizę, ir Gabrielą Vani, ir visą tą tolimą įvykį, kurio, man regis, aš neišgyvenau, tik perskaičiau apie jį senoj užmirštoj knygoj ar regėjau sapne. Plaukai man neiškrito, bet aš praradau daug

kitų, tikresnių dalykų. Kiek plaukų ant mano galvos, tiek skausmo varpų mano likimo vainike.

Bet kodėl mane ir vėl apninka tasai liūdesys? Ir kodėl skaudina prisiminimai? Kodėl retkarčiais mano nuolankumą pakerta dvejonės? Beprasmiška verkti prie kapo. O juk praeitis – kaip kapas, negrąžinantis savo numirėlių. Dieve, padaryk taip, kad aš tai prisiminčiau amžinai!

Frančeska dar jauna, dar išsaugojusi tą savo mielą ir atvirą linksmumą, kuris koleže taip keistai žavėjo niūroką mano dvasią. Frančeska turi didžią ir retą dorybę: ji linksma, bet supranta kito žmogaus kančias ir netgi geba jas sušvelninti savo supratinga užuojauta. Visų pirma ji išsilavinusi moteris, moteris, turinti rafinuotą skonį, tobula, neįkyri draugė. Gal kiek per daug mėgsta laidyti juokus ir aštrius žodelius, bet jos strėlių antgaliai visada auksiniai, ir ji laido jas su nepralenkiama gracija. Be jokios abejonės, iš visų aukštuomenės damų, kurias pažinojau, ji subtiliausia, o iš visų draugių – mylimiausia.

Vaikai nelabai panašūs į ją, jie negražūs. Bet mergytė, Murjela, labai miela; jos juokas nuoširdus, o akys kaip motinos. Ji sutiko Delfiną it kokia mandagi maža dama. Žinoma, mergaitė paveldės iš mamos „aukštuomenės manieras“.

Delfina, regis, laiminga. Jau spėjo ištyrinėti didesnę sodo dalį, buvo nuėjusi prie jūros, nulipo žemyn visais laiptais, parėjusi papasakojo man apie visokius stebuklus dusdama, rydama žodžius, spindinčiomis akimis. Dažnai kartojo savo naujos draugės Murjelos vardą. Tasai žavus vardas jos lūpose tampa dar žavesnis.

Dabar ji kietai miega. Kai jos akys užmerktos, blakstienos meta ant skruosto ilgų ilgiausią šešėlį. Šituo blakstienų ilgumu šiandien vakare stebėjosi Frančeskos pusbrolis ir pakartojo posmą iš Viljamo Šekspyro „Audros“ – labai gražų posmą apie Mirandos blakstienas.

Čia pernelyg daug kvapų. Prieš užmigdama Delfina pa-

prašė palikti rožių puokštę prie lovytės. Bet dabar ji miega, ir aš paimsiu ją ir išnešiu į lodžiją, į gryną orą.

Esu pavargusi, ir vis dėlto prirašiau tris ar keturis puslapius. Noriu miego, bet norėčiau dar pavakaroti ir papopinti šį neaiškų sielos ilgesį, susiliejantį su kažkuo, kas švelnu, plevena už manęs, aplink mane. Kaip seniai, kaip seniai aš nejaučiau aplink save nė menkiausio palankumo!

Frančeska labai gera, ir esu jai be galo dėkinga.

Išnešiau į lodžiją vazą su rožėmis, keletą minučių stovėjau, klausiausi nakties, ir man buvo gaila prarasti sapno aklybėje valandų, slenkančių po tokiu gražiu dangumi. Koks keistas sąskambis tarp fontanų čiurlenimo ir jūros ošimo! Kiparisai priešais mane atrodė tarsi dangaus skliautą parėmusios kolonos: žvaigždės spindėjo virš pačių viršūnių, ir jos atrodė tarsi uždegtos.

Kodėl naktį vilnijančios kvapų bangos byloja apie kažką, kas turi prasmę, turi kalbą?

Ne, gėlės naktį nemiega.

Rugsėjo 16-oji. Nuostabi popietė. Mažne visą laiką praleidau besikalbėdama su Frančeska – lodžijose, terasose, alėjose, visose atvirose šitos vilos vietose, kurią, norėdamas užmiršti savo sielvartą, pastatė kaži koks kunigaikštis poetas. Jai puikiai tinka Feraros rūmų pavadinimas.

Frančeska davė man perskaityti grafo Sperelio sonetą, parašytą pergamente: tai labai subtilus niekutis. Tas Sperelis – rinktinio, gilaus proto žmogus. Sveiksta nuo mirtinos žaizdos, kurią gavo dvikovoje praėjusią gegužę Romoje. Jo judesiai, žodžiai, žvilgsnis byloja apie savotišką bejėgiškumą, nuoširdų ir švelnų, būdingą tik sveikstantiems ligoniams, iš-

trūkusiems iš mirties nagų. Jis tikriausiai labai jaunas, bet ragavęs gyvenimo, ir neramaus gyvenimo. Jis paženklintas kovos žyme.

Žavus atvirų pokalbių, nuoširdžios muzikos vakaras po pietų. Aš tikriausiai kalbėjau per daug, bent jau pernelyg karštai. Bet Frančeska klausėsi manęs ir palaikė mane kaip ir grafas Sperelis. Nebanalaus pokalbio didžiausias malonumas tas, kad jauti, kaip visus jame dalyvaujančius protus įkvėpia tas pats karštis. Tik tada žodžiai suskamba nuoširdžiai ir suteikia tam, kuris juos taria, ir tam, kuris jų klausosi, didžiausią pasitenkinimą.

Frančeskos pusbrolis – subtilus muzikos žinovas. Labai mėgsta XVIII amžiaus kompozitorius ir ypač, iš kompozitorių, kūrusių klavesinui, – Domeniką Skarlatį. Bet jo mylimiausias – Sebastianas Bachas. Šopenas jam nelabai patinka; Bethovenas pernelyg prasiskverbia į jo sielą ir pernelyg jį jaudina. Bažnytinėje muzikoje nieko, be Mocarto, negali lyginti su Bachu. „Galbūt, – pasakė jis, – nė vienose *Mišiose* antgamtiškas balsas nepasiekia tokio religingumo ir tokio siaubo, kokį pasiekė Mocartas savo „Rekviem" *Tuba mirum*. Netiesa, kad jis helenistas, platonikas, grynas gracijos, grožio, nuoširdumo ieškotojas, jeigu turėjo tokį antgamtiškumo pajautimą, kad muzikoje galėjo sukurti Komandoro šmėklą, o kurdamas don Žuaną ir doną Aną – taip giliai išanalizuoti vidinį žmogaus pasaulį..."

Jis ištarė šiuos ir kitus žodžius su tuo savišku akcentu, su kokiu apie meną kalba žmonės, nuolat besigilinantys į aukštas ir sudėtingas meno sritis.

Paskui, besiklausant manęs, jo veidas įgavo keistą išraišką, tarsi būtų kažko nustebęs, sykiais net sunerimęs. Aš beveik visada kreipdavausi į Frančeską ir vis dėlto jaučiau nukreiptą į mane jo įdėmų žvilgsnį – jis buvo toks įkyrus, kad

net nemalonus, bet manęs nežeidė. Galbūt jis dar serga, yra silpnas, savo jausmų ir nervų vergas. Galop paklausė mane: "Ar jūs dainuojate?", tarsi būtų paklausęs: „Ar mylite mane?"

Padainavau vieną Paizielo ariją ir vieną – Saljerio. Paskambinau kažką iš XVIII amžiaus muzikos. Mano balsas skambėjo šiltai, o pirštai linksmai bėgiojo klavišais.

Jis nepuolė girti manęs. Tylėjo. Kodėl?

Delfina jau miegojo viršuje. Užlipusi pas ją, radau miegančią, tačiau jos blakstienos buvo sudrėkusios, tarsi būtų verkusi. Vargšelė! Doroti man pasakė, kad mano balsą aiškiai galėjai girdėti čia ir kad Delfina pabudo iš pirmo miego, pradėjo verkti ir norėjo lipti žemyn.

Kai aš dainuoju, ji visados verkia.

Dabar ji miega; bet retkarčiais jos alsavimas ima trūkčioti, virsta gniaužiama rauda, ir tada mano alsavimas tampa neramus, tarsi ir aš norėčiau atsiliepti į tą nesąmoningą raudą, į tą skausmą, kuris nenurimsta ir per miegus. Vargšelė mano!

Kas ten groja apačioje fortepijonu? Kažkas skambina Ramo gavotą, kupiną kerinčio liūdesio, tą patį, kurį ką tik skambinau pati. Kas tai galėtų būti? Frančeska užlipo kartu su manimi laiptais, be to, jau vėlu. Išėjau į lodžiją ir apsidairiau. Prieškambaryje tamsu, apšviestas tik gretimas kambarys, kur markizas ir Manuelis tebelošia kortomis.

Gavotas nutrūksta. Kažkas lipa laiptais į sodą.

Dieve mano, kodėl taip atidžiai, taip budriai, taip smalsiai klausausi? Kodėl šios nakties garsai taip jaudina mano širdį?

Prabunda Delfina ir šaukia mane.

Rugsėjo 17-oji. Šiandien ryte išvažiavo Manuelis. Palydėjome jį iki Roviljano stoties. Apie spalio dešimtą jis grįš paimti manęs, ir mudu važiuosime į Sieną, pas mano mamą.

Mudvi su Delfina tikriausiai išbūsime Sienoje iki Naujųjų metų: du ar tris mėnesius. Pamatysiu popiežiaus ložę ir Linksmąjį fontaną ir savo gražią baltą ir juodą katedrą, mylimą Švč. Mergelės Marijos buveinę, kur dar tebesimeldžia mano sielos dalis, šalia Kidžio koplyčios, vietoje, kur liko mano kelių pėdsakai.

Mano atsiminimuose ši vieta visada spindi aiškia šviesa, ir kai grįšiu į Sieną, atsiklaupsiu būtent toje pat vietoje, tarsi joje būtų likę du gilūs įspaudai. Ir rasiu savo širdies dalį, vis besimeldžiančią po žydrais, žvaigždėmis nusėtais skliautais, kurie atsispindi marmure kaip naktinis dangus ramiame vandenyje.

Ten, žinoma, niekas nepasikeitė. Puošniai įrengtoje, pilnoje virpančių šešėlių koplyčioje, jos tamsoje, pagyvintoje mirguliuojančių brangakmenių atspindžių, degdavo lempos, ir visa šviesa, regėjos, susirinkdavo mažam aliejaus indelyje, iš kurio, nelyginant iš skaidraus topazo, maitindavosi liepsnelė. Pamažu nuo mano įdėmaus žvilgsnio marmuras su atvaizdais pasidarydavo ne toks šaltas, jame tarsi pasklisdavo dramblio kaulo šiluma; tada pamažu į jį įsikūnydavo blyški dangaus kūrinijos gyvybė, ir marmuro formomis pasiliedavo miglotas angeliško kūno skaidrumas.

Kokia karšta ir stichiška būdavo mano malda! Jei skaitydavau Šv. Pranciškaus *Filotėją*, man atrodydavo, kad žodžiai krisdavo į mano širdį kaip medaus ašaros, kaip pieno lašai. Jei pasinerdavau į apmąstymus, regėdavosi, kad aš klaidžioju slaptais sielos keliais, tarsi palaimos sode, kur žydinčiuose medžiuose giedodavo lakštingalos, o ant Dieviškosios malonės upelių krantų burkuodavo balandžiai. Šventas pagarbumas pripildydavo mane gaivaus, kvepiančio pasaulio, širdyje pražysdavo šventieji *Žiedelių* pavasariai ir vainikuodavo galvą mistinėm rožėm ir rojaus lelijom. Ir savo senojoje Sienoje, sename Mergelių mieste, aiškiau už visus balsus aš girdėdavau varpų skambesį.

Rugsėjo 18-oji. Nenusakomos kančios valanda. Regis, esu pasmerkta po gabalėlį vėl rinkti daiktan, tvirtinti, jungti, lipdyti skeveldras kažkokios svajonės, kurios viena pusė neaiškiai kažkur pildosi be manęs, o kita, taip pat neaiškiai, nerimastauja mano širdies gilumoje. Pailstu pavargstu, bet negaliu sulipdyti jos vėlei.

Rugsėjo 19-oji. Dar viena kančia. Kažkas man dainavo prieš daugelį metų ir nebaigė savo dainos. Kažkas dainuoja man dabar, pradėdamas dainą nuo tos vietos, kur ji buvo nutraukta, bet aš jau seniai užmiršau pradžią. Ir, stengiantis ją prisiminti ir sujungti su tęsiniu, nerami mano dvasia sutrinka, negalėdama prisiminti užmirštų garsų, ir nesidžiaugia naujais.

Rugsėjo 20-oji. Šiandien po pusryčių Andrea Sperelis pakvietė mane ir Frančeską į savo kambarį pasižiūrėti jo piešinių, vakar atsiųstų iš Romos.

Galima pasakyti, šiandien mums prieš akis praslinko ištisas meno pasaulis, ištyrinėtas ir išanalizuotas dailininko pieštuku. Aš patyriau vieną iš didžiausių savo gyvenimo malonumų. Tie piešiniai – Sperelio rankų darbas, jo etiudai, apmatai, eskizai, jo prisiminimai, surinkti iš visų Europos galerijų; tai – jeigu taip galima pasakyti – jo brevijorius, nuostabus brevijorius, kur kiekvienam antikos meistrui skirtas specialus puslapis, puslapis, kuriame glaustai išaiškinta jo maniera, kur atspindėtas iškiliausias ir originaliausias jo kūrinių grožis, visos kūrybos *punctum saliens**. Apžiūrinėdama šią turtingą kolekciją, aš ne tik susidariau aiškią nuomonę apie įvairias mokyklas, įvairius judėjimus, įvairias sroves, įvairias įtakas, kurių veikiama vystosi tam tikros šalies Dailė, bet įsiskverbiau į

* *Pažodžiui:* kylantis aukščiausias taškas *(lot.)*.

dvasią, į kiekvieno atskiro dailininko meno esmę. Kaip aš dabar giliai suprantu, pavyzdžiui, XIV ir XV amžiaus „Trečentistus“ ir „Kvatročentistus“, paprastus, kilnius, didžius Primityvistus.

Piešiniai laikomi gražiuose raižytos odos aplankuose su varinėm vinim ir sidabrinėm sąsagom, panašiom į maldaknygių papuošimą. Technika be galo įvairi ir išradinga. Kai kurios kopijos, pavyzdžiui, Rembranto, nupieštos rausvame popieriuje, paspalvintame sangvinu, padengtame bistro spalvos akvarele; šviesos žaismas perteiktas balta tempera; kiti flamandų meistrų piešiniai nukopijuoti rukšlėtame popieriuje, labai panašiame į popierių, skirtą tapyti aliejiniais dažais, kur bistru lieta akvarelė tampa panaši į derva tapytą eskizą. Dar kiti piešti sangvinu, juodu pieštuku, trimis pieštukais, keliais potėpiais pastele, čia bistru, panašiu į plunksnos brėžius, čia tušu baltame, geltoname, pilkame popieriuje. Kartais atrodo, kad sangvinas primieštas purpuro, o juodo pieštuko brūkšniai primena aksominius štrichus; bistras čia ryškus, čia rausvai geltonas, čia šviesus, čia subtilios vėžlio kiauto spalvos.

Visas tas smulkmenas esu pasiskolinusi iš piešėjo; patiriu keistą malonumą jas prisimindama ir užrašydama; menas, regis, mane apsvaigino; mano galva pilna linijų ir figūrų, bet pro tą margumyną visada regiu Primityvistų moteris, nepamirštamas Šventųjų ir Mergelių galvutes, kurios šypsojosi mano dievobaimingajai vaikystei senoje Sienoje iš Tadėjaus ir Simonės freskų.

Nė vienas tobuliausias ir subtiliausias meno kūrinys nepalieka sieloje tokio stipraus, tokio švaraus, tokio neišdildomo įspūdžio. Tie ilgi ilgi, laibi kaip lelijų stiebai kūnai; tie ploni, palinkę kaklai; tos išgaubtos, atsikišusios kaktos; tos pilnos kančios, lipšnios lūpos; tos (o Memlinge!) liesos, vaškinės, permatomos kaip ostija rankos, daug išraiškingesnės už bet kurią kitą linijų dermę; ir tie rausvi kaip varis, geltoni kaip auksas, šviesūs kaip midus plaukai, tarsi atskirti vienas

nuo kito pamaldžios teptuko kantrybės; ir visos tos iškilnios, didingos moterų pozos, kai jos čia priima gėlę iš angelo, čia palyti pirštais atverstą knygą, čia pasilenkia prie kūdikio, čia laiko ant kelių Jėzaus kūną, arba laimina, arba miršta, arba žengia į Rojų, – visi tie nesutepti, nuoširdūs, giliaprasmiai kūriniai jaudina ir graudina iki sielos gelmių; ir atmintyje visada išlieka kaip žmogiškojo liūdesio reginys, gyvenimo tikrovėje, mirties tikrovėje pamatytas.

Taigi šiandien viena po kitos slinko priešais mūsų akis Primityvistų moterys. Mudvi su Frančeska sėdėjome ant žemos sofos, prieš mus stovėjo didelis piupitras, o ant jo gulėjo odinis aplankas su piešiniais, kuriuos priešais mus sėdintis dailininkas lėtai vertė ir aiškino. Visąlaik mačiau, kaip jo ranka paima lakštą ir be galo švelniai perdeda jį į kitą aplankalo pusę. Kodėl gi visąlaik pajusdavau, kaip man iš pradžių keistai virpteli širdis, tarsi laukdama, kad šit toji ranka tuoj tuoj palytės mane?

Vieną akimirką – galbūt jam pasirodė, kad krėslas nepatogus, – jis atsiklaupė ant kilimo ir toliau vartė lakštus. Kalbėdamas visą laiką kreipdavosi į mane; nemokė manęs, o aptarinėjo kaip su sau lygiu žinovu, ir mano širdies gilumoje kirbėjo malonus jausmas, sumišęs su dėkingumu. Kai man išsprūsdavo susižavėjimo šūksnis, jis pasižiūrėdavo į mane su šypsena, kurią regiu ir dabar ir kurios nemoku apibūdinti. Keletą sykių Frančeska familiariai atsirėmė ranka į jo petį nieko negalvodama. Pamačiusi pirmagimio Mozės galvą, nukopijuotą nuo Sandro Botičelio freskos Siksto koplyčioje, ji tarė:

– Ji truputį panaši į tave, kai tu būni liūdnas.

Pamačiusi arkangelo Mykolo galvą, – Perudžino tapytą *Pavijos madonos* fragmentą, – ji tarė:

– Panaši į Džuliją Močeto, tiesa?

Jis neatsakė, tik lėčiau pervertė lakštą. Ir tada ji, juokdamasi, pridūrė:

– Šalin nuodėminguosius paveikslus!

Gal jis tą Džuliją Močeto kadaise mylėjo? Kai lakštas buvo perverstas, aš pajutau nepaaiškinamą norą dar sykį pamatyti arkangelą Mykolą, atidžiau jį ištyrinėti. Ar tai buvo vien smalsumas?

Nežinau. Nedrįstu pažvelgti į sielos slaptybę; meiliju delsti pati save apgaudinėdama; nemanau, kad anksčiau ar vėliau visos apleistos žemės pateks Nelabojo valdžion; man trūksta drąsos stoti į kovą; esu silpnadvasė.

Kol kas šiandiena džiuginanti. Esu svajinga ir įsijaudrinusi, tarsi būčiau išgėrusi daug puodelių stiprios arbatos. Neturiu jokio noro eiti miegoti. Naktis be galo šilta, dangus šviesus, bet mažumėlę apsiblausęs, panašus į perlų drobę. Jūra, kaip rugpjūtyje, alsuoja lėtai ir tyliai, bet tylos tarpus užpildo fontanai. Mane traukia lodžija. Mažumėlę pasvajokim! Apie ką gi?

Mergelių ir šventųjų akys persekioja mane – dar *regiu* tas įdubusias, pailgas ir siauras akis nuleistom blakstienom, iš po kurių jos žvelgia užburiančiu, romiu kaip balandėlės žvilgsniu, truputį įkypu, kaip gyvatės. „Būkite paprasti kaip balandis ir atsargūs kaip gyvatė“, – pasakė Jėzus Kristus.

Būk atsargi. Melskis, gulkis ir miegok.

Rugsėjo 21-oji. Deja, vis dėlto tenka iš naujo pradėti sunkų darbą, ropštis stačia įkalne, kurią jau buvau įveikusi, vėl užkariauti jau užkariautą žemę, vėl stoti į jau laimėtą mūšį!

Rugsėjo 22-oji. Jis padovanojo man *Sakmę apie Hermafroditą*, savo eilių knygą, dvidešimt pirmąjį egzempliorių iš dvidešimt penkių, atspausdintą pergamente su dviem titulinių lapų atspaudais.

Tai savotiškas kūrinys, kuriame slypi paslaptinga ir gili prasmė, nors vyrauja muzikinis elementas, patraukiantis dvasią negirdėta garsų magija ir sukaustydamas mintis, kurios žėri kaip auksinės ir deimantinės dulkės permatomoje upėje.

Kentaurų, sirenų ir sfinksų chorai nenusakomai jaudina, jie pažadina ausyse ir sieloje nepasotinamą nerimą ir smalsumą, kylančius dėl nuolatinės dvejopų jausmų, dvejopų troškimų, dvejopų prigimčių – žmogiškosios ir gyvuliškosios – priešpriešos. Bet su tokiu, nelyginant *regimu*, aiškumu tarp maištingų pabaisų chorų išsiskiria ideali Androginės, dvilytės būtybės, forma! Jokia muzika dar nebuvo manęs apsvaiginusi taip, kaip ši poema, ir nė viena statula dar nebuvo man pasirodžiusi gražesnė ir harmoningesnė. Kai kurios eilės persekioja mane be perstogės ir tikriausiai dar ilgai persekios. Jos tokios uždegančios.

Nuolatos, kiekvieną dieną ir kiekvieną valandą, jis vis labiau ir labiau pavergia mano protą ir sielą – nepaisydamas nei mano valios, nei pasipriešinimo. Jo žodžiai, žvilgsniai, gestai, menkiausi judesiai skverbte skverbiasi mano širdin.

Rugsėjo 23-oji. Kartais, kai mes kalbamės, jaučiu, kad jo balsas – tarsi mano sielos aidas.

Kartais būna, kad aš jaučiu, kaip beprotiški kerai, aklas potraukis su beprotiška jėga stumia mane prie frazės, žodžio, kurie galėtų išduoti mano silpnumą. Išsigelbsčiu tik per stebuklą; ir tada stoja tylos tarpsnis, per kurį mane krečia siaubingas vidinis drebulys. Jeigu vėl imu kalbėti, tai lengvabūdišku tonu teištariu kokį banalų, beprasmį žodį, bet man regis, kad po mano veido oda pradeda pleventi kažkokia liepsna, tarsi tuoj imčiau ir parausčiau. Jeigu jis, pagavęs šią akimirką, drąsiai pažvelgtų man į akis, aš žūčiau.

Šį vakarą daug grojau, ypač Sebastianą Bachą ir Robertą Šūmaną. Andrea, kaip aną vakarą, sėdėjo man iš kairės, truputį už nugaros, odiniame krėsle. Retkarčiais, kiekvieno kūrinio gale, atsistodavo ir, pasilenkęs prie manęs, perversdavo sąsiuvinį, kad parodytų man kitą fugą, kitą intermeco, kitą ekspromtą. Paskui vėl atsisėsdavo ir klausydavosi nejudėdamas, be galo susikaupęs, neatitraukdamas nuo manęs akių, leisdamas man justi, kad jis šalia.

Ar jis suprato, kiek manęs, mano minčių ir liūdesio, kiek mano slapčiausios esybės pereidavo į svetimą muziką?

"Muzika – sidabrinis raktas, atrakinantis ašarų fontaną, iš kurio dvasia geria tol, kol paklysta protas; saldžiausias tūkstančių baimių kapas, kur, nelyginant miegantis kūdikis, gėlėse guli numalšus Nerimastis, jų motina..." *Šelis.*

Grėsminga naktis. Sode pučia šiltas drėgnas vėjas; tamsoje pasigirsta niauri aimana, paskui nurimsta, po to vėl – tik garsesnė. Kiparisų viršūnės linguoja po mažne juodu dangumi, kur žvaigždės regisi prigesusios. Debesų šliūžė vagoja erdvę nuo vieno horizonto iki kito, sudriskus, susiraizgius, juodesnė už dangų, panaši į tragiškuosius Medūzos plaukus. Tamsoje jūros nematyti, bet ji dejuoja it begalinis nepaguodžiamas skausmas – užmiršta ir vienužė.

Ką reiškia šis siaubas? Man regis, naktis perspėja mane apie besiartinančią nelaimę, o į šį perspėjimą aidu atsiliepia sąžinės graužatis. Mane dar persekioja Bacho preliudija, mano širdy ji maišosi su vėjo dejone ir jūros aimana.

Ar su šiais garsais neraudojo ir mano širdies dalelytė?

Siela raudojo, dejavo, nerimo apimta; siela raudojo, dejavo, šaukėsi Dievo, prašė atleidimo, meldė pagalbos, meldėsi malda, kylančia iki pat dangaus kaip liepsna. Ji šaukė ir

buvo išgirsta, meldėsi ir buvo išklausyta, ją užliejo aukštybių šviesa. Ji šaukė iš džiaugsmo, galiausiai apglėbė Tiesą ir Ramybę, rado atilsį Viešpaties gailestingume.

Mano duktė visada palaiko mane, išgydo nuo bet kokios karštinės kaip palaimintasis balzamas.

Ji miega šešėlyje, apšviestame švelnios kaip mėnulis lempos. Jos veidas, baltas, kaip būna balta ir gaivi balta rožė, kone skendi tamsių plaukų masėje. Regis, plonytis jos vokų audinys vos uždengia šviesias akis. Kai pasilenkiu prie jos ir žiūriu į ją, visi nakties balsai nurimsta, ir tyla man matuojama tik ritmingu jos gyvasties alsavimu.

Ji jaučia motinos artumą. Pakelia ranką ir vėl ją nuleidžia; šypsosi lūpomis, atsiveriančiomis kaip nubarstytas deimantais žiedas, ir akimirką iš po blakstienų pasirodo švytėjimas, panašus į drėgną ir sidabrinį šakotosios plėnūnės minkštimo švytėjimą. Kuo daugiau į ją žiūriu, tuo labiau mano akyse ji tampa bekūne būtybe, esybe, sukurta iš elementų taip, *as dreams are made on**.

Kodėl tada, kai reikia apibūdinti jos grožį ir dvasingumą, netikėtai atmintyje išplaukia Viljamo Šekspyro vaizdai ir žodžiai, mintys to galingo, laukinio, žiauraus poeto meduotom lūpom?

Ji išaugs pamaitinta ir apgaubta meilės liepsna, mano didžiosios *vienintelės* meilės...

O Dezdemona, Ofelija, Kordelija, Džiuljeta! O Titanija! O Miranda!

Rugsėjo 24-oji. Negaliu pasiryžti, niekam negaliu ryžtis. Beveik pasiduodu naujausiam, gaiviausiam jausmui, užmer-

* Kaip būna sukurtos svajonės *(angl.)*.

kiu akis, kad nematyčiau tolimo pavojaus, užsikemšu ausis, kad negirdėčiau išmintingų sąžinės perspėjimų; elgiuosi kaip virpčiojantis iš baimės narsuolis – rinkdamas žibuokles jis netikėtai prisiartina per arti nuo krašto bedugnės, kurios gelmėje riaumoja godusis vandens srautas.

Jis nieko nesužinos iš mano lūpų, aš nieko nesužinosiu iš jo lūpų. Ir Sielos trumpą akimirką pakils kartu virš Idealo kalvų, atsigers keletą gurkšnių iš amžinų šaltinių, o paskui kiekviena vėl nueis savo keliu labiau pasitikinčios, mažiau ištroškusios.

Koks tykus oras po vidudienio! Balta ir melsva jūra, kaip pieno spalvos opalas, kaip Murano stiklas; vietom tarsi nuo alsavimo padūmavęs krištolas.

Skaitau Persį Šelį, jo mylimą poetą, dieviškąjį Arielį, kuris minta šviesa ir kalba Dvasių kalba. Naktis. Priešais mano akis aiškiai iškyla tokia alegorija:

“Dideliame gyvenimo kelyje, kuriuo praėjome, atsiveria tamsaus deimanto durys, o už jų – milžiniška išrausta ola. Aplink įnirtingai grumiasi šešėliai, panašūs į neramius debesis, susitvenkusius kažkokiam griūvančio kalno tarpeklyje ir pranykstančius aukšto aukšto dangaus sūkuriuose. Ir dauguma nerūpestingai praeina pro šias duris, nežinodami, kad šešėlis slenka paskui kiekvieną keleivį iki tos vietos, kur numirėliai ramiai laukia savo naujojo bičiulio. Tačiau kai kurie jų, apimti smalsumo, sustoja ir žiūri. Jų be galo mažai, bet jie supranta tik tiek, kad šešėliai eina paskui juos visur, kur tik jie eina“.

Už manęs, taip arti, kad kone liečia mane, – Šešėlis. Jaučiu, kaip jis žiūri į mane; kaip ir vakar, kai grodama jaučiau jo žvilgsnį, bet nemačiau jo.

Rugsėjo 25-oji. O Dieve, Dieve!

Kai jis mane pašaukė tuo balsu, tuo drebančiu balsu, man pasirodė, kad mano širdis ištirpo krūtinėje ir kad aš tuoj apalpsiu.

– Jūs niekada nesužinosite, – tarė jis, – jūs niekada nesužinosite, kaip labai mano siela priklauso jums.

Mes buvome fontanų alėjoje. Aš klausiausi, kaip šniokščia vanduo. Daugiau nemačiau nieko ir nieko negirdėjau; man pasivaideno, kad visi kažkur nuėjo, kad susmego žemė ir kad joje pradingo mano gyvenimas. Padariau nežmonišką pastangą, mano lūpos ištarė žodį „Delfina", ir mane suėmė beprotiškas noras pulti prie jos, bėgti, gelbėtis. Tą vardą ištariau triskart. Tarpais, kai nutildavau, mano širdis nevirpėdavo, netvinksėdavo pulsas, lūpos nealsuodavo...

Rugsėjo 26-oji. Vadinasi, tiesa? O gal tai tik mano pamišusio proto apsigavimas? Tada kodėl toji vakarykštė valanda man atrodo tokia tolima, beveik *netikra*?

Jis vėl ilgai kalbėjo šalia, kol aš ėjau po medžiais tarsi sapne. Po kokiais medžiais? Tarytum būčiau klajojusi slaptais savo sielos keliais tarp gėlių, pražydusių iš mano sielos, klausydamasi neregimos Dvasios žodžių, kuri kažkada maitinosi mano siela.

Dar tebegirdžiu tuos švelnius ir siaubingus žodžius.

Jis kalbėjo:

– Aš atsisakyčiau visų gyvenimo pažadų, kad tik galėčiau gyventi mažytėj jūsų sielos kertelėj...

Jis kalbėjo:

– Jūsų gailestingumas man būtų saldesnis už bet kurios kitos moters aistrą...

– Jau vien dėl to, kad jūs esate čia, priešais mane, aš apsvaigau. Aš jutau, kad jūsų čia esanti esybė teka mano venomis kaip kraujas ir pripildo mano sielą kaip nežemiškas jausmas...

Rugsėjo 27-oji. Kai miško pakraštyje jis nuskynė šitą gėlę ir padovanojo man, argi aš nepavadinau jo *savo gyvenimo gyvastim*?

Kai grįžome fontanų alėja, prie to fontano, prie kurio jis kalbėjo anksčiau, argi aš nepavadinau jo *savo gyvenimo gyvastim*?

Kai jis nukabino girliandą nuo hermos ir padavė ją mano dukrytei, argi jis neleido man suprasti, kad toji eilėmis apdainuota moteris jau nuvainikuota, ir kad tik aš, viena aš – visa jo viltis? Ir argi nepavadinau jo *savo gyvenimo gyvastim*?

Rugsėjo 28-oji. Kaip ilgai negalėjau susikaupti!

Kiek valandų po tos valandos aš kovojau, stengiausi susivokti savo širdyje, kad pamatyčiau daiktus tikroje šviesoje, kad tvirtai ir ramiai apsvarstyčiau tai, kas atsitiko, kad nuspręsčiau, pasiryžčiau, numatyčiau savo priedermes. Aš bėgau pati nuo savęs; mano mintys klaidžiojo, valia palūžo, bet kokios pastangos buvo bergždžios. Tarsi instinktyviai vengiau pasilikti viena su juo, stengiausi nesitraukti nuo Frančeskos ir savo dukrytės, arba pasilikdavau čia, kambaryje, tarsi užuobėgoje. Kai mano akys susitikdavo su jo akimis, regis, įžvelgdavau jose gilų, maldaujantį sielvartą. Argi jis nežino, kaip labai, kaip stipriai, kaip karštai jį myliu?

Nežino ir niekad nesužinos. Aš taip noriu. Taip privalau. Stiprybės!

Mano Dieve, padėk man.

Rugsėjo 29-oji. Kodėl jis prabilo? Kodėl panoro sutrikdyti tylų žavesį, kuriame mažne be sąžinės graužaties ir be baimės glūdėjo užliūliuota mano siela? Kodėl panoro sutraukyti ploną netikrumo šydą ir pastatyti mane akis į akį su jo apnuoginta meile? Dabar jau negaliu ilgiau delsti, negaliu dau-

giau apgaudinėti savęs nei leisti sau būti silpnai, nei atsiduoti ilgesiui. Pavojus čia pat – aiškus, atviras, akivaizdus, ir jis traukia mane kaip kvaitulys, kaip bedugnė. Mirksnis ilgesio, silpnumo – ir aš žuvusi.

Aš klausiu save: ar nuoširdžiai kenčiu, nuoširdžiai gailiuosi, jei jis netikėtai prisipažino? Kodėl visąlaik galvoju apie tuos žodžius? Ir kodėl, kai tyliai juos pakartoju, mane persmelkia nenusakoma aistros banga? Ir kodėl mano visą kūną supurto drebulys, kai įsivaizduoju, kad galėčiau vėl išgirsti naujus žodžius, dar kitus žodžius?

Šekspyro žodžiai iš *As you like it?*: *„Who ever lov'd, that lov'd not at first sight"**.

Naktis. Mano sielos polėkiai tampa klausimais, mįslėmis. Vis klausinėju save ir niekad neatsakau. Man trūko drąsos pažvelgti į pačias gelmes, tiksliai išsiaiškinti savo padėtį, priimti iš tikro tvirtą ir garbingą sprendimą. Esu silpnadvasė, bailė; bijau kančios, noriu kentėti kuo mažiau, vis noriu dvejoti, delsti, teisintis, išsisukinėti, slapstytis, užuot atvirai stojus į lemiamą kovą.

O iš tikrųjų yra taip: aš *bijau* pasilikti su juo viena, rimtai kalbėtis su juo, ir mano gyvenimas čia tampa nuolatinėm mažytėm gudrybėm, mažyčiais išsisukinėjimais, mažytėmis dingstimis, kad tik išvengčiau jo draugijos. Ta netikra padėtis neverta manęs. Arba aš privalau ryžtingai atsisakyti šitos meilės, ir jis išgirs mano liūdną, bet tvirtą žodį, arba priimti ją visiškai skaisčią ir nekaltą, ir tada jis gaus mano dvasios sutikimą.

* Šekspyro žodžiai iš dramos *Kaip jums tai patinka?*: „Tas nemylėjo, kas iš karto nepamilo" *(angl.)*.

Ir štai dabar klausiu save: „Ko aš noriu? Katrą kelią iš dviejų renkuosi? Atsisakymo? Sutikimo?“

Dieve, Dieve, atsakykite Jūs už mane. Apšvieskite man protą!

Atsisakyti, vadinasi, savo pačios nagais išplėšti gyvą savo širdies dalį. Širdies nerimas bus nenusakomas, kankynė viršys bet kokias kentėjimo ribas, bet, Dievui padedant, didvyriškumas apsivainikuos susitaikymu, bus apdovanotas dieviška saldybe, kuri visados eina po aukšto dvasinio pakilimo, po sielos triumfo prieš kančios baimę.

Atsisakysiu. Mano dukrelei liks visa mano esybė, visas mano gyvenimas. Tai pareiga.

Ark su rauda, dvasia ligota,
kad javą pjautum su daina džiaugsminga!

Rugsėjo 30-oji. Rašydama šituos puslapius, jaučiuosi mažumėlę ramesnė; atkuriu – bent laikinai – pusiausvyrą, su didesniu aiškumu matau savo nelaimę, ir man regisi, kad širdžiai palengvėja kaip po išpažinties.

Ak, jei galėčiau išpažinti nuodėmes! Jei galėčiau prašyti savo seno bičiulio, savo seno guodėjo patarimo ir pagalbos!

Šioje sumaištyje labiau nei bet kas mane palaiko mintis, kad po keleto dienų vėl pamatysiu doną Luidžį, kalbėsiuos su juo, atversiu jam visas savo opas, išsakysiu jam visas savo baimes ir paprašysiu jį balzamo visoms mano negalioms kaip kadaise, kaip tais laikais, kai jo nuoširdūs ir protingi žodžiai sukeldavo švelnumo ašaras mano akyse, dar nepažinusiose kitų ašarų kartėlio ar karščio, beje, daug baisesnio už deginantį sausų akių perštėjimą.

Ar jis dar mane supras? Ar supras niūrų nerimą moters, kaip suprasdavo neaiškų, greit praeinantį merginos liūdesį? Ar aš pamatysiu, kaip jo nuostabus veidas, baltų plaukų ap-

vainikuotas ir šventumo šviesos nutviekstas, tyras kaip Ostija, Viešpaties rankos palaimintas veidas lenkiasi prie manęs kupinas gailestingumo ir užuojautos?

Po mišių koplyčios vargonais grojau Bachą ir Kerubinį. Grojau ano vakaro preliudiją.

Siela raudojo, dejavo nerimo prislėgta, siela raudojo, dejavo, šaukėsi Dievo, prašė jo atleidimo, meldė pagalbos, kalbėjo maldą, kuri kilo į dangų tarsi liepsna. Šaukė ir buvo išklausyta, meldėsi ir buvo išgirsta, ją apšvietė aukštybių šviesa, ji šūkavo iš džiaugsmo, galop apglėbė Tiesą ir Ramybę ir ilsėjosi Viešpaties gailestingumo apgobta.

Tie vargonai nedideli ir koplytėlė nedidelė, bet vis dėlto mano siela išsiskleidė kaip bazilikoje, pakilo kaip po didžiuliu kupolu, palietė aukščiausią, idealiausią dangaus viršūnę, kur rojaus mėlynėj, tauriausiam danguj, spindi ženklų ženklas.

Aš galvoju apie didingiausius vargonus didingiausiose Hamburgo, Strasbūro, Sevilijos katedrose, Vaingarteno, Subjako abatijose, pas Katanijos, Montekasino, Šv. Dionisijaus benediktinus. Koks balsas, koks balsų choras, koks šauksmų ir maldų alasas, koks tautų giedojimas ir kokia rauda gali prilygti šito stebuklingo krikščioniško instrumento rūstybei ir švelnumui, instrumento, galinčio sujungti savyje visus sąskambius, kuriuos gali išgirsti žmogaus ausis ir kurių ji dar negirdi?

Aš sapnuoju skendinčią šešėlyje, paslaptingą, tuščią Katedrą, panašią į gilų užgesusio vulkano kraterį, iš aukštybių žvaigždžių apšviestą; ir meile apsvaigusią sielą, karštą kaip šv. Pauliaus siela, švelnią kaip šv. Jono siela, daugialypę kaip tūkstantis sielų vienoje, trokštančią įkvėpti savo svaigulį į vieną antgamtišką balsą, ir didžiulius, kaip ištisas medžio ir metalo miškas, vargonus, kurie, kaip ir šv. Sulpicijaus vargonai, turi penkias klaviatūras, dvidešimt pedalų, šimtą aštuonis registrus, per septynis tūkstančius vamzdelių ir visus garsus.

Naktis. Deja! Deja! Niekas manęs nenuramina; niekas nesuteikia man nei valandos, nei minutės, nei akimirkos užmaršties, niekas niekada manęs nepagydys; joks mano proto sapnas neištrins mano širdies sapno. Viskas veltui!

Mano nerimas mirtinas. Jaučiu, kad mano liga nepagydoma; man skauda širdį, tarsi ji būtų suspausta, sugniaužta, amžiams sudraskyta; sielos skausmas toks stiprus, kad jis virsta fiziniu skausmu, žiauria, nepakeliama kančia. Žinau, esu egzaltuota, nežinia kokio pamišimo auka ir negaliu pergalėti savęs, negaliu sutūrėti savęs, negaliu susikaupti. Ne, ne, negaliu!

Vadinasi, tai meilė?

Jis išėjo šįryt lydimas tarno, ir aš jo nemačiau. Kone visą rytą praleidau koplyčioje. Pusryčių irgi negrįžo. Aš taip kankinausi, kad jo nėra, net pati nustebau, jog mano kančia tokia aštri. Grįžau į kambarį; kad ne taip kentėčiau, prirašiau visą Dienoraščio puslapį, palaimintąjį puslapį, šildydamasi savo mergautinio tikėjimo prisiminimu, paskui perskaičiau keletą Persio Šelio *Episychidiono* puslapių; po to nuėjau į parką ieškoti dukrytės. Bet, kad ir ką veikiau, visąlaik galvojau tik apie jį; tos mintys nedavė ramybės, persekiojo mane, be perstogės kankino.

Kai vėl išgirdau jo balsą, buvau pirmoje terasoje. Jis kalbėjosi su Frančeska priebutyje. Frančeska priėjo prie slenksčio ir pašaukė mane:

– Eikš čionai!

Lipdama laiptais jaučiau, kaip linksta keliai. Sveikindamasis jis padavė man ranką ir tikriausiai pastebėjo, kaip dreba manoji – pamačiau, kaip kibirkštėlė šmėstelėjo jo akyse. Susėdome į ilgus šiaudinius krėslus priebutyje, veidu į jūrą. Jis prisipažino esąs labai pavargęs; paskui rūkė ir pasakojo apie savo pasijodinėjimą. Buvo nujojęs iki Vikomilės, kur ir sustojęs.

– Vikomilė, – kalbėjo jis, – turi tris stebuklus: pinijų girai-

tę, bokštą ir XV amžiaus monstranciją. Įsivaizduokite pinijų giraitę tarp jūros ir kalvos su daugybe tvenkinių, prailginančių giraitę iki begalybės; Lombardijos barbariškojo stiliaus varpinę, tikriausiai dar XI amžiaus, akmeninį stulpą, papuoštą sirenomis, povais, gyvatėmis, chimeromis, grifais, tūkstančiu baidyklių ir tūkstančiu gėlių, ir sidabrinę, paauksuotą, emaliu padengtą monstranciją, išraižytą ir iškalinėtą gotikiniu bizantiškuoju stiliumi, jau bylojančiu apie netrukus ateisiantį Atgimimą, tą Galučio, kone nežinomo menininko, didžiojo Benvenuto Čelinio pirmtako, kūrinį...

Kalbėdamas vis atsisukdavo į mane. Keista, kaip aiškiai prisimenu visus jo žodžius. Galėčiau užrašyti visą jo pokalbį ištisai, su nereikšmingiausiom ir menkiausiom smulkmenom; ir jeigu būtų kaip, galėčiau atkurti visus jo balso atspalvius.

Jis parodė mums du ar tris nedidelius eskizus pieštuku užrašų knygutėje. Paskui kalbėjo toliau apie Vikomilės stebuklus su tokiu įkarščiu, su kokiu jis visada kalba apie gražius dalykus, kupinas to susižavėjimo menu, kuris daro jį nepakartojamai patrauklų.

– Pažadėjau kanauninkui vėl sugrįžti sekmadienį. Mes ten nuvažiuosime, Frančeska, ar ne? Dona Marija turi būtinai pamatyti Vikomilę.

Ak, mano vardas jo lūpose? Jei tik būtų įmanoma, galėčiau kuo tiksliausiai atkurti menkiausią jo lūpų krustelėjimą, kai jos tardavo kiekvieną dviejų žodžių – dona Marija – skiemenį. Tik niekad negalėčiau išreikšti žodžiais savo susijaudinimo, niekad negalėčiau išreikšti to, kas nepažįstama, nelaukta, netikėta ir ką pažadina mano širdyje tas žmogus, kai būna šalia.

Sėdėjome ten iki pat pietų. Frančeska – nors jai tas nebūdinga – atrodė truputį nuliūdusi. Kartais mus slėgte prislėgdavo tyla. Bet tarp jo ir manęs užsimezgė vienas tų bežodžių *pokalbių*, kada siela tarsi iškvepia tai, kas Nenusakoma, ir supranta minčių šnabždesius. Jis man kalbėjo apie tokius dalykus, nuo kurių aš sėdėjau saldžiai apmirus krėsle, – dalykus,

kurių jo lūpos niekad man daugiau nepakartos ir kurių mano ausys niekad daugiau neišgirs.

O priešais mus sustingusių, pažiūrėti lengvų, tarsi pakilusių erdvėj ir saulės uždegtų kiparisų viršūnės liepsnojo it įžadų žvakės. Jūra buvo žalsva kaip alijošius, o tarpais – tarsi apipilta šviesiai melsvu turkiu; ir visa buvo užlieta nenusakomai švelniais blyškiais tonais, visur papilta angeliškos šviesos, kurioje kiekviena burė atrodė it plaukiantis angelas. Ir du puikiai derantys truputį išsivadėjusių Rudens kvapų mišiniai buvo nelyginant šios gęstančios dienos jausmas ir dvasia.

O šviesi, ramioji rugsėjo mirtie!

Ir šitas mėnuo baigėsi, dingo, nugarmėjo į bedugnę. Sudie.

Mane slegia begalinis liūdesys. Kokią gi dalį manęs nusineša šis laiko tarpsnis! Per penkiolika dienų patyriau daugiau nei per penkiolika metų, ir man regisi, kad nė viena mano ilga skausmo savaitė pojūčių aštrumu negali prilygti šiai trumpai aistros savaitei. Man skauda širdį, man sukasi galva; manyje tūno kažkas, kas tamsu ir degina, kažkas, kas pasirodė netikėtai kaip užkrečiama epidemija ir, nepaisydamas mano valios ir jokių vaistų, pamažu užkrečia mano kraują ir mano sielą; toji liga – Geismas!

Aš jo gėdinuosi, jis varo man siaubą kaip negarbė, kaip šventvagystė, kaip išniekinimas; mane purto beviltiška, beprotiška baimė, tarsi stovėčiau priešais klastingą priešą, žinantį visus man nepažįstamus takelius, vedančius į tvirtovę.

O tuo tarpu nemiegu naktimis ir rašau šitą puslapį taip susijaudinusi, kaip jaudinasi mylimieji, rašydami savo meilės laiškus, ir negirdžiu, kaip alsuoja mieganti dukrelė. Ji miega ramybėje, ji nežino, kaip toli jos motinos siela...

Spalio 1-oji. Mano akys mato jame tai, ko anksčiau nematė. Kai jis kalba, aš žiūriu į jo burną, ir lūpų linijos ir spalvos domina mane labiau nei garsas ir žodžių reikšmė.

Spalio 2-oji. Šiandien šeštadienis. Šiandien aštuntoji diena nuo tos neužmirštamos dienos – *1886 metų rugsėjo 25-osios*.

Keisto atsitiktinumo valia – nors dabar nevengiu pasilikti viena su juo, netgi geidžiu, kad ateitų ta siaubinga ir herojiška akimirka – keisto atsitiktinumo valia toji akimirka neatėjo.

Frančeska kiaurą dieną buvo su manimi. Rytą buvome išvykę pasijodinėti Roviljano keliu. Ir kone visą antrą dienos pusę praleidome prie fortepijono. Ji norėjo, kad aš pagročiau keletą XVI amžiaus šokių, paskui sonatą *fa diesis minore* ir garsiąją Mucijaus Klemenčio *Tokatą*, ir keletą Domeniko Skarlačio *Kapričų*; ir dar paprašė padainuoti kai kurias ištraukas iš Roberto Šūmano *Frauenliebe**. Kokie kontrastai!

Frančeska jau ne tokia linksma, kokia buvo anksčiau, pirmomis mano viešnagės dienomis. Dažnai užsigalvojusi; kai juokiasi, kai juokauja, jos linksmumas man atrodo dirbtinis. Paklausiau ją:

– Tave kas nors kankina?

Ji atsakė su apsimestine nuostaba:

– Kodėl?

Aš pridūriau:

– Matau, esi nelabai linksma.

O ji:

– Nelabai linksma? Ne, tu klysti.

Ir nusijuokė, bet netyčia juokas išėjo gaižus.

Tai mane liūdina, ir aš jaučiu neaiškų nerimą.

Vadinasi, rytoj po pietų vyksime į Vikomilę. Jis paklausė mane:

– Ar jums užteks jėgų nujoti tenai arkliu? Jodami galėsime perkirsti visą pinijų giraitę...

* Moters meilė *(vok.)*.

Paskui pridūrė:

– Paskaitykite keletą Šelio eilėraščių, skirtų Džeinei. *Recollection**.

Vadinasi, mudu josime raiti; Frančeska irgi. O kiti, tarp jų ir Delfina, važiuos *mail-coach***.

Kokia keista mano dvasios būsena šį vakarą! Širdyje jaučiu tarsi buką, aitrų pyktį, ir nežinau kodėl. Regis, neapkenčiu nei savęs, nei savo gyvenimo, nieko. Nervinis jaudulys toks didelis, kad retkarčiais mane suima beprotiškas noras šaukti, susivaryti sau nagus į kūną, laužyti pirštus į sieną, sukelti sau kokį fizinį skausmą, kad nukreipčiau mintis nuo nepakeliamo vidinio nesmagumo, nuo nepakeliamo nerimo. Tarsi mano viršutinėje krūtinės dalyje degtų ugninis mazgas, gerklę gniaužtų rauda, kuri nenori prasiveržti, o galva – čia deganti, čia šalta – būtų tuščia. Kartais pajuntu, kaip mane perveria aštrus skausmas, protu nepaaiškinamas, ir aš negaliu nei juo atsikratyti, nei jo numalšinti. Kitais kartais mano sąmonėje staiga nevalingai šmėsteli mintys ar vaizdai, pakilę nežinia iš kokių mano esybės gelmių: šlykštūs vaizdai, šlykščios mintys. Ir tada aš kamuojuos ir nykstu, tarsi grimztu į lipnų meilės svaigulį, ir vis dėlto – ne, ne, tai dar ne malonumas.

Spalio 3-ioji. Kokia silpna ir apgailėtina mūsų siela, kokia ji bejėgė apsiginti nuo žemų ir netyrų potroškių, glūdinčių mūsų nesąmoningo gyvenimo tamsoje, toje neištyrinėtoje bedugnėje, kur akli jausmai gimdo aklas svajas!

Svajonės gali apnuodyti sielą, o viena nesąmoninga mintis gali demoralizuoti valią.

* Prisiminimas *(angl.)*.

** Karieta *(angl)*.

Vykstame į Vikomilę. Delfina džiūgauja. Šventės diena: šiandien Rožinio Švč. Mergelės Marijos šventė. Būk stipri, siela manoji!

Spalio 4-oji. Jokios stiprybės nėra.

Vakarykštė diena man buvo tokia kupina visokiausių mažų įvykių ir didelio jaudulio, tokia džiaugsminga ir tokia liūdna, tokia keistai nerimastinga, kad aš net sutrinku ją prisimindama. Ir jau visi kiti prisiminimai nublanksta ir pradingsta priešais vieną vienintelį.

Apsilankę bokšte ir atsižavėję monstrancija, apie pusę šešių jau ketinome joti iš Vikomilės. Frančeska pavargo ir, užuot jojusi, meilijo grįžt *mail-coach*. Kurį laiką mes lydėjome ją tai iš užpakalio, tai iš šono. Delfina ir Murjela mojavo ilgomis žydinčiomis nendrėmis ir juokėsi gąsdindamos mus violetiniais sultonais.

Buvo labai tykus vakaras. Saulė jau ketino slėptis už Roviljano kalvos be galo rausvame danguje, koks būna Tolimųjų Rytų dangus. Visur snigte snigo rožių žiedais, jos krito lėtai, tirštai, minkštai, nelyginant sniego tumulai auštant. Kai saulė pasislėpė, rožių pasidarė dar daugiau, jos nuklojo visą žemę beveik iki horizonto krašto, ir nyko, tirpo šviesiam, sidabriniam, nenusakomam mėly, panašiame į tą, kuris vainikuoja ledu apklotas kalnų viršūnes.

Kartkartėm jis kreipdavosi į mane:

– Pažiūrėkite į Vikomilės bokštą. Pažiūrėkite į Šv. Konsalvo kupolą...

Kai pasirodė pinijų giraitė, jis paklausė:

– Jojam skersai giraitę?

Didysis kelias ėjo palei mišką, brėždamas ilgą lanką, pačioje pabaigoje kone visiškai priartėjantį prie jūros. Jau patamsėjusi giraitė buvo tamsiai žalios spalvos, šešėliai buvo sutirštėję tik medžių viršūnėse – aukščiau, viršum jų dangus

dar buvo šviesus, bet po medžiais tvenkiniai spindėjo stipria ir ryškia šviesa, jie buvo panašūs į dangaus lopinėlius, tik daug skaistesnius nei tie, kurie plytėjo virš mūsų galvų.

Nelaukdamas mano atsakymo, tarė Frančeskai:

– Mes jojam skersai giraitę. Susitiksim ant vieškelio prie vienuolyno tilto, kitoje pusėje.

Ir sustabdė arklį.

Kodėl aš sutikau? Kodėl nujojau su juo? Mano akys tarsi apžilpo; man regėjosi, kad patekau kažkokių apžavų nelaisvėn, man atrodė, jog šis peizažas, ši šviesa, šis nuotykis ir aplinkybių sutapimas man nėra nauja, tai jau buvo seniai, sakytum, ankstesniame mano gyvenime, o dabar vėl pasikartojo... Nenusakomas įspūdis! Vadinasi, man atrodė, kad ši valanda, šios akimirkos, jau mano patirtos, nebuvo nuo manęs nepriklausomos, jos priklausė man ir buvo taip natūraliai ir neatskiriamai su manimi susijusios, jog aš negalėjau nuo jų pabėgti, o priešingai, *būtinai privalėjau* jas vėl išgyventi. Tą būtinumą jaučiau labai aiškiai. Mano valia buvo visiškai bejėgė. Panašiai nutinka, kai koks gyvenimo įvykis pasikartoja sapne ir aplinkybėmis, kurios kažką ir prideda prie tiesos, ir kažkuo nuo jos skiriasi. Aš nesugebu aprašyti nė menkiausios tų potyrių dalies. Mano sielą su peizažu siejo slaptas ryšys, slėpiningas panašumas. Miško vaizdas tvenkinių vandenyse atrodė nelyginant tikras *susapnuotas* scenos vaizdas. Kaip ir Šelio poezijoje, kiekvienas tvenkinys buvo panašus į mažą dangų, nugrimzdusį į požeminį pasaulį; rausvas skliautas, tarsi užmestas ant tamsios žemės, buvo labiau begalinis nei naktis ir tyresnis už dieną; medžiai skleidėsi jame kaip antžeminiame pasaulyje, bet jų formos buvo tobulesnės, o spalvos gražesnės už bet kurio medžio, linguojančio šioje vietoje, spalvas. Ir tie nuostabūs vaizdai, kurių niekad nepamatysi mūsų žemės paviršiuje, buvo nutapyti su didžiule vandens meile gražiajam miškui. Visa jo gelmė buvo persmelkta

rojaus spalvų spindesiu, o aplink tvyrojo niekad nesikeičianti atmosfera ir sutema, daug švelnesnė už žemiškąją.

Iš kokių laiko tolių atklydo pas mus ši valanda?

Jojome žingine, tylėdami. Reti šarkų klyksmai, arklių žingsniai ir šnopavimas nedrumstė tos ramybės, kuri, regėjos, kiekvieną minutę darėsi vis didingesnė ir magiškesnė.

Kodėl jis užsigeidė išsklaidyti mudviejų pačių sukurtą magiją?

Jis ėmė kalbėti. Užliejo mane karštų, beprotiškų, beveik pamišėliškų žodžių srautu, kurie toje medžių tyloje mane pribloškė, nes skambėjo kažkaip nežmoniškai, nenusakomai keistai ir kerinčiai. Jis jau nebuvo nedrąsus ir tylus kaip parke ir nekalbėjo man apie savo nedrąsias ir bugias viltis, apie savo kone mistiškus troškimus, apie savo neišgydomą liūdesį; neprašė ir nemaldavo. Kalbėjo drąsiu ir ryžtingu aistros balsu, balsu, kurio dar nebuvau girdėjusi.

– Jūs mane mylite, jūs mane mylite, *jūs negalite manęs nemylėti!* Pasakykite man, kad mylite!

Jo arklys žingsniavo šalia mano arklio. Jutau jo prisilietimą, netgi, rodos, jaučiau ant skruosto jo alsavimą, jo deginančių žodžių karštį, ir pamaniau, kad dėl didžiulio susijaudinimo prarasiu sąmonę ir atsidursiu jo glėbyje.

– Pasakykite, kad mylite mane! – kartojo jis atkakliai ir negailestingai. – Pasakykite, kad mylite mane!

Apimta baisiausios nevilties, kurią sukėlė atkaklus balsas, aš, regis, nesivaldydama ištariau – nežinau, ar šaukdama, ar raudodama:

– Aš myliu jus, myliu, myliu!

Ir paleidau arklį šuoliais pro medžių tankmę vos pramintu takeliu, pati nežinodama, ką darau.

Jis jojo paskui mane šaukdamas:

– Marija, Marija, sustokite! Jūs užsigausite...

Nesustojau, nežinau, kaip mano arklys neatsitrenkė į medžių kamienus; nežinau, kaip neiškritau iš balno. Nemoku

perteikti to įspūdžio, kurį jutau šuoliuodama per tamsų mišką, pro sublyksinčias plačias tvenkinių dėmes. Kai pagaliau nusigavau iki kelio, prie vienuolyno tilto iš kitos pusės, man pasirodė, kad išsivadavau nuo košmaro.

Jis šiurkštokai tarė:

– Norėjote užsimušti?

Išgirdome, kaip darda besiartinanti karieta, ir nujojome jos pasitikti. Jis dar norėjo pasišnekėti su manimi.

– Nutilkite, prašau jus, dėl Dievo meilės! – maldavau jausdama, kad daugiau neištversiu.

Jis nutilo. Paskui su apstulbinusiu mane pasitikėjimu tarė Frančeskai:

– Gaila, kad nejojai su mumis! Buvo nuostabu...

Ir kalbėjo toliau – laisvai, paprastai, tarsi nieko nebūtų atsitikę, netgi linksmai. Buvau jam dėkinga už tą apsimetimą, kuris, regis, išgelbėjo mane – jeigu būčiau buvusi priversta kalbėti, būčiau, žinoma, išsidavusi, ir mudviejų tylėjimas Frančeskai tikriausiai būtų pasirodęs įtartinas.

Netrukus pradėjome kilti kalneliu į Skifanoją. O begalini vakaro liūdesy! Jauno mėnulio šukė spindėjo švelniame žalsvame danguje, kur mano akys – gal tik mano? – dar įžvelgė rausvoką atspalvį, tą patį atspalvį, švytintį virš tvenkinių tenai žemai, giraitės gilumoje.

Spalio 5-oji. Dabar jis žino, kad myliu jį, žino iš mano lūpų. Teturiu vieną išeitį – bėgti. Štai iki ko priėjau.

Kai žiūri į mane, jo akyse matyti keistas blizgesys, kurio anksčiau nebuvo. Šiandien, kai Frančeska buvo išėjusi iš kambario, jis paėmė mano ranką ir norėjo pabučiuoti. Man pavyko ją ištraukti, ir aš pamačiau, kaip jo lūpomis perbėgo lengvas virpesys; akimirką sugavau, jeigu taip galima pasakyti, to neįvykusio bučinio formą, įstrigusią man atmintyje, ir niekad, niekad manęs nepaliekančią!

Spalio 6-oji. Rugsėjo dvidešimt penktąją ant marmurinio suoliuko žemuoginių medžių giraitėje jis tarė man:

– Žinau, jūs nemylite manęs ir *negalite manęs mylėti*.

O spalio trečiąją:

– Jūs mane mylite, mylite, jūs *negalite manęs nemylėti*.

Frančeskos akyse jis paprašė leisti jam nupiešti mano rankų etiudą. Aš sutikau. Šiandien pradės piešti.

Ir aš visa drebu ir jaudinuosi, tarsi turėčiau atiduoti savo rankas nežinomai kankynei.

Naktis. Toji lėta, saldi, nenusakoma kankynė prasidėjo.

Jis piešė juodais ir raudonais pieštukais. Mano dešinė ranka gulėjo ant aksomo skiautės. Ant stalo stovėjo gelsva ir dryžuota, kaip pitono oda, korėjietiška vaza, o vazoje – puokštė orchidėjų, groteskiškų ir įvairiarūšių gėlių, žadinančių rafinuotą Frančeskos smalsumą. Vienos jų, žalios, tokio, sakyčiau, *gyvuliško* žalumo, kokios būna kai kurios skėrių rūšys, kabojo nelyginant mažos etruskų urnos su pakeltu dangteliu. Kitos sidabrinio kotelio gale turėjo penkialapį žiedą su taurele viduryje, geltona iš vidaus ir balta iš išorės. Dar kitos su violetiniu flakonėliu ir dviem ilgom skaidulom iš šonų ir buvo panašios į miniatiūrinį pasakų karaliuką su nudribusiu pagurkliu ir pagal Rytų paprotį į dvi kaseles supinta barzda. Galop dar kitos – su gausybe geltonų žiedelių, panašių į plasnojančius angelėlius ilgais apsiaustais pakeltomis rankutėmis ir aureole už galvos.

Aš žiūrėdavau į jas, kai man pasidingodavo, kad ilgiau neiškęsiu tos kankynės, ir jų neįprastos formos atitraukdavo akimirką mano dėmesį, pažadindavo greit prabėgančius prisiminimus apie neregėtas šalis, ir mano dvasia valandėlę nenusakomai suglumdavo. Jis piešdavo tylėdamas; akys be

perstogės bėginėdavo nuo popieriaus prie mano rankų; paskui kelissyk nukrypdavo į vazą. Vienu metu atsistojo ir tarė:

– Atleiskite.

Paėmė vazą ir nunešė toliau, ant kito stalo; aš nežinau kodėl.

Ir tada ėmė piešti laisviau, tarsi atsikratęs erzinančio daikto.

Nemoku apsakyti, ką mane vertė išgyventi jo akys. Rodėsi, kad leidžiu jam tyrinėti ne savo apnuogintą ranką, o apnuogintą savo sielos dalį, ir jis žvilgsniu prasiskverbia į pačią jos gelmę, atskleisdamas slėpiningiausias paslaptis. Niekada dar taip nejutau savo rankos, dar niekad ji neatrodė man tokia gyva, tokia išraiškinga, taip glaudžiai susijusi su mano širdimi, taip priklausanti nuo mano vidinio gyvenimo ir taip daug apie jį pasakanti. Nuo to žvilgsnio ja nuolat perbėgdavo neregimas, nesiliaujantis drebulys ir suvirpindavo slapčiausias mano esybės kerteles. Kartais taip stipriai sudrebėdavau, kad drebulys tapdavo pastebimas; ir jeigu jis žiūrėdavo pernelyg ilgai, instinktyviai norėdavau ją atitraukti. Kartais taip norėdavau pasielgti iš gėdos.

Retkarčiais jis liaudavosi piešęs ir ilgai sėdėdavo, žiūrėdamas į mano ranką. Tada atrodydavo, kad akių vyzdžiais jis siurbte siurbia kažkokią mano esybės dalelę arba glamonėja mane glamone, daug švelnesne už aksomą, ant kurio guli mano ranka. Kartkartėm, kai pasilenkdavo ties popieriaus lakštu, kad į vieną brūkšnį sudėtų tai, ką išgėrė žvilgsniu, jo lūpose pasirodydavo lengva šypsenėlė, tokia lengva, kad vos galėdavau ją pastebėti. Ir nuo šitos šypsenos – nežinau kodėl – viršutinė krūtinės dalis man suspurdėdavo iš malonumo. Kelis sykius aš ir vėl pastebėjau ant jo lūpų bučinio paveikslą.

Retkarčiais viršų paimdavo smalsumas, ir aš paklausdavau:

– Na kaip?

Frančeska paprastai sėdėdavo prie fortepijono atsukusi mudviem nugarą, jos pirštai bėginėdavo klavišais, stengda-

miesi prisiminti Luji Ramo *Gavotą*, *Geltonųjų damų gavotą*, kurį aš tiek sykių grojau ir kuris liks kaip muzikinis prisiminimas apie dienas, praleistas Skifanojoje. Jinai švelnindavo garsus pedalu ir dažnai sustodavo. Ir tos pertraukos grojant tokią mielą ariją, ir tie tarpai tarp arijos ir kadencijų, kuriuos mano įpratusi ausis užpildydavo iš anksto, kėlė man naują nerimą. Staiga ji iš visų jėgų keletą sykių sudavė per klavišus, tarsi apimta nervinės nekantros, paskui atsistojo, priėjo ir pasilenkė ties piešiniu.

Aš pasižiūrėjau į ją. Ir supratau.

Dar vienas lašas mano kartėlio taurėn! Pabaigai Dievas atsiuntė man žiauriausią išmėginimą. Tebūnie jo valia.

Spalio 7-oji. Teturiu vieną mintį, vieną troškimą, vieną tikslą: išvažiuoti, išvažiuoti, išvažiuoti.

Mano jėgos įtemptos iki kraštutinumo. Kankinuos, mirštu iš meilės; ir netikėtas atradimas dar didina mano mirtiną sielvartą. Ką ji galvoja apie mane? Ką įsivaizduoja? Vadinasi, ji myli jį? Ar seniai? Ar jis tai žino? O gal nė neįtaria?..

Dieve mano, Dieve! Protas man trinka, jėgos mane apleidžia, imu nesusigaudyti tikrovėje. Tarpais mano skausmas apmalšta, kaip nutyksta uraganas, kai įnirtusi stichija tarsi atgauna pusiausvyrą ir įsiviešpatauja bauginanti ramybė, kad paskui vėl pratrūktų dar įnirtingiau. Kartais būnu apstulbusi, galva pasidaro sunki, kojos ir rankos pavargusios ir sudaužytos, tarsi kas būtų mane primušęs, ir kai skausmas kaupia jėgas naujam puolimui, aš negaliu sukaupti savo valios jam pasipriešinti.

Ką ji mano apie mane? Ką mano? Ką žino?

Būti jos, geriausios savo draugės, neteisingai suprastai, būti atstumtai tos, kuri man visų brangiausia, tos, kuriai mano širdis buvo visada atvira! Tai kančių kančia, tai žiauriau-

sias išbandymas, Dievo atsiųstas tam, kuriam aukojimasis tapo gyvenimo įstatymu.

Prieš išvažiuodama privalau su ja pasikalbėti. Ji privalo viską sužinoti iš manęs, aš turiu viską sužinoti iš jos. Tai pareiga.

Naktis. Apie penktą valandą ji pasiūlė man pasivažinėti karieta Roviljano keliu. Išvykom vienudvi atviroje karietoje. Visa virpėdama galvojau: „Dabar jai pasakysiu". Bet vidinis drebulys atėmė man visą drąsą. Gal ji laukė, kad aš prabilsiu pirma? Nežinau.

Ilgai tylėjome, klausydamosi, kaip vienodai risnoja du arkliai, žiūrėdamos į medžius ir pinučius palei kelią. Kartkartėm trumpu sakiniu ar ženklu ji atkreipdavo mano dėmesį į kokią nors rudeninio peizažo detalę.

Tą valandą priešais mus atsiskleidė visas žmogiškasis Rudens žavesys. Įstriži vakaro spinduliai uždegė ant kalvos švelnių ir harmoningų spalvų jau vystančių lapų lobius. Be perstogės pučiant rytų vėjui ir šviečiant jaunam mėnuliui, ankstyva mirtis pakerta pajūrio žemių medžius. Auksinė, ambrinė, šafraninė, geltona sieros, ochrinė, bistrinė, vario, jūros mėlio, amaranto, tamsiai violetinė, purpurinė, pačios blyškiausios spalvos, patys ryškiausi ir švelniausi tonai sumišo sykiu, sudarydami neišardomą derinį, kuriam savo švelnumu niekada neprilygs jokia pavasario melodija.

Rodydama baltąsias akacijas, ji tarė:

– Pasižiūrėk, argi jos neatrodo apsiklėtusios žiedais?

Jau išdžiūvusios, rausvokos ir balkšvos akacijos sidabravo kaip didelis migdolo medis kovo mėnesį melsvo, pereinančio į pelenų spalvą, dangaus fone.

Galop, kiek patylėjusi, norėdama padaryti pradžią, pasakiau:

– Manuelis tikriausiai atvažiuos šeštadienį. Ir sekmadienį

rytiniu traukiniu mes išvyksime. Šiomis dienomis tu buvai tokia man gera – esu tau labai dėkinga...

Mano balsas mažumėlę virpėjo, širdį užplūdo begalinis švelnumas. Ji paėmė mano ranką ir palaikė savojoje nieko nesakydama, nežiūrėdama į mane. Ir mudvi, laikydamosi už rankų, ilgai tylėjome.

Ji paklausė:

– Kiek laiko būsi pas motiną?

Aš atsakiau:

– Tikiuosi, iki metų galo, o gal dar ilgiau.

– Taip ilgai?

Ir vėl nutilome. Pajutau, kad neturėsiu drąsos pasiaiškinti, kaip ir jaučiau, kad aiškintis dabar ne taip būtina. Atrodė, ji vėl priartėjo prie manęs, suprato mane, pripažino mane, vėl tapo gerąja mano seserimi. Mano liūdesys traukė jos liūdesį, kaip mėnulis traukia jūros vandenis.

– Klausyk, – tarė ji, nes nuo laukų atsklido kaimo moterų daina – plačiai išsiliejus, šventa, tarsi grigališkasis giedojimas.

Pavažiavusios toliau, pamatėme dainininkes. Traukė jos iš išdžiūvusių saulėgrąžų lauko vorele, panašiai kaip eina bažnytinė procesija. Ir saulėgrąžos ant ilgų geltonų belapių stiebų kėlė viršun savo dideles plokštes – be žiedlapių, be sėklų, savo nuogumu panašios į liturginius simbolius, į išblyškusio aukso monstrancijas.

Susijaudinau dar labiau. Daina už mūsų išsisklaidė vakaro ore. Pervažiavome Roviljaną, kur jau žiebėsi ugnys, paskui vėl pasukome į vieškelį. Už mūsų nugarų išsisklaidė varpų skambesys. Medžių viršūnėmis pralėkdavo lengvas vėjelis; medžiai metė vieną melzganą šešėlį ant kelio, o kitą, skystą kaip vanduo, ore.

– Tau nešalta? – paklausė ji mane ir liepė liokajui išskleisti pledą, o vežėjui - sukti arklius atgal.

Roviljano varpinėje vienas varpas vis tebeskalambijo garsiais dūžiais, tarsi kviesdamas iškilmingų mišių – atrodė, kad

garso banga skleidžia pavėjui ir šalčio bangą. Tarsi pajutusios tą patį, mudvi prisiglaudėme viena prie kitos, užsitraukdamos pledą ant kelių ir perduodamos viena kitai savo drebulį. Ir karieta žingine įvažiavo į miestelį.

– Įdomu, kam skambina tie varpai? – sušnabždėjo ji tarsi nesavu balsu.

Aš atsakiau:

– Jei neklystu, tai paskutinis patepimas.

Kiek toliau iš tikrųjų pamatėme įeinant į kiemą kunigą; klierikas laikė aukštai iškėlęs skėtį, kiti du, tiesūs kaip statramsčiai, stovėjo ant slenksčio ir laikė uždegtus žibintus. Šitame name tebuvo apšviestas langas, langas krikščionio, kuris leido paskutinę dvasią laukdamas šventojo patepimo. Šviesoje pasirodydavo neaiškūs šešėliai, geltoname šviesos keturkampyje galėjai neaiškiai pastebėti, kad čia vyksta tyli drama, kuri visada vyksta šalia to, kuris greitai įžengs į dangaus karalystę.

Vienas iš dviejų liokajų pasilenkė ir tyliai paklausė:

– Kas miršta?

Paklaustasis savo tarme pasakė moters vardą.

Ir aš norėjau sušvelninti ratų dundėjimą grindiniu, norėjau padaryti taip, kad mudvi tyliai pravažiuotume pro tą vietą, kuria turėjo praeiti dvasia. Frančeska, žinoma, jautė tą patį.

Karieta įsuko į Skifanojos kelią ir pasileido risčia. Mėnulis su aureole švytėjo kaip opalas skaidriame piene. Nuo jūros kilo debesų virtinė; jie pamažu virto kamuoliais, panašiais į spirale kylančius dūmus. Įsiaudrinusi jūra savo šniokštimu užslopino bet kokius garsus. Regis, sunkesnis liūdesys dar niekad nebuvo taip prislėgęs dviejų sielų.

Aš pajutau kažką šilta ant savo šaltų skruostų ir pasisukau į Frančeską, norėdama pasižiūrėti, ar ji pastebėjo, kad aš verkiu. Pamačiau pilnas ašarų akis. Ir mudvi sėdėjom ir tylėjom viena šalia kitos, spausdamos viena kitai rankas, sėdėjo-

me sučiaupusios lūpas ir žinodamos, kad abi apraudame jį; ašaros riedėjo tyliai, lašas po lašo.

Artėjant prie Skifanojos, aš nusišluosčiau savo ašaras, ji – savo. Kiekviena iš mūsų slėpė savąjį silpnumą.

Jis laukė mūsų prieangyje su Delfina, Murjela ir Ferdinandu. Kodėl širdies gelmėje aš pajutau jam neaiškų nepasitikėjimą, tarsi koks instinktas būtų perspėjęs mane apie gresiantį pavojų? Kokios kančios manęs laukia ateityje? Ar aš galėsiu išsivaduoti nuo aistros, kuri traukia mane ir akina?

Ir vis dėlto kaip man palengvėjo nuo tų kelių nuriedėjusių ašarų. Jaučiuosi ne tokia prislėgta, ne tokia sukiršusi, patiklesnė. Jaučiu nenusakomą palaimą, mintyse vėl prisimindama Paskutinį pasivažinėjimą – kol miega Delfina, laiminga nuo beprotiškų bučinių, kuriais apibėriau jai skruostus, kol pro langą šypsosi liūdnas mėnulis, ką tik išlietų mano ašarų liudytojas.

Spalio 8-oji. Ar aš miegojau šitą naktį, ar būdravau? Negaliu pasakyti.

Mano galvoje kaip iršti šešėliai lėkė niūrios, siaubingos mintys, nepakeliamų kančių vaizdai; mano širdis daužės ir krūpčiojo, ir aš staiga susivokdavau gulinti atvirom akim ir žvelgianti į tamsą, net nežinodama, ar esu prabudus, ar net nebuvau užmigus, ir vis galvojau ir viską įsivaizdavau. Ir tas mažne nesąmoningas snūduriavimas, labiau kankinantis nei nemiga, truko be galo, be krašto.

Ir vis dėlto, išgirdusi ryte šaukiantį mane dukters balsą, neatsakiau; apsimečiau mieganti kietu miegu, kad nereikėtų keltis, kad galėčiau dar taip pabūti lovoje, šiek tiek atitolinti nuo savęs tą nepermaldaujamą, neišvengiamą tikrovę. Minties ir vaizduotės kančios visada man atrodė ne tokios žiaurios nei tos nenumatomos kančios, kurias per šias paskutines dvi dienas man rengia gyvenimas.

Kiek palaukus, ant pirštų galiukų ir sulaikiusi kvėpavimą, įėjo Delfina. Pasižiūrėjo į mane ir švelniu, sujaudintu balsu tarė Doroti:

– Kaip miega! Nežadinkim jos.

Naktis. Man regis, mano gyslose jau neliko nė lašo kraujo. Kol lipau laiptais, atrodė, jog sulig kiekviena pastanga peržengti dar laiptelį kraujas ir gyvybė liejasi iš visų atvirų venų. Esu silpna kaip mirštančioji...

Stiprybės! Stiprybės! Lieka dar keletas valandų; Manuelis atvažiuos rytoj iš ryto; sekmadienį išvyksime, pirmadienį būsime pas mano mamą.

Ką tik grąžinau jam keletą knygų, kurias man buvo paskolinęs. Persio Šelio knygoje, vienos strofos gale nagu pabraukiau dvi eilutes ir pažymėjau puslapį. Eilės skamba taip:

And forget me, for I can never
Be thine!
Ir užmiršk mane, nes aš niekad negalėsiu būti tavo!

Spalio 9-oji, naktis. Visą dieną, visą dieną jis ieškojo progos pasikalbėti su manimi. Aiškiai matyti, kad kenčia. Ir visą dieną stengiausi pabėgti nuo jo, kad jis negalėtų pasėti mano sieloje naujų skausmų, troškimų, gailesio ir sąžinės graužaties sėklų. Aš nugalėjau: laikiausi tvirtai ir didvyriškai. Dėkoju tau, Dieve!

Ši naktis paskutinė. Rytoj ryte išvažiuojam. Viskas bus baigta.

Viskas bus baigta? Kažkoks balsas kažką sako mano širdies gilumoje; aš nesuprantu, bet žinau, kad jis kalba apie ateityje laukiančias katastrofas, nežinomas, bet neišvengiamas, paslaptingas ir vis dėlto nepermaldaujamas kaip mirtis.

Ateitis niauri, kaip laukas, kur jau prirausta griovių, paruoštų priimti lavonus; ir šitam lauke tai vienur, tai kitur dega blyškūs žibintai, kuriuos vos vos įžiūriu; ir aš nežinau, ar jie dega dėl to, kad įviliotų mane į pavojus, ar todėl, kad parodytų man išsigelbėjimo kelią.

Atidžiai ir lėtai perskaičiau Dienoraštį nuo rugsėjo penkioliktosios, nuo mano atvykimo dienos. Koks skirtumas tarp pirmos dienos ir šitos, paskutinės!

Aš rašiau: „Pabusiu draugiškuose namuose, pas nuoširdžią ir svetingą Frančeską, čia, Skifanojoje, su tokiom gražiom rožėm ir tokiais aukštais kiparisais; prabusiu turėdama keletą savaičių ramybės, dvidešimt, gal net daugiau dienų dvasinio gyvenimo..." Deja, kur dingo toji ramybė? Ir kodėl rožės, gražiosios rožės tapo tokios klastingos? Gal aš per plačiai atvėriau širdį jų aromatui pirmąją naktį, balkone, kai Delfina miegojo? Dabar spalio mėnulis užtvindęs dangų, o pro langus matau juodas, nesikeičiančias kiparisų viršūnes, kuriomis tą naktį jie lietė žvaigždes.

Vieną vienintelį sakinį galiu pakartoti iš tos preliudijos šitoje liūdnoje pabaigoje: „Kiek plaukų ant mano galvos, tiek skausmo varpų mano likimo vainike". Tų varpų daugėja, jos kyla, banguoja kaip jūra, tačiau dar neiškasta iš rūdynų geležis pjautuvui nukalti.

Aš išvažiuoju. Ką jis veiks, kas jam nutiks, kai aš būsiu toli? Ką veiks Frančeska?

Frančeskos persimainymas vis dėlto nesuprantamas, nepaaiškinamas; ta mįslė mane kankina ir trikdo. Ji myli jį! Ar *seniai*? Ir ar jis tai žino?

Siela mano, pripažink šią naują negandą. Naujas užkratas tave nuodija. Tu pavydi.

Bet aš pasiruošusi žiauriausiai kančiai; žinau, kokia kankynė manęs laukia; žinau, kad šitų dienų kančios – niekas palyginti su būsimomis kančiomis, palyginti su siaubingu kryžiumi, prie kurio mano mintys prikals mano sielą, kad galėtų

ją sudraskyti. Aš pasiruošusi. Prašau tik trumpos atvangos, o Viešpatie, trumpos atvangos, kuri lydėtų mane likusias valandas. Rytoj man prireiks visų jėgų.

Kaip keista – šiame permainingame gyvenime išorinės aplinkybės kartkartėm taip supanašėja ir pasikartoja! Šiandien vakare, prieškambario salėje, man pasirodė, kad aš sugrįžau į rugsėjo 16-osios vakarą, kai dainavau ir grojau, kai jis pradėjo mane dominti. Šį vakarą irgi sėdėjau prie fortepijono, ir ta pati niūri šviesa apšvietė kambarį, o gretimame kambaryje Manuelis ir markizas lošė kortomis; skambinau *Geltonųjų damų gavotą*, kuris taip patinka Frančeskai ir kurį kažkas bandė pakartoti rugsėjo 16-ąją, kai aš būdravau apimta pirmo neaiškaus nakties nerimo.

Su jaunučiais, truputį nuobodžiaujančiais kavalieriais, apsirengusiais rausvos spalvos drabužiais, jį šoka šviesiaplaukės, nebe jaunos, bet ką tik su jaunyste atsisveikinusios moterys, apsirengusios blyškios gelsvų chrizantemų spalvos šilko suknelėmis; širdyje kavalieriai nešiojasi kitų, gražesnių, moterų paveikslus, savo naujų troškimų liepsną. Ir šoka jį pernelyg plačioje salėje, kurios visos sienos nukabinėtos veidrodžiais; šoka jį ant amarantinių ir kedrinių grindų po baltu krištoliniu sietynu, kur žvakės, rodos, tuoj tuoj sudegs, bet niekad nesudega. Ir mažumėlę apvytusiose damų lūpose žaidžia vos matoma, bet neužgęstanti šypsena, o kavalierių akyse – begalinis nuobodis. Ir laikrodžiai su švytuokle visada rodo tą pačią valandą; ir veidrodžiai amžinai kartoja, kartoja, kartoja tas pačias pozas. Ir gavotas niekad nesibaigia, nesibaigia, nesibaigia – amžinai švelnus, amžinai lėtas, amžinai lygus, amžinas kaip bausmė.

Šis liūdesys mane traukia.

Nežinau kodėl, bet mano dvasia yra linkusi taip kentėti, ji užburta vienintelio pastovaus skausmo, jo vienodumo, jo monotonijos. Ji mielai priimtų visam gyvenimui didžiulę, bet apibrėžtą ir nekintamą naštą vietoj kaitos, nenumatytų aplinky-

bių, vietoj nenumatytų atsitiktinumų. Pripratusi kentėti, ji vis dėlto bijo to, kas nežinoma, bijo netikėtumų, bijo staigių sukrėtimų. Nė akimirkos nedvejodama šią naktį ji sutiktų būti nuteista kentėti žiauriausią skausmą, kad tik apsidraustų nuo nežinomų ateities žabangų.

Dieve mano, Dieve mano, kas man siunčia šią aklą baimę? Suteikite man pasitikėjimo! Aš atiduodu savo sielą į Jūsų rankas.

O dabar gana šito liūdno kliedesio, kuris tik daro mano nerimą slogesnį, užuot jį palengvinęs. Nors man ir skauda akis, jau žinau, kad jų nebesumerksiu.

Jis, žinoma, nemiega. Kai užlipau laiptais, jis buvo paprašytas užimti vietą prie kortų stalo, priešais mano vyrą. Ar jie dar lošia? Gal lošdamas jis galvoja ir kenčia? Apie ką galvoja? Kokios kančios jį persekioja?

Ne, miego aš nenoriu. Einu į lodžiją. Noriu žinoti, ar jie tebelošia, ar jis nuėjo į savo kambarį. Jo langai kampe, trečiame aukšte.

Šviesi, drėgna naktis. Lošimų kambarys apšviestas, ir aš ilgai stovėjau ten, lodžijoje, ir žiūrėjau žemyn į šviesą, kuri krito ant kipariso, susimaišydama su sidabrine mėnulio šviesa. Visa drebu. Negaliu perduoti to beveik tragiško įspūdžio, kurį man sukelia tie apšviesti langai, už kurių du vyrai lošia sėdėdami vienas priešais kitą didžiojoje nakties ramybėje, vos vos sudrumsčiamoje jūros raudos. Ir galbūt loš iki aušros, jeigu jis norės numalšinti siaubingą mano vyro aistrą. Visi trys atiduosime duoklę aistrai ir nesudėsime bluosto iki aušros.

Bet apie ką jis vis dėlto galvoja? Kas jį kankina? Nežinau, ką atiduočiau šią akimirką, kad tik jį pamatyčiau, kad tik galėčiau žiūrėti į jį iki aušros, nors pro langą, drebėdama nuo galvos iki kojų rasotą naktį, kaip drebu dabar. Blyksteli ir apakina pačios neaiškiausios, beprotiškiausios mintys. Jau-

čiuosi, tarsi tuoj man pasidarys bloga ir aš apsvaigsiu; jaučiu, kaip kažkas tarsi kursto mane padaryti kažką drąsaus ir neatitaisomo; jaučiu, kaip tarsi pakerėta svirduliuoju ant žūties krašto. Jaučiu, jog nusimesčiau nuo kaklo šitą kilpą, kuri dusina mane, jeigu dabar, vidury nakties, tyloje iš visos širdies imčiau šaukti: „Aš myliu tave, myliu, myliu tave!“

Trečioji knyga

I

Išvykus Feresams, po keleto dienų į Romą išvažiavo Ateletos ir Sperelis. Dona Frančeska, priešingai nei buvo įpratusi, nusprendė sutrumpinti savo viešnagę Skifanojoje.

Trumpam sustojęs Neapolyje, Andrea atvažiavo į Romą spalio 24 dieną, sekmadienio ryte, lyjant pirmam dideliam rudens lietui. Grįždamas į savo apartamentus Cukario rūmuose, į savo brangų ir žavų *buen retiro*, jis patyrė nepaprastą pasitenkinimą. Jam pasirodė, kad šiuose kambariuose jis vėl rado dalelę savęs, kažką, ko jam trūko. Beveik niekas nebuvo pasikeitę, viskas jo akyse dar buvo išsaugoję tą žodžiais nenusakomą gyvenimo regimybę, sukurtą materialių daiktų, tarp kurių žmogus ilgai mylėjo, svajojo, mėgavosi malonumais ir kentėjo. Senoji Dženi ir Terencijus iš anksto pasirūpino menkiausiomis smulkmenomis, o Stivenas su didžiausiu rafinuotumu pono sugrįžimo proga paruošė visus patogumus.

Lijo. Prispaudęs kaktą prie lango stiklo, Andrea žiūrėjo į savo Romą, didžiulį mylimą miestą, tolumoje tarsi pelenais apneštą, o kai kur pasidabruotą: jo spalva mainėsi sykiu su plakančio lietaus šuorais – vėjas jį čia atblokšdavo artyn, čia nugindavo tolyn per vienodai pilką orą, kurį tarpais, nurimus vėjui, užliedavo šviesa, bet tik trumpam; paskui ji išblėsdavo kaip akimirką trunkanti šypsena. Į tuščią Kalnų Švč. Trejybės aikštę žvelgė vienišas obeliskas. Palei sieną, jungiančią baž-

nyčią su Medičių vila, lingavo jau apnuoginti medžiai, vietomis pajuodę ar paraudę nuo vėjo ir lietaus. Tik Pinčas dar žaliavo kaip sala rūkuose paskendusiam ežere.

Jis žiūrėjo pro langą, bet galvoje nebuvo nė vienos apibrėžtos minties, tik neaiški raizgalynė; nustelbdamas visus kitus, sielą pripildė vienas jausmas – tai buvo senos, visaapimančios meilės atsibudimas nuostabių nuostabiausiai Romai, tai milžiniškai, didingai, vienintelei Romai, tam miestų miestui, amžinai jaunam, amžinai naujam, amžinai paslaptingam kaip jūra.

Lietus nesiliovė. Virš Marijaus kalvos dangus niaukstėsi, tvenkėsi debesys, darėsi tamsiai mėlyni kaip sustingęs vanduo, slinko į Džanikolą, leidosi ant Vatikano. Šv. Petro bazilikos kupolas viršūne lietė ir, regėjos, laikė šią debesų sangrūdą kaip milžiniškas švininis stulpas. Pro nesuskaičiuojamas įstrižas vandens sroves lėtai sunkėsi garai it ploniausias šydas, plaukiantis per įtemptas, nuolat virpančias plienines stygas. Lietaus šniokštimo monotonijos netrikdė joks kitas, gyvesnis, garsas.

– Kelinta valanda? – atsisukęs paklausė Stiveną.

Buvo apie devynias. Jautėsi truputį pavargęs. Nusprendė eiti miegoti, o paskui – niekur neiti, su niekuo tą dieną nesusitikti, vakarą praleisti namuose ir viską ramiai apsvarstyti. Vėl prasidėjo miesto gyvenimas, aukštuomenės gyvenimas. Ir, kol dar nesugrįžo prie senų užsiėmimų, norėjo mažumėlę pamąstyti, mažumėlę pasiruošti: numatyti tam tikras elgesio taisykles ir su savim pačiu aptarti, kaip turi elgtis ateityje.

Stivenui paliepė:

– Jeigu kas manęs klaus, pasakykite, kad dar negrįžau. Perspėkite durininką. Perspėkite Džeimsą, kad šiandien jis man nereikalingas, bet kad ateitų gauti nurodymų iš vakaro. Liepkite paduoti pačius lengviausius pusryčius trečią valandą, o pietus – devintą. Ir viskas.

Ir kone iškart užmigo. Antrą valandą jį pažadino tarnas ir

pranešė, kad iš markizės d'Ateletos sužinojęs, jog grafas grįžęs, prieš pietus buvo apsilankęs kunigaikštis di Grimitis.

– Na ir kas?

– Ponas kunigaikštis liepė pranešti, kad iki vakaro dar sykį užsuks.

– Ar dar lyja? Atidarykit iki galo langines.

Jau nelijo. Dangus buvo pašviesėjęs. Kambariu driekėsi blyškus saulės ruožas ir švietė gobeleną, vaizduojantį „Mergelę su kūdikiu Jėzumi ir Stefanu Spereliu", – seną gobeleną, kurį Džustas Sperelis 1508 metais parsivežė iš Flandrijos. Andrea akys lėtai klaidžiojo sienomis, gėrėdamosi subtiliais apmušalais, suderintomis spalvomis, paveikslų šventaisiais, tiekos malonumų liudininkais, kurie šypsodavosi žvelgdami į linksmus prabudimus ir netgi sušvelnindavo liūdnas būdraujančio sužeistojo naktis. Visi tie pažįstami ir mylimi daiktai, regis, sveikino jį. Jis vėl žiūrėjo į juos su ypatinga palaima. Ir mintyse vėl sutavaravo donos Marijos paveikslas.

Andrea pasikėlė nuo priegalvių, užsirūkė cigaretę ir ėmė sekti – netgi, sakytum, gosliai – savo minčių eigą. Nepaprastas pasitenkinimo jausmas užliejo rankas ir kojas, dvasia džiūgavo. Jo fantazijos maišėsi su dūmų žiedais švelnioje šviesoje, kurioje spalvos ir formos atrodo dar neaiškesnės ir švelnesnės.

Užuot grįžusios į praeitį, Andrea mintys nejučiomis skubėjo ateitin. Kas žino kada – gal po dviejų dienų, gal po dviejų mėnesių, o gal net anksčiau jis vėl pamatys doną Mariją, ir tada vėl prisikels jo meilė, slepianti jam tiek neaiškių pažadų, tiek slaptų potroškių. Tai bus tikra *antroji meilė* su visu antrosios meilės gilumu, saldžiu ir liūdesiu. Dona Marija Feres būtų Ideali Mylimoji intelektualui – Šarlio Bodlero *l'Amie avec des hanches**, vienintelė *Consolatrix***, toji, kuri guodžia ir atlei-

* Laimingo atsitiktinumo bičiulė *(pranc.)*.

** Guodėja *(lot.)*.

džia, mokėdama atleisti. Nors dona Marija pabraukė Šelio knygoje dvi liūdnas eilutes, širdyje tikriausiai kartojo visai kitus žodžius; o skaitydama visą poemą ji tikriausiai verkė tarsi ana magnetinė Dama ir ilgai mąstė apie palaimingąjį gydymą, apie stebuklingą pagijimą. „I *can* never *be thine*!“ Kodėl „niekada“? Tą dieną Vikomilės miške jos balse skambėjo pernelyg aistringas nerimas, kai ji išrėkė: „Aš myliu jus, myliu, myliu!“

Jis tebegirdėjo Marijos balsą, neužmirštamą balsą. Ir tarsi to balso pašaukta, jo vaizduotėje pasirodė Elena Muti, priartėjo prie kitos moters, susiliejo su kita ir pamažu nukreipė jo mintis prie goslių vaizdinių. Lova, kurioje ilsėjosi, ir visi aplinkiniai daiktai, buvusių meilių liudytojai ir bendrininkai, pamažu žadino jo geidulius. Iš smalsumo ėmė vaizduotis, kaip nurenginėja sienietę, kaip apgobia ją savo geismu, kaip ji atsiduria jo glėbyje, atsiduoda jam ir kaip jis mėgaujasi jos kūnu. Tai, kad jis galėtų fiziškai turėti tokią tyrą, tokią nekaltą moterį, jam pasirodė kaip iškiliausio, dar niekad nepatirto ir rečiausio malonumo viršūnė, malonumo, kokį tik jam lemta pažinti; ir pasirodė, kad šis kambarys būtų tinkamiausia vieta geiduliams patenkinti, nes slaptos meilės aktas, jo nuomone, privaląs turėti savišką nuodėmingumo ir šventvagystės atspalvį.

Kambaryje jautei šventumo aurą – kaip koplyčioje. Čia buvo surinkta kone visos jo turėtos bažnytinės drobės ir beveik visi religinio turinio gobelenai. Lova stovėjo ant trijų laiptelių pakylos po Venecijos baldakimu iš dryžuoto XVI amžiaus aksomo, kurio fonas buvo papuoštas paauksuotu sidabru ir auksiniais rausvos ir išblukusios spalvos reljefiniais ornamentais; kadaise šis aksomas, matyt, tarnavo kaip apeiginis drabužis, nes buvo išsiuvinėtas bažnytiniais posakiais ir Aukojimo vaisiais – vynuogėm ir varpom. Mažas, be galo subtilaus darbo flamandiškas gobelenas, išgražintas Kipro auksu ir vaizduojantis Apreiškimo sceną, kabojo galvūgalyje. Sienos buvo nukabinėtos dar kitais gobelenais, viršuj ir apačioj apkraš-

tuotais juostomis ir išpuoštais Sperelių giminės herbais, nutikimais iš Mergelės Marijos gyvenimo, kankinių, apaštalų ir pranašų žygdarbių scenomis. Uždangalas su parabole apie išmintingas ir kvailas mergeles ir du arnoto gabalai dengė židinį. Keletas brangių raižyto medžio XV amžiaus baldų užbaigė šventą kambario apstatymą kartu su Lukos dela Robijos majolika ir didžiuliais krėslais, kurių atkaltės ir sėdynės buvo užtiestos bažnytiniais audiniais, vaizduojančiais pasaulio sukūrimo istoriją. Ir visur su išmoningu skoniu papuošimui ar patogumui buvo panaudoti įvairių įvairiausi liturginiai audiniai: kišenėlės monstrancijoms ir krikštinėms, užtiesalai kielikams, arnotai, antrankoviai, plačios siuvinėtos stulos, kamžos, taurių uždangalai. Ant židinėlio plokštės, kaip ir ant altoriaus, švytėjo didžiulis Hanso Memlingo triptichas *Žynių garbinimas*, skleisdamas kambaryje tikro meno šedevro spindesį.

Kai kuriuose išsiuvinėtuose užrašuose tarp angeliškų pasveikinimų šmėkštelėdavo Marijos vardas, daugelį kartų pasikartodavo didžioji M, vienoje vietoje ji netgi buvo išsiuvinėta perlais ir granatais. „Argi įžengdama į šį kambarį, – galvojo subtilusis dekoratorius, – ji nepamanys, kad žengia į savo Šlovės buveinę?“ Andrea mintyse ilgai mėgavosi nuodėmingu meilės nuotykiu tarp šventų paveikslų, ir dar sykį estetinis jausmas ir rafinuotas goslumas užtemdė ir iškreipė jo širdyje nuoširdų ir žmogišką meilės jausmą.

Į duris pasibeldė Stivenas.

– Drįstu pranešti ponui grafui, – tarė jis, – kad jau trys valandos.

Andrea atsikėlė ir nuėjo į aštuoniakampį kambarį apsirengti. Saulė švietė pro mezginiuotas užuolaidėles, žaižaravo kibirkštimis ant maurų-arabų stiliaus koklių, ant begalės sidabrinių ir krištolinių daiktų, ant antikinio sarkofago bareljefų. Visa aplink spindėjo, ir oras atrodė sklidinas judraus smagumo. Jis jautėsi linksmas, visiškai pasveikęs, pilnas gy-

vybės. Buvo neapsakomai laimingas, kad yra vėl savo *home**. Staiga atsibudo visa, kas jo širdyje buvo paikiausia, tuščiausia, labiausiai pasaulietiška. Atrodė, kad supantys jį daiktai turi gebėjimą pažadinti jame ankstesnį žmogų. Jo siela vėl atgavo dvasinį smalsumą, lankstumą, norą viską žinoti. Jis vėl užsigeidė išlieti jausmus, pamatyti draugus ir drauges, mėgautis malonumais. Pajuto, kad labai išalkęs, ir paliepė tarnui paduoti pusryčius.

Jis retai pietaudavo namuose, bet nepaprastam atvejui, kokiems nors subtiliems meilės *luncheon*** ar galantiškai vakarienei jis turėjo kambarį su reto darbo XVIII amžiaus neopolietiškais apmušalais, kuriuos 1766 metais Karlas Sperelis užsakė karališkajam gobelenų audėjui romiečiui Pjerui Durančiui pagal Džirolamo Storačės piešinius. Septyniuose sienos pano su didingu prašmatnumu buvo pavaizduoti *à la Rubens* Bacho meilės epizodai, o užuolaidos, durų ir langų karnizai išgražinti vaisiais ir gėlėmis. Vyravo blyškūs ar rudi auksiniai atspalviai, ir sykiu su perlo spalvos kūnais, cinoberiu ir tamsiu mėliu sudarė švelnų ir šiltą derinį.

– Kai vėl ateis kunigaikštis di Grimitis, – tarė tarnui, – įleiskit jį.

Sėdančios už Marijaus kalno saulės spinduliai siekė net šitą kambarį. Buvo girdėti, kaip Kalnų Švč. Trejybės aikšte darda karietos. Regėjos, kad po lietaus virš Romos pasiliejo visas švytintis romietiško spalio šviesumas.

– Atverkit langines, – tarė tarnui.

Dundesys tapo garsesnis, į kambarį dvelktelėjo šiltas oras ir vos vos sujudino užuolaidas.

– Dieviškoji Roma! – pagalvojo žiūrėdamas į dangų pro ilgas užuolaidas. Ir neįveikiamas smalsumas patraukė jį prie lango.

* Namai *(angl.)*.
** Pusryčiai, oficialūs pietūs *(angl.)*.

Jis išvydo Romą visą pilkšvut pilkšvutėlę, šen bei ten nubrūkšniuotą neaiškiomis linijomis it išblukusiame paveiksle, drėgnas ir gaivus Klodo Loreno dangus buvo tarsi primėtytas permatomų didingų debesų kupetų, suteikiančių laisviems tarpams žodžiais nenusakomą švelnumą, kaip gėlės suteikia žaliai spalvai naują žavesį. Tolumoje, pačiose atokiausiose viršūnėse, pilkšva spalva buvo nepastebimai virtusi ametistine. Ilgos, laibos garų juostos slydo pro Marijaus kalno kiparisus, kaip palaidų plaukų sruogos slysta pro bronzinius šukų dantis. Visai arti Pinčo kalno pinijos kėlė į dangų paauksuotus skėčius. Aikštėje Pijaus VI obeliskas atrodė kaip agato stela. Šioje prabangioje rudens šviesoje visi daiktai regėjosi kaip spindintys lobiai.

– Dieviškoji Roma!

Jis negalėjo pasisotinti šituo reginiu. Žvilgtelėjo į raudoną grupę klierikų, einančių pro bažnyčią; paskui – į juodą prelato karietą, pakinkytą pora juodbėrių arklių ilgomis uodegomis; po to – į atviras karietas, pilnas damų ir mažų vaikų. Atpažino kunigaikštienę di Ferentino ir Barbarelą Viti; paskui – grafienę di Lukoli, kaip paprastai vadeliojančią porą ponių su įkandin sekančiu danų veislės šunim. Į jo sielą įsiveržė ankstesnio gyvenimo alsavimas ir sukėlė širdyje neapibrėžtų troškimų bangą.

Pasitraukė nuo lango ir grįžo prie stalo. Priešais akis liepsnojo saulės užžiebti krištolai ir ant sienos, aplink Sileną, šokantys satyrai.

Tarnas pranešė:

– Ponas kunigaikštis ir dar du ponai.

Įėjo kunigaikštis di Grimitis, Liudvikas Barbarizis ir Džulijus Muzelaras. Andrea atsistojo ir nuėjo jų pasitikti. Visi trys, vienas po kito, pasibučiavo su juo.

– Džulijau, – sušuko Sperelis, matydamas draugą daugiau nei po dvejų metų. – Ar seniai Romoje?

– Jau savaitė. Norėjau tau parašyti į Skifanoją, bet pas-

kui, sakau, verčiau palauksiu tavęs sugrįžtant. Kaip gyveni? Man regis, truputį sulysęs, bet tai gerai. Tik čia, Romoje, sužinojau apie tavo nuotykį, antraip būčiau atlėkęs iš Indijos pabūti tau sekundantu. Pirmosiomis gegužės dienomis buvau Padmavatyje, Bahare. Kiek daug turiu tau papasakoti!

– Aš irgi.

Vėl nuoširdžiai paspaudė kits kitam ranką. Andrea atrodė labai linksmas. Tasai Muzelaras jam brangesnis už kitus dėl to, kad apdovanotas kilniu protu, minčių aštrumu ir subtilia kultūra.

– Rudžerai, Liudvikai, sėskitės. Džulijau, sėskis čia.

Jis pasiūlė cigarečių, arbatos, likerių. Užsimezgė gyviausias pokalbis. Rudžeras Grimitis ir Barbarizis pasakojo Romos naujienas, pateikdami jas tarsi laikraštinės kronikos smulkmenas. Dūmai kilo į orą, nuspalvinti mažne horizontaliai krintančių saulės spindulių; sienų apmušalai labai tiko prie šiltų pastelinių spalvų; arbatos aromatas mišo su tabako kvapu.

– Atvežiau tau visą maišą arbatos, – tarė Muzelaras Spereliui, – daug geresnės už tą, kurią gėrė tavo garbusis Kin-Lungas.

– Ak! O ar pameni, kaip Londone mudu maišydavom arbatą pagal poetinį didžiojo Imperatoriaus metodą?

– Žinok, – tarė Grimitis,– kad šviesiaplaukė Klara Gryn Romoje. Buvau sutikęs ją sekmadienį Borgezės viloje. Pažino mane, pasisveikino, sustabdė karietą. Gyvena kol kas „Europos“ viešbutyje, Ispanijos aikštėje. Vis dar graži. Ar pameni, kokia aistra ji tau liepsnojo ir kaip persekiojo tave, kai buvai įsimylėjęs Lendbruk? Užuot pasiteiravusi, kaip aš gyvenu, išsyk ėmė klausinėti apie tave...

– Mielai su ja pasimatysiu. Ar ji vis tebesirengia žaliai ir puošia skrybėlę saulėgrąžom?

– Ne, ne. Regis, atsikratė estetizmo visam laikui. Metėsi prie plunksnų. Sekmadienį buvo užsidėjusi didžiulę skrybėlę *à la Montpensier* su pasakiška plunksna.

– Šiais metais , – tarė Barbarizis, – nepaprastas *demimondo* gražuolių antplūdis. Iš jų trys ar keturios ganėtinai mielos. Džulijos Ariči kūnas nuostabus, galūnės irgi pusėtinai aristokratiškos. Grįžo ir Silva, kurią mūsų bičiulis Muzelaras trečią dieną pavergė panteros oda. Parvažiavo ir Marija Fortuna, bet susipykus su Karlu de Suza – šiuo metu jį pakeitė Rudžeras...

– Vadinas, sezonas pačiam įkaršty?

– Šiemet jis kaip niekad ankstyvas ir šventuolėms, ir nusidėjėlėms.

– Tai kas iš tų šventuolių jau Romoje?

– Beveik visos: Močeto, Viti, abi Dadi, Mičiliano, Miano, Masa d'Albė, Lukoli...

– Lukoli neseniai mačiau pro langą. Pati vadeliavo. Mačiau ir tavo pusseserę su Viti.

– Mano pusseserė čia pabus iki rytojaus. Ryt grįš į Fraskatį, trečiadienį ištaisys šventę viloje, kažką panašaus į *garden-party**, princesės Sagan stiliumi. Drabužių etiketo nebus griežtai laikomasi, bet visos damos dėvės Liudviko XV ar *Directoire* laikų skrybėles. Važiuosim ir mes.

– O tu kol kas niekur nekelsi kojos iš Romos, ar ne? – paklausė Grimitis Sperelį.

– Pasiliksiu čia iki lapkričio pradžios. Paskui važiuosiu dviem savaitėm į Prancūziją pasižiūrėti ristūnų savo arklidėms papildyti. Grįšiu į Romą mėnesio pabaigoje.

– Beje, dėl arklių, Leonetas Lanca parduoda Kampomortą, – tarė Liudvikas. – Žinai, toji kumelė nuostabi. Pirmaklasė šuolininkė. Tau tiktų.

– Už kiek?

– Regis, už penkiolika tūkstančių.

– Pažiūrėsim.

– Leonetas greitai ves. Šią vasarą Eks le Bene susižiedavo su Džinoza.

* Vakarėlis sode *(angl.)*.

– Užmiršau pasakyti, – prisiminė Muzelaras. – Labų dienų tau siunčia Galeacas Sečinaras. Kartu grįžome. Jeigu tau papasakočiau apie visus Galeaco žygdarbius per šitą kelionę! Dabar jis Palerme, bet sausyje atvažiuos į Romą.

– Ir Džinas Bominakas siunčia tau linkėjimų, –pridūrė Barbarizis.

– Ak, ak! – sušuko kunigaikštis juokdamasis. – Andrea, tegu Džinas tau papasakoja apie savo nuotykį su Džulija Močeto... Manau, galėtum mums išsamiau kai ką paaiškinti.

Liudvikas irgi ėmė juoktis.

– Žinau, – tarė Džulijus Muzelaras, – kad čia, Romoje, tu puikiai pasiautėjai. *Gratulor tibi!**

– Taigi pasakokit, pasakokit man apie tą savo nuotykį, – netverdamas smalsumu paprašė Andrea.

– Kad juokas būtų skanesnis, reikia paklausyti Džino. Tu žinai jo mimikos galimybes. Pamatytum jo veidą, kai pasakojimas pasiekia kulminaciją. Tikras šedevras!

– Paklausysiu ir jo, – neatlyžo smalsumo akstinamas Andrea, – bet papasakok ir tu. Nors trumpai. Prašau tave.

– Gerai, labai trumpai, – sutiko Rudžeras Grimitis, dėdamas puoduką ant stalo ir pradėdamas pasakoti istoriją be skrupulų ir nutylėjimų, su tuo įstabiu lengvumu, su kokiu jauni aristokratai viešai garsina savo ir kitų damų nuodėmes. – Praeitą pavasarį, nežinau, ar pastebėjai, Džinas gana karštai ir atvirai merginosi donai Džulijai. Kapanelėj tas merginimasis virto gana gyvu *Flirtation***. Dona Džulija jau buvo bepasiduodanti, o Džinas kaip įprasta liepsnote liepsnojo. Galiausiai proga pasitaikė. Džovanis Močetas išvyko į Florenciją – palydėjo iki Kašino hipodromo savo nuvarytus arklius. Sykį, vieną eilinį trečiadienio vakarą, kaip tik paskutinį trečiadienį, Džinas nusprendė, kad didžioji akimirka atėjo, ir palaukė,

* Sveikinu! *(Lot.)*.
** Flirtas *(pranc.)*.

kada visi, vienas paskui kitą, išsiskirstys, svetainė ištuštės, ir jis pagaliau liks su ja vienas...

– Čia, – pertraukė jį Barbarizis, – reikia paties Bominako. Jis nepakartojamas. Tik pasiklausytum, kaip jis savo neapolietiška tarme apibūdina *aplinką*, kaip analizuoja savo būseną, paskui, kaip pats mėgsta sakyti, atkuria pačią *psichologinę-fiziologinę* akimirką. Jis neįtikėtinai juokingas.

– Tai štai, – kalbėjo toliau Rudžeras, – po preliudijos, kurią tu išgirsi iš jo paties, į *fin de soirée**, nusikamavęs iš ilgesio ir karšto erotinio susijaudinimo, jis atsiklaupia ant kelių priešais doną Džuliją, sėdinčią žemam krėsle, „pilnut pilnutėliam supratimo dvasios". Dona Džulija, jau skendinti švelnioj palaimoj, ginasi visai menkai; Džino rankos vis drąsiau ir drąsiau atakuoja, ir ji, pasidavusi, nugalėta ima dūsauti... Bet – deja, deja! – per patį įkarštį, pačiam akiplėšiškumo įnykyje rankos staiga atšoka tarsi palietusios gyvatės odą ar nežinia kokią šlykštynę...

Andrea pratrūko taip užkrečiamai kvatoti, kad jo linksmumas persidavė ir kitiems. Jis suprato, nes žinojo. Bet Džulijus Muzelaras, vos tverdamas iš nekantrumo, tarė Grimičiui:

– Paaiškinkit man! Paaiškinkit!

– Paaiškink tu, – paprašė Grimitis Sperelį.

– Gerai, – sutiko Andrea tebesijuokdamas. – Ar žinai geriausią Teofilio Gotjė eilėraštį *Le musée secret***?

– *O douce barbe féminine****! – atsiminęs padeklamavo Muzelaras. – Na ir kas?

– Tai štai, Džulija Močeto – nuostabi blondinė, bet jeigu tau pasitaikys proga nuplėšti – o aš linkiu, kad ji pasitaikytų, – nuplėšti *le drap de la blonde qui dort*****, tai tu, kaip Pily-

* Vakaro pabaigoje *(pranc.)*.

** Slaptasis muziejus *(pranc.)*.

*** O švelnioji moters barzda! *(Pranc.)*.

**** Paklodę nuo miegančios blondinės *(pranc.)*.

pas Burgundietis, tikriausiai nerasi aukso vilnos. Žmonės kalba, kad ji *sans plume et sans duvet**, kaip Gotjė apdainuojamas Paro marmuras.

– O, tai rečiausia retenybė, aš ją labai vertinu, – tarė Muzelaras.

– Retenybė, kurią *mes* mokame vertinti, – pakartojo Sperelis. – Bet Džinas Bominakas – tikras prasčiokas, kaimo bernas.

– Išklausyk, išklausyk iki galo, – įsiterpė Barbarizis.

– O, jei čia būtų pats didvyris! – sušuko kunigaikštis di Grimitis. – Svetimose lūpose tas epizodas praranda visą skonį. Įsivaizduok, toji staigmena ir tas sumišimas taip jį pribloškė, kad užgesino bet kokią ugnį. Džinas turėjo protingai atsitraukti, nes toliau eiti buvo neįmanoma. Ar tu įsivaizduoji? Ar įsivaizduoji siaubingą pažeminimą žmogaus, kuris viską pasiekia, bet nieko negali paimti? Džulija pažaliavo; Džinas apsimetė, jog klausosi triukšmo, kad tik galėtų padelsti, vildamasis... Ak, tas pasakojimas apie atsitraukimą – tikrai kvapą užimantis! Nėra ko lyginti su Anabaziu! Tu dar jo pasiklausysi.

– O dona Džulija? Ar ji paskui tapo Džino meilužė? – paklausė Andrea.

– Niekada! Vargšelis Džinas niekad neparagaus šito vaisiaus ir, manau, numirs iš širdgėlos, geismo ir smalsumo! Su draugais juokauja, bet geriau įsižiūrėk į jį, kai jis pasakoja. Po juokdario kauke kunkuliuoja aistra.

– Puikus siužetas novelei, – tarė Andrea Muzelarui. – Argi ne? Novelei, kurią pavadinčiau *Apsėstasis*. Būtų galima parašyti gan subtilų ir stiprų dalyką. Žmogus, nuolat užimtas, persekiojamas, kankinamas retos, fantastiškos vizijos, kurią pačiupinėjo pirštais ir, vadinasi, įsivaizdavo, bet nepasisotino ja ir nematė savo akimis, pamažu sudega nuo aistros ir išsi-

* Be plunksnų ir pūkų *(pranc.)*.

krausto iš proto. Jo pirštai negali pamiršti šito prisilietimo įspūdžio, jis staiga persimaino, ir instinktyvus pasišlykštėjimas virsta neužgesinamu karščiu... Žodžiu, būtų galima apdoroti šį tikrą įvykį meniškai ir sukurti kažką panašaus į erotiškojo Hofmano apsakymą, parašytą su plastišku Flobero tikslumu.

– Tai pabandyk.

– Kas žino! Beje, man gaila vargšo Džino. Liežuviai mala, kad Močeto pilvas – gražiausias visame krikščioniškajame pasaulyje...

– Man patinka šitas „liežuviai mala“, – nutraukė Rudžerą Grimitis.

– ...bevaisis Pandoros pilvas, taurė iš dramblio kaulo, spindintis skydas, *speculum voluptatis**, ir pati tobuliausia bamba – savotiška mažytė bambelė, kaip terakotinių Klodiono figūrų, tyras grakštumo atspaudas, toji akla, bet labiau už žvaigždę spindinti akutė, toji *voluptatis ocellus***, kurią būtų ne nuodėmė išliaupsinti kokioje nors graikiškos antologijos vertoje epigramoje.

Tokie pokalbiai Andrea įaudrindavo. Draugų padrąsintas, įsitraukė į pokalbį apie moters grožį ir, žinoma, jo šnekos nebuvo tokios tyros kaip Firencuolos dialogai. Po ilgo susilaikymo jam vėl sukilo ankstesni geiduliai, ir jis kalbėjo nuoširdžiai ir su įkarščiu, kaip *didis* nuogybių žinovas, gardžiuodamasis vaizdingiausiais žodžiais ir gilindamasis į smulkmenas kaip menininkas ir kaip patvirkėlis. Ir iš tikrųjų, jei būtų buvęs užrašytas šių keturių ponų pašnekesys, vykęs tarp nuostabių bakchiškų gobelenų, iš jo būtų buvę galima sudaryti visai neblogą XIX amžiaus pabaigos subtilaus pasileidimo *Breviarium arcanum****.

* Geismų veidrodis *(lot.)*.

** Geismų akutė *(lot.)*.

*** Paslapčių brevijorius *(lot.)*.

Diena geso, bet oras dar buvo prisigėręs šviesos ir laikė ją savyje kaip kempinė laiko vandenį. Už lango buvo matyti oranžinė juosta, kurioje aiškiai, kaip milžiniško juodo grėblio dantys, išryškėjo Marijaus kalno kiparisai. Kartkartėm pasigirsdavo pulkais pralekiančių varnų klykavimas – jos rinkosi ant Medičių vilos stogo, kad paskui nusileistų į Borgezės vilą, į tą mažytį miegų slėnį.

– Ką veiki šįvakar? – paklausė Barbarizis Andrea.

– Iš teisybės – nežinau.

– Tada važiuok su mumis. Aštuntą pietaujame pas Donė, Tautos teatre. Atidarome naują *restaurant*, be to, ir *cabinets particuliers** naujame restorane, kad su pilnu austrių pilvu nereikėtų žiūrėti į afroditiškas „Juditos" ar „Mauduolės" nuogybes kaip „Romos" kavinėje. Dirbtinės austrės apibarstytos akademiniais pipirais...

– Eime su mumis, eime! – neatlyžo Džulijus.

– Be mūsų trijulės, – pridūrė kunigaikštis, – bus Džulija Ariči, Silva ir Marija Fortuna. Ak, koks nuostabus sumanymas! Atvažiuok su Klara Gryn.

– Nuostabi mintis, – pakartojo Liudvikas.

– O kur aš rasiu Klarą Gryn?

– „Europos" viešbutyje, jis šalia, Ispanijos aikštėje. Nuo tavo laiškelio ji pasijus devintame danguje. Būk tikras, dėl tavęs ji atsisakys bet kokių įsipareigojimų.

Pasiūlymas Andrea patiko.

– Bus geriau, – tarė jis, – jei pirma ją aplankysiu. Tikriausiai ji namie. Kaip tu manai, Rudžerai?

– Renkis ir nieko nelaukdamas eik su mumis.

Jie išėjo. Klara Gryn buvo ką tik grįžusi į viešbutį. Priėmė Andrea vaikiškai džiūgaudama. Žinoma, ji mieliau papietautų su juo viena, bet pasiūlymą priėmė nedvejodama; parašė laiškelį ir atsisakė ankstesnio susitikimo. Išsiuntė draugei ložės

* Privatūs tualetai *(pranc.)*.

raktą. Atrodė laiminga. Leidosi pasakoti begalines sentimentalias istorijas, uždavė Andrea begalę sentimentalių klausimų; prisiekė niekad jo nepamiršusi. Laikydama jo rankas savosiose, kalbėjo:

– *I love you more than any words can say, Andrew**...

Klara buvo dar jauna. Savo tiesiu, nekaltu profiliu, apvainikuotu šviesiais plaukais, žemu sklastymu ant kaktos ji buvo panaši į graikų gražuolę iš *Keepsake***. Jai netrūko manieringumo, kurį kaip įdagą paliko meilė poeto, dailininko Adolfo Džekilo, poezijoje mėgdžiojančio Džoną Kytsą, o tapyboje – Helmaną Hantą, kuris rašė miglotus sonetus, vaizduojančius siužetus iš Dantės *Naujojo gyvenimo*. Ji „pozavo" „Sibilei su palmėmis" ir „Madonai su lelija", kaip kadaise „pozavo" ir Andrea galvos etiudui, pagal kurį vėliau turėjo būti sukurtas „Izabetos" ofortas vienoje Bokačo novelėje. Vadinasi, menas ją buvo sutaurinęs. Bet iš esmės ji nebuvo apdovanota jokia dvasios savybe, atvirkščiai, dėl to egzaltuoto sentimentalumo, neretai pasitaikančio tarp laisvo elgesio anglių moterų ir taip keistai nederančio su jų iškrypusiu skoniu, ji atrodė netgi nuobodoka.

– *Who would have thought we should stand again together, Andrew!****

Po valandėlės Andrea atsisveikino su ja ir grįžo į Cukario rūmus laipteliais, jungiančiais Minjanelio aikštę su Švč. Trejybės bažnyčia. Buvo tylus spalio vakaras, iki tuščių laiptelių atsklisdavo miesto gaudesys. Drėgname vaiskiame danguje vėl suspindo žvaigždės. Žemėliau, prie Kasteldelfino rūmų, už žemų pinučių augalai metė neaiškius šešėlius, tyliai, kaip jūros augalai akvariumo dugne, linguodami paslaptingoje šviesoje. Iš rūmų, pro šviečiantį langą, užtrauktą raudonom

* Aš myliu jus labiau, nei galiu pasakyti žodžiais, Endriu... *(Angl.)*

** Prisiminimas, suvenyras *(angl.)*.

*** Kas būtų pagalvojęs, kad mes vėl būsime kartu, Endriu! *(Angl.)*

užuolaidom, sklido rojalio garsai. Suskambo bažnyčios varpai. Staiga jis pajuto, kaip jam kažkas slegia širdį. Plūstelėjo prisiminimai apie Mariją, sielą užplūdo keistas gailestis, kone atgaila. Ką ji veikia šią valandą? Galvoja? Kenčia? Sykiu su sienietės paveikslu atmintyje aiškiai iškilo senas Toskanijos miestas: balta ir juoda Katedra, Ložė, Fontanas. Jį prislėgė sunkus liūdesys. Jam pasivaideno, kad kažkas purptelėjo ir išskrido iš širdies; gerai nežinojo kas, bet pasijuto kaip viską praradęs vargdienis.

Dar sykį pergalvojo savo rytinį sumanymą. Tai būtų vakaras vienatvėj, namuose, į kuriuos ji galbūt kada nors ateis, liūdnas, bet švelnus vakaras tarp prisiminimų ir svajų bendraujant su jos dvasia; galop – apmąstymų ir susikaupimo vakaras! O kaip jis savo sumanymo laikosi? Ogi netrukus pietaus su draugais ir moterimis ir, žinoma, praleis naktį su Klara Gryn.

Sąžinės graužatis buvo tokia nepakenčiama, suteikė jam tiek kančių, kad jis mirksniu apsirengė, įšoko į *coupé** ir atvažiavo į viešbutį anksčiau sutarto laiko. Rado Klarą jau pasiruošusią ir pasiūlė jai iki aštuonių pasivažinėti Romos gatvėmis.

Babuino gatvėje jie apvažiavo aplink Liaudies aikštės obeliską, paskui pakilo Korso prospektu ir dešine Fontanela di Borgezės gatvės puse; grįžo per Montečitarijų Korso prospektu iki pat Venecijos aikštės, o iš ten – aukštyn, iki Tautos teatro. Klara be perstogės čiauškėjo, retsykiais pasilenkdavo prie jaunuolio ir pabučiuodavo jam į lūpų kamputį, pabučiuodavo slapčiom, prisidengdama plunksnine vėduokle, skleidžiančia ganėtinai subtilų baltų rožių aromatą. Bet Andrea, regis, nesiklausė ir, atsakydamas į jos bučinius, tik šyptelėdavo.

– *Che pensi***? – paklausė ji tardama itališkus žodžius su saviškai žaviu nepasitikėjimu.

* Dvivietė karieta *(pranc.)*.
** Apie ką tu galvoji? *(ital.)*.

– Apie nieką, – atsakė Andrea imdamas dar pirštinėm neapmautą ranką ir apžiūrinėdamas žiedus.

– *Chi lo sa**? – atsiduso ji, suteikdama ypatingą prasmę šiems trumpiems žodžiams, kuriuos užsienietės labai greit įsimena. – *Chi lo sa?*

Paskui maldaujamu balsu pridūrė:

– *Love me this evening, Andrew***!

Andrea pabučiavo jai ausį, apkabino per liemenį, prikalbėjo aibę paikų žodžių. Jo nuotaika pasikeitė. Korso prospektas knibždėte knibždėjo žmonių, spindėjo vitrinos, šmižinėjo laikraščių pardavėjai, viešojo transporto ir privačios karietos stojo skersai kelią jų *coupé*, nuo Kolonos aikštės iki Venecijos aikštės gyvai šurmuliavo vakarinis Romos gyvenimas.

Pas Donė jie įžengė dešimt minučių po aštuonių. Visi šeši bičiuliai jau buvo ten. Andrea Sperelis pasisveikino kompaniją ir, vesdamas už parankės Klarą Gryn, tarė:

– *Ecce miss Clara Green, ancilla Domini, Sibylla palmitera, candida puella****.

– *Ora pro nobis*****, – choru atsakė Muzelaras, Barbarizis ir Grimitis. Moterys nusijuokė, bet nieko nesuprato. Klara nusišypsojo ir, nusivilkusi apsiaustą, liko tik su paprasta balta trumpa suknele, smailai iškirpta ant krūtinės ir nugaros, su žaliu kaspinu ant kairiojo paties ir dviem smaragdais ausyse. Ji nė kiek nesutriko nuo trijų porų skvarbių Džulijos Ariči, Bėbės Silvos ir Marijos Fortunos akių.

Muzelaras ir Grimitis buvo su ja pažįstami. Andrea pristatė Barbarizi ir tarė:

– Mersedesė Silva, arba Bėbė, *chica pero guapa******.

* Kas žino? *(ital.)*.

** Mylėk mane šį vakarą, Endriu! *(angl.)*.

*** Čia mis Klara Gryn, Dievo vergė, nešanti palmę Sibilė, paprasta mergelė *(lot., angl.)*.

**** Melskis už mus *(lot.)*.

***** Maža, bet dailutė *(isp., ital.)*.

– Marija Fortuna, Gražuolė Talismanas, tikra *Fortuna publica* Romai, kuriai laimė lėmė ją turėti.

Paskui atsisuko į Barbarizį:

– Suteikite mums garbę ir pristatykite savo damai, jei aš neklystu – tai dieviškoji Džulija Farnesė.

– Ne, Ariči, – pertraukė jį Džulija.

– Prašau man atleisti, bet kad patikėčiau, turiu – dėl visiško tikrumo – pasitarti su Pinturikijumi Penktojoje salėje.

Jis kalbėjo šias kvailystes rimtai, nesijuokdamas – jam mėgo žiūrėti, kaip prisipildo nuostabos tos švelnios, nieko neišmanančios akys. Tarp demimondo kokečių jis turėjo savo manierą ir stilių. Kad nenuobodžiautų, imdavo kurti juokingas frazes, švaistytis siaubingais paradoksais, po dviprasmiškais žodžiais paslėptom žiauriom šlykštybėm, nesuprantamom subtilybėm, mįslingais madrigalais originalia kalba, sumiešta kaip žargonas iš daugybės prieskonių, nelyginant Rablė *olla podrida**, kurioje gausu aštrių prieskonių ir sultingo minkštimo. Niekas geriau už jį nemokėjo pasakoti riebių istorijų, nešvankių anekdotų, Kazanova stiliumi taisyti žodinių akibrokštų. Pasakodamas kokią gašlią istoriją, tik jis vienas gebėdavo parinkti nešvankų, bet taiklų ir stiprų žodį, tikrą žodį iš mėsos ir kaulų, tikrą frazę su smegenimis – frazę, kuri gyvena, alsuoja ir virpčioja kaip pats daiktas, kurio formą ji įgauna, suteikdamas vertam klausytojui dvigubą pasitenkinimą, malonumą ne tik protui, bet ir jausmams, ir džiaugsmą, iš dalies panašų į tą, kurį suteikia didžiųjų koloristų paveikslai, sukurti iš purpurinių ir pieniškų spalvų, tarsi nuplauti skysta skaidria ambra ir prisotinti šilto ir amžinai, it nemirtingas kraujas, švytinčio aukso.

– Kas tas Pinturikijus**? – paklausė Džulija Ariči Barbarizį.

* Ispaniškas Rablė srėbalas *(isp.)*.

** Bernardinas Betis *Pinturikijus* (1454–1513) – žinomas Umbro mokyklos dailininkas, Perudžino, Rafaelio mokytojo, amžininkas.

– Pinturikijus? – sušuko Andrea. – Vienas vidutiniškas kambarių tepliotojas, kuriam kadaise šovė į galvą nupiešti paveikslą virš durų popiežiaus apartamentuose. Negalvokit apie jį daugiau. Jis mirė.

– Bet kaip?..

– O, siaubingiausiu būdu! Jo žmona buvo meilužė kažkokio kareivio iš Perudžijos, atliekančio karinę tarnybą Sienoje. Paklauskite Liudviką. Jis žino viską, tik niekad apie tai jums nepasakojo, bijodamas jus įskaudinti. Bėbė, perspėju tave, kad Velso princas pradeda rūkyti prie stalo tarp antro ir trečio patiekalo; ne anksčiau. Tu mažumėlę skubi.

Bėbė Silva užsidegė cigaretę ir rijo austres, leisdama dūmus per nosį. Ji panėšėjo į belytį gimnazistą, į mažytį patvirkusį hermafroditą: buvo išblyškusi, liesa, pagyvėjusiomis nuo aistros ir anglies akimis, raudonom it kraujas lūpomis, turėjo trumpus, papurusius, mažumėlę garbiniuotus plaukus, dengiančius galvą tarsi karakulinė kepuraitė. Kairėj aky buvo įspraustas apvalus lęšis; nešiojo aukštą krakmolytą apykaklę, baltą kaklaraištį, atvirą liemenę, juodą vyriško kirpimo švarką, gardeniją kilpoje, apsimetė dendžiu ir kalbėjo prikimusiu balsu. Būtent tomis ydomis, tuo pasileidimu ir patvirkimu, kurių ženklai tarsi buvo įspausti jos išorėje, jos judesiuose, jos žodžiuose, ji ir kerėjo. *Sal y pimienta**.

Marija Fortuna, priešingai, mažumėlę panėšėjo į jautuką, nelyginant linkus į apkūnumą *madame de Parabère*. Kaip ir tos žaviosios Regento meilužės, jos kūnas buvo baltas, dulksvo, nepermatomo baltumo, vienas iš tų nepavargstančių ir nepasotinamų kūnų, ant kurio pats Heraklis būtų galėjęs patirti meilės nuotykį, įvykdyti tryliktąjį savo žygdarbį ir neišgirsti prašymo leisti pailsėti. Švelnios violetinės spalvos akys plaukiojo žydram šešėlyje, o iš amžinai pražiotos burnos tarsi iš praviros kriauklės rausvam šešėly sklido blyškus perlamutrinis švytėjimas.

* Druska su pipirais. *Čia* – pikantiškumas *(isp.)*.

Džulija Ariči labai patiko Spereliui dėl auksinės spalvos, kurioje ryškiai išsiskyrė pora pailgų aksominių akių iš minkšto kaštoninio aksomo, kuris kartais suspindėdavo kone rusvais atspindžiais. Dėl mėsingos nosies ir storų, gaivių ir stangrių lūpų apatinė jos veido dalis atrodė atvirai gašli, o tą gašlumą dar labiau pabrėždavo nenustygstantis liežuvis; per dideli priekiniai dantys kėlė jai lūpų kampučius, o kadangi jie greitai išdžiūdavo ir tikriausiai tai ją mažumėlę nepatogino, ji vis sudrėkindavo juos liežuvio galiuku. Ir nuolat matei, kaip tas galiukas laksto dantimis it drėgnas pūslus rožės žiedelis per virtinę išlukštentų migdolų.

– Džulija, – tarė Sperelis, žiūrėdamas jai į burną, – viename šv. Bernardino pamoksle yra nuostabus jums skirtas epitetas, o jūs net nežinote!

Ariči ėmė kvailai juoktis, bet tasai juokas, truputį apnuoginęs jai dantenas, buvo labai gražus, ir nuo linksmai virpčiojančio jos kūno kilo aštresnis kvapas nei papurčius kokį krūmą.

– Ką jūs man duosite, – pridūrė Andrea, – ką jūs man duosite už tai, jei aš iš šventojo pamokslo išrinksiu vieną geidulingą moto, nelyginant Afroditės brangakmenį iš dieviškosios saugyklos, ir padovanosiu jums?

– Nežinau, – atsakė Ariči tebesijuokdama, labai plonais ir ilgais pirštais laikydama stiklą su šabli vynu. – Visa, ko pageidaujate.

– Daiktavardžio būdvardžio.

– Ką jūs pasakėte?

– Apie tai pakalbėsime vėliau. Tas žodis vadinasi *linguatica**. Mesire Liudvikai, pridurkite prie savo litanijų ir šią maldelę: „Rosa linguatica, glute nos"**.

– Gaila, – tarė Muzelaras, – kad tu sėdi ne prie kokio nors XVI amžiaus kunigaikščio stalo tarp Violantės ir Impe-

* Saldžiabalsė *(lot.)*.

** „Saldžiabalse rože, apiplėšk mus" *(lot.)*.

rijos, Džulijaus Romano, Pjetro Aretino ir Marko Antonijaus!

Pokalbis kaito nuo vynų, putojančių ir karštų, uždegančių ir suteikiančių sparnus žodžiams. Nors majolika, tiesa, buvo ne durantiška ir ne kavalieriaus Čipriano dei Pikolpaso išdekoruota, o sidabro servizai – ne iš milanietiško Liudviko Moro laikų sidabro, bet serviravimas neatrodė labai vulgarus. Mėlyno krištolo vazoje stalo vidury stovėjo didelė geltonų, baltų, violetinių chrizantemų puokštė, į kurias žvelgė liūdnos Klaros Gryn akys.

– Klara, – paklausė Rudžeras Grimitis, – jūs liūdite? Apie ką gi mąstote?

– *A ma chimère**! – šypsodamasi atsakė buvusi Adolfo Džekilo meilužė ir paskandino atodūsį pilnu bokalu šampano.

Tas šviesus, kibirkščiuojantis vynas, taip greitai ir taip keistai veikiantis moteris, jau pradėjo – tik nevienodai – žadinti smegenis ir kūniškus geidulius keturioms viena į kitą nepanašioms heteroms, žadinti ir erzinti jų isteriškąjį demoniuką, varinėti jį visais jų nervais ir varyti jas iš proto. Bėbė Silva kalbėjo siaubingas šlykštynes ir juokėsi kimiu, mėšlungišku, beveik gaikčiojančiu juoku, nelyginant mirštanti nuo kutenimo moteris. Marija Fortuna traiškė nuoga alkūne *fondants*** ir lyg niekur nieko spaudė cukruotą alkūnę prie Rudžero lūpų. Džulija Ariči, sugniuždyta Sperelio madrigalų, gražiomis rankomis dangstėsi ausis, vis atsilošdama krėsle, ir kai darydavo tą judesį, norėdavai suleisti dantis jai į lūpas kaip į sultingą vaisių.

– Ar tau teko kada nors skanauti, – klausė Barbarizis Sperelį, – Konstantinopolio saldumynų, minkštų kaip tešla, paruoštų iš bergamoto, apelsinų žiedų ir rožių, nuo kurių

* Apie savo chimerą! *(Pranc.)*.

** Saldainis su likeriu *(pranc.)*.

alsavimas persiima kvapais visam gyvenimui? Toks Rytų saldumynas – Džulijos burna.

– Prašau tave, Liudvikai, – kalbėjo Sperelis, – leisk man jo paragauti. Užkariauk mano Klarą Gryn ir perleisk man savaitei Džuliją. Klara irgi originaliai kvepia: it Parmos žibuoklių sirupas tarp dviejų *Peek–Frean* vanilinių sausainių...

– Dėmesio, ponai! – sušuko Bėbė Silva, imdama vieną *fondant*.

Ji matė Marijos Fortunos pokštą ir pasiūlė akrobatiškas varžybas: alkūnę su *fondant* prispausti prie lūpų ir jį suvalgyti. Norėdama atlikti šį triuką, apnuogino ranką – liesą, išblyškusią, apaugusią tamsiu pūkeliu, prilipdė *fondant* prie aštraus alkūnkaulio ir iš visų jėgų kaire ranka spausdama dešinės rankos dilbį aidint plojimams, tarsi koks klounas, laimėjo varžybas.

– Tai dar niekis, – tarė pridengdama savo šmėklišką nuogumą. – *Chica pero guapa*, ar ne, Muzelarai?

Ir užsirūkė dešimtą cigaretę.

Tabako kvapas buvo toks malonus, kad visi užsimanė rūkyti. Silvos portsigaras ėjo iš rankų į rankas. Marija Fortuna perskaitė emaliuotame sidabre išgraviruotus žodžius:

– *Quia nominor Bébé**.

Ir tada visi užsidegė turėti kokį nors moto, kokį nors devizą, išrašytą nosinėje, popieriuje laiškams, ant marškinių. Jiems tatai pasirodė labai aristokratiška, be galo subtilu.

– Kas išrinks man moto? – sušuko buvusi Karlo de Suzos meilužė. – Noriu, kad būtų lotyniškas.

– Aš, – pasisiūlė Andrea Sperelis. – Štai jis: „*Sempre parata*“**.

– Ne.

– *Diu, saepe, fortiler****.

– Ką tai reiškia?

* Mane visi vadina Mažyle *(lot.)*.

** „Visada pasiruošusi“ *(lot.)*.

*** Ilgai, dažnai ir tvirtai *(lot.)*.

– O kam tau žinoti? Gana ir to, kad lotyniškas. Štai dar vienas, jis nuostabus: „*Non timeo dona ferentes*“*.

– Ai, ne. Nelabai. Man jis nenaujas...

– Tada štai šis: „*Rarae nates cum gurgite vasto*“**.

– Per daug vulgarus. Aš taip dažnai jį skaitau laikraščių kronikose...

Liudvikas, Džulijus, Rudžeras garsiai choru juokėsi. Cigarečių dūmai plaukiojo virš galvų, sudarydami lengvą melsvą aurą. Tarpais šiltam ore pasigirsdavo orkestro garsų banga, ir Bėbė imdavo pusbalsiu dainuoti. Klara Gryn tylėdama plėšė į savo lėkštę chrizantemų žiedus, nes baltas ir lengvas vynas jos venose virto niūria apatija. Tiems, kurie ją pažinojo, toks bakchiškas sentimentalumas buvo nenaujas, ir kunigaikštis di Grimitis smaginosi akstindamas ją išlieti savo širdį. Ji neatsakinėjo ir toliau plėšė į lėkštę chrizantemas sučiaupusi lūpas, tarsi būtų norėjusi sulaikyti raudą. Kadangi Andrea Sperelis beveik nekreipė į ją dėmesio, nes buvo pasileidęs suktis linksmoj ir beprotiškoj gestų, žodžių ir kalbų karuselėj, stebindamas netgi savo malonumų bendrininkus, tai pro balsų klegesį pasigirdo maldaujantis Klaros balsas:

– *Love me to-night, Andrew!*

Ir nuo tada visą laiką, mažne su vienodom pertraukom, ji vis pakeldavo nuo lėkštės šviesiai mėlynas akis ir ilgesingai kartodavo:

– *Love me to-night, Andrew!*

– Kas per skundai! – neišturėjo Marija Fortuna. – Ką tai reiškia? Jūs blogai jaučiatės?

Bėbė Silva rūkė, gėrė taurėmis *vieux cognac**** ir nenatūraliai pagyvėjusi pliauškė pasibaisėtinas nesąmones. Bet retkarčiais jai užeidavo keisčiausios nuovargio, visiškos apatijos

* Nebijau nešančių dovanas *(lot.)*.

** Retai būna sėdmenų su plačia praraja ((*lot.*).

*** Seną konjaką *(pranc.)*.

akimirkos, ir tada dingodavosi, kad kažkas jai nukrito nuo veido ir į jos begėdiškai įžūlų kūną įsiskverbė kitas kūnelis – liūdnas, apgailėtinas, ligotas, susimąstęs, senesnis už seną džiova sergančią beždžionę, kuri, prajuokinusi publiką, vėl pasitraukia į savo narvą kosėti. Bet tos akimirkos greitai praeidavo. Ji atsigosdavo ir arba išlenkdavo dar vieną taurę, arba drėbtelėdavo dar vieną šlykščią nesąmonę.

O Klara Gryn kartojo:

– *Love me to-night, Andrew!*

II

Taip Andrea Sperelis tarsi vienu šuoliu vėl pasinėrė į malonumų liūną.

Dvi savaites jis domėjosi tik Džulija Ariči ir Klara Gryn. Paskui drauge su Muzelaru išvyko į Paryžių ir Londoną. Grįžo į Romą apie gruodžio vidurį, rado žiemos sezoną pačiam įkaršty ir buvo iškart įsuktas į didžiulį aukštuomenės gyvenimo verpetą.

Bet dar niekad nesijautė esąs toks neramus ir neryžtingas, o jo siela tokia neapibrėžta ir nenusakoma; niekad savo viduje nebuvo jutęs įkyresnio nepasitenkinimo, didesnio nesmagumo; dar niekad nebuvo ant savęs putojęs tokiu pykčiu ir taip savim šlykštėjęsis. Kartais, nuovargio ir vienatvės valandomis, jis jausdavo, kaip iš pačių jo vidurių it staiga užėjęs šleikštulys kyla kartėlis, ir jis nieko daugiau neveikdavo, tik vangiai jį rydavo, neturėdamas jėgų nuvyti šalin, apimtas kažkokio niūraus nuolankumo, kaip ligonis, praradęs bet kokį tikėjimą pasveikimu ir nusprendęs gyventi savo nuosava negalia, užsidaryti savo kančioje, nugrimzti į savo mirtiną negandą. Jam dingojosi, kad seni raupsai vėl apnuodijo sielą, o širdis vėl ištuštėjo ir jau niekad neprisipildys – niekad, kaip neprisipildo skylėtas odmaišis. Tuštumos jausmas ir įsitikini-

mas, kad nieko negalima atitaisyti, kartais sukeldavo jo širdyje beviltišką pyktį, o paskui beprotišką pasišlykštėjimą savimi, savo valia, savo paskutinėmis viltimis, paskutinėmis svajonėmis. Įvarytas to nepermaldaujamo gyvenimo, tos nepasotinamos aistros į kampą, jis pasiekė siaubingą tarpsnį, paskutinį tarpsnį, po kurio jo laukė arba išsigelbėjimas, arba žūtis, pasiekė lemiamą momentą, kai didžiadvasiškos širdys atskleidžia visą savo jėgą, o mažosios – visą savo menkumą. Jis leidosi įveikiamas; jis neturėjo drąsos išsigelbėti savo valia; kankinamas skausmo, jis pabijojo dar didesnių skausmų; graužiamas pasišlykštėjimo, bijojo atsisakyti to, kas jam kėlė šleikštulį; apdovanotas širdyje gyvu, negailestingu instinktu atsiplėšti nuo daiktų, kurie, regėjos, labiausiai jį traukė, dabar pabijojo nuo jų nutolti. Jis leidosi sugniuždomas, visiškai, visiems laikams atsisakė savo valios, savo energijos, širdies kilnumo, amžinai paaukojo tai, kas jam dar buvo likę iš tikėjimo ir idealo, ir puolė į gyvenimą kaip į didelį betikslį nuotykį, ieškodamas malonumų, progų, laimingos akimirkos, pasitikėdamas likimu, atsitiktine sėkme, netikėtų aplinkybių sampyna. Ir jeigu jis manė, kad cinišku fatalizmu pastatys užkardą kančiai ir atgaus jei ne ramybę, tai bent sielos bukumą, išėjo atvirkščiai: jautrumas skausmui darėsi vis gyvesnis, jo gebėjimas kentėti išaugo dešimteriopai, o poreikiai ir pasišlykštėjimas ėmė piltis kaip iš velnio ančio. Dabar pats savo kailiu patyrė didžiąją tiesą žodžių, kuriuos kažkada jam pasakė Marija Feres sentimentalaus patiklumo ir liūdesio akimirką: „Kiti nelaimingesni, bet aš nežinau, ar buvo pasaulyje žmogus, *mažiau laimingas* nei aš". Dabar pats išgyveno tiesą žodžių, pasakytų kadaise labai saldžią akimirką, kai jo sielą buvo nušvietusi antrosios jaunystės iliuzija, naujojo gyvenimo nuojauta.

Ir vis dėlto tą dieną, kalbėdamas su ta moterimi buvo kaip niekad nuoširdus ir išsakė savo mintį kaip niekad tiesiai ir atviraširdiškai. Tai kodėl tada, tarsi vėjui papūtus, akimoju

viskas išsisklaidė, dingo? Kodėl jis negalėjo pakurstyti tos ugnies savo širdyje? Kodėl nesugebėjo išsaugoti atminimo ir tikėjimo? Vadinasi, jo gyvenimo dėsnis – nepastovumas, o siela – nenuosekli ir taki kaip skystis; viskas jame be perstogės mainosi ir keičiasi; jis visiškai neturi dvasinės jėgos; jo moralę sudaro vien prieštaravimai; jam trūksta vientisumo, paprastumo, netarpiškumo; gyvenimo sumaišty pareigos balsas jau nepasiekia jo, valios balsas užgožtas instinktų balsų, o sąmonė, kaip šviesulys be savo šviesos, nuolat aptemsta. Toks jis buvo visada, toks visada ir liks. Kam tada kovoti su savimi? *Kam?*

Tačiau būtent toji kova buvo jo gyvenimo būtinybė; būtent tasai nerimas buvo svarbiausias jo egzistavimo pagrindas, būtent toji kančia buvo nuosprendis, kurio jis niekad neišvengs.

Bet koks mėginimas analizuoti save įstumdavo jį į dar didesnį netikrumą, į dar didesnę tamsą. Jis visiškai negebėjo mąstyti sintetiškai, todėl jo analizė virto žiauriu griaunamuoju žaidimu. Valandėlę pamąsto apie savo gyvenimą, ir šit jau sutrikęs, išsekęs, pilnas nevilties, pribaigtas.

Kai gruodžio trisdešimtosios rytą Kondočio gatvėje netikėtai susitiko su Elena Muti, jį suėmė nenusakomas jaudulys, tarsi tos moters pasirodymas buvo lemties ženklas, tarsi ji buvo jam pasiųsta kaip paskutinis likimo smūgis po žiaurios laivo katastrofos. Pirmasis jo potroškis buvo vėl suartėti su ja, vėl paimti ją, užkariauti, turėti ją visą kaip kadaise, vėl patirti seną aistrą su visu jos kvaituliu ir spindesiu. Pirmutinis jausmas buvo džiugesio ir vilties persmelktas. Paskui, beregint, jį vėl ėmė graužti nerimas, dvejonės, pavydas; čia pat toptelėjo aiški mintis, kad joks stebuklas niekad neprikels nė menkiausios dalelės mirusios laimės, neįskels nė kibirkštėlės užgesusio apsvaigimo, nesugrąžins nė vieno pradingusios iliuzijos šešėlio.

Ji atėjo! Ji atėjo! Ji grįžo į tą vietą, kur kiekvienas daiktas saugojo jai kokį nors prisiminimą, ir tarė:

– Aš daugiau nebe tavo, niekada nebūsiu tavo!

Ir sušuko:

– Ar tu pakęstum, jei tau reikėtų dalytis mano kūnu su kitais?

Išdrįso, išrėkė jam tuos žodžius tiesiai į akis, toje vietoje, tarp tų daiktų!

Žiauri, beribė kančia it tūkstantis atskirų, vienas už kitą skaudesnių dūrių, varstė jį ir laikė savo gniaužtuose, privedė iki nevilties. Aistra vėl apgaubė jį tūkstančiu ugnies liežuvių, pažadino neužgesinamus kūno geidulius jau nepriklausančiai jam moteriai, prikėlė atmintyje kiekvieną menkiausią, ypatingiausią patirtų geidulių, prisiminimo apie jos glamones smulkmeną, visus jos judesius ir pozas, visas beprotiškas jųdviejų sueitis, kurios niekad jų nepasotindavo, kaip ir neužgesindavo nuolat atgimstančio geismo. Ir vis dėlto, kad ir kaip stengdavosi, savo vaizduotėje niekaip negalėdavo sujungti ankstesnės Elenos su dabartine. Prisiminimai apie tai, kaip jis ją paima, įkaitindavo jį ir kankindavo, betgi to tikrumo, kad jis paima ją, nebūdavo: šiandieninė Elena atrodė kaip nauja moteris, kuria jis niekad nesimėgavo ir kurios niekad nespaudė glėbyje. Geismas jam suteikdavo tokių kančių, kad, rodės, neišlaikys ir numirs. Yda užkrėtė jo kraują kaip nuodai.

Toji yda, kurią *tada* sparnuota sielos ugnis pridengė šventu šydu ir apsupo kone dieviška paslaptimi, dabar pasirodė be šydo, be ugnies paslapties, vien kaip kūniškas gašlumas, kaip žemas pasileidimas. Jis jautė, kad šis jo karštis nebuvo Meilė ir su Meile neturėjo nieko bendra. Ji šūktelėjo jam:

– Ar tu pakęstum, jei tau reikėtų dalytis mano kūnu su kitais?

Nagi taip, žinoma, pakęstų!

Nesišlykštėdamas paimtų ją tokią, kokia atėjo, kito glamonių išniekintą, ir sumaišytų savo glamones su kito glamonėmis, įspaustų savo bučinį ant kito bučinio.

Vadinasi, nieko daugiau, nieko daugiau jame neliko nepaliesta. Net didžiosios aistros atminimas jo širdyje kuo šlykščiausiai susipurvino, susidergė, buvo suniekintas. Paskutinė vilties prošvaistė užgeso. Pagaliau jis pasiekė dugną ir niekad iš jo nepakils.

Bet staiga siaubingai užsigeidė nuversti stabą, kuris vis dar mįslingai stovėjo iškilęs jo vaizduotėje. Su cinišku žiaurumu ėmė jį nurenginėti, juodinti, bjauroti ir niokoti. Pražūtinga analizė, kurią pritaikė sau, tiko ir Elenai. Dabar jis rado visų tų abejonių kupinų klausimų, kurių kadaise norėjo išvengti, visų tų įtarimų šaltinius – tų įtarimų, kurie kadaise sukildavo ir išsisklaidydavo nepalikdami pėdsakų; dabar rado jų pateisinimą ir gavo juos patvirtinančių įrodymų. Šiame nemaloniame griovimo darbe tikėjosi rasiąs palengvėjimą, bet tik aštrino savo kančią, aitrino savo negalią, gilino savo žaizdas.

Kokia gi buvo tikroji Elenos išvykimo priežastis 1885 metų kovo mėnesį? Apie tai buvo daug kalbama ir tada, ir per jos vedybas su Hemfriu Hitfyldu. Tiesa buvo viena, jis sužinojo ją iš Džulijaus Muzelaro atsitiktinai, kai jiedu vieną vakarą plepėdami ėjo iš teatro. Ir jis patikėjo ja. Dona Elena Muti išvyko dėl piniginių reikalų, atlikti „vienos" operacijos, turėjusios ją išvaduoti iš sunkių finansinių keblumų, kurie susidarė pernelyg išlaidaujant. Vedybos su lordu Hitfyldu išgelbėjo ją nuo bankroto. Tasai Hitfyldas, di Maunt Edžkambo markizas ir Bredfordo grafas, valdė nemažus turtus ir giminiavosi su aukščiausia britų aristokratija. Dona Elena sugebėjo sutvarkyti savo reikalus labai apdairiai, jai pasisekė nepaprastai sumaniai išsisukti nuo pavojaus. Tiesa, treji našlystės metai tikriausiai nebuvo vien paprastas pasiruošimas antroms vedyboms. Bet, žinoma, Elena buvo didi moteris...

– Taip, brangusis, didi moteris, – pakartojo Džulijus Muzelaras, – ir tu puikiai tai žinai.

Andrea tylėjo.

– Bet ryšio atnaujinti nepatariu, – pridūrė bičiulis, numesdamas cigaretę, kuri užgeso jiems šnekučiuojantis. – Uždegti seną meilę yra tas pat, kas užsidegti užgesusią cigaretę. Tabakas persisunkęs nuodais, meilė – irgi. Gal užsukim puodelio arbatos pas Močeto? Ji sakė man, kad galima užeiti pas ją po teatro: niekada nevėlu.

Prie Borgezės rūmų jiedu sustojo.

– Eik vienas, – tarė Andrea, – o aš eisiu namo miegoti. Šiandieninė medžioklė gerokai mane nuvarė. Perduok nuo manęs linkėjimų donai Džulijai. *Comprends et prends**.

Muzelaras užlipo rūmų laiptais, o Andrea leidosi toliau Fontanela di Borgezės ir Kondočio gatvėmis iki Švč. Trejybės bažnyčios. Buvo šalta ir šviesi sausio naktis, viena iš tų nuostabių žiemos naktų, kurios paverčia Romą sidabriniu miestu, užsisklendusiu deimantinėje sferoje. Pilnatis dangaus vidury liejo trigubą šviesos, šalčio ir ramybės skaistą.

Jis ėjo kaip lunatikas šviečiant mėnuliui, nieko, be savo kančios, nesuvokdamas. Paskutinis smūgis suduotas, stabas nuverstas, nieko daugiau neliko ant didžiųjų griuvėsių; viskas baigėsi – ir amžinai. Vadinasi, ji iš tikrųjų niekad jo nemylėjo. Nesvyruodama nutraukė meilės ryšį, kad išvengtų bankroto. Nesvyruodama susisaistė vedybomis iš išskaičiavimo. Ir dabar, susitikusi su juo, dėjosi kankine, apsisiautė neliečiamos žmonos šydu. Gerkle jam veržėsi kartus juokas. Paskui užsiplieskė kurčiu, niauriu pykčiu. Prieš jį net prisiminimai apie aistrą buvo bejėgiai. Visa praeitis jam atrodė kaip ištisa apgaulė, siaubingas, žiaurus, visiškas melas. Ir tas žmogus, apsiautęs savo gyvenimą apgaulės ir melo šydu, tas žmogus, tiek kartų apgavęs ir melavęs, pagalvojęs apie svetimą apgaulę pajuto nuoskaudą, pyktį, pasišlykštėjimą tarsi kažkokiu siaubingu poelgiu, kurio negalima atleisti. Tas poelgis buvo netgi nepaaiškinamas. Ir iš tikrųjų jis neįstengė sau pa-

* Suprask ir imk *(pranc.)*.

aiškinti, kaip Elena galėjo padaryti panašų nusikaltimą; ir nors nesuprato, nesutiko su jokiu pasiteisinimu ir net neišsklaidė savo dvejonių prielaida, kad galbūt kita, slapta priežastis privertė ją taip staiga pabėgti. Jis tematė vien šlykštų poelgį, žemumą ir vulgarumą; svarbiausia vulgarumą – žiaurų, atvirą, nepakenčiamą, jokių aplinkybių nesušvelnintą. Žodžiu, Elenos poelgį jis suprato taip: aistrą, pažiūrėti nuoširdžią, tariamai didžios, nesulaužomos priesaikos sutvirtintą, ji lengvai nutraukė dėl pinigų, materialios naudos, sandėrio.

"Koks tu esi nedėkingas! Koks tu esi nedėkingas! Ką gi tu žinai apie tai, kas atsitiko, apie tai, ką aš iškentėjau? Ką tu žinai?" Atmintyje pasigirdo tikslūs Elenos žodžiai, jis prisiminė visus žodžius, jųdviejų pasakytus prie židinio – visus, visus, nuo pradžios iki galo: ir kupinus švelnumo, seserišką meilę siūlančius žodžius, ir visas sentimentalias frazes. Prisiminė ir ašaras, užtemdžiusias jai akis, persimainiusį veidą, ir virpulį, ir uždususį balsą atsisveikinant, kai jis padėjo jai ant kelių rožių puokštę.

Kodėl ji sutiko ateiti pas jį į namus? Kodėl užsigeidė suvaidinti tą vaidmenį, sukelti tą sceną, sukurpti naują dramą ar komediją? Kodėl?

Jis užkopė iki aukštutinės laiptų aikštelės ir atsidūrė tuščios gatvės viduryje. Nakties grožis netikėtai sukėlė jam neaiškų, bet kankinantį troškimą siekti naujo Gėrio; mintyse šmėstelėjo donos Marijos paveikslas, širdis smarkiai virptelėjo, tarsi plūstelėjus geismo bangai; akyse sutavaravo vaizdinys: šit jis laiko donos Marijos rankas savosiose, šit lenkia galvą jai prie krūtinės ir jaučia, kaip ji ramina jį – švelniai, be žodžių. Tas gailesio, prieglobsčio, užuojautos poreikis buvo it paskutinis nenorinčios save pasmerkti pražūčiai sielos spurstelėjimas. Jis nuleido galvą ir įėjo į namus net neatsigręždamas pasigėrėti naktimi.

Terencijus jo laukė prieškambaryje ir palydėjo iki miegamojo, kur jau liepsnojo ugnis.

– Ar ponas grafas iškart eis miegoti? – paklausė jis.

– Ne, Terencijau. Atnešk man arbatos, – atsakė Andrea, sėsdamasis prie židinio ir tiesdamas delnus į ugnį.

Jį purtė lengvas nervinis drebulys. Ištarė tuos žodžius neįprastai švelniai, pavadino tarną vardu, tujino jį.

– Ar ponui grafui nešalta? – su nuoširdžiu nerimu paklausė Terencijus, padrąsintas pono prielankumo.

Ir pasilenkė prie trikojo pakurstyti ugnies ir įdėti dar keletą pliauskų. Tai buvo senas Sperelio namų tarnas, daugelį metų tarnavęs Andrea tėvui, o dabar tiesiog stabmeldiškai atsidavęs jaunuoliui. Nė viena žmogiška būtybė neatrodė jam gražesnė, kilnesnė, šventesnė. Iš tikrųjų, jis priklausė tai idealiai rasei, kuri „aprūpina" ištikimais tarnais nuotykių romanus ir sentimentalias apysakas. Bet šis skyrėsi nuo anų tarnų – kalbėjo mažai, nelindo į akis su patarimais, buvo tik klusnus vykdytojas.

– Šitaip gerai, – tarė Andrea, stengdamasis perveikti mėšlungišką drebulį ir pasislinkdamas prie ugnies.

Šią sunkią valandą senuko buvimas šalia jį nepaprastai jaudino. Iš dalies tas jausmas buvo panašus į silpnumą, kuris apima žmones prieš savižudybę, kai šalia yra geras žmogus. Dar niekad iki šiol senasis tarnas jam nebuvo sukėlęs minčių apie tėvą, sužadinęs prisiminimų apie mylimą velionį ar gailesčio netekus didelio draugo. Niekad iki šiol jis nebuvo pajutęs, kad jam trūksta paguodos, bičiuliško žodžio ir tėviškos rankos. Ką gi pasakytų tėvas, jei pamatytų sūnų, siaubingų negandų priblokštą? Kaip, kokia galia pakeltų jo dvasią?

Pagalvojo apie mirusį tėvą su begaliniu liūdesiu. Tačiau jam nekilo nė menkiausias įtarimas, kad tolima dabartinių jo negandų priežastis – pirmosios tėvo pamokos.

Terencijus atnešė arbatą. Paskui pradėjo kloti patalą, neskubėdamas, kone su moterišku rūpestingumu, nenusileisdamas Dženi, nieko neužmiršdamas, regis, trokšdamas tik viena: kad iki ryto ponas puikiai pailsėtų, kad niekas nedrums-

tų jam miego. Andrea nenuleido nuo jo akių, pastebėdamas menkiausią judesį, vis labiau jaudindamasis, vis labiau keistai gėdydamasis. Negalėjo be graudulio žiūrėti, kaip gerasis senukas kloja patalus, šitiekos purvinų meilių suteptus: jam rodėsi, kad tos senos rankos maišo visą bjaurastį.

– Eik miegoti, Terencijau, – tarė jis. – Man nieko daugiau nereikės.

Liko vienas priešais ugnį, vienas su savo siela, vienas su savo liūdesiu. Sujaudintas vidinės kančios, nenustygo, ėmė bėgioti iš kampo į kampą. Jį persekiojo Elenos galvos vaizdas ant atkloto priegalvio, ir kiekvienąsyk, kai Andrea, priėjęs prie lango, atsigręždavo, jam pasirodydavo, kad mato ją, ir jo kūnu perbėgdavo drebulys. Nervai buvo tokie nusilpę, kad lengvai pasiduodavo galvoj kylančių vaizdinių sumaiščiai. Toji haliucinacija darėsi vis ryškesnė. Jis sustojo ir užsidengė veidą rankomis, norėdamas sutramdyti susijaudinimą. Paskui užklojo priegalvį antklode ir vėl atsisėdo.

Prieš akis šį kartą iškilo kitas vaizdas: Elena vyro glėbyje. Šįkart vaizdas buvo nepermaldaujamai aiškus.

Tą vyrą jis dabar jau pažinojo geriau. Būtent aną vakarą teatro ložėje Elena juodu supažindino, ir jis įdėmiai, su didžiausiu smalsumu apžiūrėjo jį, tarsi norėdamas kažką išsiaiškinti, išplėšti iš jo kokią paslaptį. Dar tebegirdėjo to vyro balsą, savotiško tembro, ganėtinai aštrų, kuris suteikdavo kiekvienos frazės pradžiai klausiamąją intonaciją; regėjo tas akis, šviesias, po didžiule išgaubta kakta, akis, kurios čia pažvelgdavo negyvu stikliniu žvilgsniu, čia užsidegdavo nenusakomu spindesiu, gal kiek panašiu į maniako žvilgsnį. Regėjo ir balkšvas, minkštas, nubertas šviesiu pūkeliu rankas, kurių kiekvienas judesys – nesvarbu, ką jos darydavo: ar imdavo binoklį, ar skleisdavo nosinę, ar remdavos į ložės kraštą, ar sklaidydavo operos libretą, – atrodydavo begėdiškas. Buvo persisunkusios yda ir *sadistiškos* – tokias rankas tikriausiai turėjo kai kurie de Sado personažai.

Andrea matė, kaip tos rankos liečia Elenos nuogumą, išniekina nuostabiausią kūną, sukelia keistus geidulius... Koks siaubas!

Kančia buvo nepakeliama. Jis vėl atsistojo, priėjo prie lango, atidarė jį, susipurtė nuo šalto oro ir atsitokėjo. Mėlynam danguj ryškiais kontūrais švytėjo Kalnų Švč. Trejybės bažnyčia, nelyginant iškalta iš vos parausvinto marmuro. O apačioje, tarsi ledynuose iškirstas miestas, krištoliniu blizgesiu spindėjo Roma.

Toji šalta ir aiški ramybė grąžino jo sielą tikrovėn, ir jis vėl galėjo susivokti savyje. Mįslingas Elenos paslaptingumas vis dar jį traukė, jį buvo apsėdę, jo galvoje kirbėjo galybė klausimų. Bet valios pastangomis juos sutramdė, surikiavo į eilę ir, tarsi prablaivėjęs, ėmė šaltai vieną po kito tyrinėti. Ir kuo labiau juos analizavo, tuo jam darėsi aiškiau, kad jis mėgavosi savo žiauria psichologine įžvalga kaip kerštu. Galop jam pasirodė, jog jis apnuogino Elenos sielą, prasiskverbė į jos paslaptį. Ir pasirodė, kad Elena dabar jam priklauso daug labiau nei tomis kvaitulio dienomis.

Tai kas gi iš tikrųjų ta moteris buvo?

Besiblaškanti dvasia, uždaryta geidulingam kūne. Beveik kaip ir visų malonumų trokštančių žmonių, jos dvasinę esybės prigimtį sudarė beribis egoizmas. Svarbiausia jos savybė, svarbiausia, taip sakant, jos intelekto *ašis*, apie kurią viskas sukosi, buvo vaizduotė; toji vaizduotė buvo romantiška, įvairių knygų išmaitinta, tiesiogiai priklausoma nuo lytinių potroškių, nuolat kurstomų neurastenijos. Apdovanota savitu protu, išauklėta Romos kunigaikščių rūmų prabangoje, popiežiškoje prabangoje, kurią sudarė menas ir istorija, ji apsigobė lengvu estetizmo šydu, įgijo elegantišką skonį, o paskui, suvokusi savo grožio pobūdį, kuo subtiliausiai apsimesdama ir sumaniai pasinaudodama savo aktoriniais sugebėjimais, stengėsi išaukštinti šio grožio dvasingumą, apšviesdama jį apgaulinga idealo šviesa.

Taip ji suteikė žmogiškajai komedijai pačių pavojingiausių elementų, o pati nešė nuopuolį ir žūtį labiau už viešai savo begėdiška profesija besiverčiančią kokotę.

Dėl karštligiškos vaizduotės kiekvienas jos įnoris išoriškai atrodydavo labai jaudinantis. Tai buvo staiga užsiliepsnojančių aistrų, netikėtų gaisrų moteris. Ji apgaubdavo dangiška liepsna erotinius savo kūno poreikius, o vulgarius geidulius sumaniai paversdavo kilniais jausmais.

Andrea kuo žiauriausiai teisė kadaise dievintą moterį ir gilinosi į negailestingus tyrinėjimus, nesustodamas netgi prieš gražiausius prisiminimus. Iš esmės viskas – kievienas jausmo protrūkis, kiekviena Elenos meilės apraiška – jam atrodė dirbtinė, išprotauta, apsukrumo padiktuota. Ji gebėjo nuostabiai laisvai improvizuoti viena ar kita fantazijos tema, suvaidinti tragišką vaidmenį, sukurti netikėtą sceną. Jis nepamiršo nė vieno, netgi paties intymiausio, epizodo: nei pirmojo susitikimo prie pietų stalo Ateletos namuose, nei kardinolo Imenreto aukcione, nei baliaus Prancūzijos pasiuntinybėje, nei netikėtos meilės scenos Barberinių rūmų kambaryje, nei atsisveikinimo Nomentanos kelyje kovo vakarą. Tasai stebuklingas vynas, taip svaiginęs jį anksčiau, dabar atrodė kaip nuodinga mikstūra.

Ir vis dėlto tam tikra prasme jis dar buvo sutrikęs – skverbdamasis į moters sielą, tarsi skverbėsi į savo sielą, ir josios klastų veidrodyje pamatė savo paties klastingumą. Šios dvi sielos buvo tokios giminingos! Todėl pamažu panieka virto ironišku atlaidumu, nes jis *suprato*. Jis suprato visa, kas buvo ir jo sieloje.

Ir tada jis šaltai ir aiškiai nusprendė, ką jam daryti.

Atmintyje šmėkštelėjo visos pokalbio, įvykusio per šv. Silvestrą, smulkmenos; mėgaudamasis atkūrė šią sceną ironiškai ir ciniškai šypsodamasis širdyje, tik jau be kartėlio, nė truputį nesijaudindamas ir juokdamasis iš Elenos ir iš savęs. Kodėl ji atėjo? Tikriausiai todėl, kad tas nelauktas pasimaty-

mas su buvusiu meilužiu žinomoje vietoje, praėjus dvejiems metams, jai pasirodė *keistas*, sugundė godžią retų jaudulių jos sielą, magino jos vaizduotę ir akstino jos smalsumą. Dabar ji norėjo pamatyti, į kokias naujas situacijas, į kokias intrigas atves šis savotiškas žaidimas. Galbūt ją traukė platoniškos meilės naujumas tam pačiam žmogui, kuris jau buvo kūniškos aistros objektas. Kaip visada, su jai būdingu užsidegimu, Elena ėmė tą jausmą popinti savo vaizduotėje. O gal ji iš tikrųjų pamanė, kad jos jausmai nuoširdūs, ir gal tas iliuzinis nuoširdumas sužadino jai didžiulį švelnumą, nuliūdino ją ir pravirkdė. Atsitiko gerai žinomas dalykas: galop ji patikėjo, kad tas apsimestinis, netvarus sielos potroškis yra tikras ir ilgai tveriantis. Ji patyrė sentimentalią haliucinaciją, kaip kiti patiria fizinę haliucinaciją. Elena ėmė nebesuvokti vaidinanti melą, ir jau nežinojo, ar apsimeta, ar yra nuoširdi.

Panašus dvasinis reiškinys nuolat kartojosi ir jo sieloje. Štai kodėl jis negalėjo jos kaltinti. Žinoma, šis atradimas atėmė iš jo bet kokią viltį be kūniškojo pasitenkinimo patirti kitokį pasitenkinimą. Nepasitikėjimas nuodijo bet kokį užsimiršimo saldesį, bet kokį dvasinį svaigulį. Apgauti patiklią ir ištikimą moterį, šildytis prie didžiosios ugnies, kurią uždegė netikras karštis, pavergti jos širdį gudrumu, turėti ją visą ir priversti ją virpėti, kaip virpa instrumentas, *habere, non haberi* – visa tai suteikia didžiausią palaimą. Bet apgaudinėti, žinant, kad pats esi apgautas – nevykęs, bevaisis darbas, nuobodus ir bergždžias žaidimas.

Vadinasi, jis turi pasiekti, kad Elena atsisakytų minties būti jo seseria ir grįžtų į jo glėbį. Jis privalo fiziškai vėl užvaldyti nuostabiausią moterį, išgerti iki dugno jos grožio saldesį, o paskui, persisotinęs, išsivaduos nuo jos, visam laikui. Tačiau, turėtų elgtis protingai ir būti kantrus. Jau per pirmąjį pokalbį dėl savo netramdomo įkarščio nieko nepešė. Aišku, savo tariamą skaistumą ji grindžia garsiąja fraze: „Ar pakęstum, jei tau reikėtų dalytis mano kūną su kitais?“ Didžiojo

platoniško mechanizmo varomąją jėgą ir sudarė tas šventas siaubas, kad savo aistra jam reikės dalytis su kitais. Beje, iš esmės šis siaubas buvo nuoširdus. Beveik visos laisvo elgesio moterys, susisaisčiusios santuokos ryšiais, iš pradžių elgiasi kaip siaubingos skaistuolės ir stengiasi vykdyti nekaltos žmonos priedermes pabrėžtinai paisydamos įstatymų. Todėl tikriausiai galima spėlioti, jog ir Eleną buvo apėmęs visuotinis skrupulingumas. Tokiu atveju pats blogiausias sprendimas – pulti į ataką ir atvirai kastis po jos doros pamatais. Atvirkščiai, reikia palaikyti jos dvasinius siekius, priimti ją „kaip brangiausią seserį, kaip nuoširdžiausią draugę“, apsvaiginti idealu, tyčia vaidinti platonišką meilužį ir pamažu „nuvilioti“ ją nuo tyrų broliškų santykių į jausmais paremtą draugystę, o nuo šios – į visišką kūnišką atsidavimą. Tikriausiai šie pereinamieji etapai bus labai trumpi. Viskas priklausys nuo aplinkybių...

Taip mąstė Andrea Sperelis, sėdėdamas prie židinio, kuris apšvietė jo nuogą meilužę Eleną, įsisupusią į draperiją su Zodiaku ir besijuokiančią tarp išbarstytų rožių. Jį slėgė begalinis nuovargis – nuovargis, kuriam nereikia miego, toks tuščias ir nepaguodžiamas, kad buvo beveik panašus į norą numirti; o ant metalinio pastovo geso ugnis ir puodelyje šalo arbata.

Kitas dienas jis veltui laukė žadėto laiško. „Parašysiu jums ir pranešiu, kada galėsime pasimatyti“. Vadinasi, Elena ketina jam skirti naują pasimatymą? Bet kur? Nejau ir vėl Cukario rūmuose? Nejau dar sykį ji pasielgs neatsargiai? Nežinomybė suteikė jam naujų kančių. Dabar visas valandas jis leido ieškodamas kokios nors dingsties susitikti su ja, pamatyti ją. Ne sykį buvo užsukęs į „Kvirinalo“ viešbutį, tikėdamasis, kad bus priimtas, bet niekad jos nerasdavo. Vieną dieną vėl pamatė ją su vyru, su „Mampsu“, teatre. Kalbėdamas apie muziką, dainininkus, moteris ir apie panašius niekus, jis sukaupė savo žvilgsnyje visą maldaujantį liūdesį. O Elena pasirodė

esanti labai užsiėmusi – ji kraustėsi į Barberinių rūmus, į savo seną, bet praplėstą butą, ir visą laiką plūkėsi su dekoratoriais, duodama jiems nurodymus ir skirstydama darbus.

– Ar ilgai būsite Romoje? – paklausė Andrea.

– Taip, – atsakė ji. – Roma bus mūsų žiemos rezidencija.

Ir kiek patylėjusi pridūrė:

– Tikriausiai galėtumėte mums patarti dėl apdailos darbų. Užsukite kokį nors rytą į rūmus. Aš ten būnu visada nuo dešimtos iki dvyliktos.

Jis pasinaudojo momentu, kai lordas Hitfyldas kalbėjosi su Džuliju Muzelaru, ką tik įėjusiu į ložę, ir, žiūrėdamas jai į akis, paklausė:

– Rytoj?

– O kodėl ne? – atsakė ji taip paprastai, tarsi nebūtų atkreipusi dėmesio į klausimo intonaciją.

Kitą rytą, apie vienuoliktą valandą, jis pasileido pėstute Siksto gatve, perkirto Barberinių aikštę ir ėmė kopti šlaitu. Kelias buvo gerai pažįstamas. Jam pasivaideno, kad vėl atgyja praeities įspūdžiai; Andrea pasidavė akimirkos iliuzijai, smarkiai sutukseno širdis. Saulėje keistai blizgėjo Berninių fontanas, tarsi delfinai, baseinas ir Tritonas, kažkokių permainingų procesų veikiami, buvo pavirtę skaidresne medžiaga – akmeniu ne akmeniu, krištolu ne krištolu. Visa aikštė ir gretimos gatvės buvo pilnos naujai statomos Romos bildesio. Tarp vežėčių ir galvijų šmižinėjo vaikiščiai, siūlydami žibuoklių.

Patekęs pro vartelius į sodą, pajuto, kad visas dreba, ir pagalvojo: „Vadinasi, aš vis dar *myliu* ją? Dar *svajoju* apie ją?“ Tas virpulys jam pasirodė panašus į ankstesnius. Metė žvilgsnį į didelius saulės apšviestus rūmus, ir jo sielą svajų sparnai nunešė į tuos laikus, kai ši užuovėja šaltoje ūkanotoje aušroje jam atrodydavo kaip užburta. Tai buvo pačios pirmosios meilės dienos: jis išeidavo įjaudrintas bučinių, kupinas ką tik patirtos laimės. Švč. Trejybės, Šv. Izidoriaus, Kapučinų

varpai skambindavo rytiniam „Viešpaties Angelui", ir girdėdavos jie neaiškiai, tarsi būtų buvę toliau nei iš tikrųjų; gatvės kampe, po pilnais asfalto kibirais raudonuodavo ugnis; prie balkšvos snaudžiančio namo sienos glausdavosi ožkų būrelis; rūke gesdavo degtinės prekijų balsai...

Jis pajuto, kaip jo sieloje subruzdo užmiršti jausmai; vienu mirksniu širdim persirito senos meilės banga, ir jis pamėgino įsivaizduoti, kad Elena tebėra ankstesnė Elena, kad liūdesys netikras, o laimė dar nesibaigė. Bet visos iliuzijų kibirkštėlės virto plėnimis, vos tik jis peržengė slenkstį ir pastebėjo einantį jo pasitikti markizą di Maunt Edžkambą, besišypsantį sukta, mažumėlę dviprasmiška šypsena.

Tada prasidėjo jo kančios.

Pasirodė Elena ir, nesustodama kalbėti, labai nuoširdžiai padavė jam ranką.

– Bravo, Andrea! Padėkite, padėkit mums...

Buvo labai pagyvėjusi, visą laiką plepėjo ir mostagavo rankomis. Atrodė labai jaunai. Tamsiai mėlynos palaidinės padurkus, stačią apykaklę ir rankogalius puošė juodas karakulis, o gražiai įpintas į jį vilnonis raštelis panėšėjo į elegantišką siuvinėjimą. Grakščiai išlenkusi, vieną ranką laikė kišenėje, o kita rodė į apmušalus, baldus, paveikslus ir vis klausė patarimų.

– Kur jūs pastatytumėte tas dvi spinteles? Pažiūrėkite. Mampsas jas rado Lukoje. Jas ištapė *jūsų* Botičelis. O kur pakabintumėte šituos gobelenus?

Andrea atpažino keturis gobelenus, išpieštus scenomis iš *Narcizo mito*, kurie buvo parduoti kardinolo Imenreto aukcione. Pažvelgė į Eleną, bet jųdviejų akys nesusitiko. Jį ūmai suėmė aklas pyktis ant jos, ant vyro, ant visų daiktų. Būtų mielai išėjęs, bet privalėjo „patiekti" sutuoktiniams Hitfyldams savo gerą skonį, privalėjo dar ištverti ir archeologinę išmintį to aistringo kolekcionieriaus, kuris taip norėjo jam parodyti ką nors iš savo radinių. Vienoje vitrinoje Andrea

atpažino Palajuoliečio šalmą, o kitoje – kalnų krištolo taurę, kadaise priklausiusią Nikolai Nikoliui. Tai, kad ši taurė stovi šioje vietoje, keistai jį sutrikdė, jo protą it žaibo tvyksnis pervėrė beprotiškas įtarimas. Vadinasi, ji pateko į rankas lordui Hitfyldui? Po tų įsimintinų, nebaigtų varžytynių kitą dieną jau niekas daugiau nesidomėjo brangenybe, niekas negrįžo į aukcioną. Trumpalaikis susijaudinimas atlėgo, užgeso, praėjo, kaip viskas praeina aukštuomenės gyvenime, ir dėl krištolo buvo leista varžytis kitiems. Tai buvo paprasčiausias dalykas, bet tą akimirką Andrea jis pasirodė neįprastas.

Jis tyčia sustojo priešais vitriną ir ilgai žiūrėjo į brangią taurę, kur, tarsi išgraviruota gryname deimante, švytėte švytėjo Anchizo ir Veneros istorija.

– Nikolas Nikolis, – pasakė Elena, ištardama šį vardą su nenusakomu atspalviu balse, kuriame jaunuolis pajuto tarsi lengvą liūdesį.

Vyras išėjo į kitą kambarį atidaryti spintos.

– Ar pamenate? Pamenate? – atsisukęs sušnabždėjo Andrea.

– Pamenu.

– Tai kada jus pamatysiu?

– Kas žino!

– Bet jūs žadėjote...

Grįžo grafas Maunt Edžkambas. Toliau viską apžiūrinėdami, jie nuėjo į kitą kambarį. Visur buvo pilna apmušinėjančių sienas, kabinančių užuolaidas, nešiojančių baldus drapiruotojų. Kiekvieną kartą, kai Elena klausdavo patarimo, Andrea turėdavo visas įsitempti, kad jai atsakytų, įveiktų nedorus geidulius, pažabotų nekantrumą. Ir tą akimirką, kai vyras kalbėjosi su vienu iš darbininkų, Andrea tyliai, neslėpdamas pasišlykštėjimo, tarė:

– Kam mane taip kankinate? Aš gi tikėjausi rasti jus vieną!

Duryse Elenos skrybėlaitė užkliuvo už blogai pakabintos portjeros ir nuslinko ant šono. Juokdamasi ji pašaukė Mampsą

atrišti vualio mazgą. Ir Andrea matė, kaip nekenčiamos rankos narplioja mazgą ant mylimos moters sprando, liečia juodas sruogeles, tas gyvas sruogeles, kurios kadaise nuo jo bučinių imdavo skleisti kvapą, nepalyginamą nė su vienu iš žinomų kvapų – švelnių švelniausią, svaigių svaigiausią.

Andrea paskubom atsisveikino, prisimetęs dingstimi, kad turįs su kažkuo papusryčiauti.

– Galutinai persikraustysime čionai vasario pirmąją, antradienį, – tarė jam Elena. – Tada, tikiuosi, jūs tapsite nuolatinis mūsų svečias.

Andrea nusilenkė.

Būtų atidavęs viską, kad tik jam nebūtų reikėję liesti lordo Hitfyldo rankos. Išėjo kupinas neapykantos, pavydo, pasišlykštėjimo.

Tą patį vakarą, vėlią valandą, atsitiktinai atsidūręs klube, kur jau seniai nesilankė, prie vieno lošimų staliuko pastebėjo doną Manuelį Feresą, Gvatemalos ministrą. Nuoširdžiai pasisveikino su juo ir ėmė klausinėti apie doną Mariją, Delfiną.

– Jos vis dar Sienoje? Kada atvažiuos?

Ministras prisiminė, kad paskutinę naktį, lošdamas su jaunuoju grafu Skifanojoje, išlošė keletą tūkstančių lirų, todėl atsakė labai mandagiai. Jis prisiminė Andrea Sperelį kaip puikų, aukščiausios klasės lošėją.

– Jau kelios dienos, kai jodvi čia. Atvažiavo pirmadienį. Marija labai nusiminus, kad nerado markizės d'Ateletos. Manau, jūsų vizitas jai bus malonus. Mes gyvename Tautos gatvėje. Štai jums tikslus adresas.

Jis padavė vizitinę kortelę. Paskui ėmė lošti toliau. Andrea išgirdo kunigaikščio di Befio, lošiančio su kitais aristokratais, šūktelėjimą:

– Kodėl šiandien ryte neatvažiavai į Čentočelę? – paklausė jį kunigaikštis.

– Turėjau kitą pasimatymą, – atsakė Andrea nieko negalvodamas, tik norėdamas pasiteisinti.

Kunigaikštis ir kiti pašaipiai nusijuokė.

– Gal Barberinių rūmuose?

– Gal.

– Gal? Liudvikas matė, kaip tu įėjai...

– Na, o kur tu buvai? – paklausė Andrea Barberizį.

– Pas tetą Saviano.

– Aha!

– Nežinau, gal medžioklė tau geriau sekėsi, – postringavo toliau kunigaikštis di Befis, – bet mes kaip bepročiai šuoliavom keturiasdešimt dvi minutes, o pačiupom tik dvi lapes... Ketvirtadienį, prie Trijų Fontanų.

– Supranti? Ne prie Keturių... – sykiu komiškai ir rimtai pareiškė Džinas Bominakas.

Bičiuliai nusikvatojo, ir jų juokas užkrėtė net Sperelį. Dygūs žodžiai jo neįžeidė. Priešingai, būtent dabar, kai nėra pagrindo, jam buvo malonu, kad bičiuliai mano, jog jo ryšys su Elena vėl užsimezgė. Priėjo Džulijus Muzelaras, ir jiedu pradėjo šnekėtis. Iš keleto jo ausis pasiekusių žodžių suprato, kad džentelmenai kalbasi apie lordą Hitfyldą.

– Susipažinau su juo Londone prieš šešerius ar septynerius metus, – kalbėjo kunigaikštis di Befis. – Regis, jis buvo Velso princo *Lord of the Bedchamber*, tai yra patalininkas.

Paskui balsas pritilo. Tikriausiai kunigaikštis pasakojo siaubingus dalykus. Tarp nešvankių frazių nuotrupų keletą sykių pasigirdo Londono skandalų istorijoje žinomo laikraščio *Pall Mall Gazette* pavadinimas. Jį suėmė baisus smalsumas ir jis norėjo pasiklausyti. Įsivaizdavo lordo Hitfyldo rankas – be galo blyškias, išraiškingas, iškalbingas, neužmirštamas. Bet Muzelaras varinėjo šnekas toliau ir jo nepaleido.

– Eime, – tarė, – noriu tau kai ką papasakoti...

Ant laiptų jiedu sutiko grafą Alboniką. Šis nešiojo gedulą dėl donos Ipolitos mirties. Andrea sustojo ir ėmė jį klausinėti apie liūdną įvykį – apie tą nelaimę jis sužinojo lapkričio mėnesį Paryžiuje iš Gvido Montelatičio, donos Ipolitos pusbrolio.

– Ar iš tikrųjų ji sirgo šiltine?

Pasmėlęs šviesbruvis našlys pasinaudojo proga išlieti savo širdgėlą. Jis visur nešiojosi savo skausmą, kaip kadaise nešiojosi žmonos grožį. Mikčiojo, todėl liūdesiu persmelkti žodžiai skambėjo apgailėtinai; regėjos, balkšvos jo akys tuoj tuoj sprogs kaip du išrūgų pilni putekšliai.

Džulijus Muzelaras, matydamas, kad našlio elegija gali niekad nesibaigti, ėmė Andrea skubinti.

– Klausyk, jeigu neskubėsim, jie mūsų užsilauks.

Andrea atsisveikino su Alboniku, pažadėdamas išklausyti liūdnos istorijos tęsinį per kitą susitikimą, ir išėjo su bičiuliu.

Alboniko žodžiai vėl pažadino jam keistą jausmą, sumišusį su kankinamu geismu ir savotišku pasitenkinimu; tas jausmas jam nedavė ramybės keletą dienų Paryžiuje, sužinojus apie Ipolitos mirtį. Tomis dienomis Ipolitos paveikslas, jau kone išblukęs iš atminties dėl užsitęsusios ligos ir ilgo sveikimo, dėl meilės donai Marijai Feres ir dėl daugelio kitų įvykių pasirodė jam tolimas ir miglotas, bet apgaubtas kažkokia idealybe. Jis gavo Ipolitos sutikimą, ir nors jos nepaėmė, užtat išgyveno vieną iš didžiausių, leistinų žmogui patirti kvaitulių: tai buvo kvaitulys įveikus varžovą, tai buvo apsvaigimas pasiekus nuostabią pergalę geidžiamos moters akyse. Tomis dienomis geismas, kurio jis negalėjo patenkinti, vėl suliepsnojo, ir Andrea, visagalės vaizduotės akstinamas, begalis jį numalšinti, patyrė nenusakomą nerimą ir keletą valandų kentėjo tikras kančias. Paskui tarp geismo ir gailesio radosi kitas, beveik pasitenkinimo jausmas, sakytum, poetinio pakilimo jausmas. Jam buvo malonu, kad tokiu būdu jo nuotykis baigėsi amžinai. Toji moteris, kurios jis dar nebuvo paėmęs, bet kurios užkariavimas jam vos nekainavo gyvybės, toji beveik jam nepažįstama moteris, ta vienintelė nesuteptoji, suspindo pačiose dvasios viršūnėse kaip nevilties sudievintas idealas. *Tibi, Hippolita, semper!**

* Tau, Ipolita, amžinai! (*Lot.*)

– Pagaliau, – pasakojo Džulijus Muzelaras, – ji atėjo šiandien, apie antrą.

Jis pasakojo apie Džulijos Močeto užkariavimą savaip džiūgaudamas, apipindamas daugybe smulkmenų retą ir paslaptingą bergždžiosios Pandoros grožį.

– Tu teisus. Tai taurė iš dramblio kaulo, spindinti kaip skydas, tai – *speculum voluptatis**...

Prieš keletą dienų, mėnesėtą naktį, po teatro, kai jo draugas vienas įėjo į Borgezės rūmus, Andrea pajuto lengvą dūrį širdyje. Dabar ir vėl ėmė jį justi, jį kankino nenusakomas gailestis, kuriame, giliai paslėptas, sumišęs su prisiminimais, galbūt kirbėjo pavydas ir kažkoks egoistinis, tironiškas nepakantumas, būdingas jo prigimčiai ir neretai skatinantis jį trokšti vos ne sunaikinti moterį, kurią jis išsirinko ir kuria pasimėgavo, vien dėl to, kad kiti ja nesimėgautų. Niekam buvo nevalia gerti iš taurės, iš kurios jis nors kartą buvo gėręs. Prisiminimų apie buvusį artumą su juo turėtų užtekti visam gyvenimui. Meilužis privalėjo būti amžinai ištikimas jo neištikimybei. Tai buvo jo išdidi svajonė. Be to, jam nepatiko viešumas, grožio paslapties išdavimas. Žinoma, jei būtų turėjęs Mirono „Disko metiką" arba Polikleto „Ieties metiką", arba Knidijaus „Venerą", tai pirmasis jo rūpestis būtų buvęs paslėpti meno kūrinį neprieinamoje vietoje ir ten, vienumoje, juo mėgautis, kad kitų žmonių mėgavimasis nesumažintų jo patiriamo malonumo. Tai kam tada jis pats padėjo paskleisti paslaptį? Kam pats kurstė draugo smalsumą? Kam pats palinkėjo jam sėkmės? Negi tasai lengvumas, su kokiu ta moteris atsidavė jo bičiuliui, sukėlė jam pyktį ir pasišlykštėjimą ir netgi iš dalies jį žemino?

– Kur einame? – paklausė Džulijus Muzelaras, sustodamas Venecijos aikštėje.

Tarp įvairių potroškių, įvairių minčių ir vaizdinių Andrea

* Geidulių veidrodis... (*Lot.*)

sieloje tebepleveno nerimas, kurį jam sukėlė susitikimas su donu Manueliu Feresu, mintis apie doną Mariją ir jos šviesus paveikslas. Ir tarp šių akimoju pralėkusių prieštaringų jausmų kaži koks nerimastingas ilgesys traukė jį prie jos namų.

– Aš einu namo, – atsakė jis. – Paėjėkim Tautos gatve. Palydėk mane.

Ir nuo tos minutės jis daugiau negirdėjo draugo žodžių. Jį visiškai užvaldė mintis apie Mariją. Priešais teatrą valandėlę padvejojo, nežinodamas, katra puse eiti – kaire ar dešine. Norėjo susirasti namą pagal numerius.

– Kas tau? – paklausė Muzelaras.

– Nieko. Klausausi tavęs.

Pažiūrėjo į numerį ir apskaičiavo, kad namas stovi ne per toliausiai, kairėje pusėje, galbūt netoli Aldobrandinio vilos. Naktis buvo šalta, bet šviesi, ir aukštos vilos pinijos ryškiai išsiskyrė žvaigždėtame danguje; tarp žvaigždžių juodavo milžiniška kvadratinė Kovotojų bokšto masė; Servijaus kalvoje, žibintų šviesoje, nejudėdamos snaudė palmės.

Trūko tik keleto numerių iki reikiamo skaičiaus, parašyto dono Manuelio kortelėje. Andrea visas drebėjo, tarsi jam priešais būtų ėjusi pati dona Marija. Namas iš tikrųjų buvo netoli. Praėjo pro uždarytas duris, nesusilaikė ir žvilgtelėjo viršun.

– Kur žiūri? – paklausė jį Muzelaras.

– Niekur. Duok man cigaretę. Eime greičiau, man šalta.

Tylėdami nuėjo Tautos gatve iki Keturių Fontanų. Buvo akivaizdu, kad Andrea susirūpinęs.

– Tave tikriausiai kažkas kankina, – tarė draugas.

Andrea buvo taip sunku ant širdies, kad vos nepuolė atlikti išpažinties. Bet susilaikė. Dar nebuvo pamiršęs klube išgirstų paskalų, Džulijaus pasakojimo, viso to nesantūraus, palaido lengvabūdiškumo, kurį pats įžūliai rodydavo, pats skatindavo. Tie vieši, visai nepaslaptingi nuotykiai, tas tuščias meilužių palinkimas klausytis svetimo sąmojo ir svetimų juokelių, tas ciniškas abejingumas, kai buvę meilužiai liaupsina

moters vertybes akyse tų, kurie netrukus ja mėgausis, tas uolumas, kai pirmieji meilužiai duoda paskutiniams meilužiams patarimus, kaip greičiau pasiekti tikslą, ir tas vienų geranoriškumas kuo smulkiau papasakoti kitiems apie pirmąjį pasimatymą, kad šie sužinotų, ar yra skirtumas, *kaip* toji moteris atsiduoda dabar ir *kaip* atsiduodavo anksčiau, – visi tie perdavimai, tos nuolaidos, tie perėmimai, apskritai visos tos mažos ir didelės šlykštybės, būdingos saldžiam aukštuomenės flirtui, regėjos jam, nužemina meilę iki prėsko ir purvino dviejų lyčių susijungimo, iki žemo vulgarumo, iki žodžiais neįvardijamos prostitucijos. Skifanojos prisiminimai gaivino jam dvasią kaip kvapnūs tonizuojantys gėrimai. Donos Marijos paveikslas nušvito taip ryškiai, kad Andrea kone nustėro: vienas jos judesys stovėjo jam prieš akis – tas judesys, kai Vikomilės miške ji ištarė anuos aistringus žodžius. Ar jis išgirs dar sykį tuos žodžius iš tų pačių lūpų? Ką ji veikė, ką galvojo, kaip gyveno nuo tos dienos, kai jiedu išsiskyrė? Jaudulys jo širdyje augo sulig kiekvienu žingsniu. Prieš akis slinko vaizdinių nuotrupos, panašios į judrias, greit pralekiančias fantasmagorijas: šit gamtovaizdžio kampelis, šit jūros lopinėlis, šit laiptai tarp rožių, šit vidiniai kambariai, šit visos vietos, kur gimė jausmas, kur pražydo jos švelnumas, kur išsiskleidė jos žavesys. Ir jis pajusdavo slaptą ir gilų virpulį, vos tik pagalvodavo, kad jos širdyje gal dar gyva aistra, kad gal ji kentėjo ir verkė, netgi svajojo ir tikėjo. Kas žino!

– Na? – paklausė Džulijus. – Kaip tavo ir ledi Hitfyld reikalai?

Jie leidosi Keturių Fontanų gatve ir dabar jau buvo prie Barberinių rūmų. Pro pinučius, tarp akmeninių kolosų, buvo matyti tamsus sodas, kuriame gyvai čiurleno vanduo. Sode bolavo aukštas namas su dar apšviestu prieangiu.

– Ką sakai? – paklausė Andrea.

– Kaip tavo ir donos Elenos reikalai?

Andrea pažvelgė į rūmus. Jam pasirodė, kad tą akimirką

širdyje nieko nejaučia, tik begalinį abejingumą, tikrą geismų mirtį ir amžiną atsižadėjimą. Negalvodamas atsakė:

– Laikausi tavo patarimo. Neužsirūkau užgesusios cigaretės.

– Matai... iš teisybės šį kartą gal vertėtų. Ar gerai į ją įsižiūrėjai? Man ji atrodo gražesnė; atrodo, kaip čia pasakius, kad joje yra kažkas nauja, neišreiškiama... *Nauja* – ne, čia ne tas žodis. Dabar ji aistringesnė, *daug tikresnė Elena* nei buvo prieš dvejus ar trejus metus, žodžiu, kažkokia „kvintesencinė". Gal tai antrojo pavasario padarinys – man regis, jai greitai sukaks trisdešimt. Ar tau taip neatrodo?

Išgirdus šiuos žodžius, Andrea kažkas tarsi dūrė širdin, ir jis vėl užsiplieskė. Niekas taip nesukiršina ir nesuerzina vyro geismų, kaip jam girdint ištartas pagyrimas moteriai, kurią jis pernelyg ilgai turėjo ar kurios per ilgai ir bergždžiai geidė. Kartais meilės agonija vis dar tęsiasi todėl, kad kiti jos pavydi ar žavisi ja; persisotinęs ar pavargęs meilužis bijo atsisakyti to, ką turi, arba atsisakyti apsiausties, kad jo labu nepasinaudotų būsimasis varžovas.

– Ar tau taip neatrodo? Be to, padaryti iš to Hitfyldo Menelajų – tikriausiai nepaprastas malonumas.

– Aš irgi taip manau, – tarė Andrea, stengdamasis pamėgdžioti lengvabūdišką draugo toną.

– Pagyvensim – pamatysim!

III

– Marija, pamirškite akimirką savo švelnybes! Leiskit ir man išlieti savo širdį!

Ji atsistojo. Tyliai, nesipiktindama, nerūstaudama, tik aiškiai susijaudinusi. Ir tarė:

– Atleiskite man, bet aš negaliu jūsų klausytis. Jūs labai mane skaudinate.

– Tada aš tylėsiu ir nieko nesakysiu. Pasilikite, Marija, prašau jus.

Dona Marija vėl atsisėdo. Nuo Skifanojos laikų nebuvo pasikeitusi, ir dabar nieko nebuvo gražesnio už grakščią galvą, kurią, regis, it Dievo bausmė slėgė tamsių plaukų kupeta. Jos akis su rudais, kaip tamsiaplaukių angelų, vyzdžiais buvo įrėminęs minkštas ir švelnus šešėlis, panašus į dviejų permatomų spalvų – violetinės ir blyškiai melsvos – mišinį.

– Aš tik norėjau, – nuolankiai pridūrė Andrea, – tik norėjau priminti jums savo ankstesnius žodžius, tuos pačius, kuriuos jūs girdėjote vieną rytą parke, sėdėdama ant marmurinio suolelio po žemuoginiais medžiais – girdėjote aną man neužmirštamą, šventą valandą...

– Aš pamenu juos.

– Taip, Marija. Nuo tada mano širdgėla tapo dar didesnė, niūresnė, žiauresnė. Niekada nesugebėsiu papasakoti jums apie visas savo kančias, apie visus savo pažeminimus; niekada nesugebėsiu pasakyti jums, kaip virpėdavau iš laimės, kaip visa mano esybė lėkdavo į vilties šviesą, jeigu bent akimirką išdrįsdavau pagalvoti, jog galbūt mano atminimas dar gyvas jūsų širdyje.

Jis kalbėjo tokiu pat balsu kaip aną tolimą rytą ir, regis, buvo apimtas to paties sentimentalaus kvaitulio. Jo lūpomis dabar bylojo visas jo širdies liūdesys. O ji klausėsi palenkusi galvą, nekrustelėdama, beveik tokia pat poza kaip tada, ir jos burna ir lūpos, kurias veltui stengėsi sučiaupti, negalėjo paslėpti skausmingai tramdomo geismo.

– Ar dar pamenate Vikomilę? Ar pamenate, kaip tą spalio vakarą mudu vieni jojome per mišką?

Dona Marija lengvai linktelėjo galva, lyg būtų ištarusi: „Taip“.

– Ir pamenate tada pasakytus man žodžius? – pridūrė jaunuolis kiek tyliau, tačiau jo balsas išdavė gniaužiamą aistrą, jis pasilenkė visai arti prie jos, tarsi norėdamas pažvelgti jai į akis, kurias vis dar buvo nuleidusi.

Ir ji pakėlė į jį gerąsias, graudžiąsias, sopulingąsias akis.

– Aš nieko nepamiršau, – atsakė. – Nieko o nieko! Kam man slėpti nuo jūsų tai, ką jaučia mano širdis? Jūs esate kilnios sielos žmogus, ir aš tikiu jūsų didžia dvasia. Argi turėčiau elgtis su jumis taip, kaip elgtųsi paprasta kvaila moteris? Argi tą vakarą nesakiau, kad myliu jus? Jūsų klausimas man kužda kitą klausimą. Jūs klausiate, ar aš dar tebemyliu jus.

Ji padvejojo, bet tik akimirką. Jos lūpos virptelėjo.

– Myliu.

– Marija!

– Bet jūs privalote visam laikui atsisakyti mano meilės; privalote būti kuo toliau nuo manęs. Būkite didžiadvasis, išvaduokite mane nuo kovos, kuri mane baugina. Aš daug kentėjau, Andrea, ir išmokau kentėti, bet mintis, kad privalau kovoti su jumis, gintis nuo jūsų, man kelia beprotišką siaubą. Jūs nežinote, kokių aukų kaina man pavyko atgauti širdies ramybę; nežinote, kokių aukštų ir širdžiai brangių idealų aš atsisakiau... Apgailėtini idealai! Aš tapau kita moterimi, nes reikėjo tapti kita, aš tapau paprasta moterimi, nes to reikalavo pareiga.

Jos balse galėjai justi gilų, švelnų liūdesį.

– Tada, kai sutikau jus, ūmai pajutau, kad manyje pabudo senos svajonės, atsigavo ankstesnė siela, ir pirmomis dienomis atsidaviau užplūdusiam švelnumui užsimerkusi, nepaisydama gresiančio pavojaus. Aš galvojau: „Jis nieko neišgirs iš mano lūpų, aš nieko neišgirsiu iš jo lūpų". Beveik nejutau nei sąžinės graužaties, nei baimės. Bet jūs prabilote; ištarėte žodžius, niekada man negirdėtus; išplėšėte iš manęs prisipažinimą... Ir tada aš išvydau pavojaus ženklą – tikrą, aiškų, akivaizdų. Ir atsidaviau naujai svajonei. Jūsų širdies skausmas liūdino mane, be galo skaudino. „Jis tikriausiai susitepęs yda. O, jeigu galėčiau išvalyti jo sielą, – tyliai pamaniau, – kokia laimė man būtų pasiaukoti dėl jo atgimimo". Jūsų liūdesys traukė mano liūdesį. Ir dar pamaniau: aš gi tikriausiai

nemokėčiau jūsų paguosti, bet gal jūs pajustute palengvėjimą, žinodamas, kad kažkieno siela amžinai atsako *amen* į visas skausmingas jūsų aimanas.

Ištarė šiuos žodžius taip pakiliai, tokiu švytinčiu veidu, kad Andrea užplūdo kone mistinis džiaugsmas. Dabar jis nieko daugiau netroško, tik paimti ją už abiejų rankų ir ant tų brangių, švelnių, nesuteptų rankų išlieti visą savo neišsakomą kvaitulį.

– Tai neįmanoma! Neįmanoma! – kalbėjo ji toliau apgailestaudama ir linguodama galvą. – Mes privalom amžinai atsisakyti bet kokios vilties. Gyvenimas nepermaldaujamas. Pats to nenorėdamas, jūs sudaužysite visą gyvenimą, ir galbūt ne vieną...

– Marija, Marija, nekalbėkite taip! – nutraukė ją jaunuolis ir vėl prie jos pasilenkė. Paėmė jos ranką nedrąsiai, bet su šventu virpuliu širdyje, tarsi prieš darydamas tą judesį būtų laukęs sutikimo ženklo. – Aš padarysiu tai, ko norite, aš būsiu nuolankus ir klusnus. Mano vienintelis troškimas – numirti su jūsų vardu lūpose. Atsisakyti jūsų – vadinasi, atsisakyti išsigelbėjimo, vėl amžiams pavirsti griuvėsių dulke ir niekad daugiau nepakilti. Aš myliu jus taip, kad joks žmonių kalbos žodis niekad negalės to jausmo išreikšti. Jūs man reikalinga. Jūs vienintelė esate *tikra*; jūs esate *toji* Tiesa, kurios ieško mano siela. Visa kita – bergždžia sumaištis, visa kita – niekai. Atsisakyti jūsų yra tas pat, kas pasirašyti sau mirties nuosprendį. Bet jeigu jūs, paaukodama mane, sugebėsite išsaugoti savo ramybę, tada aš privalau aukotis dėl jūsų. Nebijokite, Marija. Nepadarysiu jums nieko bloga.

Jis laikė Marijos ranką savojoje, bet jos nespaudė. Jo žodžiai nebuvo karšti, o tylūs, niūrūs, liūdni, pilni begalinės nevilties. Ir gailestis taip apakino Mariją, kad ji neištraukė rankos ir keletą minučių sėdėjo viską užmiršusi, atsidavusi tyrai šio lengvo prisilietimo aistrai. O jos aistra buvo tokia subtili, kad atrodė beveik neapčiuopiama, tarsi jai iš pačios širdies gilu-

mos būtų ištryškusi kaži kokia esencija ir pasiliejusi ranka žemyn, iki pat pirštų, o paskui iš pirštų galų ištekėjusi nenusakomai švelnia srovele. Kai Andrea nutilo, jos atmintyje vėl išplaukė kai kurie žodžiai, ištarti parke tą neužmirštamą rytą ir dabar atgaivinti jo balso skambėjimo. „Jau vien nuo jūsų buvimo čia man kvaista galva, ir aš jaučiu, kad jis teka mano gyslomis kaip kraujas ir pripildo mano sielą nežemiškų pajautų..."

Stojo trumpa tyla. Buvo girdėti, kaip vėjas kartkartėm sudrebina langų rėmus. Su vėju atskriedavo ir tolimas miesto gaudesys, sumišęs su ekipažų dundesiu. Šviesa buvo šalta ir permatoma kaip šaltinio vanduo; kambario kampuose ir Tolimųjų Rytų audinių užuolaidų klostėse rinkos šešėliai; ant baldų blykčiojo nefrito, dramblio kaulo, perlų inkrustacijos; gilumoje, po *musa paradisiaca** gumšojo didžiulė Budos statula. Nuo tų egzotiškų daiktų kambaryje irgi, rodės, sklando kažkokia paslaptis.

– O dabar apie ką galvojate? – paklausė Andrea. – Tik ne apie mano galą, ar ne?

Marija, regėjos, klaidžiojo minčių ir dvejonių labirinte. Atrodė neryžtinga, sakytum, klausėsi dviejų vidinių balsų.

– Nemoku pasakyti, – tarė ji lengvai perbraukdama sau per kaktą ranka, – nemoku pasakyti žodžiais, kaip mane jau seniai kankina keista nuojauta. Nežinau, kas tai yra, bet aš *bijau*...

O patylėjusi pridūrė:

– Kai pagalvoju, kad jūs kenčiate, vargše mano bičiuli, o aš negaliu palengvinti jums kančios, kad jūsų sielvarto valandą manęs nebus šalia, kad aš nežinosiu, ar jūs šaukiate mane... O Dieve!

Ji kalbėjo silpnu ir drebančiu balsu, tarytum gerklę jai būtų gniaužusi rauda. Andrea tebestovėjo nuleidęs galvą, bet nieko nesakė.

* Rojaus (dieviškoji) palmė *(lot.)*.

– Kai pagalvoju, kad mano siela seks visada paskui jus ir jau niekad daugiau nesusilies su jūsų siela, kad jūs niekad jos nesuprasite... Vargšė meilė!

Jos balsas buvo pilnas ašarų, o lūpos perkreiptos skausmo.

– Nepalikite manęs! Nepalikite manęs! – sušuko jaunuolis, kone parklupęs ant kelių ir didelio susijaudinimo įkarštyje griebdamas jos rankas. – Aš nieko jūsų neprašysiu, ir nieko, be jūsų užuojautos, man nereikia. Jūsų užuojauta man būtų brangesnė už bet kurios kitos moters aistrą: jūs tai žinote! Vien jūsų rankos galėtų išgydyti mane, galėtų grąžinti į gyvenimą, pakelti iš nuopuolio, įkvėpti tikėjimą, išlaisvinti nuo visa, kas bloga, kas užkrečia mane ir pripildo mano sielą siaubo. Brangios, mylimos rankos...

Jis pasilenkė pabučiuoti jai rankų ir ilgai laikė prispaudęs prie jų lūpas. Prisimerkęs, begalinio švelnumo apimtas, tyliai, nenusakomu balsu kalbėjo:

– Aš jaučiu, kaip jūs drebate.

Ji atsistojo – virpanti, sutrikusi, blyškesnė nei tą atmintiną rytą, kai žingsniavo tarp gėlių. Vėjas drebino langus, girdėjosi neaiškus triukšmas, tarsi būtų siautėjusi minia... Tie šauksmai vėjy, atnešti nuo Kvirinalo pusės, dar labiau ją sujaudino.

– Sudie, Andrea. Eikite, eikite, daugiau čia nepasilikite. Pamatysite mane kitą kartą, kada panorėsite. O dabar – sudie. Prašau jus!

– Kur aš jus pamatysiu?

– Rytoj koncerte. Sudie.

Ji buvo labai susijaudinusi, tarsi nusikaltusi nuodėme. Palydėjo jį iki kambario durų. Pasilikusi viena, sustojo dvejodama, nežinodama, ką daryti, vis dar sutrikusi. Jautė, kaip dega akys, skruostai ir smilkiniai ir kaip visą kūną krečia drebulys. Bet ant rankų tebejuto mylimų lūpų prisilietimą, tas jausmas buvo saldus, ir ji norėjo, kad niekas jo neišdildytų – kaip dieviškojo antspaudo.

Paskui apsižvalgė. Šviesa kambaryje pamažu blėso, prieblandoje išskydo daiktų kontūrai, didžioji paauksuota Budos statula skleidė ypatingą šviesą. Kartkartėm pasigirsdavo pavieniai šūksniai, paskui ir vėl nuslopdavo. Ji priėjo prie lango, atidarė jį, pasižiūrėjo. Gatvėje pūtė šaltas vėjas, netoli Terminio aikštės jau žiebėsi žibintai. Priešais, rausvų atspindžių apšviesti, suposi Aldobrandinio vilos medžiai. Danguj, virš Kovotojų bokšto, kybojo vienišas violetinis debesis.

Vakaras jai pasirodė kraupus. Atsitraukė nuo lango, atsisėdo ten, kur jiedu neseniai kalbėjosi. Kodėl nepareina Delfina? Ji nenorėjo apie nieką galvoti, bet kažkoks silpnumas vis dar laikė ją toje vietoje, kur prieš keletą minučių alsavo, kalbėjo, savo meilę ir kančią liejo Andrea. Visos pastangos, visi planai, visos atgailos, maldos, visi paskutinių keturių mėnesių išgyvenimai išsisklaidė, dingo, akimoju tapo bergždi. Ji vėl ritosi žemyn, jausdamasi be galo pavargusi, nugalėta, bejėgė prieš ją apėmusias dvasines kančias, prieš gniuždantį jos valią jausmą; ir kai ji, jausdama, kad ją apleidžia drąsa, atsidavė širdies nerimui ir ilgesiui, jai pasirodė, kad kažkuri jo esybės dalis dar tebesklando kambario tamsoje ir be galo švelniai ją glamonėja.

Kitą dieną ji lipo Sabinio rūmų laiptais, nešdamasi žibuoklių puokštę, po kuria virpčiojo širdis.

Andrea jau laukė jos prie salės durų.

– Dėkoju jums, – ištarė spausdamas jai ranką.

Palydėjo ją prie kėdės ir atsisėdo greta.

– Maniau, numirsiu jūsų laukdamas, – tarė jis. – Bijojau, kad neateisite. Kaip aš jums dėkingas! Vakar, – kalbėjo toliau, – labai vėlai ėjau pro jūsų namą. Viename iš trečio aukšto langų, į Kvirinalo pusę, pamačiau šviesą. Nežinau, ką būčiau davęs, kad tik būčiau galėjęs sužinoti, jog jūs esate tenai...

Ir dar paklausė:

– Kas jums padovanojo šitas žibuokles?

– Delfina, – atsakė ji.

– Ar Delfina jums pasakojo apie mūsų rytinį susitikimą Ispanijos aikštėje?

– Taip, viską.

Koncertas prasidėjo Mendelsono *Kvartetu*. Salė jau buvo beveik pilna. Publiką sudarė daugiausia užsienietės, baltaplaukės damos kukliomis suknelėmis; jos sėdėjo susikaupusios, tylios ir pamaldžiai nusiteikusios kaip šventykloje. Muzikos banga plaukė virš nejudančių galvų, pasislėpusių po tamsiomis skrybėlaitėmis, ir kilo į viršuje srovenančią auksinę šviesą, kurią švelnino geltonos užuolaidos ir atspindėjo baltos ir plikos sienos. Filharmonijos salė buvo sena, be jokių puošmenų, tik kai kur ant baltų sienų galėjai pastebėti vieną kitą freskų lopinėlį; apgailėtinos užuolaidos, regėjos, tuoj nukris nuo langų, taigi salė buvo panaši į vietą, kuri ištisą šimtmetį buvo uždaryta ir atidaryta tik šiandien. Bet tas išblukęs senumas, tas skurdas, tas sienų nuogumas buvo tarsi papildomas pagardas subtiliai muzika besimėgaujančiam klausytojui, ir dėl kontrasto tasai mėgavimasis atrodė intymesnis, gilesnis, tyresnis. Buvo vasario antroji, trečiadienis, Montečitorijuje parlamentas nagrinėjo Dogalio nužudymo bylą, ir artimiausios gatvės ir aikštės buvo grūste užgrūstos minios ir kareivių.

Įsimylėjėlių sieloje išplaukė muzikiniai prisiminimai, praėjusio rudens atšvaitas nušvietė jų mintis. Aidint Mendelsono *menuetui*, jų akyse vėl iškilo pajūrio vila ir salė, pilna apačioje augančio sodo kvapų, kur tarp prieangio kolonų stiebėsi kiparisai, o jūros plynėje ramiai plaukė ugniaspalvės burės.

Kartkartėm Andrea vis pasilenkdavo prie sienietės ir tyliai klausdavo:

– Apie ką galvojate?

Ji atsakydavo tokia silpna šypsena, kad jis vos pastebėdavo ją.

– Ar pamenat rugsėjo dvidešimt trečiąją? – paklausė ji.

Andrea atmintyje vos išliko prisiminimas apie tą dieną, bet jis pritariamai linktelėjo galvą.

Andante, ramus ir iškilmingas, kur vyravo dar viena patetiška melodija, baigėsi netikėta rauda. Finalas skambėjo monotoniškai, kupinas nuovargio.

– Dabar bus jūsų Bachas, – tarė ji.

Ir kai vėl suskambo muzika, abu pajuto instinktyvų norą suartėti. Kiekvienos dalies pabaigoje Andrea pasilenkdavo prie jos, kad pažiūrėtų į programą, kurią ji laikė rankose, ir, kvėpdamas žibuoklių kvapą, kiekvieną sykį suspausdavo jai ranką ir priversdavo ją saldžiai suvirpėti. *Adagio* giesmė buvo tokia galinga ir pakili, taip veržliai lėkė į ekstazės aukštumas, taip plačiai sroveno begalybės link, kad regėjosi, jog tai kažkoks nežemiškas esybės balsas, liejantis į muzikos ritmą savo kupiną nemirtingosios pergalės džiaugsmą. Klausytojus nusinešė nesulaikoma banga. Kai muzika nutilo, auditorijoje dar keletą minučių jutai virpant stygas. Nuo vieno salės galo iki kito nuvilnijo šnabždesys. Paskui, po trumpos pauzės, pratrūko dar garsesni plojimai.

Įsimylėjėliai žiūrėjo vienas į kitą svajingomis akimis, tarsi ką tik paleidę kits kitą iš nepakartojamą palaimą teikiančio glėbio. Muzika skambėjo toliau; salės šviesa blėso, oras prisipildė saldžios ir malonios šilumos; sušilusios donos Marijos žibuoklės skleidė stiprų aromatą. Andrea kone dingojosi, kad sėdi su ja *vienas* – gal todėl, kad priešais save nematė pažįstamų veidų.

Bet jis klydo. Per vieną pertrauką atsisukęs apsidairyti, išvydo Eleną Muti, stovinčią salės gilumoje su kunigaikštiene di Ferentino. Jų žvilgsniai iškart susitiko. Iš tolo Andrea linktelėjo jai. Jam pasirodė, kad Elenos lūpos keistai šypsosi.

– Kam jūs nusilenkėte? – paklausė dona Marija. – Kas tos damos?

– Ledi Hitfyld ir kunigaikštienė di Ferentino.

Marijai pasidingojo, kad jo balsas susijaudinęs.

– Katra iš jų kunigaikštienė di Ferentino?

– Šviesiaplaukė.

– Kita labai graži.

Andrea tylėjo.

– Ar ji anglė? – dar paklausė dona Marija.

– Ne, italė; kunigaikščio di Šernio našlė, antrąkart ištekėjusi už lordo Hitfyldo.

– Labai graži.

– O dabar ką gros? – paklausė Andrea apsimestinai susidomėjęs.

– Bramso kvartetą *do minor.*

– Jūs žinote jį?

– Ne.

– Antroji *dalis* nuostabi.

Jis kalbėjo, norėdamas nuslėpti savo susijaudinimą.

– Kada vėl jus pamatysiu?

– Nežinau.

– Rytoj?

Ji dvejojo. Regėjos, ant jos veido nusileido lengvas šešėlis.

– Rytoj, – atsakė ji. – Jeigu bus saulėta diena, apie vidurdienį su Delfina ateisiu į Ispanijos aikštę.

– O jei bus apsiniaukę?

– Šeštadienį vakare būsiu pas grafienę Starniną.

Vėl užgrojo muzika. Pirmoje dalyje vyko kova, kupina niūrios, vyriškos jėgos. Romansas vėlei atgaivino aistringą, bet labai liūdną prisiminimą, o po jo – lėtą pakilimą, silpną, neryžtingą veržimąsi į gana tolimą aušrą. Šviesi melodinga frazė vinguriavo nuostabiomis moduliacijomis. Klausytojus apėmė visiškai kitokie jausmai, ne tokie, kokius buvo sukėlęs Bacho *adagio*; buvo jie žmoniškesni, žemiškesni, elegiškesni. Ši muzika buvo persmelkta Bethoveno alsavimo.

Andrea suėmė toks nerimas, kad bijojo išsiduoti. Ankstesnis švelnumas virto kartėliu. Jis nelabai aiškiai suvokė, kodėl taip kenčia; negalėjo nei susikaupti, nei savęs pergalėti,

tarsi sklandė ore sutrikęs, muzikos ir abiejų moterų žavesio užburtas; tačiau nė viena iš trijų galių nepalietė jo sielos gelmių. Jautė keistą tuštumą, kur tarsi be perstogės būtų aidėję stiprūs smūgiai, o po jų virpėję skausmingi aidesiai; mintis dužo į tūkstančius skeveldrų, iro, virto dulkėmis; dviejų moterų paveikslai gulė vienas ant kito, mišo kits su kitu, pramaišiui vienas kitą užtemdydami, ir jis neįstengė jų išskirti, apibrėžti savo jausmų kiekvienos moters atžvilgiu. Maža to, toji nesąmoninga vidinė kančia buvo tarsi apgaubta nerimo, sukelto netarpiškos tikrovės, ir jo susirūpinimo, kad jis privalo apsispręsti. Žvilgsnis pagavo lengvą donos Marijos elgesio permainą jo atžvilgiu; ir tuo pat metu jis, regis, jautė atkaklų ir įdėmų Elenos žvilgsnį. Tai kaipgi jis turi elgtis: palydėti doną Mariją po koncerto ar prieiti prie Elenos? Nežinojo, su katra jį lydės sėkmė, o su katra – nesėkmė.

– Aš išeinu, – tarė dona Marija, stodamasi po romanso.

– Neklausysite iki galo?

– Ne, turiu būti namuose penktą valandą.

– Atsiminkite: rytoj rytą.

Ji padavė jam ranką. Gal dėl tvankaus uždaros salės oro išblyškę skruostai buvo paraudę. Aksominis tamsiai švininės spalvos paltas, plačiai apkraštuotas šinšilos kailiu, dengė ją iki pat kojų; tarp pelenų spalvos kailių vyto nuostabiausios žibuoklės. Ji išėjo iš salės grakščiai, kaip karalienė, ir dauguma sėdinčių damų atsisuko į ją pasižiūrėti. Tada pirmą kartą Andrea pastebėjo, kad ši dvasinga būtybė, ši Sienos madona yra tikra aukštuomenės dama.

Prasidėjo *trečioji* kvarteto dalis. Kadangi dienos šviesa pamažu blanko, buvo pakeltos geltonos, kaip bažnyčioje, užuolaidos. Daugelis damų išėjo iš salės. Visur girdėjosi šnabždesys. Kaip įprasta baigiantis koncertui, publika pavargo, pasidarė neatidi. Kadangi Andrea buvo apdovanotas ypatinga, lanksčia ir nepastovia dvasia, todėl jį ūmai užplūdo palengvėjimas, kone džiaugsmas. Staiga užmiršo visus jį graužiančius jaus-

mus ir visas aistras, ir jam, lengvabūdiškam ir ydingam, dabar terūpėjo viena – smagus meilės nuotykis. Jam toptelėjo, kad dona Marija, sutikusi su šiais nekaltais pasimatymais, jau žengė vieną žingsnį lengva nuokalne ir pasuko keliu, kurio gale netgi pačių atsargiausių žmonių neišvengiamai laukia nuodėmė; taip pat pamanė, kad žiupsnelis pavydo pastūmės Eleną į jo glėbį, taigi viena intriga galėtų padėti užmegzti kitą intrigą; taip pat sumetė, ar tik neaiškus nerimas, sumišusi su pavydu nuojauta nebus paakinusi donos Marijos paskirti tokį greitą pasimatymą? Vadinasi, jis žengia į tikrą pergalę! Nusišypsojo, prisiminęs, kad abiem atvejais jo laukia vienas sunkus uždavinys: abi moterys nori būti jam seserimis, o jis privalo padaryti jas savo meilužėmis. Šypsodamasis pastebėjo ir kitų panašumų. Balsas! Kaip keistai donos Marijos balse skamba Elenos balso intonacijos! Jo galvoje šmėstelėjo beprotiška mintis: tas balsas gali pakurstyti jo vaizduotę – toks panašumas galėtų padėti jam iš dviejų moterų sukurti ir užvaldyti dar vieną, trečią, įsivaizduojamą meilužę: sudėtingesnę, tobulesnę, *tikroviškesnę*, nes ji būtų ideali...

Trečioji *dalis*, sugrota nepriekaištingu stiliumi, baigėsi plojimų audra. Andrea atsistojo, priėjo prie Elenos.

– A, Udženta, kur jūs iki šiol buvote? – paklausė kunigaikštienė di Ferentino. – *Au pays du Tendre*?*

– Kas ta nepažįstamoji? – linksmai paklausė jį Elena, uostydama žibuoklių puokštelę, kyšančią iš kiaunės kailio movos.

– Artima mano pusseserės draugė, dona Marija Feres, naujojo Gvatemalos ministro žmona, – nesutrikęs atsakė Andrea. – Žavi, nuostabi būtybė. Rugsėjy ji viešėjo pas Frančeską Skifanojoje.

– O Frančeska? – pertraukė jį Elena. – Ar nežinote, kada ji grįš?

* Švelnios meilės krašte? (*Pranc.*)

– Neseniai gavau laiškelį iš San Remo. Ferdinandui jau geriau, bet bijau, kad ji turės išbūti tenai dar mėnesį, o gal ir ilgiau.

– Kaip gaila!

Prasidėjo ketvirtoji, labai trumpa, kvarteto *dalis*. Elena ir Ferentino atsisėdo į savo krėslus salės gale, prie sienos, po blyškiu veidrodžiu, kuriame atsispindėjo liūdnas salės vaizdas. Elena klausėsi nuleidusi galvą, lėtai traukdama pro pirštus ilgus ir blizgančius kiaunės boa galus.

– Palydėkite mus, – tarė ji Spereliui koncertui pasibaigus.

Sėsdamasi į karietą po Ferentino, tarė:

– Sėskitės ir jūs. Ievą paliksime Fiano rūmuose, o paskui išlaipinsiu jus, kur panorėsite.

– Dėkoju jums, – sutiko Andrea.

Išvažiavusi į Korsą, karieta sunkiai judėjo į priekį – visa gatvė buvo užkimšta įsiaudrinusios minios. Iš Montečitorijaus ir Kolonos aikščių buvo girdėti šauksmai, jie čia kilo tarsi lavina, čia silpo, susiliedami su karinių dūdų orkestro garsais. Tirštėjant šaltoms sutemoms, minios pasipiktinimas didėjo; tolimų pjautynių siaubas vertė prastuomenę staugti iš siaubo; kažkokie žmonės su šūsnimis lapelių rankose lakstė į priekį ir atgal sklaidydami minią; pro triukšmą aiškiai girdėjosi žodis „Afrika“.

– Ir visas šitas alasas – dėl keturių šimtų galvijų, numirusių gyvuliška mirtimi! – tyliai sušnabždėjo Andrea, atsitraukdamas nuo karietos durelių.

– Ką jūs sakote? – sušuko Ferentino.

Prie Kidžio rūmų sumaištis, regis, buvo virtusi susirėmimais. Karieta turėjo sustoti. Elena pasilenkė žvilgtelėti pro langą; iš šešėlio išniręs jos veidas, apšviestas žibinto atšvaito ir prieblandos, atrodė mirtinai išbalęs, pamėlęs ir šaltas kaip ledas; jis pažadino Andrea neaiškų prisiminimą apie kažkur, galerijoje ar koplyčioje, matytą galvutę, nors neprisiminė, nei kur, nei kada ją matė.

– Štai aš ir namie, – tarė kunigaikštienė, kai karieta pagaliau parsigavo iki Fiano rūmų. – O dabar sudie. Susitiksime vakare pas Andželjerį. Iki pasimatymo, Udženta. Ar ateisite pas mane rytoj pusryčių? Bus Elena, Viti ir mano pusbrolis.

– Kelintą valandą?

– Pusę pirmos.

– Gerai. Dėkui.

Kunigaikštienė išlipo. Liokajus laukė įsakymo.

– Kur norite važiuoti? – paklausė Elena Sperelį, jau sėdintį prie jos, draugės vietoje.

– *Far, far away**...

– Nagi sakykite. Namo?

Ir, nesulaukusi atsakymo, paliepė:

– Kalnų Švč. Trejybės bažnyčia, Cukario rūmai.

Liokajus uždarė dureles. Karieta pasileido risčia, pasuko Fratinos gatve, palikdama užpakalyje minią, šauksmus, triukšmą.

– Ak, Elena, po šitiekos... – sušnabždėjo Andrea pasilenkdamas, kad geriau matytų geidžiamą moterį, kuri pasislinko į karietos galą, šešėlin, tarsi norėdama išvengti prisilietimo.

Plykstelėjusi į langą parduotuvių vitrinų šviesa nušvietė karietos prieblandą, ir jis pamatė išblyškusią Eleną, šypsančią kerinčia šypsena.

Šypsodamasi ji nusivyniojo nuo kaklo ilgą kiaunės boa ir užmetė jam ant kaklo kaip kilpinį. Atrodė, ji juokauja. Bet šiuo minkštu kilpiniu, iškvepintu tais pačiais kvepalais, kuriuos kadaise Andrea pajuto sklindant nuo jos lapės kailinių, ji prisitraukė jaunuolį prie savęs ir, netardama nė žodžio, atkišo jam lūpas.

Abiejų lūpos prisiminė senus, kupinus ekstazės bučinius ir tą saldų, beprotišką lūpų susiliejimą, kuris trukdavo iki uždusimo ir sukeldavo širdyje apgaulingą jausmą, tarsi burnoje

* Toli, labai toli... (*Angl.*)

tirptų minkštas, drėgnas vaisius. Jie sulaikė kvėpavimą, kad iki valiai atsigertų bučinio saldesio. Iš Dviejų Mačelių gatvės karieta įsuko į Siksto gatvę ir sustojo prie Cukario rūmų.

Elena greitai atstūmė jaunuolį ir dusliu balsu tarė:

– Lipk. Sudie.

– Kada ateisi?

– Kas žino!

Liokajus atidarė dureles. Andrea išlipo. Karieta vėl pasuko Siksto gatve. Andrea, dar visas drebėdamas, ilgesinga migla aptrauktomis akimis laukė, ar nepasirodys lange Elenos veidas, bet nieko nepamatė. Karieta dingo tamsoje.

Lipdamas laiptais, galvojo: regis, ji nusiteikusi grįžti. Jo protas vis dar buvo kvaitulio apimtas, burnoje tebejautė bučinio skonį, o Elenos akyse teberegėjo staiga plykstelėjusią šypsenos kibirkštėlę, kai ji užmetė jam ant kaklo liauną blizgančią ir kvepiančią gyvatę. O dona Marija? Žinoma, už netikėtai patirtą malonumą jis skolingas sienietei. Jokios abejonės: tas keistas Elenos poelgis buvo padiktuotas besimezgančio pavydo. Gal būgštaudama, kad jis pabėgs, ji norėjo susivilioti jį, surišti jam rankas, vėl įžiebti aistrą. „Ar ji myli mane, ar ne?“ Bet argi tai jam labai svarbu? Ir kas jam, jei žinotų? Juk žavesio burtai jau išsklaidyti. Joks stebuklas negali prikelti iš numirusiųjų netgi trupinėlio mirusios laimės. Vadinasi, jam turi rūpėti tik viena – jos kūnas, kuris vis dar tebėra dieviškas.

Jam patiko neskubant apmąstyti šį nuotykį. Ypač patiko tas elegantiškas, keistas būdas, kuriuo pasinaudojusi Elena suteikė savotišką žavesį savo įgeidžiui. Prisimindamas boa, jis prisiminė donos Marijos kasą, ir jo širdyje neaiškiai pabudo visos meilės svajos, kurias buvo sužadinę prašmatnūs mergaitiški plaukai, dėl kurių kadaise alpėjo iš meilės Florencijos vienuolyno auklėtinės. Ir vėl mintyse jis sujungė abudu savo geismus – įsisvajojo apie du malonumus, įsivaizduodamas trečią, idealią Meilužę.

Jis vis dažniau susimąstydavo. Rengdamasis pietums, vis svarstydavo: „Vakar – didžiulė aistros scena, vos ne ašaros; šiandien – mažytė ir nebyli švelnumo scena. Regis, vakar mano jausmai buvo nuoširdūs, kaip kad šiandien nuoširdūs mano geiduliai. Maža to, šalia donos Marijos aš patyriau iškiliausią lyrinio susijaudinimo akimirką, bet viskas bemat išgaravo. Rytoj, žinoma, viską pradėsiu iš naujo. Esu panašus į chameleoną, chimerą, esu nelogiškas, nepastovus. Bet koks mano noras pasiekti vientisumą visada bus bergždžias. Reikia kada nors su tuo susitaikyti. Mano teorija išreiškiama vienu žodžiu: *Nunc**. Teišsipildo įstatymo valia!

Nusijuokė pats iš savęs. Ir nuo tos valandos prasidėjo nauja jo dvasinio nuopuolio fazė.

Nieko nesivaržydamas, nieko nesigailėdamas, dėl nieko nesigraušdamas visas savo jėgas jis paskyrė nesveikos vaizduotės įnoriams patenkinti. Marijos Feres pasipriešinimui įveikti panaudojo pačias subtiliausias priemones, pačią rafinuočiausią klastą, apraizgė iliuzijų voratinkliais jos protą ir dvasią, jos idealybę, slapčiausią jos vidinį gyvenimą. Kad greičiau pasisektų palenkti naują meilužę ir atsikovoti senąją, kad pasinaudotų kiekviena aplinkybe abiems tikslams pasiekti, jis įsivėlė į keisčiausias, nemaloniausias situacijas, turėjo griebtis visokiausių melų, gudrybių, žeminančių išsisukinėjimų, negarbingiausių apgavysčių. Jo negalėjo nuginkluoti nei donos Marijos gerumas, nei patiklumas, nei skaistumas. Savo gundymus teoriškai pagrindė viena psalmės eilute: "*Asperga me hyssopo et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor*"**. Vargšė moteris manė gelbstinti pasiklydusią sielą, išlaisvinanti protą, savo skaistumu apvalanti susitepusį žmogų; ji ir toliau giliai tikėjo anais nepamirštamais žodžiais, kuriuos jis ištarė

* Dabar (*lot.*).

** Apšlakstyk mane isopu, ir būsiu apvalytas, plauk mane, ir pasidarysiu baltesnis už sniegą. (*Lot.*)

parke, per jų meilės krikštą, prie jūros, po žydinčiais medžiais. Ir būtent tasai tikėjimas teikė jai jėgų ir palaikė ją vykstant šventoms grumtynėms jos sieloje: išlaisvino nuo įtarumo ir apsvaigino gosliu misticizmu, į kurį ji sudėjo visus savo švelnumo lobius, išliejo susikaupusią joje ilgesio bangą ir kuris leido jai išskleisti glosniausią savo gyvenimo žiedą.

Galbūt pirmą kartą Andrea susidūrė su *tikra* aistra, su vienu iš tų didžių ir retų moteriškų jausmų, kurie it baisus, plykstelėjęs žaibas ūmai nušviečia pilką ir permainingą žmonių meilės dangų. Bet nekreipė į tai dėmesio ir, tapęs negailestingu budeliu, ėmė kankinti save ir vargšę moterį.

Kiekvieną dieną – nauja apgavystė, nauja niekšybė.

Ketvirtadienį, vasario trečiąją, kaip ir buvo sutarta, jis susitiko ją ir Delfiną Ispanijos aikštėje, prie juvelyro vitrinos. Vos išgirdusi jo pasisveikinimą, ji atsisuko, ir liepsna nutvilkė išblyškusį veidą. Kartu ėmė apžiūrinėti XVIII amžiaus brangenybes ir diademas, emalinius smeigtukus ir laikrodžius, auksines, dramblio kaulo, vėžlenos tabakines, visus tuos praėjusio šimtmečio niekučius, skaisčioje ryto šviesoje virtusius dailiai atrodančiais lobiais. Aplink zujo gėlių pardavėjai, siūlydami pintines geltonų ir baltų lauko gėlių, žibuoklių, ilgų migdolmedžio šakelių. Visas oras dvelkė pavasariu. Liauna Nekalto Prasidėjimo kolona tiesėsi į saulę kaip stela, apvainikuota it *Rosa mistica**; Barkača mirgėjo deimantais, Švč. Trejybės laiptai džiaugsmingai vėrė savo glėbį Karolio VIII bažnyčiai, kurios du bokštai kilo į debesimis papuoštą mėlį, į senąjį Pirnezio dangų.

– Koks stebuklas! – sušuko dona. – Jūs gerai darote, kad taip mylite Romą.

– O jūs dar jos nepažįstate! – tarė Andrea. – Norėčiau būti jūsų vedliu...

Ji nusišypsojo.

* Mistinė rožė (*lot.*).

– ...ir šį pavasarį pabūti šalia jūsų *sentimentaliuoju* Vergilijumi.

Ji šypsojosi ir nuo tos šypsenos atrodė visa linksmesnė, ne tokia rimta. Šįryt vilkėjo nuosaikiai elegantišką kostiumėlį, vis dėlto iškalbingai bylojantį apie jos gebėjimą subtiliai rinktis spalvas, justi skonį, apie meninį išprusimą, meno kūrinių išugdytą. Švarkelis buvo iš pilko, vos pereinančio į žalsvą, audinio; apkraštai papuošti ūdros kailiu, išsiuvinėtu šilkiniu siūlu. Palaidinė po švarkeliu irgi buvo iš ūdros kailio. Apgalvotas apdaro stilius ir darnus dviejų tonų – švelniai pilko ir prašmatnaus rusvo – derinys maloniai traukė akį.

– Ką veikėte vakar vakare? – paklausė ji.

– Išėjau iš koncerto tuojau po jūsų, grįžau namo ir daugiau niekur nėjau; man regėjosi, kad šalia manęs sklando jūsų dvasia. Daug mąsčiau. Argi jūs *nejautėte* mano minčių?

– Ne, nejaučiau. Mano vakaras praėjo niūriai – nežinau kodėl. Man pasirodė, kad esu tokia vienužė!

Pasikinkiusi sartį į savo *dog-cart**, pro šalį pravažiavo grafienė Lukoli. Praėjo Džulija Močeto su Džulijumi Muzelaru, jiems įkandin – dona Izota Čelezi.

Andrea nusilenkė. Dona Marija klausinėjo jį damų pavardžių. Močeto pavardė jai buvo žinoma. Ji prisiminė dieną, kai ją ištarė Frančeska priešais Perudžino „Arkangelą Mykolą“ – tą dieną, kai Andrea rodė savo piešinius Skifanojos viloje; atidžiai apžiūrėjo buvusią savo mylimojo meilužę. Ją suėmė nerimas. Visa, kas siejo Andrea su ankstesniu gyvenimu, temdė jai nuotaiką. Ji būtų norėjusi, kad to svetimo jai gyvenimo nebūtų buvę; būtų norėjusi visiškai ištrinti jį iš atminties to, kuris pasinėrė į jį taip godžiai ir išniro iš jo toks pavargęs, toks ištuštėjęs, toks piktas. „Gyventi vien jumyse ir dėl jūsų, be rytdienos ir vakardienos, be kitų ryšių ar pagundų, toli nuo pasaulio...“ Tai buvo jo žodžiai. Ak, kokios svajonės!

* Angliškas dviratis vežimaitis (*angl.*).

Andrea kankino kitoks nerimas. Artėjo pietų valanda, kurių jį buvo pakvietusi kunigaikštienė di Ferentino.

– Kur judvi einate? – paklausė jis.

– Mudvi su Delfina gėrėme arbatą ir valgėme *sandwiches**, norėdamos pasimėgauti saule. Dabar užlipsime į Pinčą ir galbūt aplankysime Medičių vilą. Jeigu norite eiti su mumis...

Širdyje jis kankinamai dvejojo: Pinčas, Medičių vila vasario dieną su ja! Tačiau negalėjo atsisakyti kvietimo; be to, jam buvo smalsu susitikti su Elena po vakarykštės scenos; nors ir buvo užsukęs pas Andželjerį, ji tenai nepasirodė.

– Kaip gaila! – tarė nutaisęs nepaguodžiamo žmogaus miną. – Turiu pusryčiauti vienuose namuose ne vėliau kaip po ketvirčio valandos. Prisižadėjau prieš savaitę. Bet jei būčiau žinojęs iš anksto, būčiau galėjęs atsisakyti visų kvietimų! Kaip gaila!

– Eikite, negaiškite laiko. Pavėluosite.

Jis pažiūrėjo į laikrodį.

– Dar spėsiu jus truputį palydėti.

– Mama! – paprašė Delfina. – Užlipkime laiptais. Vakar buvau užkopusi su Dorotėja. Jeigu tu būtum mačiusi!

Kadangi jos buvo netoli Babuino, pasuko į šoną, norėdamos pereiti aikštę. Prie jų prisikabino kažkoks vaikėzas, siūlydamas didžiulę migdolų šaką. Andrea nupirko ją ir įteikė Delfinai. Iš viešbučių ėjo šviesiaplaukės damos, apsiginklavusios raudonomis Bedekerio knygelėmis. Vienas kitą nuolat lenkė sunkūs ekipažai, pakinkyti pora arklių su metaliniais pavalkais, papuoštais blizgančiom sagtim; gėlių pardavėjai, garsiai šaukdami ir perrėkdami kits kitą, bruko užsieniečiams pilnas pintines gėlių.

– Pažadėkite man, – tarė Andrea donai Marijai, stodamasis ant pirmo laiptelio, – pažadėkite man, kad neisite į Medičių vilą be manęs. Šiandien neikite. Prašau jus.

* Sumuštiniai (*angl.*).

Ji valandėlę patylėjo, regis, paskendusi liūdnuose apmąstymuose. Paskui atsakė:

– Neisiu.

– Dėkui.

Prieš juos visa savo didybe kilo laiptai; įkaitę akmenys skleidė švelnią šilumą ir buvo panašūs į seną sidabrą, į Skifanojos fontanų akmenis. Su žydinčia šakele rankoje Delfina potekom lėkė aukštyn ir keletas lengvučių rausvų žiedelių, kuriuos jai bėgant nuplėšė vėjas, nuskrido kaip drugeliai.

Jaunuolio širdin smigtelėjo aštrus gailesio jausmas. Staiga įsivaizdavo ankstyvą saulėtą popietę ir save su Marija vaikštinėjantį Medičių vilos takeliais po tamsiais buksmedžiais.

– Kur jūs pietaujate? – kiek patylėjusi paklausė dona Marija.

– Pas senąją kunigaikštienę Alberoni, – atsakė Andrea. – Pietūs bus katalikiški.

Sumelavo dar kartą, instinktyviai pajutęs, kad Ferentino pavardė sukeltų donai Marijai įtarimą.

– Tada sudie, – pridūrė ji, paduodama ranką.

– Ne, aš irgi užlipsiu iki aikštelės. Ten manęs laukia karieta. Žiūrėkite: štai mano namas.

Ir parodė į Cukario rūmus, į savo *buen retiro*, užlietą saulės, panašų į seną, keistą, nuo laiko parudusią oranžeriją.

Dona Marija pažiūrėjo.

– Dabar, kai juos pamatėte, ar kada nors aplankysite juos... mintimis?

– Mintimis – visada.

– Vadinasi, iki šeštadienio vakaro jūsų nepamatysiu?

– Manau, ne.

Jiedu atsisveikino. Marija ir Delfina nuėjo medžiais apsodinta alėja, o jis įlipo į karietą ir nuvažiavo Grigaliaus gatve.

Pas kunigaikštienę Ferentino pavėlavo keletą minučių ir atsiprašė. Eleną su vyru jau rado ten.

Pusryčiai buvo paduoti svetainėje, nukabinėtoje linksmais Barberinių darbo gobelenais, vaizduojančiais vaikiškas scenas Pjetro Loaro stiliumi. Šių XVII amžiaus paveikslų apsuptyje ėmė spragsėti kibirkščiuoti paskalų ugnis. Visos trys damos buvo linksmai nusiteikusios. Barbarela Viti juokėsi garsiu vyrišku juoku, mažumėlę atlošdama berniokišką galvą, ir juodos jos akys pernelyg dažnai susitikdavo su žaliomis kunigaikštienės akimis. Elena be perstogės laidė sąmojus ir atrodė Andrea tokia tolima, svetima, nerūpestinga, kad jis net ėmė abejoti, ar vakarykštis vakaras nebuvo vien sapnas. Nenusileido damoms Liudvikas Barbarizis ir kunigaikštis di Ferentinas. Markizas di Maunt Edžkambas, regis, žūtbūt užsispyrė numarinti nuoboduliu savo *jaunąjį bičiulį*, vis klausinėdamas jį apie būsimuosius aukcionus ir pasakodamas apie rečiausią Apulėjaus romano *Metamorphoseon* leidimą, kurį tik ką įsigijo už tūkstantį penkis šimtus dvidešimt lirų. Tai buvo 1469 metais Romoje *in-folio* išleista knyga. Kartkartėm liaudavosi kalbėjęs ir žiūrėdavo, kaip mosuoja rankomis Barbarela; tada ir jo rankomis nubėgdavo keistas drebulys, o akyse staiga plykstelėdavo maniakiškas žiburiukas.

Andrea taip susierzino, jį suėmė toks nuobodis ir nekantrumas, kad jis jau negalėjo tvardytis.

– Udženta, jūs be ūpo? – paklausė dona Ferentino.

– Truputėlį. Susirgo Mičingas Malečas.

Tada, nieko nelaukdamas, Barbarizis apipylė jį klausimais apie arklio ligą. Paskui su savo *Metamorphoseon* vėl prilipo Maunt Edžkambas.

– Žinai, Liudvikai, – juokdamasis tarė Ferentino, – vakar, grojant kvartetą, mes pagavome jį nusikaltimo vietoje; jis *flirtavo* su nepažįstamąja.

– Tikra teisybė, – pridūrė Elena.

– Su nepažįstamąja? – sušuko Liudvikas.

– Taip. Bet tu tikriausiai mums papasakosi daugiau smulkmenų. Ji yra naujojo Gvatemalos ministro žmona.

– Aha, supratau.

– O toliau?

– Kol kas pažįstu tik ministrą. Visas naktis jis leidžia klube pliekdamas kortomis.

– Sakykite, Udženta, ar ją jau priėmė karalienė?

– Nežinau, kunigaikštiene, – atsakė Andrea, kone išėjęs iš kantrybės.

Tie tauškalai darėsi nepakenčiami; linksma Elenos nuotaika siaubingai jį skaudino, o jos vyro kaimynystė kaip niekad erzino. Bet pyko jis daugiausia ant savęs. Labiausiai jį nervino tai, kad jis, matyt, gailestavo dėl ką tik prarasto malonumo. Jo širdis, apgauta ir įžeista žiauraus Elenos elgesio, pilna skaudaus gailesčio atsisuko į kitą ir išvydo ją tuščioje alėjoje, susimąsčiusią, kaip niekada gražią ir kilnią.

Kunigaikštienė atsistojo, ir visi perėjo į gretimą svetainę. Barbarela nubėgo prie rojalio, užkloto plačiu raudono aksomo užvalkalu, išsiuvinėtu tamsiu auksu, nuklojo jį ir ėmė niūniuoti Žoržo Bizė *Tarantelą*, skirtą Kristinai Nilson. Elena ir Eva pasilenkė prie jos, norėdamos perskaityti gaidas. Liudvikas stovėjo už jų ir rūkė cigaretę. Kunigaikštis kažkur dingo.

Bet lordas Hitfyldas Andrea nepaleido. Nusitempė jį prie lango ir ėmė pasakoti apie kažkokias Urbano taureles, išdailintas erotiniais siužetais, kurias jis įsigijo kavalieriaus Davilos aukcione; ir tas šaižus balsas su dirbtine intonacija, tos rankos, rodančios taurelių dydį, tas žvilgsnis, čia negyvas, čia aštrus it plienas, ir visas tas žmogus nuo galvos iki kojų vertė Andrea taip baisiai kentėti, kad jis stovėjo traukomas mėšlungio ir sukandęs iš visų jėgų dantis, it chirurgo peilio pjaustomas.

Dabar tenorėjo tik viena: išeiti. Norėjo bėgti į Pinčą, – ten tikėjosi rasti doną Mariją ir nusivesti ją į Medičių vilą. Buvo jau antra valanda. Pro langą matė namo karnizą, nušviestą žydrame danguje besiritinėjančios saulės. O atsisukęs ryškiai raudonam spindesy, kurį atmušė saulės spindulių apšviestas užvalkalas, išvydo būrelį jaunų moterų. Šviesos mir-

guliavimas mišo su lengvučiais cigarečių dūmais, kaip šnekos ir juokas kartais susimaišydavo su akordais, kurių nerūpestingai ieškojo Barbarelos pirštai. Liudvikas kažką tyliai pasakė į ausį savo pusseserei, ta, matyt, perdavė jo žodžius bičiuliams, nes vėl pasigirdo kvatojimas, toks skambus ir krištolinis, kad atrodė, jog kažkas ant sidabrinio padėklo beria vėrinio karoliukus. Barbarela vėl ėmė pusbalsiu niūniuoti Bizė *alegretto*:

– Tra lia lia... *Le papillon s'est envolé*... * Tra lia lia...

Andrea laukė patogios akimirkos, kada galės nutraukti Maunt Edžkambo plepalus ir atsisveikinti. Bet kolekcionierius be perstogės, nė minutės nesustodamas, pylė vieną istoriją po kitos. Kankinį būtų išgelbėjusi pauzė, bet jos vis nebuvo, ir kankinanti įtampa didėjo su kiekviena minute.

– *Oui! Le papillon s'est envole... Oui! Ah! ah! ah! ah! ah!..*

Andrea pažiūrėjo į laikrodį.

– Jau dvi! Atleiskite, markize, man reikia išeiti.

Ir, priėjęs prie moterų būrelio, atsiprašė:

– Prašau atleisti, kunigaikštiene. Lygiai antrą valandą arklidėje turiu konsultaciją su veterinarais.

Atsisveikino paskubomis. Elena atkišo pirštų galiukus. Barbarela padavė *fondant* ir tarė:

– Nuneškite nuo manęs vargšeliui Mičingui.

Liudvikas pasisiūlė jį palydėti.

– Ne, pasilik.

Andrea nusilenkė ir išėjo. Akimirksniu nulėkė laiptais, įšoko į karietą ir sušuko vežėjui:

– Šuoliais į Pinčą!

Dabar beprotiškai užsinorėjo pamatyti Mariją Feres, susigrąžinti laimę, kurios ką tik atsisakė. Jam atrodė, kad arkliai risnoja per lėtai. Su nerimu žiūrėjo, kada pasirodys Kalnų Švč. Trejybės bažnyčia, medžiais apaugusi alėja, pinučiai.

* Drugelis nuskrido... (*Pranc.*)

Karieta įvažiavo pro vartus. Liepė vežėjui žingine pervažiuoti visas alėjas. Kiekvieną sykį suspausdavo širdį, kai tolumoje tarp medžių pasirodydavo moters figūra; bet jis vis apsirikdavo. Aikštėje išlipo iš karietos ir pasileido siauromis, važiuoti netinkamomis alėjomis, apieškodamas kiekvieną kampelį. Veltui. Sėdintys ant suoliukų žmonės palydėdavo jį smalsiais žvilgsniais – jo nerimas krito į akis.

Borgezės vila buvo atidaryta, o Pinčas ramiai ilsėjosi, nutviekstas ilgesingos vasario šypsenos. Reti ekipažai ir pėstieji retkarčiais sutrikdydavo kalvos tylą. Medžiai, dar pliki, balkšvi, kai kur aptraukti violetiniu ūkeliu, tiesė šakas į švelnų dangų; ore draikėsi ploni voratinkliai, kuriuos lengvas vėjelis draskė ir nešė tolyn. Pinijos, kiparisai ir kiti amžinai žaliuojantys medžiai, tarsi balkšvu šydu užkloti, atrodė irgi garuoja, blanksta, nyksta tame rūke kaip ir visa kita. Peizažą paįvairino medžių kamienai ir dantytų šakų rezginiai, todėl tarp jų nuobodžios hermos atrodė iškilmingesnės.

Tai gal šitam ore sklandė dar ir Marijos liūdesys? Atsirėmęs į Medičių vilos pinučius, Andrea pastovėjo keletą minučių tarsi nepakeliamos naštos prislėgtas.

Toji savotiška nuotaika nepaliko jo ir kitomis dienomis. Jis kentėjo tokias pat kančias, kentėjo dar siaubingesnes kančias ir gyveno žiauriomis melagystėmis. Kaip dažnai būna dvasiškai puolusiems intelektualams, jo sąmonė siaubingai išblaivėjo, ir tas blaivumas jį nuolat lydėjo ir niekad neužtemo. Jis žinojo, ką daro, ir smerkė save už tai, ką buvo padaręs. Jo. panieka sau prilygo jo valios silpnumui.

Tačiau būtent tie jo nuotaikos svyravimai, tas neryžtingumas, tas keistas tylėjimas ir tie keisti proveržiai, žodžiu, visas jo keistas elgesys – dvasinių išgyvenimų rezultatas, – tik didino ir žadino karštą donos Marijos gailestį. Matydama jo kančias, jos širdis prisipildydavo skausmo ir švelnumo. „Pamažu, palengvėle aš jį išgydysiu“, – galvojo ji. Ir palengva, pamažu, pati to nepastebėdama, ji prarado pagrindą po kojomis ir ėmė slysti žemyn, aklai paklusdama ligonio valiai.

Tas slydimas buvo malonus.

Grafienės Starninos svetainėje ji visa suvirpėjo, pajutusi ant savo pečių ir apnuogintų rankų Andrea žvilgsnį. Pirmąkart Andrea matė ją, apsivilkusią vakarine suknele. Iki šiol jis pažinojo tik jos veidą ir rankas; dabar pečiai jam pasirodė tokie pat tobuli kaip ir rankos, nors ir mažumėlę liesokos.

Ji vilkėjo dramblio kaulo spalvos brokatine suknele, papuošta sabalo kailiu. Plona kailio juostelė ėjo apie iškirptes, suteikdama donos Marijos kūnui nenusakomą lankstumą; nugaros linija nuo kaklo leidosi žemyn tokiu grakščiu išlinkiu, kuris mūsų dienomis yra jau retai pasitaikantis aristokratiškosios rasės požymis. Vešliuose plaukuose, sušukuotuose tokiu stiliumi, kokiu Verokijus mėgdavo puošti savo biustus, nebuvo nei gemos, nei gėlelės.

Andrea, nutaikęs patogų momentą, sušnabždėjo jai į ausį keletą aistringų, kupinų susižavėjimo žodžių.

– Mudu pirmą kartą susitinkame aukštuomenėje, – tarė jis. – Ar nepadovanosite atminimui pirštinaitės?

– Ne.

– Kodėl, Marija?

– Ne, ne, tylėkite!

– Ak, jūsų rankos! Ar pamenate, kaip jas piešiau Skifanojoje? Man regis, jos man teisėtai priklauso; man regis, jūs privalote leisti man jas turėti, nes iš viso jūsų kūno jos yra labiausiai jūsų sielos įkvėptos, labiausiai sudvasintos ir, sakyčiau, labiausiai nekaltos... Tai gerumo, atlaidumo rankos... Koks būčiau laimingas, galėdamas gauti nors pirštinaitę, jų pavidalą, jų formos šešėlį, persiėmusį aromatu jų kontūrą!.. Ar padovanosite man pirštinaitę prieš išeidama?

Ji neatsakė. Pokalbis nutrūko. Po kiek laiko, nusileisdama svečių prašymams, ji sėdo prie rojalio, nusimovė pirštinaites ir padėjo jas ant piupitro. Pirštai, išvaduoti iš to subtilaus užmovo, pasirodė esantys be galo balti, pailgi, papuošti žiedais. Ant bevardžio piršto žybsėjo didelis opalas.

Ji sugrojo dvi Bethoveno *sonatas-fantazijas* (op. 27). Pirmoji, skirta Džuljetai Gvičardi, kalbėjo apie bet kokios vilties bergždumą, bylojo apie pabudimą po pernelyg ilgo sapno. Antroji nuo pirmųjų *andante* garsų švelniu, lygiu ritmu piešė stojusią po audros atvangą, paskui, įveikusi kupiną nerimo antrąją dalį, išsiliejo plačiu švytinčiu *adagio* ir baigėsi *allegro vivace*, pilnu didvyriškai pakilaus, kone ugningo polėkio.

Andrea pajuto, kad, nors ir apsupta atidžių klausytojų, ji skambina tik jam. Jo akys tolydžio lakstė nuo pianistės pirštų prie ilgų pirštinaičių, kurios gulėjo nusvirusios nuo piupitro, išlaikiusios pirštų formą, išsaugojusios šalia riešo tą nenusakomą žavią angelę, pro kurią neseniai galėjai įžiūrėti mažytį odos lopinėlį.

Dona Marija atsistojo, iš visų pusių apiberta pagyrimų. Nuėjo nuo rojalio, bet pirštinaičių nepasiėmė. Ir tada Andrea užėjo pagunda jas pavogti. Gal ji tyčia jas paliko jam? Bet jis norėjo turėti tiktai vieną. Pora pirštinių, taikliai pastebėjo kažkoks subtilus meilužis, visiškai ne tas, kas viena pirštinė.

Grafienė Starnina privertė doną Mariją vėl atsisėsti prie rojalio. Ji paėmė pirštinaites nuo piupitro ir padėjo jas pačiam klaviatūros kamputyje, šešėlyje. Paskui paskambino Ramo *Geltonųjų damų gavotą*, tą nepamirštamą senąjį Nuobodžio ir Meilės šokį. „Tos šviesiaplaukės, nebejaunos damos..."

Andrea nenuleido nuo jos akių. Jį krėtė lengvas drebulys. Baigusi groti, Marija atsistojo ir pasiėmė tik vieną pirštinaitę. Kitą, šešėlyje, ant klaviatūros, paliko jam.

Po trijų dienų, kai apstulbusi Roma atsibudo po sniego patalais, Andrea rado namuose tokį raštelį: „Antradienis, antra valanda po pietų. Šiandien naktį, tarp vienuoliktos ir dvyliktos, laukite manęs karietoje už pinučių, priešais Barberinių rūmus. Jeigu iki vidurnakčio neateisiu, galite nelaukti. *A stranger*"*.

* Nepažįstamoji *(angl.)*.

Šio raštelio tonas buvo savitai romantiškas ir paslaptingas. Iš tikrųjų, markizei di Maunt Edžkamb, matyt, labai patinka leistis į meilės nuotykius karieta. Gal ji taip elgiasi prisimindama 1885 metų kovo dvidešimt penktąją? Gal ji nori pratęsti meilės nuotykį nuo tos vietos, kurioje jį nutraukė? Bet kodėl *stranger*? Andrea nusišypsojo. Jis ką tik grįžo iš donos Marijos po labai švelnaus pasimatymo, ir jo siela labiau linko prie sienietės nei prie anos. Ausyse dar skambėjo mįslingi, bet mieli žodžiai, kuriuos jam pasakė sienietė, pro langą gėrėdamasi drauge su juo krintančiu sniegu, švelniu kaip persikų ar obelų žiedai, ant Aldobrandinio vilos medžių šakų, jau užsikrėtusių greitai ateisiančio pavasario nuojautomis. Ir vis dėlto prieš išeidamas jis davė Stivenui labai tikslius nurodymus.

Vienuoliktą valandą, graužiamas susijaudinimo ir nekantrumo, jau buvo priešais rūmus. Snieginos nakties panorama, paslaptinga aplinka, nežinomybė kaitino vaizduotę, nešė jį tolyn nuo tikrovės.

Virš Romos tą atmintiną vasario naktį švietė neregėtai aiški, dar niekad nematyta pilnatis. Tam pieniškam, nematerialiam švytėjime visi daiktai, regis, skendėjo sapne, visa atrodė neapčiuopiama, kaip meteoro forma, ir dėl to, kad jų kontūrai švytėjo, jie regėjosi esą toliau nei iš tikrųjų. Sniegas buvo užlojęs visus vartelių virbus, paslėpęs geležį ir pavertęs ją marginiu, daug trapesniu ir lengvesniu už filigraną; baltos nuo sniego kolonos laikė pinučius taip, kaip ąžuolas laiko voratinklį. Sodas žydėjo tarsi sustingęs didžiulių, pasakiškų lelijų miškas; tai buvo užburtas mėnulio sodas, negyvas Selenės rojus. Ilgi, bežadžiai, iškilmingi Barberinių rūmai tarsi plaukė ore; jų kontūrai kybojo ore kaip ryškus baltas luitas ir metė mėlyną, permatomą it šviesa, šešėlį; ir tas ryškus baltumas, ir tie šešėliai darė tikrąją architektūrą nerealią, panašią į pasakišką Ariosto architektūrą.

Vis žvalgydamasis iš karietos, vis pasilenkęs, vis laukian-

tis ir šito stebuklo pakerėtas, Andrea juto, kaip jo širdyje kyla geidžiamos meilės šmėklos ir kaip it mėnulio apšviesti apledėję pinučių virbai ima švytėti lyriškosios jo jausmų viršūnės. Bet jis dar nežinojo, katrai iš dviejų moterų šioje fantastiškoje aplinkoje jis atiduotų pirmenybę: ar purpuru apsigerbusiai Elenai Hitfyld, ar šermuonėlio kailiais pasidabinusiai Marijai Feres. O kadangi jo siela maloniai mėgavosi netikrumu, abu nerimą keliantys išgyvenimai – vienas realus, tikras, dėl Elenos, ir kitas, įsivaizduojamas, dėl Marijos – keisčiausiai sumišo ir susipynė.

Arti, tyloje, pasigirdo aiškūs, virpčiojantys laikrodžio dūžiai, ir atrodė, kad nuo kiekvieno dūžio kažkur ore įskyla stiklas. Į šituos dūžius atsiliepė Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios laikrodis, paskui – Kvirinalo laikrodis, paskui, vos girdimai, – kiti. Buvo penkiolika po vienuolikos.

Andrea, įtempdamas akis, pažvelgė portiko pusėn. Nejau ji ryšis eiti per sodą pėstute? Įsivaizdavo per šitą akinamą baltumą žengiančią Eleną, o paskui iškart, nevalingai, akyse iškilo sienietės figūra ir užtemdė pirmąją – nugalėjo skaistumas, *candida super nivem.** Taigi mėnesėtą ir snieginą naktį tarsi neįveikiama žvaigždžių lemtis užvaldė Marija Feres. Iš dieviško daiktų skaistumo simboliškai radosi skaisčios meilužės paveikslas. Simbolio jėga pavergė poeto sielą.

Tada, vis įtemptai žvalgydamasis ir laukdamas, kada ji ateis, Andrea atsidavė svajonėms, sukeltoms prieš akis stovinčio vaizdo.

Tai buvo lyrinės, kone mistiškos svajonės. Jis laukė Marijos. Marija pasirinko šią nežemišką, skaisčią naktį, kad ant mylimojo geismo altoriaus paaukotų savo skaistumą. Visi balti daiktai aplink žinojo apie didįjį aukojimą ir laukė ateinant sesers, kad pasakytų jai *ave* ir *amen*. Tyla buvo gyva ir alsavo.

* Baltesnis už sniegą *(lot.)*.

"Štai ji eina: *incedit per lilia et super nivem**. Eina, įsisupus į šermuonėlio kailinius, plaukai susukti į mazgą ir paslėpti po kaspinais. Jos žingsniai lengvesni už šešėlį; mėnulis ir sniegas mažiau išblyškę nei ji. *Ave*.

Melsvas kaip šviesa, kurią nudažo safyras, ją lydi šešėlis. Tiesiai stovi didžiulės, pasakiškos lelijos – šalčio sukaustytos, jos panašios į šakotąsias plėnūnes, apšvietusias Hado takus. Bet vis dėlto jos apdovanotos balsais kaip rojaus lelijos; jos sako:

– Amen. Tebūnie taip. Dievinamoji eina aukotis. Tebūnie. Ji jau prisiartino, ji šalta ir bežadė, bet jos akys išraiškingos ir degančios. Jis spaudžia jai rankas, brangias rankas, kurios išgydo žaizdas ir atveria kelius svajonėms; bučiuoja jas. Tebūnie taip.

Čia vienur, čia kitur pradingsta ant kolonų stovinčios bažnyčios – sniegas išryškina jų voliutų ir magiškųjų akantų viršūnes. Dingsta erdvūs forumai, palaidoti po sniegu, nugrimzdę į melsvą švytėjimą; į mėnulį kyla tik portikų ir arkų viršūnės, nė kiek netvaresnės nei jų šešėliai... Išnyksta fontanai, iškalti iš krištolinių luitų, iš kurių trykšta ne vanduo, o šviesa.

Paskui jis įspaudžia jai bučinį į lūpas, į brangiąsias lūpas, nežinančias melagingų žodžių. Tebūnie taip. Atsiriša kaspinas ir pasileidžia plaukai, panašūs į juodą versmę, kur, regis, susirinkusi visa nakties tamsa, pabėgusi nuo sniego ir mėnulio. *Comis suis obumbrabit ibi et sub comis peccabit. Amen***.

O kita dar neatėjo! Į tylą ir poetines svajones vėl ėmė kristi žmonių valandos, skambančios iš Romos bokštų ir varpinių. Kartkartėm Keturių Fontanų gatve į aikštę nuriedėdavo karieta ar sunkiai kildavo į Švč. Marijos Madžorės bažnyčią; baltam švytinčiam fone kaip topazai gelsvavo fontanai. Šviesa, regėjos, plečiasi kartu su naktimi ir tampa skaidresnė. Tvis-

* Ateis per lelijas ir sniegą *(lot.)*.
** Tavo plaukais užtemdys tave ir po plaukais nusidės. Amen *(lot.)*.

kėjo pinučių filigranas, tarsi sidabriniai jų nėriniai būtų nubarstyti gemomis. Rūmuose, langų stikluose akinamai švytėjo didžiuliai šviesos ratilai, panašūs į deimantinius skydus.

– O jeigu ji neateis? – pagalvojo Andrea.

Toji keista lyrizmo banga, persiritusi per širdį ištarus Marijos vardą, nuskandino laukimo nerimą, apmalšino nekantrumą, apgavo geidulius. Akimirką šmėstelėjo mintis, kad ji neateis. Paskui jį vėl ėmė kankinti geliantis, tik dar stipresnis netikrumas; jis susijaudino, įsivaizduodamas malonumus, kuriais galėtų mėgautis ten, viduje, šiltoje alkovoje, kur rožės skleidžia švelnų aromatą. Ir kaip tada, šv. Silvestro dieną, jo kančią dar paaštrino tuštybė: labiausiai jam buvo gaila, kad tokios subtiliai parinktos meilės gražmenos – beprasmės.

Karietos viduje šaltį malšino metalinių vamzdžių, pripildytų karšto vandens, šiluma. Ant staliuko, priešais sėdynę, gulėjo baltų kaip sniegas, į mėnulį panašių rožių puokštė. Baltos meškos kailis šildė kelius. Įmantrių ieškojimų rezultatai *à la Symphonie en blanc majeur** buvo matyti ir iš daugelio kitų smulkmenų. Kaip karalius Pranciškus lango stikle, taip grafas d'Udženta karietos durelių stikle, kuris išryškėdavo ir imdavo spindėti papūtus kvapą į opalo plokštelę, užrašė:

Pro amore curriculum,
*Pro amore cubiculum***.

Laikrodžiai išmušė valandas trečią kartą. Iki vidurnakčio liko ketvirtis valandos. Laukimas truko pernelyg ilgai: Andrea pradėjo jausti nuovargį ir susierzinimą. Elenos kambaryje, kairiojo sparno languose, be mėnulio šviesos, nešvietė jokia kita. Ar ji ateis? Kaip ji tai padarys? Slapčia? Prisimetusi kokia nors dingstimi? Žinoma, lordas Hitfyldas Romoje.

* Baltų mažorinių tonų simfonija *(pranc.)*.
** Meilei – vežimaitis, meilei – miegamasis *(lot.)*.

Kaip ji sugebės paaiškinti savo naktinę išvyką? Buvusio meilužio širdyje vėl sukilo aitrus smalsumas. Kokie gi Elenos ir jos vyro santykiai, kokie jų vedybiniai ryšiai, kaip jie gyvena kartu viename name? Vėl smigtelėjo pavydo jausmas ir dar labiau uždegė geidulius. Vėl prisiminė pašaipius žodžius, kuriuos Džulijus Muzelaras vieną vakarą pasakė apie Elenos vyrą, ir Andrea nusprendė, kad ir kas būtų, vėl atsikovoti Eleną – iš malonumo ir iš pagiežos. Ak, kad tik ji ateitų!

Pasirodė karieta, įvažiavo sodan. Jis pažvelgė pro dureles, pažino Elenos arklį, pamatė viduje moters figūrą. Karieta dingo po portiku. Jis sutriko. Vadinasi, ji iš kažkur grįžta? Viena? Įsmeigė žvilgsnį į portiką. Per sodą karieta išvažiavo pro vartelius, paskui nudardėjo Razelos gatve. Karieta buvo tuščia.

Iki pusiaunakčio liko kelios minutės. Ji dar neatėjo! Išmušė dvyliktą. Apgautąjį stebėtoją suėmė baisus nerimas. Ji dar neatėjo!

Nesuprasdamas vėlavimosi priežasties, ėmė ant jos niršti, jį suėmė staigus pykčio priepuolis, netgi šmėstelėjo mintis, kad ji nori pažeminti jį, nubausti ar paprasčiausiai pasiaikštinti ir įkaitinti jo geismą. Jis sušuko vežėjui į garsiakalbį:

– Į Kvirinalo aikštę!

Andrea nusileido Marijos Feres apžavams, vėl atsidavė neaiškiam ir švelniam jausmui, kuris, ypač po dienos vizito, buvo palikęs jo sieloje savišką aromatą, sujudinęs lyrines minčių ir vaizdų bangas. Ką tik patirta apgaulė, bylojanti apie Elenos abejingumą ir klastą, labiau nei kada anksčiau stūmė jį prie sienietės meilės ir gerumo. Jis vis labiau graužėsi dėl veltui praleistos nakties, bet graužėsi todėl, kad neseniai patyrė viziją. Iš tikrųjų toji Romos dangų užklojusi naktis buvo viena įstabiausių, tai buvo vienas iš tų reginių, kurie didžiu liūdesiu prislegia žmogaus širdį, nes jos žavesys yra toks didelis, kad nei protas, nei širdis negali jo permanyti.

Kvirinalo aikštė, visa balta, tarsi nuo baltumo išdidėjusi

ir tuščia, spindėjo nelyginant olimpinis akropolis virš beža-džio Miesto.

Aplink aikštę į dangų įsirėmę stovėjo didingi pastatai. Aukštos Berninio popiežiaus durys karaliaus rūmuose buvo iškilusios virš lodžijos ir, nelyginant kokia regėjimo apgaulė, atrodė atsiskyrusios nuo sienos, prasikišusios priekin visa savo nepakartojama didybe, tarsi prieš akis stovėtų iš siderito iškirstas mauzoliejus; prabangūs Fugos architravai Tarybos rūmuose rodėsi keistai permainyti sniego pusnių. Vidury lygaus balto lauko dieviški kolosai, regėjos, savo didingumu pranoksta visa ką aplinkui. Dioskūrų ir arklių figūros naktiniame švytesy atrodė labiau ištįsusios; plačios arklių nugaros blizgėjo po brangakmeniais nusagstytom gūniom, ryškiai žvilgėjo pečiai ir kiekvieno pusdievio viršun pakelta ranka. Tarp arklių į dangų kilo obeliskas. Apačioje juodavo fontano baseinas. Vandens srovė ir obelisko smaigas kilo į mėnulį nelyginant deimantinis ir granitinis stiebas.

Nuo paminklo dvelkė karališka didybe. Roma priešais skendėjo mirtinoj tyloj – sustingusi, tuščia, panaši į lemtingos galios užmigdytą miestą. Visi namai, visi bokštai, visos bažnyčios, visi tie tarpusavyje sumišę pagoniškosios ir krikščioniškosios architektūrų miškai buvo virtę vienu beformiu mišku, tarp Janikolo ir Marijaus kalvos plūduriuojančiu sidabriniam ūke, ir atrodė labai tolimi, nenusakomai nematerialūs, mažumėlę panašūs į mėnulio peizažą, sukeliantį sieloje vaizdinius apie pusiau užgesusią pasakiškų būtybių gyvenamą žvaigždę. Šv. Petro bazilikos kupolas, spindintis keistu metaliniu mėliu melsvam ore, buvo toks didelis ir taip arti, kad, regis, galėjai jį paliesti. Ir du jauni gulbės pagimdyti Didvyriai, tokie nuostabiai gražūs beribėj baltybėj tarsi savo kilmės apoteozėj, atrodė kaip nemirtingosios Romos dvasios, saugojančios šventojo miesto miegą.

Ilgai stovėjo karieta priešais karališkuosius rūmus. Poetas vėl atsidavė savo neįgyvendinamoms svajoms. O Marija Fe-

res tikriausiai visai šalia; galbūt ir ji svajoja ir būdrauja; gal ir ji jaučia, kaip širdį jai slegia šios nakties didybė, ir kankinasi jaudulių apimta. Bet veltui!

Karieta lėtai pralingavo pro uždaras Marijos Feres namų duris; aukštai languose atsispindėjo pilnas mėnulis, žvelgiantis į kabančius Aldebrandinio vilos sodus, kur medžiai rodės it ore kabantys stebuklai. Ir, pravažiuodamas pro šalį, priešais Marijos Feres duris poetas numetė ant sniego kaip pagarbos ženklą baltų rožių puokštę.

IV

– Aš mačiau, nuspėjau... Ilgai stovėjau prie lango. Negalėjau ryžtis nueiti. Visas tas baltas pasaulis traukė mane... Mačiau, kaip per sniegą lėtai pravažiavo karieta. Jaučiau, kad ten esate jūs, pirma nei pamačiau, kaip numetėte rožes. Jokiais žodžiais neapsakysi mano ašarų švelnumo. Verkiau dėl jūsų, iš meilės jums, ir verkiau dėl rožių iš gailesčio. Vargšės rožės! Man rodėsi, jos gyvos ir tikriausiai kenčia ir miršta ant sniego. Man regėjosi, kad jos šaukia mane ir skundžiasi kaip visų apleistos būtybės. Kai jūsų karieta nuvažiavo tolyn, ilgai žiūrėjau į jas išsisvėrusi per langą. Ketinau nulipti žemyn į gatvę ir jas paimti. Bet prieškambaryje liokajus tebelaukė grįžtant vieno iš namiškių. Sugalvojau šimtus būdų, bet nė vienas netiko. Mane apėmė neviltis... Jūs šypsotės? Iš tiesų: aš buvau pamišusi. Įsitempusi, pilnomis ašarų akimis sekiau nepažįstamuosius. Jeigu jie būtų sutrypę rožes, būtų sutrypę mano širdį. Ir vis dėlto toji kančia, jūsų meilė, jūsų švelnus ir aistringas poelgis, jūsų kilnus gerumas padarė mane laimingą... Aš užmigau sykiu ir liūdna, ir linksma, o rožės tikriausiai jau buvo bemirštančios... Po keleto miego valandų mane pažadino kastuvų gremžimas į grindinį. Kiemsargiai valė sniegą kaip tik priešais mūsų namo duris. Ėmiau klausytis; gremžimas ir

balsai girdėjos iki ryto, ir mano širdis neapsakomai nuliūdo... Vargšės rožės! Jos visados bus gyvos mano atmintyje. Kai kurie prisiminimai amžinai palieka sieloje kvepiantį pėdsaką... Ar jūs labai mane mylite, Andrea?

Paskui, valandėlę padvejojusi, dar paklausė:

– Mylite mane vieną? Visa kita užmiršote? Visos jūsų mintys priklauso tik man?

Ją krėtė šiurpas, ji drebėjo.

– Aš kenčiu... mane kankina jūsų ankstesnis gyvenimas, apie kurį nieko nežinau, mane kankina jūsų prisiminimai, praeities žymės, likusios jūsų sieloje, visa, ko niekad negalėsiu jumyse suprasti ir kas niekad man nepriklausys. Ak, jeigu galėčiau visa ištrinti jums iš atminties, atnešti užmarštį!.. Nuolat girdžiu jūsų žodžius, Andrea, *pačius pirmuosius* žodžius. Manau, girdėsiu juos ir mirties valandą...

Ją krėtė šiurpas, ji drebėjo nuo staiga užplūdusios visagalės aistros.

– Kiekvieną dieną myliu jus vis labiau, kiekvieną dieną – vis labiau!

Andrea apsvaigino ją meiliais ir saldžiais kaip medus žodžiais, įveikė ją savo širdies liepsna, papasakojo jai apie snieginos nakties svajas, apie savo beviltiškus troškimus, papasakojo visą labai įtikinamą istoriją apie rožes ir daugybę kitų vaizduotės sukurtų lyrinių fantazijų. Jam rodėsi, kad ji tuoj nusileis; jis matė, kaip jos akis užlieja vis didesnė ilgesio banga, kaip sopulingąsias lūpas sutraukia mėšlungis – taip ji stengiasi sutramdyti instinktyvų norą pasibučiuoti; matė, kaip jos rankos, tos gležnos ir sykiu stiprios rankos, tos arkangelo rankos, virpa kaip stygos, išduodamos vidinį jaudulį. Jeigu šiandien, pamanė jis, sugebėsiu išplėšti iš jos nors vieną trumpą bučinį, priartinsiu savo dūsavimų tikslą.

Bet ji, nujausdama pavojų, staiga pasikėlė, atsiprašė, paskambino liokajui, liepė paduoti arbatą ir paprašyti Dorotėją

atvesti į svetainę Delfiną. Paskui, mažumėlę susinervinusi, atsisuko į Andrea ir tarė:

– Taip bus geriau... Atleiskite man...

Ir vėliau, po to pokalbio, priimdavo jį tik antradieniais ir šeštadieniais – dienomis, kai priimdavo visus svečius.

Tačiau sutiko, kad jis lydėtų ją per visas iškylas po imperatorių Romą. Su savo *Vergilijumi* ji lankė vilas, galerijas, bažnyčias, griuvėsius. Kur perėjo Elena Muti, ten apsilankė ir Marija Feres. Neretai daiktai ar vaizdai pašnabždėdavo poetui tuos pačius vingrius žodžius, kuriuos jau buvo girdėjusi Elena. Kartais koks prisiminimas nuskraidindavo jį tolyn nuo dabarties, ir jis staiga susijaudindavo.

– Apie ką galvojate dabar? – su įtarimo šešėliu balse klausdavo Marija, žiūrėdama tiesiai jam į akis.

– Apie jus, visada apie jus, – atsakydavo jis. – Mane užvaldęs kažkoks smalsus troškimas pažvelgti savo vidun, kad pamatyčiau, ar tebėra manyje nors mažytėlaitė širdies kertelė, kuri nepriklausytų jums, ar menkiausias širdies sklypelis, kur nebūtų prasiskverbusi jūsų šviesa. Aš tarsi tyrinėju savo vidinį *aš*, ir tai darau dėl jūsų, nes jūs pati negalite to padaryti. Manyje, Marija, daugiau nieko neliko, ką galėčiau jums pasiūlyti. Jūs esate viena visos mano esybės valdovė. Niekada, manau, nė viena žmogiška būtybė savo dvasia dar nebuvo taip priklausoma nuo kitos. Jeigu mano lūpos susilietų su jūsų lūpomis, mano gyvastis ištekėtų į jus. Tada, man regis, aš galėčiau numirti.

Ir ji tikėjo jo kalbomis – mylimojo balsas uždegė jas tiesos liepsna.

Kartą jie sėdėjo Medičių vilos Belvederyje: žiūrėjo, kaip plačiose, tamsiose buksmedžių viršūnėse pamažu blėsta saulės auksas, o Borgezės vila, dar plika ir belapė, pamažu skęsta violetiniame ūke.

– Kas žino, – prašneko Marija, apimta staigaus liūdesio, – kiek kartų jūs buvote atėjęs čionai atsiduoti meilės išgyvenimams!

Andrea atsakė susisvajojusio žmogaus tonu:

– Nežinau, nepamenu... Ką jūs čia šnekate?

Ji nutilo. Paskui atsistojo ir ėmė skaityti užrašus ant Belvederio sienų. Daugiausia tai buvo įsimylėjėlių, jaunavedžių, vienišų svajoklių įrašai.

Ant vienos sienos, po data ir moters vardu, buvo ištrauka iš Pauzijo*:

Sie
Immer allein sind Liebende sich in der grossten Versammlung;
*Aber sind sie zu Zweien, stellt auch der Dritte sich ein***.*

Er
*Amor, ja!****

Ant kitos sienos buvo pagarbintas sparnuotasis vardas:

A solis ortu usque ad occasum
*laudabite nomen Helles*****.*

Ant trečios sienos buvo sentimentalus Petrarkos ketureilis:

Aš pamilau čionai, kasdien labiau
Aš myliu šitą brangią širdžiai vietą,
Kur šitiek ašarų karčių išlieta,
Kai aš Amūro sužeistas buvau.

* Antroji Gėtės „Romos elegijų“ antrosios knygos dalis.

** Ji
Mylintieji visada vieni ir minioje,
Bet kai jie būna dviese – pasirodo trečias *(vok.)*.

*** Jis
Meilė, taip! *(Vok.)*

**** Nuo saulėtekio iki saulėlydžio garbinu Helijo vardą *(lot.)*.

Ant ketvirtos sienos tikriausiai buvo įstatyminis dviejų teisėtų meilužių prisipažinimas:

*Ahora y no siempre***.

Visi užrašai bylojo apie meilės jausmą: vieni – liūdną, kiti – džiaugsmingą; jie giedojo liaupses gražuolei ar apraudojo buvusią laimę; pasakojo apie aistringą bučinį ar apie ilgesingą ekstazę; dėkojo seniems draugiškiems buksmedžiams, nurodinėjo būsimiems laimingiesiems, kur rasti nuošalų kampelį, ir ypač gyrė nepaprastą saulėlydžio grožį, kuriuo jie gėrėjosi. Visi, sutuoktiniai ar meilužiai, moters žavesio pakerėti užsidegdavo entuziazmu tame mažame vienišame Belvederyje, į kurį veda švelniom it aksomas samanom nukloti akmeniniai laiptai. Čia kalbėjo net sienos. Keistu liūdesiu dvelkė nuo nežinomų, jau mirusių įsimylėjėlių balsų – dvelkė kone kapų liūdesiu kaip nuo koplyčios epitafijų.

– Jūs irgi buvote čia atėjęs, – ūmai tarė Marija, kreipdamasi į Andrea.

Jis pažiūrėjo į ją ir, kaip ir prieš valandėlę žvelgdamas susimąsčiusiu žvilgsniu, atsakė:

– Nežinau, nepamenu. Daugiau nieko nepamenu. Myliu jus.

Ji perskaitė. Andrea ranka buvo užrašyta Gėtės epigrama, dvieilis, prasidedantis žodžiais: „*Sage, wie lebst du? – Pasakyk, kaip tu gyveni? –* „*Ich lebe! – Gyvenu!*“ Ir jei man būtų duota net šimtas amžių, tenorėčiau to paties – kad rytoj būtų kaip šiandien“. Žemiau buvo data: *Die ultima februari 1855* ir vardas: *Helena Amycloea*.

– Eime, – tarė ji.

Buksmedžio viršūnė metė šešėlį ant akmeninių, aksomu užklotų laiptų.

* Dabar arba niekada *(isp.)*.

– Ar norite atsiremti į mano ranką? – paklausė jis.

– Ne, dėkui, – atsakė ji.

Lėtai, tylėdami nulipo laiptais. Abiem gniaužė širdį.

Po valandėlės ji tarė:

– Prieš dvejus metus jūs buvote laimingas.

O jis, tyčia, kartojo tą patį:

– Nežinau, nepamenu.

Žalioje prietemoje giraitė atrodė paslaptinga. Kamienai ir šakos buvo susipynę, susiraizgę nelyginant gyvatės. Kartais šešėlyje it smaragdinė akis suspindėdavo žalias lapas.

Valandėlę patylėjusi, ji pridūrė:

– Kas buvo toji Elena?

– Nežinau, nepamenu. Daugiau nieko nepamenu. Aš myliu jus. Myliu jus vieną. Galvoju vien apie jus. Gyvenu dėl jūsų vienos. Daugiau nieko nežinau, daugiau nieko nepamenu; daugiau nieko netrokštu, tik jūsų meilės. Nė viena gija daugiau nerišа manęs su ankstesniu gyvenimu. Dabar esu toli nuo pasaulio, visiškai ištirpęs jūsų esybėje. Esu jūsų kraujyje ir jūsų širdyje, *jaučiu save* tvinksint kiekvienoje jūsų arterijoje; neliečiu jūsų ir vis dėlto jaučiuosi susiliejęs su jumis, tarsi visą laiką laikyčiau jus glėbyje, prispaudęs prie savo lūpų, prie savo širdies. Aš myliu jus, o jūs mylite mane – taip amžinai buvo, taip amžinai bus. Būdamas šalia jūsų, galvodamas apie jus, gyvendamas jumyse, aš jaučiu begalybę, jaučiu pulsuojant amžinos meilės jausmą. Aš myliu jus, o jūs mylite mane. Nieko kito nežinau, nieko kito nepamenu...

Į jos liūdesį ir įtarinėjimus jis plūdo karštos ir saldžios gražbylystės banga. Ir ji klausėsi stovėdama prie turėklų plačioje terasoje, einančioje iki pamiškio.

– Tai tiesa? Tiesa? – kartojo Marija silpnu balsu, kuris buvo tarsi vos girdimas karštai aimanuojančios sielos aidas. – Tai tiesa?

– Taip, tai tiesa, Marija, viena vienintelė tiesa. Visa kita – sapnas. Aš myliu jus, jūs mylite mane. Aš esu jūsų valioje, o jūs – mano. Esu taip giliai įsitikinęs, kad jūs mano, jog nepra-

šau nei jūsų glamonių, nei jokių meilės įrodymų. Aš laukiu. Man brangiausia už viską – paklusti jums. Neprašau jūsų glamonių, bet jaučiu jas jūsų balse, jūsų žvilgsnyje, jūsų laikysenoje, kiekviename jūsų judesyje. Visa, kas eina iš jūsų, svaigina mane kaip bučinys, ir kai liečiu jūsų ranką, aš nežinau, kas labiau, su didesniu įkarščiu, jūsų geidžia – mano jausmai ar mano protas.

Jis uždėjo savo ranką ant jos rankos. Ji drebėjo, jausdama beprotišką norą palinkti prie jo, atkišti ir galiausiai padovanoti jam savo lūpas, savo bučinį, visą save. Jai atrodė, – nes ji tikėjo Andrea žodžiais, – jai atrodė, kad taip pasielgdama pririštų jį prie savęs nesutraukomais saitais. Jai regėjos, kad tuoj praras sąmonę, ištirps, numirs. Aistrą iškentėjusioje širdyje dabar tarsi įsišėlo dar didesni aistros uruliai, šią akimirką tarsi atgijo visi ankstesni jausmai, kuriuos ji patyrė nuo tada, kai susipažino su šiuo žmogumi. Tarp Medičių vilos laurų ir buksmedžių vėl pražydo Skifanojos rožės.

– Aš lauksiu, Marija. Nieko jūsų neprašau. Laikausi duotų pažadų. Nieko jūsų neprašau, tik laukiu paskutinės valandos. Jaučiu, ji ateis, nes meilės jėga neįveikiama. Ir tada jums išgaruos visos baimės, visokie siaubai, o kūnų susiliejimas atrodys toks tyras kaip sielų susiliejimas, nes visos liepsnos vienodai tyros...

Savo plika ranka spaudė pirštinėtą jos ranką. Sodas atrodė tuščias. Iš Akademijos rūmų iki jų neatsklido joks triukšmas, joks balsas. Aikštėje, tyloje, aiškiai buvo girdimas čiurlenantis fontanas; Pinčo linkui driekėsi tiesios alėjos – jos atrodė suspaustos tarp dviejų bronzinių sienų, ant kurių dar nebuvo užgesęs vakaro auksas; žiūrėdamas į sustingusius daiktus galėjai pamanyti, kad esi suakmenėjusiam labirinte; nendrių viršūnės aplink baseiną irgi stovėjo sustingusios kaip statulos.

– Man regisi, – tarė prisimerkusi sienietė, – kad aš esu vienoje iš Skifanojos terasų, toli toli nuo Romos, viena... su tavimi. Užsimerkiu ir matau jūrą.

Ji jautė, kaip iš jos meilės ir jos tylėjimo gimsta didžioji vizija ir plačiai skleidžia sparnus saulėlydyje. Andrea žiūrėjo į ją, ir ji nutilo. Paskui silpnai nusišypsojo. Ji pasakė: *su tavimi!* Tardama šiuos du žodžius užmerkė akis, ir jam pasivaideno, kad jos burna švytėte švyti – tarsi jos lūpose būtų susikaupusi šviesa, paslėpta po vokais ir blakstienomis.

– Man regis, kad visų šių daiktų nėra išorėje, kad tu sukūrei juos mano sieloje, mano džiaugsmui. Ir ta didžioji iliuzija sutavaruoja man akyse kiekvieną sykį, kai aš regiu kokį nors gražų vaizdą ir kai tu esi šalia manęs.

Ji kalbėjo lėtai, su pauzėmis, tarsi jos balsas buvo pavėlavęs kito, negirdimo, balso aidas. Todėl jos žodžiai atrodė nepakartojami, apgaubti paslapties, sklindantys iš pačių slėpiningiausių esybės gelmių: jie jau nebuvo paprasti, netobuli minčių simboliai, jie buvo karštesni, transcendentiški, turintys daug platesnę prasmę.

“Ir nuo jos lūpų, it nuo hiacinto, pilno medaus rasos, po lašą krinta skystas šnabždesys, jis verčia nuo aistros nutilti jausmus ir yra saldus tarsi ekstazėje išgirstos planetų muzikos pauzės“. Andrea prisiminė Šelio eiles. Pakartojo jas Marijai, jausdamas, kad ir jis užsikrėtė jos jauduliu, persismelkė šios akimirkos žavesiu, susijaudino nuo aplinkinio pasaulio grožio. Kreipdamasis į ją mistiškuoju *tu*, jis sudrebėjo.

– Niekada, netgi pačiomis gražiausiomis svajonių akimirkomis, man nepavyko pasikelti į tokias viršūnes. Tu iškyli aukščiau už visus mano idealus, tu spindi, užtemdydama patį gražiausią mano minčių spindesį, tu nutvieski mane šviesa, kurios aš beveik negaliu ištverti...

Ji stovėjo priešais turėklus, padėjusi ranką ant akmens, iškėlusi galvą, blyškesnė nei tą atmintiną rytą, kai žingsniavo tarp gėlių. Ašaros pripildė primerktas jos akis, blizgėjo po blakstienom, ir pro raudų šydą ji regėjo rausvėjantį dangų.

Danguje lijo rožėmis, kaip tada, kai spalio vakarą už Roviljano kalvos geso saulė, uždegdama tvenkinius po Vikomi-

lės giraitės pinijomis. „Rožės, rožės, rožės krito visur, lėtai, minkštai, panašios į aušrotekio sniegą". Medičių vila, amžinai žaliuojanti ir be gėlių, priėmė ant savo rūsčių medinių sienų nesuskaičiuojamą galybę mažų žiedlapių, krintančių iš dangiškų sodų.

Ji nusigręžė ir ėmė lipti žemyn. Andrea nuėjo įkandin. Tylėdami pasuko prie laiptų; abu pažvelgė į mišką, besidriekiantį tarp terasos ir Belvederio. Nejudanti šviesa, regėjos, sustingo pamiškėje, prie dviejų sargybinių hermų, bejėgė išsklaidyti tamsą; medžiai, regėjos, stovi išsišakoję kitoje atmosferoje ar tamsiuose vandenyse, jūros gelmėse, panašūs į vandenynų augalus.

Ūmai ją suėmė baimė; pasileido laiptais, nulipo penkis ar šešis laiptelius, paskui, sutrikusi ir drebanti, sustojo. Tyloje girdėjo, kaip kraujo mūša arterijose virsta kurtinančiu šniokštesiu. Vila dingo; suspausti tarp dviejų sienų laiptai buvo šlapi ir pilki, apėję žole ir liūdni it požemio laiptai. Kai Andrea staiga pasilenkė jos pabučiuoti į lūpas, Marija sušnabždėjo:

– Ne, ne, Andrea... Ne!

Jis tiesė rankas, norėdamas ją sulaikyti, suspausti glėbyje.

– Ne!

Pametusi galvą, ji sugriebė jo ranką, prispaudė prie lūpų ir pabučiavo iš pradžių vieną kartą, du kartus, paskui nubėrė ją bučiniais. Po to kaip beprotė puolė bėgti laiptais žemyn, prie vartelių.

– Marija! Marija! Sustokite!

Jiedu vėl atsidūrė vienas šalia kito priešais uždarus vartelius, išblyškę, drebantys, įrėmę viens į kitą apsiblaususias akis, girdėdami ausyse vien savo kraujo šniokštimą ir dusdami. Paskui, ūmai, vieno jausmo pastūmėti, apsikabino ir pasibučavo.

Bijodama apalpti, Marija prisiglaudė prie vartelių ir paskutinėmis pastangomis melste išmeldė:

–Nereikia... Aš mirštu.

Valandėlę stovėjo žiūrėdami vienas į kitą, kits kito nelies-

dami. Atrodė, šioje siauroje, apjuostoje aukštomis sienomis vietoje, panašioje į atvirą kapą, juos prislėgė visa miesto tyla. Girdėjosi, kaip kimiai, su pertrūkiais, kranksi varnos, aptūpusios būriais rūmų stogus ar skraidančios ore. Tada ir vėl moters širdį sugniaužė keista baimė. Ji metė išgąstingą žvilgsnį į sienų viršūnes ir vargais negalais ištarė:

– Dabar eime iš čia... Atidarykite.

Prie vartelių skląsčio jų rankos susitiko.

Kai ėjo pro dvi granitines kolonas, stovinčias po bežiedžiu jazmino krūmu, Andrea tarė:

– Žiūrėk! Jazminas žydi.

Ji nepasuko galvos, tik nusišypsojo, ir ši šypsena buvo be galo liūdna – jos širdį apgaubė šešėlis staiga prisiminus vardą, kurį perskaitė Belvederyje. Ir kai ėjo paslaptinga alėja, jausdama, kaip nuo bučinio liepsnoja kraujas, nepermaldaujamas maudulys tarsi kalte kalė tą vardą – ak, tasai vardas! – širdin.

KETVIRTOJI KNYGA

I

Markizas di Maunt Edžkambas, atidarydamas didžiulę, paslaptingą savo slaptos bibliotekos spintą, kalbėjo Spereliui:

– Kodėl negalėtumėte nupiešti šiam tomui sąsagų? Štai tomas *in-quarto**, Lampsako datuotas 1734 metais kaip ir Nersijá *Les Afrodites*. Raižiniai, man rodos, nuostabūs. Spręskite patys.

Jis padavė Spereliui retą knygą. Ji vadinosi *Gervetti–De concubitu–libri tres* ir buvo papuošta vinjetėmis, vaizduojančiomis gašlias scenas.

– Ši figūra man labai svarbi, – pridūrė rodydamas pirštu į vieną iš vinječių, vaizduojančių nenusakomai susiraizgiusius kūnus. – Čia kažkas visiškai man nauja. Nė vienas iš mano erotinių rašytojų nemini...

Ir kalbėjo kalbėjo, įsileisdamas į pikantiškas smulkmenas, vedžiodamas piešinio linijomis tuo savo balkšvu pirštu, kurio pirmasis pirštikaulis buvo apžėlęs nagais ir baigėsi blizgančiu, mažumėlę pamėlusiu aštriu nagu, panašiu į beždžionės nagą. Jo balsas skverbėsi į Sperelio ausis siaubingai gergždamas.

– Šis olandiškas Petronijaus leidimas – nuostabus. O štai *Erotopaegnion*, išspausdintas Paryžiuje 1798 metais. Ar žino-

* Aštuonių sulankstytų puslapių knygos formatas *(lot.)*.

te tą poemą, priskiriamą Džonui Vilksui, *An essay on woman*?* Štai 1763 metų leidinys.

Kolekcija buvo nepaprastai reta. Joje buvo surinkta visa pantagriueliškoji ir rokokinė Prancūzijos literatūra: šlykščiausia priapiškoji poezija ir tapyba, skatologinės fantazijos, monakologija, burleskiškosios liaupsės, katekizmai, idilės, romanai, poemos nuo Vadė *La pipe cassée*** iki *Liaisons dangereuses****, nuo Aretino Augustino Karačės iki *Tourterelles de Zelmis****, nuo *Descouverture du style impudique***** iki *Foblas*. Čia buvo sukaupta visa, ką rafinuočiausia ir šlykščiausia per keletą amžių sukūrė žmogaus protas, komentuodamas antikinį himną, parašytą dievo Lampsako garbei: *Salve, sancte pater******.

Kolekcionierius traukė iš spintos vieną knygą po kitos ir, nesiliaudamas kalbėti, rodė jaunajam bičiuliui. Jo šlykščios rankos, regis, glamonėjo šlykščias knygas, įrištas odiniais viršeliais ar brangiais audiniais. Ir pilkose akyse po didžiule gaubta kakta nuolat sukibirkščiuodavo beprotiška ugnelė.

– Turiu ir pirmąjį venecietišką Marcialio *Epigramų* leidimą, Vindelino di Spiros išspausdintą *in-folio*. Štai jis. O šit ir Bo, Marcialio vertėjas, garsiųjų trijų šimtų aštuoniasdešimt dviejų gašlybių komentatorius. Kaip jums patinka įrišimas? Tos priapiškosios sąsagos – tikrai aukšto stiliaus darbai.

Sperelis klausėsi ir žiūrėjo sukaustytas kaži kokio stingulio, pamažu virstančio siaubinga kančia. Jo žvilgsnį vis traukė Elenos portretas, kabantis ant sienos raudono damasko fone.

– Tai Elenos portretas, kurį piešė seras Frederikas Leitonas. Bet žvilgtelėkite čia: visas Sadas! *Le roman philosophi-*

* Etiudas apie moterį *(angl.)*.
* Sudaužyta pypkė *(pranc.)*.
** Pavojingi ryšiai *(pranc.)*.
*** Zelmio bokšteliai *(pranc.)*.
**** Begėdiškojo stiliaus atradimas *(pranc.)*.
***** Garbė tau, šventasis tėve *(pranc.)*.

*que, La philosophie dans le boudoir, Les crimes de l'amour, Les malheurs de la vertu...** Jums, aišku, šis leidimas nežinomas. Mano lėšomis jį išspausdino Ėrisė japoniškame popieriuje ir tik šimtą dvidešimt penkis egzempliorius. Dieviškasis markizas nusipelnė šios garbės. Tituliniai lapai, antraštės, inicialai, visos didžiosios raidės atspindi mums žinomos erotinės ikonografijos subtilybes. Jūs tik pažiūrėkit į sąsagas!

Knygų įrišimas buvo stulbinantis. Ryklio oda, susiraukšlėjus ir gruoblėta, kokia būna aptrauktos japoniškų špagų rankenos, dengė knygų viršelius ir nugarėles; sąsagų papuošimai iš gausiai pasidabruotos bronzos buvo nepaprastai skoningai iškalti ir panėšėjo į gražiausius XVI amžiaus geležies raižinius.

– Autorius, Frensis Redgreivas, mirė bepročių namuose. Genialus jaunuolis! Turiu visus jo etiudus. Parodysiu jums.

Kolekcionierius vis labiau kaito. Išėjo į gretimą kambarį paimti albumo su Frensio Redgreivo piešiniais. Jo eisena buvo kažkokia klišinėjanti, šokčiojanti, panaši į eiseną žmogaus, kurį netrukus gali ištikti paralyžius; tuo tarpu jo liemuo buvo tiesus, nelyginant atskirai nuo kojų judantis automatas.

Andrea Sperelis palydėjo jį iki slenksčio neramiu žvilgsniu. Likęs vienas, siaubingai susijaudino. Kambarys, apmuštas tamsiai raudonu damastu, kaip ir kambarys, kur prieš dvejus metus jam atsidavė Elena, dabar atrodė niaurus ir tragiškas. Gal tai buvo tie patys apmušalai, kurie girdėjo Elenos žodžius: „Tu man patinki!“ Pro atdarą spintą buvo matyti nepadorios knygos, keisti įrišimai su įspaustais fališkaisiais simboliais. Ant sienos, greta Žošua Reinoldso „Neli Obrajen“ kopijos kabojo ledi Hitfyld portretas. Abi moterys žvelgė iš paveikslo vienodai įsitempusiu, vienodai aistringu, vienodai gosliu ir vienodai pasakiškai iškalbingu žvilgsniu; abiejų lū-

* *Filosofinis romanas, Filosofija buduare, Meilės nusikaltimai, Dorybės nelaimės... (Pranc.)*

pos buvo mįslingos, dviprasmiškos, sibiliškos nepavargstančių, negailestingų širdžių ėdikių lūpos, o kaktos – marmurinės, nesuteptos, švytinčios amžino tyrumo šviesa.

– Vargšas Redgreivas! – tarė lordas Hitfyldas, grįždamas su piešinių aplanku rankose. – Be abejonės, jis buvo genijus. Jo erotinių fantazijų dar niekas nepralenkė. Žiūrėkit!.. Pasigrožėkit! Koks stilius! Man regis, dar niekas nėra taip giliai ir taip skvarbiai ištyrinėjęs žmogaus fizionomijos, kaip kad Redgreivas ištyrinėjo *phallus*. Pažiūrėkit!

Valandėlę atsitraukė, nuėjo uždaryti durų. Paskui grįžo prie stalo ir ėmė versti piešinius priešais Sperelio akis, nesiliaudamas kalbėti, rodydamas savo beždžionišku, užaštrintu kaip durklas nagu kiekvieno veido ypatumus.

Kalbėjo jis būdinga jam kalba – kiekvieną sakinį pradėdavo klausiamąja intonacija, o baigdavo monotonišku, šlykščiai nuleistu tonu. Kai kurie žodžiai draskė Spereliui ausis kaip aštrus gremžiamos geležies garsas, kaip plieninė geležtė, brūžinama į stiklo plokštę.

Priešais Andrea akis vienas po kito slinko velionio Frensio Redgreivo piešiniai.

Jie buvo siaubingi; atrodė kaip satyriazės kamuojamo duobkasio sapnai; rutuliojosi jam prieš akis it baisaus priapiško mirties šokio veiksmas, vaizduodami šimtą vieno motyvo variacijų, šimtą vienos dramos epizodų. *Dramatis personae** buvo du: priapas ir skeletas, *fallus*** ir *rictus*.***

– O štai šičia – „aukščiausios prabos“ puslapis! – sušuko markizas di Maunt Edžkambas, rodydamas paskutinį piešinį, ant kurio žaidė pro langą įspindusios saulės šypsena.

Iš tikrųjų tai buvo galingo vaizduotės žaismo improvizacija: naktiniame danguje šoko moterų skeletai, o jiems vado-

* Veikiantys dramos asmenys *(lot.)*.

** Falas *(lot.)*.

*** Nasrai, prasižiojusi burna *(lot.)*.

vavo botagu pliekianti Mirtis. Begėdišku mėnulio veidu ritos baisus juodas debesis, meistriškai nupieštas, vertas Hokusajo pieštuko; niaurios šokių vadovės povyza, jos kiaušas su tuščiom akiduobėm buvo nutapyti stebėtinai gyvybingai, be galo tikroviškai – tokio tikroviškumo dar nebuvo pasiekęs nė vienas mirtį vaizdavęs dailininkas; ir visa groteskiška išnarintų skeletų palaidais sijonais bakchanalija čaižant botagui bylojo apie šiurpią karštinę, apėmusią piešėjo smegenis.

– Štai knyga, įkvėpusi šį nuostabų dailininką. Didi knyga!.. Retenybių retenybė! Ar nesate nieko girdėjęs apie Danielių Maklizijų?

Lordas Hitfyldas padavė Spereliui traktatą *De verberatione amatoria**. Įsileidęs kalbėti apie žiaurius malonumus, jis vis labiau kaito. Jo pliki smilkiniai paraudo, gyslos kaktoje išsipūtė, mažumėlę perkreipta burna kas akimirką raukėsi. Kai rankos, tos nekenčiamos rankos, mosuodavo trumpais, bet staigiais judesiais, alkūnės atrodydavo įsitempusios, kaip suparalyžiuotos. Ir tada išvysdavai niekuo nepridengtą, purviną, šlykštų, žiaurų galviją. Sperelio vaizduotėje vienas po kito ėmė lėkti visi angliškojo ištvirkimo siaubai: „Juodosios armijos", *black army*, žygdarbiai ant Londono šaligatvių, negailestinga žaliųjų mergelių medžioklė, Vest Endo ir Halfazn Stryto viešnamiai, prašmatnūs Anos Rozemberg, Džeferio namai, hermetiški, slapti, nuo lubų iki grindų vata išmušti kambariai, kuriuose būdavo užslopinami kankinimais iš aukų išplėšti širdį draskantys šauksmai...

– Mampsai! Mampsai! Jūs vienas?

Tai buvo Elenos balsas. Ji tyliai pasibeldė į duris.

– Mampsai!

Andrea sudrebėjo: kraujas mušė į galvą, užtemdė akis, uždegė kaktą, užtrenkė ausis, regėjos, tuoj susvaigs galva. Jį suėmė žvėriškas įtūžis, širdyje tarsi žaibo tvyksnis švystelėjo

* Apie nuplakimą iš meilės *(lot.)*.

nepadorus vaizdas, galvoje neaiškiai šmėkštelėjo pikta mintis, akimirką kraują sujudino kaži koks kraugeriškas geidulys. Nuo susijaudinimo, šių knygų, šių piešinių, šio žmogaus žodžių sukelto, iš aklų sielos bedugnių išniro tas pats instinktyvus potroškis, kurį buvo patyręs aną dieną, lenktynių lauke, po Rutolo pralaimėjimo gerdamas aitrų įkaitusio, garuojančio arklio kvapą. Akyse sutavaravo meilės nusikaltimo šmėkla, bet greitai, kaip žaibas, išsisklaidė. Jam pasivaideno, kaip jis užmuša šitą vyrą, jėga paima jo moterį, patenkina siaubingą kūno troškulį, paskui nusižudo...

– Ne vienas, – atsakė vyras, neatidarydamas durų. – Po keleto minučių atsivesiu į svetainę grafą Sperelį: jis čia, mano kambaryje.

Padėjo į spintą Danieliaus Maklizijaus traktatą, užvertė aplanką su Frensio Redgreivo piešiniais ir nunešė jį į gretimą kambarį.

Andrea būtų atidavęs balažin ką, kad tik atsikratytų jo laukiančios kankynės, bet toji kankynė sykiu jį ir viliojo. Dar kartą jo žvilgsnis sustojo ties raudona siena, ties tamsiu paveikslu, kur švytėjo bekraujis Elenos veidas su skvarbiomis akimis, su sibilės lūpomis. Tas sustingęs ir didingas paveikslas liete liejo savo aistringus apžavus. Vienintelis blyškumas buvo tragiškai persmelkęs visą raudoną kambario šešėlį. Ir Andrea vėl pajuto, kad jo liūdnoji aistra nepagydoma.

Andrea suėmė neviltingas nerimas. Vadinasi, šis kūnas niekad daugiau nebus jo? Vadinasi, Elena nusprendė jo neatiduoti? Vadinasi, jo širdyje amžinai degs nepatenkinto geismo ugnis? Susijaudinimas, sukeltas lordo Hitfyldo knygų, pagilino kančią, pakurstė karštį. Galvoje kūlvirsčiais ritosi erotiniai vaizdai: Elenos nuogybė mišo su nešvankių Koinio vinječių vaizdais, gundė jau žinomom, praeityje išbandytom meilės pozom, vyniojosi, rangėsi naujom, atsiduodama gyvuliškam, gašliam vyrui. Tai buvo siaubų siaubas!..

–Ar nenorėtumėte pereiti į svetainę? – paklausė ant

slenksčio pasirodęs vyras, ramus ir susitvardęs. – Nagi, tai ar apmesit sąsagų piešinius manajam Gervecijui?

– Pamėginsiu, – atsakė Andrea.

Jis negalėjo numalšinti vidinio drebulio. Svetainėje Elena žvilgtelėjo į jį smalsiai, įžūliai šypsodama.

– Ką jūs ten veikėte?– tebesišypsodama paklausė.

– Jūsų vyras rodė man savo relikvijas.

– O!

Jos lūpos kandžiai šypsojosi, žvilgsnis buvo pašaipus, o balse galėjai justi neslepiamą pasityčiojimą. Ji atsisėdo ant plačios sofos, užtiestos amaranto spalvos Bucharos kilimu, ant kurio ilgesingai švietė priegalviai su išsiuvinėtom tamsžalėm palmėm. Atsisėdo nerūpestinga poza, žiūrėdama į Andrea iš po lipšnių blakstienų žvilgsniu, regis, aptrauktu plonyte skaidriausio aliejaus plėvele. Ir tada įsileido šnekėti apie aukštuomenės gyvenimą, bet tokiu balsu, kuris smelkėsi į jaunuolio kraują kaip nematoma ugnis.

Keletą sykių Andrea pastebėjo degančias lordo Hitfyldo akis, įbestas į žmoną, akis, kurios, atrodė, buvo pilnos ką tik sujaudintos bjaurasties ir šlykštynių. Mažne su kiekviena fraze Elena kandžiai juokėsi, juokėsi savitai, linksmai, nė kiek nesivaržydama dviejų gašlių vyrų, kuriuos buvo sujaudinusios vartytų knygų graviūros. Ir dar sykį nusikaltėliška mintis šmėstelėjo Andrea galvoje. Visos jo kūno gyslelės drebėjo kaip stygos.

Kai lordas Hitfyldas atsikėlė ir išėjo, jis sugriebė Elenai už rankos, prisiartino prie jos taip, kad tvilkė ją savo alsavimu, ir kimiu balsu tyliai ištarė:

– Aš tuoj išprotėsiu... Tuoj išeisiu iš proto... Aš geidžiu, geidžiu tavęs, Elena...

Išdidžiu judesiu ji išlaisvino ranką, o paskui siaubingai šaltai pasakė:

– Aš pasirūpinsiu, kad mano vyras duotų jums dvidešimt frankų. Išėjęs iš čia, galėsite patenkinti savo geidulį.

Mirtinai išblyškęs, Sperelis pašoko.

– Jau išeinate? – įeidamas į kambarį, paklausė lordas Hitfyldas. – Kas jums?

Ir nusišypsojo jaunajam bičiuliui – jis žinojo savo knygų poveikio galią.

Sperelis nusilenkė. Visai nesijaudindama Elena padavė jam ranką. Markizas palydėjo jį iki durų tyliai kartodamas:

– Patikiu jums savo Gervecijų.

Atsidūręs po stogine, alėjoje Andrea pamatė karietą. Ponas didele šviesia barzda iškišo galvą pro dureles ir nusilenkė. Tai buvo Galeacas Sečinaras.

Ir tada Andrea prisiminė epizodą, nugirstą gegužės mugėje, apie sumą, kurią pasiūlė Galeacas už tai, kad Elena Muti nusišluostytų į jo barzdą savo nuostabius, šampane sudrėkintus pirštus. Andrea paspartino žingsnį, išėjo į gatvę; negalėjo atsikratyti buko ir keisto jausmo: jam dingojosi, kad iš slapčiausių jo smegenų kertelių sklinda kaži koks kurtinantis gaudesys.

Buvo karšta ir drėgna balandžio pabaigos popietė. Saulė čia išnykdavo, čia pasirodydavo už tingių debesėlių. Romą buvo sukaustęs vangus sirokas.

Ant Siksto gatvės šaligatvio jis pastebėjo priešais save damą, lėtai einančią Švč. Trejybės bažnyčios link. Atpažino Mariją Feres. Pažiūrėjo į laikrodį; iš tikro, buvo mažne penkios – tik keleto minučių trūko iki paskirto pasimatymo. Marija, žinoma, ėjo į Cukario rūmus.

Jis paspartino žingsnį, norėdamas ją pasivyti. Priėjęs arti, pašaukė:

– Marija!

Ji krūptelėjo.

– Kaip? Tu čia? Ėjau pas tave. Jau penkios.

– Be kelių minučių. Skubėjau tavęs pasitikti. Atleisk man.

– Kas tau? Tu toks išblyškęs, sutrikęs... Iš kur eini?

Ji lengvai suraukė antakius, žiūrėdama į jį pro vualį.

– Iš arklidės, – atsakė Andrea neraudonuodamas, tarsi jo gyslose nebuvo likę nė lašo kraujo. – Mano mylimas arklys – dėl žokėjaus kaltės – susižeidė kelį. Todėl sekmadienį tikriausiai negalės šuoliuoti Derbio lenktynėse. Esu susikrimtęs ir susinervinęs. Atleisk man. Pavėlavau dėl neapsižiūrėjimo. Bet dar nėra penkių...

– Puiku. Sudie. Aš einu.

Jiedu stovėjo Švč. Trejybės aikštėje. Ji sustojo ir atsisveikindama padavė jam ranką. Raukšlelė tarp jos antakių vis dar nebuvo išsilyginusi. Nors ir labai buvo drovi, kartais šiurkštūs nekantrumo priepuoliai ir ūmūs išdidumo proveržiai neatpažįstamai ją permainydavo.

– Ne, Marija. Būk gera. Ateik. Lipu viršun ir laukiu tavęs. Pasivaikščiok iki Pinčo pinučių, o paskui sugrįžk. Gerai?

Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios laikrodis išmušė penkias.

– Girdite? – paklausė Andrea.

– Ateisiu, – tarė truputį padvejojusi.

– Ačiū. Myliu tave.

– Ir aš myliu tave.

Jiedu išsiskyrė.

Dona Marija perėjo aikštę ir įsuko medžiais apsodinton alėjon. Kartkartėm virš jos galvos pūstelėdavo lengvas sirokas, ir žali medžiai sušnarėdavo. Šaltam, drėgnam ore sroveno ir nyko retos kvapų bangos. Debesys atrodė žemesni, pulkai kregždžių vos nekliudydavo sparnais žemės. Ir vis dėlto tas nervinantis sunkumas buvo kaži koks švelnus, raminantis aistra liepsnojančią sienietės širdį.

Nuo tada, kai ji nusileido Andrea norams, jos širdis virpėjo iš laimės, tiesa, aptemdytos nerimo; visas jos krikščioniškas kraujas čia užsidegdavo nuo dar nepatirtų aistringų geidulių, čia sustingdavo kaip ledas nuo nuodėmės siaubo. Jos aistra buvo pakylėta, bekraštė, beribė ir tokia despotiška,

kad ji ištisas valandas nė nepagalvodavo apie savo dukterį. Savo dukterį, savo Delfiną ji kartais net pamiršdavo, ji visai išeidavo jai iš galvos! Paskui staiga užeidavo sąžinės graužatis, atgailos, švelnumo priepuoliai, ji nuberdavo bučiniais ir apipildavo ašaromis nustebusios dukrelės galvą ir neviltingai raudodavo, sakytum, toji būtų mirusi.

Aistros ugnyje visa jos esybė apsivalydavo, tapdavo nuostabiai jautri, netgi aiškiaregė – jai atsirasdavo galia nujausti, įspėti, ir dėl to ji baisiai kentėdavo. Beveik visada, kai Andrea ją apgaudavo, ji jausdavo, kaip virš jos sielos praslenka šešėlis, patirdavo keistą nerimą, kartais virstantį įtarumu. Įtarumas ją graužsaid, bučiniai apkarsdavo, bet kokios glamonės šiurkščiai žeisdavo, kol jį išsklaidydavo siautulinga, karšta, neperprantama meilužio aistra.

Ji buvo pavydi. Pavydas negailestingai ją kankindavo – ji pavydėjo ne dabarties, o praeities. Su tokiu žiaurumu, su kokiu pavydus žmogus gali būti žiaurus sau, ji norėjo skaityti visas Andrea atminties paslaptis, patirti visus jo prisiminimus, pamatyti visus pėdsakus, buvusių meilužių paliktus, ir viską, viską žinoti... Kai tik Andrea nutildavo, dažniausias jos klausimas būdavo toks: „Apie ką tu galvoji?" Ir kai tardavo šiuos žodžius, jos akyse ir sieloje neišvengiamai praslinkdavo šešėlis, o širdyje būtinai pakildavo liūdesio banga.

Argi tą dieną netikėtas Andrea pasirodymas gatvėje nesukėlė jai įtarimų? Galvoje šmėkštelėjo aiški mintis: Andrea eina iš ledi Hitfyld namų, iš Barberinių rūmų.

Marija žinojo, kad Andrea buvo šios moters meilužis, žinojo, kad ta moteris vardu Elena, galiausiai žinojo, kad būtent Elenai skirtas anas užrašas *„Ich lebe!.."* Gėtės dvieilis garsiai skambėjo jos širdyje. Tasai lyrinis protrūkis kalbėjo jai apie Andrea meilės dydį nuostabiausiai moteriai. Vadinasi, jis tikriausiai beprotiškai ją mylėjo!

Žingsniuodama po medžiais, ji prisiminė Elenos pasiro-

dymą koncertų salėje, Sabinių rūmuose, ir prastai slepiamą buvusio meilužio susijaudinimą. Prisiminė siaubingą jaudulį, užplūdusį ją sykį vakare Austrijos pasiuntinybėje, kai grafienė Starnina, pamačiusi įeinant Eleną, tarė: „Ar tau patinka ledi Hitfyld? Manau, ji buvo ir tebėra didžioji mūsų bičiulio Sperelio meilė“.

„Manau, ir tebėra...“ Kiek kančių jai sukėlė tie žodžiai! Ji visą laiką akimis sekė didžiąją varžovę elegantiškoje minioje, jos žvilgsnis ne sykį buvo sutikęs Elenos žvilgsnį, ir kiekvienąsyk Mariją nupurtydavo nenusakomas drebulys. Tą patį vakarą baronienė Bekhorst pristatė jas vieną kitai ir, minios apsuptos, jos paprasčiausiai viena kitai linktelėjo. Tas tylus linktelėjimas pasikartodavo ir vėliau, tais ganėtinai retais atvejais, kai dona Marija Feres i Kapdevila pasirodydavo aukštuomenės salonuose.

Kodėl gi abejonės, kurias užmigdydavo ar prislopindavo kvaitulio banga, vėl įsižiebdavo su tokia jėga? Kodėl jai nepavyko jų įveikti, nuvyti šalin? Kodėl jos širdyje, vaizduotei davus menkiausią dingstį, imdavo kunkuliuoti nerimastingi jauduliai?

Žingsniuodama po medžiais, ji jautė, kad didėja jos nerimas. Širdis nebuvo patenkinta, gimusi joje svajonė – tada, tą mistinį rytą, po žydinčiais medžiais ant jūros kranto, – nepasiteisino. Pati skaisčiausia ir pati nuostabiausia tos meilės dalis liko ten, vienišoj giraitėj, simbolinėj giraitėj, kuri vis dar žydi ir neša vaisius, žvelgdama į Begalybę.

Ji stabtelėjo prie turėklų, veidu į San Sebastianelą. Seni ąžuolai su tamsia, netgi juoda žaluma buvo ištiesę virš fontanų dirbtinę, negyvą uždangą. Kamienuose žiojėjo plačios žaizdos, pripildytos skiedinio ir plytų, kaip kad būna užtaisytos skylės sienose. Ak tie jauni, spindintys ir alsuojantys šviesa žemuoginiai medžiai! Vanduo, besiliejantis iš aukštesnio, granitinio, baseino į žemutinį, kartais pratrūkdavo raudomis, kaip

širdis, kuri pirma prisipildo nerimo, o paskui išsilieja ašarų upeliais. O Šimto Fontanų melodija laurų alėjoje! Apačioje gulėjo negyvas miestas, tarsi palaidotas po nematomo vulkano pelenais, bežadis ir niūrus, it maro sunaikintas – didžiulis, beformis, su kupolu, nelyginant debesis iškilusiu iš jo įsčių! O jūra! O šviesioji jūra!

Ji jautė, kaip didėja nerimas. Niūrią grėsmę kėlė visi daiktai. Ją apėmė tas pats baimės jausmas, kurį jau ne sykį buvo patyrusi. Dievobaimingoje sieloje šmėkštelėjo mintis apie bausmę.

Ir vis dėlto visa jos esybė suvirpėjo nuo minties, kad jos laukia mylimasis; galvodama apie bučinius, glamones, apie beprotiškus žodžius, pajuto, kaip vėl užsidega kraujas, kaip alpėja širdis. Tada pasuko į mylimojo namus, virpanti, sutrikusi, tarsi būtų ėjusi į pirmąjį pasimatymą.

– O, pagaliau! – sušuko Andrea, spausdamas ją glėbyje ir gerdamas jos trūkčiojantį alsavimą.

Paskui, paėmęs jai už rankos, prispaudęs prie krūtinės, tarė:

– Ar girdi, kaip daužosi širdis? Jeigu būtum pavėlavusi dar minutę, ji būtų plyšusi.

Ji prisiglaudė skruostu prie jo krūtinės. Jis pabučiavo ją į sprandą.

– Girdi?

– Taip, ji kalba man.

– Ką?

– Kad tu nemyli manęs.

– Ką ji sako? – pakartojo jaunuolis, įsisiurbdamas jai į sprandą ir neleisdamas atsitiesti.

Ji nusijuokė.

– Kad tu myli mane.

Marija nusivilko paltą, nusimovė pirštines. Priėjo pauostyti baltųjų alyvų žiedų, pamerktų aukštose florencietiškose

vazose. Žengė kilimu nepaprastai lengvai, ir niekas negalėjo prilygti to judesio grakštumui, kai ji panardindavo veidą tarp nuostabių gėlių.

–Imk, – tarė nuplėšdama dantimis šakelę ir laikydama ją lūpose.

– Ne, aš paimsiu iš tavo lūpų kitą žiedelį, ne tokį baltą, bet saldesnį...

Kvepiant alyvoms jie ilgai bučiavosi.

– Eime ten, – sušnabždėjo jis truputį pasikeitusiu balsu, traukdamas ją artyn prie savęs.

– Ne, Andrea, jau vėlu. Šiandien nereikia. Pabūkim čia. Aš paruošiu tau arbatos, o tu mane švelniai pamyluosi...

Ji paėmė jo rankas ir supynė jo pirštus su savo pirštais.

– Nežinau, kas man. Jaučiu širdį, pilną tokio švelnumo, jog, regis, tuoj pravirksiu.

Jos balsas virpėjo, akys sudrėko.

– Jei galėčiau nesiskirti su tavimi, pasilikti čia visą vakarą!

Jos širdis buvo tokia liūdna, todėl ir žodžiai nuskambėjo nenusakomai liūdnai.

– Kai pagalvoju, jog tu niekad nepažinsi visos, visos mano meilės! Kai pagalvoju, kad aš niekad nepažinsiu tavosios! Ar tu myli mane? Kalbėk, kalbėk man apie tai visada, šimtą kartų, tūkstantį, kalbėk nepavargdamas. Ar tu myli mane?

– O ar tu nežinai?

– Nežinau.

Ištarė šiuos žodžius taip tyliai, kad Andrea neišgirdo.

– Marija!

Ji tylėdama nulenkė galvą jam ant krūtinės, prigludo prie jos kakta, laukdama, norėdama išgirsti, ką jis pasakys.

Jis pažiūrėjo į vargšę galvą, nusvarintą nuojautos naštos, ir pajuto, kaip toji kilni, liūdna kakta glaudžiasi prie jo krūtinės, surambėjusios nuo melo, apsišarvavusios veidmainystės šarvais. Širdį jam suspaudė nerimastingas jaudulys; žiūrint į

žmogaus kančią, gerklę sugniaužė žmogiškas gailestis. Ir tas gražus sielos nerimas išsiliejo melagingais žodžiais, o tie melagingi žodžiai virpėjo nuo netikro nuoširdumo, netikro susijaudinimo.

– Tu to *nežinai*!.. Tu kalbėjai tyliai, tavo alsavimas užgeso ant tavo lūpų; tavo širdies gilumoje kažkas sukilo prieš šiuos žodžius; visi visi mūsų meilės prisipažinimai sukilo prieš tavo žodžius. Tu *nežinai*, kad aš myliu tave!..

Marija tebestovėjo nuleidusi galvą, klausydama, visa drebėdama, vėlei girdėdama ar manydama, kad jausmingame jaunuolio balse girdi tikrą intonaciją, svaiginančią intonaciją, kuri jai atrodė neapsimestinė. O jis kalbėjo jai kone į ausį kambario tyloje, tvilkydamas kaklą karštu alsavimu, ir jo balso pauzės buvo saldesnės už žodžius.

– Apie nieką o nieką daugiau negalvoti, tik apie tai – galvoti nuolat, kiekvieną valandą, kiekvieną akimirką... nė minties neturėti, kad gali būti dar kita laimė, be šios, nežemiškos, kurią į mano esybę spinduliuoja vien tik tavo buvimas šalia... kiaurą dieną nerimastingai, paklaikusiai, siaubingai laukti akimirkos, kada vėl tave pamatysiu... O kai tu išeini – nuolat prisiminti tavo glamones ir tebelaikyti tave kaip dar apčiuopiamą šešėlį savo glėbyje... jausti tave per miegus, jausti tave prie savo širdies gyvą, tikrą, apčiuopiamą, susiliejusią su mano krauju, susiliejusią su mano gyvenimu... ir tikėti vien *tavimi*, kliautis *vien* tavimi, *vien* su tavimi sieti savo tikėjimą, savo galią, savo išdidumą, visą savo pasaulį, visa, ko viliuosi...

Ji pakėlė drėgną nuo ašarų veidą. Jis nutilo, norėdamas pagauti lūpomis šiltus ašarų lašus ant jos skruostų. Ji verkė ir šypsojosi, braukė drebančiais pirštais per jo plaukus ir kukčiodama kartojo:

– Gyvenime mano, širdie mano!

Jis pasodino ją ir, nesiliaudamas bučiuoti vokų, pasilenkė

prie jos kojų. Staiga sudrebėjo, pajutęs ant savo lūpų lengvą ilgų Marijos blakstienų virpulį, tarsi nerimastingą sparno plastėjimą. Tai buvo keista glamonė, neapsakomai maloni glamonė, anksčiau taip jį glamonėdavo Elena, glamonėdavo daug daug sykių, juokdamasi, kutendama, priversdama meilužį nervingai raitytis nuo saldaus virpulio; ir Marija šito išmoko iš jo, ir kai ji šitaip jį glamonėdavo, jis dažnai prisimindavo *aną* moterį.

Pajutusi jo krūptelėjimą, Marija nusišypsojo. Ant blakstienų dar tebespindėjo viena ašara, ir ji paprašė:

– Sugerk ir šitą!

Jis sugėrė ją, ji nerūpestingai nusijuokė. Vėl tapo kone linksma, rami, pilna žavesio.

– Paruošiu tau arbatos, – tarė ji.

– Ne, pabūk čia, pasėdėk šalia.

Matydamas ją ant sofos, tarp priegalvių, užsidegė. Šmėstelėjo Elenos paveikslas, susiliejo su sieniete.

– Leisk man atsistoti, – maldavo Marija vaduodamasi iš jo glėbio. – Noriu, kad gertum mano arbatą. Tada pajustum, kaip jos aromatas nueina tau iki širdies.

Ji kalbėjo apie brangią arbatą, kurios parsivežė iš Kalkutos ir kurią iš vakaro buvo padovanojusi Andrea.

Marija atsistojo ir atsisėdo į odinį krėslą su chimeromis, apmuštą senu „šafraninės odos“ spalvos audiniu. Ant mažo staliuko tebeblizgėjo subtili Kastelio Durantės majolika.

Ruošdama arbatą ji nesiliovė kalbėti – iš jos lūpų liejosi žodžiai, ji kleidė savo gerumą ir švelnumą, visa atsiduodama meilės kerams, nerūpestingai mėgaudamasi tuoju brangiu artumu ramiame kambaryje, tarp rafinuotos prabangos. Už jos, kaip už Mergelės Sandro Botičelio paveiksle, stovėjo krištolinės taurės, apvainikuotos baltųjų alyvų kekėmis, o jos angeliškos rankos judėjo tarp mitologinių Lucijaus Dolčio piešinių ir Ovidijaus hegzametrų.

– Apie ką galvoji? – paklausė ji Andrea, kuris sėdėjo šalia jos ant kilimo, atsirėmęs į krėslo ranktūrį.

– Klausausi tavęs. Kalbėk! Kalbėk toliau!

– Neturiu ką pasakyti.

– Kalbėk! Papasakok man daug, daug dalykų...

– Kokių?

– Tokių, kuriuos tik tu žinai.

Marijos balsu jis liūliavo savo nerimą dėl *kitos*, Marijos balsu jis gaivino *kitos* paveikslą...

– Užuodi? – sušuko Marija, pildama ant kvapniųjų lapų verdantį vandenį.

Kartu su garais ore pasklido aštrus aromatas. Andrea kvėpė jį. Paskui, užsimerkęs ir užvertęs galvą, tarė:

– Pabučiuok mane.

Vos tik jųdviejų lūpos susilietė, jis taip sudrebėjo, kad Marija nustebo.

Ji įpylė į puodelį arbatos ir, paslaptingai šypsodamasi, pasiūlė jam:

– Saugokis, tai meilės gėrimas.

Jis atstūmė puoduką.

– Nenoriu gerti iš šio puoduko.

– Kodėl?

– Duok man gerti... tu.

– Kaip?

– Ogi taip: sriūbtelk gurkšnelį, bet nenuryk.

– Arbata dar per karšta.

Ji juokėsi iš meilužio aikščių. Andrea buvo truputį susijaudinęs, labai išblyškęs, persimainiusiu žvilgsniu. Jiedu laukė, kol atvės arbata. Marija vis prisiliesdavo lūpomis prie puodelio krašto pabandyti ir vis juokėsi gaiviu, regis, nesavu balsu.

– Dabar galima gerti, – pareiškė.

– Tada gurkštelėk didelį gurkšnį. Štai taip.

Norėdama išlaikyti burnoje arbatą, sučiaupė lūpas, bet didelės jos akys, dar labiau blizgančios nuo nenudžiūvusių ašarų, nesiliovė juokusios.

– Dabar po truputėlį leisk.

Ir jis išgėrė visą gurkšnį, išlietą į jo burną kartu su bučiniu. Jausdama, kad jai sunku kvėpuoti, ji skubino pernelyg lėtą gėrėją, spausdama jam smilkinius.

– Dieve mano! Vos manęs neuždusinai.

Laiminga, kupina saldžių svajonių, ji atsilošė ant priegalvio, tarsi norėdama pailsėti.

– Na, ir koks buvo skonis? Juk tu išgėrei ir mano sielą. Jaučiuosi visa tuščia.

Jis tebesėdėjo susimąstęs ir žiūrėjo į vieną tašką.

– Apie ką tu galvoji? – vėl paklausė Marija, pasikeldama ir paliesdama pirštais jo kaktą, tarsi norėdama pagauti nematomą mintį.

– Apie nieką, – atsakė jis. – Aš negalvojau. Klausiausi, kaip veikia meilės gėrimas...

Tada ir ji užsigeidė pabandyti ir pasimėgaudama išgėrė gurkšnelį iš jo burnos. Paskui, prispaudusi ranką prie širdies ir giliai atsidususi, sušuko:

– Kaip man tatai patinka!

Andrea sudrebėjo. Argi ne taip tarė šiuos žodžius Elena tą vakarą, kai jam atsidavė? Jis žiūrėjo į jos lūpas.

– Pakartok.

– Ką?

– Tai, ką tik pasakei.

– Kam?

– Tu taip švelniai tari tuos žodžius!.. Tu negali suprasti... Pakartok.

Ji, nieko nenuspėdama, šypsojosi, truputį sujaudinta keisto meilužio žvilgsnio.

– Na, gerai... – nedrąsiai tarė. – Man patinka!

– O aš?

– Ką?

– O aš?.. Ar aš... tau?..

Sutrikusi Marija žiūrėjo į meilužį, kuris, mėšlungiškai rangydamasis prie jos kojų, norėjo išplėšti tą žodį.

– O aš?

– Ah, taip! Taip... tu man patinki.

– Taip, taip... Pakartok. Dar!

Nieko nesusigaudydama, ji sutiko. Andrea pajuto nenusakomą, kankinamą geismą.

– Kam tu užsimerki? – paklausė ji nieko neįtardama, tik norėdama, kad jis paaiškintų ir jai, ką jaučia.

– Kad numirčiau.

Andrea padėjo galvą jai ant kelių ir kurį laiką prie jos glūdėjo – tylus ir niaurus. Marija švelniai glostė jam plaukus, smilkinius, kaktą, tą kaktą, kurioje po šitokių glamonių kirbėjo žema mintis. Kambarys aplink juos pamažu grimzdo į tamsą; ore mišo gėlių ir arbatos kvapai; kontūrai, praradę aiškumą, įgavo vieną darnią, tirštą, tačiau netvarią formą.

Po valandėlės Marija tarė:

– Kelkis, brangusis. Aš turiu palikti tave. Jau vėlu.

– Pabūk su manimi dar truputį, – prašė jis stodamasis, – nors iki *Ave Maria*.

Ir vėl pasodino ją ant sofos, kur prietėmyje bolavo priegalviai. Staigiu judesiu parvertė ją, suspaudė galvą, apiberdamas veidą bučiniais. Jo užsidegimas buvo kone piktas. Įsivaizdavo, kad spaudžia galvą *kitai*, ir įsivaizdavo tą galvą, išniekintą vyro lūpų; tada, užuot pajutęs pasišlykštėjimą, užsiliepsnojo dar beprotiškesne aistra. Iš slėpiningiausių instinkto kertelių jo sąmonėje sukilo visi neaiškūs geismai, kuriuos patyrė žiūrėdamas į tą vyrą, ir jo širdyje, nelyginant purvina banga, susimaišė visos nepadorios scenos ir visa ta bjaurastis

kartu su bučiniais persidavė Marijos skruostams, plaukams, kaktai ir lūpoms.

– Nereikia... paleisk mane! – sušuko ji, jėga išsivaduodama iš jo glėbio. Paskui puolė prie arbatinio staliuko uždegti žvakės. – Būkite protingas, – pridūrė sunkiai alsuodama ir taisydamasi drabužius. Jos balse skambėjo švelnus pyktis.

Andrea sėdėjo ant sofos ir tylėdamas žiūrėjo į ją.

Marija priėjo prie sienos, kur šalia židinio kabojo Monos Amoroziskos veidrodėlis. Prieš apsiblaususį veidrodį, panašų į drumstą, žalsvą vandenį, ji užsidėjo skrybėlę ir vualį.

– Kaip aš nenoriu šį vakarą su tavimi skirtis! Šį vakarą labiau nei kada nors... – sušnabždėjo prislėgta vakario liūdesio.

Kambaryje violetinė sutemų šviesa grūmėsi su žvakių šviesa. Ant stalo krašto stovėjo puodukas su šalta arbata, kurios buvo sumažėję per du gurkšnius. Aukštose krištolinėse taurėse alyvų kekės atrodė dar baltesnės. Sofos priegalvis tebesaugojo kūno žymę.

Suskambėjo Kalnų Švč. Trejybės bažnyčios varpai.

– Dieve mano, kaip vėlu! Padėk man apsivilkti paltą, – paprašė Marija, eidama prie Andrea.

Jis vėl suspaudė ją glėbyje ir ėmė aklai, beprotiškai, įnirtingai bučiuoti, nieko nekalbėdamas, užspausdamas dejones ant jos lūpų, užspausdamas ant tų lūpų kone neįveikiamą savo norą išrėkti Elenos vardą. O paskui ant nieko nesuprantančios moters kūno įvykdė siaubingą šventvagystę...

Keletą minučių jie pabuvo apsikabinę.

– Tu imi mano gyvenimą, – ištarė ji tyliu, apkvaitusiu balsu.

Tačiau tas aistringas jo įkarštis padarė ją laimingą.

Ji sušnabždėjo:

– Sielą, mano sielą, visą ir vienintelę!

Ir pilna laimės dar sušnabždėjo:

– Jaučiu, kaip plaka tavo širdis... Taip smarkiai, smarkiai!

Paskui atsiduso:

– Leisk man atsistoti. Turiu eiti.

Andrea buvo išblyškęs ir sutrikęs kaip žmogžudys.

– Kas tau? – švelniai paklausė ji.

Jis pabandė nusišypsoti ir atsakė:

– Dar niekad nebuvau toks susijaudinęs. Regėjos, mirštu.

Priėjo prie vienos iš daugelio taurių, išėmė puokštę gėlių ir padavė Marijai. Kone skubindamas ją, palydėjo iki durų: kiekvienas judesys, kiekvienas žvilgsnis, kiekvienas jos žodis žeidė jį kaip durklas.

– Sudie, mano meile. Galvok apie mane! – žengdama per slenkstį tarė vargšė moteris su nenusakomu švelnumu balse.

II

Gegužės dvidešimtosios rytą Andrea Sperelis kopė aukštyn saulės užlietu Korsu. Staiga išgirdo, kaip priešais klubo duris kažkas jį pašaukė.

Ant šaligatvio stovėjo grupė jo draugų aristokratų, stebėjo vaikštinėjančias damas ir laidė sąmojus. Tarp jų buvo Džulijus Muzelaras, Liudvikas Barbarizis, kunigaikštis di Grimitis, Galeacas Sečinaras. Buvo ir Džinas Bominakas, ir dar keletas.

– Ar žinai, kas atsitiko šiąnakt? – paklausė jį Barbarizis.

– Ne. O kas?

– Donas Manuelis Feresas, Gvatemalos ministras...

– Na, na?

– Sukčiavo lošdamas kortomis ir buvo sučiuptas.

Spereliui pavyko susitvardyti, nors kai kurie draugai žiūrėjo į jį su pašaipiu smalsumu.

– O kaip?

– Ten buvo Galeacas, kortavo prie to paties stalo.

Kunigaikštis Sečinaras ėmė pasakoti smulkmenas.

Andrea Sperelis neapsimetinėjo abejingu. Atvirkščiai, klausėsi nutaisęs susidomėjusią ir rimtą veido išraišką. Galop tarė:

– Aš labai apgailestauju.

Pastovėjo keletą minučių, paskui, ketindamas eiti, atsisveikino su draugais.

– Kur eini? – paklausė jį Sečinaras.

– Namo.

– Truputį tave palydėsiu.

Ir jie nužingsniavo žemyn, Kondočio gatvės link. Korsas nuo Venecijos iki Liaudies aikštės atrodė kaip linksma saulėta upė. Damos šviesiais pavasariniais tualetais vaikštinėjo palei žėrinčias vitrinas. Po nėriniuotu skėčiu praėjo kunigaikštienė di Ferentino ir Barbarela Viti. Praėjo Bjanka Dolčebuono. Praėjo jaunoji Leoneto Lancos žmona.

– Ar tu pažinojai jį, tą Feresą? – paklausė Galeacas Sperelį, nepratarusį nė žodžio.

– Taip, susipažinau su juo praėjusių metų rugsėjo mėnesį Skifanojoje pas savo pusseserę d'Ateletą. Jo žmona – artima Frančeskos draugė. Šit kodėl man šis reikalas labai nemalonus. Reikėtų apie jį mažiau kalbėti. Jei man padėtum, padarytum paslaugą...

– Manau, – nuoširdžiai pasakė Galeacas, – skandalo iš dalies būtų galima išvengti, jeigu ministras parašytų atsistatydinimo raštą savo vyriausybei, bet padarytų tai nedelsdamas, kaip jam siūlė klubo pirmininkas. Tačiau ministras atsisako. Šią naktį jis elgėsi kaip įžeistasis, kėlė balsą. Bet įkalčiai aiškūs. Neprošal būtų įtikinti...

Kalbėdamiesi ėjo toliau. Sperelis buvo dėkingas Sečinarui už paramą, o draugiškas pokalbio tonas skatino šį nuoširdžiai išsipasakoti.

Kondočio gatvės kampe jie pamatė ponią di Maunt Edž-

kamb, einančią kaire puse pro japoniškas vitrinas minkštu, ritmingu, žaviu žingsniu.

– Dona Elena, – tarė Galeacas.

Abu žiūrėjo į ją, abu jautė šitos eigasties kerus. Bet Andrea žvilgsnis skverbėsi per drabužius, matė pažįstamas formas, dievišką nugarą.

Pasivijię Eleną, jiedu nusilenkė ir nuėjo į priekį. Dabar ji žiūrėjo į juos. Andrea buvo nauja kankynė žingsniuoti šalia varžovo stebint geidžiamai moteriai ir galvoti, kad tos baisios akys tikriausiai juos lygina. Mintyse ir pats lygino save su Sečinaru.

Galeacas buvo panašus į Lučijaus Vero mėlynakį blondiną, jaučio tipo vyrą, pasipuošusį puikia auksine barzda, pro kurią raudonavo gražios, nors ir nelabai išraiškingos lūpos. Buvo aukštas, plačiapetis, stiprus ir nors nelabai elegantiškas, bet laisvų manierų.

– Na? – paklausė jį Andrea, kuriam nepergalima aistra suteikė drąsos. – Tavo reikalai gerai klostosi?

Jis žinojo, kad su šiuo žmogumi galima taip kalbėti.

Galeacas atsisuko į jį nustebęs – tokio klausimo nesitikėjo išgirsti, juolab tokiu laisvu ir ramiu tonu ištarto.

Andrea nusišypsojo.

– Kiek jau laiko trunka mano apgultis! – atsakė barzdotasis kunigaikštis. – Nuo neatmenamų laikų ne sykį atsinaujinanti, bet vis dar nesėkminga. Amžinai pasirodydavau per vėlai. Kažkas mane vis aplenkdavo. Bet niekad nenusiminiau, nes esu įsitikinęs, kad anksčiau ar vėliau ateis ir mano eilė. *Attendre pour atteindre**. Ir iš tikrųjų...

– Na, na?

– Ledi Hitfyld man palankesnė nei grafienė di Šerni. Regis, turėsiu seniai geidžiamos garbės būti įtrauktas į sarašą po tavęs.

* Laukti, kad pasiektum *(pranc.)*.

Ir garsiai nusikvatojo rodydamas baltus dantis.

– Manau, kad mano indiški žygiai, Džulijaus Muzelaro išgarsinti, papuošė mano barzdą dar keliomis didvyriškomis nepasiekiamos dorybės gijomis.

– Ak, tavo barzda šiuo metu turėtų virpėti nuo prisiminimų...

– Kokių prisiminimų?

– Bakchiškųjų.

– Nesuprantu.

– Kaip? Nejau pamiršai garsiąją 1884 metų Gegužės mugę?

– Teisybė. Tu pakišai man mintį. Šiomis dienomis sukaks trečiosios metinės... Bet tavęs tenai nebuvo, tai kas tau papasakojo?

– Per daug nori sužinoti, bičiuli.

– Pasakyk, prašau tave.

– Verčiau pagalvok, kaip sumaniau pasinaudoti metinėmis, ir netruk man pranešti.

– Kada pasimatysime?

– Kada nori.

– Papietauk su manimi šį vakarą klube apie aštuntą. Ten mudu kartu galėsime daugiau nuveikti.

– Gerai. Sudie, auksabarzdi. Lėk!

Jiedu išsiskyrė Ispanijos aikštėje, o kadangi Elena perkirto aikštę ir nuėjo Dviejų Močelių gatvės link, kad paskui išeitų prie Keturių Fontanų, Sečinaras pasivijo ją, ir jie nužingsniavo kartu.

Pavargęs nuo apsimetinėjimų, Andrea pajuto, kaip stipriai susigniaužė širdis. Rodės, nepajėgs nusigauti iki viršutinės laiptų aikštelės. Bet užtat buvo tikras, kad paskui Sečinaras jam papasakos viską, todėl pamanė, jog vis tiek laimėjo. Skatinamas nežinia kokio kvaitulio ar pamišimo, kuriuos sukėlė nepakeliama kančia, jis aklai žengė pasitikti naujų kančių,

vis beprasmiškesnių, ir taip tik dar labiau, tūkstantį kartų labiau, pablogino ir sukomplikavo savo padėtį; jis ėjo nuo vieno patvirkimo prie kito, nuo vieno paklydimo prie kito, nuo žiaurumo prie žiaurumo ir niekaip negalėjo susilaikyti, negalėjo nei akimirką sustoti, tik krito, krito svaiginančiu greičiu. Regis, jį ėste ėdė nenuslūgstanti karštligė, kurios liepsna tamsiausiose jo esybės bedugnėse leido išsiskleisti visų žmogiškųjų ydų užuomazgoms. Visi jo jausmai, visos mintys buvo suteptos. Jis virto ištisine opa.

Ir sykiu toji pati apgaulė jį tvirtai surišo su apgaudinėjama moterimi. Jo protas taip keistai prisitaikė prie siaubingos komedijos, kad jis jau nesuvokė, jog galima ir kitaip mėgautis malonumais, patirti kitokį skausmą. Tas vienos moters įsikūnijimas į kitą jau nebuvo vien beviltiškos aistros padarinys, bet tapo įprastine yda, taigi neatidėliotinu poreikiu, įsakmia būtinybe. Nuo šiolei nieko nesuvokiantis šios ydos įrankis tapo jam būtinas kaip pati yda. Tas gašlus palaidumas mažne įtikino jį, kad tikrasis Elenos turėjimas per meilužę nesuteiktų jam tokio aštraus ir nepakartojamo malonumo, kurį suteikdavo įsivaizduojamas jos turėjimas. Jis priėjo iki to, kad negalėjo daugiau savo gašliose mintyse atskirti dviejų moterų. Jeigu jam atrodydavo, kad paimdamas vieną moterį jis patiria mažesnį malonumą, tai lygiai taip pat jausdavo, kad visi jo nervai atbuktų, jei, aptingus vaizduotei, jis atsidurtų tik priešais tikrąjį, *netarpiškąjį* kitos moters pavidalą.

Taigi mintis, kad su dono Manuelio nuopuoliu jis praras ir Mariją, varė jam siaubą.

Vakarop, kai atėjo Marija, jis iškart pastebėjo, jog vargšė moteris dar nežino apie ištikusią ją nelaimę. Bet kitą dieną ji atlėkė uždususi, sutrikusi, išblyškusi kaip numirėlė ir, užsidengusi veidą rankomis, pratrūko raudoti jo glėbyje.

– Tu žinai?..

Naujiena pasklido. Skandalas buvo neišvengiamas, žlugi-

mas – neatitaisomas. Slinko beviltiškų kančių dienos. Staiga išvykus sukčiui, Marija liko viena: ją paliko keletas draugių, kurias turėjo, apgulė nesuskaičiuojami vyro kreditoriai, apipainiojo teisiniai turto surašymo formalumai; ir ji, atsidūrusi viena tarp anstolių, lupikautojų ir aibės kitų šlykščių žmonių, nors ir rodė didvyrišką narsą, tačiau veltui stengėsi išsigelbėti nuo visiško bankroto, sudaužiusio paskutinę viltį.

Tačiau nepriėmė jokios Andrea pagalbos. Niekada nekalbėjo apie savo vyrą su mylimuoju, nuolat jai prikaišiojančiu dėl pernelyg trumpų meilės pasimatymų; niekada nesiskundė, atvirkščiai, dar gebėdavo nutaisyti ganėtinai linksmą šypseną, gebėdavo paklusti jo įgeidžiams, atiduoti savo kūną išniekinimui, apgobti budelio galvą karščiausiu savo širdies švelnumu.

Viskas aplink ją griuvo. Bausmės rykštė kirto nelauktai. Nuojautos neapgavo!

Bet ji nesigailėjo atsidavusi meilužiui, neatgailavo, kad atsidavė jam visa, neapraudojo prarastos nekaltybės. Ją kankino tik vienas skausmas – stipresnis už atgailą ir baimę, stipresnis už bet kokį kitą skausmą; tai buvo mintis, kad turi išvažiuoti, turi išsiskirti su žmogumi, kuris buvo jos gyvenimo gyvastis.

– Mielasis, aš numirsiu. Išvažiuoju numirti toli nuo tavęs, viena, visiškai viena. Ir tu neužmerksi man akių...

Ji kalbėjo jam apie savo mirtį oriai šypsodamasi, pilna ramaus pasitikėjimo. O Andrea dar puoselėjo jos krūtinėje iliuzinę svajonę, sėjo širdyje svajonių sėklas, būsimosios kančios sėklas!

– Aš neleisiu tau numirti. Tu dar ilgai būsi mano. Mūsų meilė dar džiaugsis laimingomis dienomis...

Jis kalbėjo su ja apie artimiausią ateitį. Įsikursiąs Florencijoje, iš ten dažnai važinėsiąs į Sieną, prisimetęs kažkokiomis studijomis praleisiąs Sienoje ištisus mėnesius kopijuoda-

mas kokį senojo meistro paveikslą, studijuodamas kokį seną rankraštį. Slapta jų meilė susivysianti savo lizdą vienoje iš tuščių gatvių ar užmiesty, kaime, viloje, išpuoštoje majolika, apsupta žaluma. Ji rasianti laiko vieną kitą valandą skirti ir jam. Kartais ir ji atvažiuosianti savaitei į Florenciją – didžiajai laimės savaitei. Rugsėjis būsiąs toks pat švelnus kaip balandis, juodu vaikštinėsią gryname ore ant Fjezolės kalvų, o Montugio kiparisai būsią jiems tokie pat draugiški kaip Skifanojos kiparisai.

– Jei tai būtų tiesa! Jei tai būtų tiesa! – dūsavo Marija.

– Tu netiki manimi?

– Taip, taip, aš tikiu tavimi, bet širdis man sako, kad visi tie gražūs dalykai liks vien svajonėmis.

Ji norėdavo, kad Andrea ilgai nepaleistų jos iš glėbio ir glūdėdavo apmirus, prisispaudus prie jo krūtinės, nekalbėdama, netardama nė žodžio, visa susigūžusi, drebanti ir krūpčiojanti, kaip ligonė ar žmogus, kuriam kažkas grasina, ir jis ieško pagalbos. Ji prašydavo Andrea tik tokių glamonių, kurias savo meilės kalba vadino „geromis glamonėmis“, tokių, kurios ją jaudindavo ir sukeldavo graudžias, saldesnes už bet kokį malonumą, ašaras. Ji negalėdavo suprasti, kaip tomis pakiliomis, tomis aukščiausiomis dvasios pakylėjimo akimirkomis, tomis paskutinės aistros, paskutinio atsisveikinimo valandomis jos mylimasis likdavo nepatenkintas vien rankų pabučiavimu.

Beveik įžeista šiurkščių Andrea įnorių, ji maldaudavo:

– Ne, meile mano! Man regis, tu arčiau manęs, labiau susijęs su manimi, labiau susijęs su mano esybe, kai laikai mano rankas, kai žiūri man į akis, kai kalbi man tai, ką tik tu vienas moki kalbėti. Man regis, kad kitokios glamonės mus tolina vieną nuo kito, meta tarp mudviejų kažkokį šešėlį... Nežinau, nemoku tiksliai pasakyti, ką galvoju... Paskui, po kitokių glamonių aš būnu tokia nenusakomai liūdna... nežinau... tokia pavargus, tokia bjauriai bjauriai pavargus.

Kalbėdavo ji tyliai, nuolankiai, bijodama jį supykinti. Ji nieko daugiau neveikdavo, tik kuo smulkiausiai prisimindavo, prisimindavo, prisimindavo praeitį, senus laikus, kiekvieną judesį, kiekvieną ištartą žodį, kiekvieną nereikšmingiausią faktą, kurie jai buvo reikšmingi. Jos širdis dažniausiai nukildavo į pirmąsias Skifanojos dienas.

– Ar tu pameni? Pameni?

Ir kiekvieną kartą iš jos liūdnų akių ūmai ištrykšdavo ašaros.

Vieną vakarą, galvodamas apie jos vyrą, Andrea paklausė:

– Nuo to laiko, kai pažįstu tave, ar tu visada buvai *mano*?

– Visada.

– Aš klausiu ne apie tavo sielą.

– Tylėk! Visada buvau *visa* tavo.

Andrea, kuris anksčiau netikėdavo nė viena savo meilužе, patikėjo Marija, ir jam netgi nekilo menkiausia abejonė dėl to, ar ji sako teisybę.

Jis patikėjo ja, nes niekindamas ir apgaudinėdamas ją žinojo, kad jį myli didi ir kilni siela, ir žinojo, kad jis susitiko su didžiule, siaubinga aistra, ir suvokė ir jos didingumą, ir savo menkystę. Jis žinojo, taip, žinojo, kad yra karštai, be galo, be krašto mylimas, ir kartais, įkaitintas iki įniršio savo vaizduotės, prieidavo iki to, jog imdavo kandžioti švelnios būtybės lūpas, kad tik nesušuktų vardo, kuris su nenugalima jėga kildavo jam galugerkly, ir gerosios, skausmingosios lūpos, aplaistytos krauju, nesąmoningai šypsodamosi kalbėdavo:

– Tu netgi šitaip manęs neskaudini.

Buvo likusios tik kelios dienos iki išsiskyrimo. Mis Dorotėja nuvežė Delfiną į Sieną ir grįžo padėti poniai atlikti pačių svarbiausių išvykimo darbų ir palydėti ją kelionėje. Sienoje, motinos namuose, tiesos dar niekas nežinojo. Delfina irgi nieko nežinojo. Marija tik parašė motinai, kad vyriausybė netikėtai Manuelį atšaukusi iš tarnybos. Ketino važiuoti ir ji,

ketino palikti savo kambarius, pilnus mielų daiktų, kurie atsidūrė ekspertų rankose, o tie jau sudarinėjo sąrašus ir paskyrė aukciono dieną – birželio dvidešimtąją, pirmadienį, dešimtą valandą ryto.

Birželio devintąją, vakare, atsisveikindama su Andrea, ji ėmė ieškoti pamestos pirštinės. Ieškodama pamatė ant stalo Persio Bišo Šelio knygą, tą patį tomelį, kur, prieš išvažiuodama iškylon į Vikomilę, ji perskaitė *Recollection** – brangų ir liūdną tomelį, kuriame nagu buvo pažymėjusi dvi eilutes:

And forget me, for I can never be thine!

Su neslepiamu jauduliu paėmė jį, pradėjo sklaidyti, susirado nagu pažymėtą puslapį ir abi eilutes.

– *Never!* – sušnabždėjo linguodama galva. – Pameni? Nuo to laiko praėjo vos aštuoni mėnesiai!

Ji užsisvajojo; pasklaidė knygą; perskaitė keletą kitų eilių.

– Tai mūsų poetas, – pridūrė. – Kiek sykių man žadėjai, kad nuvažiuosi su manimi į anglų kapines! Pameni? Norėjome nunešti gėlių ant kapo... Gal važiuojame dabar? Nuvežk mane tenai prieš man išvykstant. Tai bus paskutinė mūsų iškyla.

– Galime važiuoti rytoj, – tarė jis.

Išvažiavo dengta karieta leidžiantis saulei. Ji laikė ant kelių rožių puokštę. Pervažiavo visą medžiais apaugusį Aventiną. Ripa Grandės uoste matė stovinčius laivus, pilnus Sicilijos vynų.

Netoli kapinių išlipo iš karietos, tylėdami nuėjo prie vartelių. Širdyje Marija jautė, kad neša ne tik gėlių poetui, bet ir eina į šį mirties prieglobstį apraudoti kažkokios amžiams prarastos savo esybės dalies. Širdyje nesiliovė skambėti Šelio ištrauka, perskaityta tą bemiegę naktį, kai ji žiūrėjo į aukštus, dangų remiančius kiparisus, iškilusius kitapus baltos sienos.

* Prisiminimas *(angl.)*.

“Mirtis čia ir Mirtis ten, visur darbuojasi Mirtis, aplink mus, mumyse, virš mūsų, po mumis – Mirtis; ir mes patys tiktai Mirtis.

Mirtis uždėjo savo antspaudą ant visko, kas mes esame, ant visko, ką mes jaučiame, ant visko, ką žinome ir ko bijome.

Iš pradžių miršta mūsų geismai, paskui – mūsų viltys, po to – mūsų baimės; o kai visa numiršta, dulkės šaukia dulkes, ir mes taip pat mirštame.

Visa, ką turime ir branginame kaip pačius save, turi išnykti ir numirti. Tokia yra žiauri mūsų dalia. Jei visa kita nenumirtų, numirtų pati meilė...“

Žengdama per slenkstį, purtoma lengvo drebulio, ji įsikibo Andrea į parankę.

Kapinės buvo tuščios. Keletas sodininkų tylėdami palei sienas laistė augalus, vienodai ir be perstogės linguodami laistytuvais. Niaurūs kiparisai, tiesūs ir sustingę, stiebėsi į dangų, ir tik saulės paauksuotos palengva virpčiojo jų viršūnės. Tarp tiesių žalsvų it Tibro akmuo kamienų buvo matyti balti kapai, kvadratinės plytos, sudaužytos kolonos, urnos, arkos. Nuo tamsių kiparisų paslaptingais šešėliais žemę klojo šventa ramybė, kone žmogiškas švelnumas, kaip kad iš kietos uolos trykšta skaidrus palaimingas vanduo. Sustingusių medžių formų taisyklingumas ir kuklaus balto kapų marmuro baltumas gaivino širdį amžina, saldžia ramybe. Bet tarp plonėjančių, nelyginant skambūs vargonų vamzdeliai, kamienų ir tarp akmenų grakščiai, apsiklėtę raudonų šviežių žiedų kekėmis, siūravo oleandrai; vos tik pūstelėjus lengvam vėjeliui, pabirdavo rožių žiedai, nuklodami žemę baltu kvepiančiu sniegu; retkarčiais savo blyškias kasas, čia tamsias, čia sidabriškai baltas, papurtydavo eukaliptai; nusvirę gluosniai tyliai apraudojo kryžius ir vainikus; šen bei ten nuostabiai baltais žiedais, panašiais į miegančių drugelių spiečius ar rečiausias egretes, pui-

kavo kaktusai; tylą nutraukdavo nuo pulko atsilikusio paukščio klyktelėjimas.

– Poeto kapas viršuje, – tarė jis, – šalia tų griuvėsių, kairėje, po paskutiniu bokštu.

Marija paliko jį ir ėmė kopti siaurais takeliais tarp žemų mirtų žalitvorių. Ėjo priekyje, o meilužis sekė įkandin. Ėjo pavargusiu žingsniu, čia sustodama, čia atsigręždama nusišypsoti Andrea. Ji buvo su juoda suknele, juodu vualiu, dengiančiu viršutinę veido dalį; lengvutė šypsena virpčiojo po juodu permatomu audiniu, tarsi ant jos būtų kritęs gedulo šešėlis. Apvalus smakras buvo baltesnis ir tyresnis už rožes, kurias ji nešėsi rankoje.

Taip atsitiko, kad, jai atsisukus, viena rožė pabiro. Andrea pasilenkė, norėdamas surinkti žiedlapius prie jos kojų. Ji žiūrėjo į jį. Jis atsiklaupė ir tarė:

– Dievinamoji.

Prieš jos akis išplaukė aiškus kaip regėjimas prisiminimas.

– Pameni, – tarė ji, – *tą rytą* Skifanojoje, kai aš mečiau į tave lapų saują nuo priešpaskutinės terasos? Man lipant žemyn, tu atsiklaupei ant laiptelio... Tos dienos kažkodėl man regis tokios artimos ir tokios tolimos! Atrodo, išgyvenau jas vakar ir prieš šimtą metų. O gal jos man prisisapnavo?

Žengdami tarp žemų mirtų žalitvorių, jie priėjo paskutinį bokštą, prie kurio, kairėje, buvo poeto ir Trelonio* kapas. Jazminas, besivejąs ant senų griuvėsių, dar žydėjo, tačiau žibuoklės jau buvo virtusios vien tankia žaluma. Kiparisų viršūnės, iš čia gerai įmatomos, siūbavo nušviestos saulės, kuri leidosi už juodo Testačo kalno kryžiaus, paskutinių raudonų spindulių. Violetinis debesėlis, apkraštuotas liepsnojančiu auksu, aukštai danguje plaukė į Aventiną.

* Trenolis Džonas Edvardas (1792–1881) – anglų rašytojas ir nuotykių ieškotojas.

"Čia ilsisi du draugai, kurių gyvenimai buvo glaudžiai susiję. Tegu ir atminimas apie juos gyvena kartu – dabar, kai jie guli po kapo plokšte; ir te jų kaulų nieks neišskiria, nes gyviems esant jų širdys buvo kaip viena širdis: *for their two hearts in life were single hearted!*"

Marija pakartojo paskutinę eilutę. Paskui, užėjus švelnumui, tarė Andrea:

– Atrišk man vualį.

Ji priėjo prie jo mažumėlę palenkusi galvą, kad jis atrištų mazgelį ant sprando. Jo pirštai lietė jos plaukus, nuostabius plaukus – būdami palaidi, jie, nelyginant miškas, regėjos, gyvena švelnų, pilnakraujį gyvenimą; jų šešėly jis tiek sykių mėgavosi savo geidulingais melais, tiek sykių prisimindavo klastingą *anos* paveikslą.

– Dėkui, – tarė ji.

Ir nusiėmė vualį, žiūrėdama į Andrea mažumėlę apsiblaususiu žvilgsniu. Ratilai apie akis atrodė tamsesni ir labiau įdubę, bet vyzdžiai degė smelkiančia liepsna. Tankios plaukų sruogos buvo prilipusios prie smilkinių kaip rausvų, tamsiai violetinių hiacintų kekės. Jų fone neuždengtas kaktos vidurys švietė dar ryškesniu, beveik mėnulišku baltumu. Visi bruožai ištįso, tarsi negęstančioje meilės ir skausmo liepsnoje būtų praradę dalelę savo materialumo.

Ji apvyniojo vualiu rožių stiebelius ir rūpestingai surišo galus, kvėpdama jų aromatą, beveik panardinusi veidą į puokštę. Paskui padėjo gėles ant paprasto kapų akmens, kur buvo iškaltas poeto vardas. Jos judesiai kažką kalbėjo, bylojo, ko Andrea nepajėgė suprasti.

Jiedu nuėjo toliau ieškoti *Endimiono* autoriaus Džono Kytso kapo. Sustojęs ir pažiūrėjęs atgal, Andrea paklausė:

– Kur tu gavai šitas rožes?

Ji tebesišypsojo, bet akys buvo drėgnos.

– Tai tavo rožės, snieginos nakties rožės, išsiskleidusios tą naktį. Netiki?

Pakilo vakaro vėjas, visas dangus už kalvos apsitraukė blandžiu auksu, kurio vidury, tarsi laužo liepsnos kaitinamas, tirpo debesis. Šviesos fone kiparisų eilės atrodė didingesnės ir paslaptingesnės, pro jų siūbuojančias smailias viršūnes skverbėsi saulės spinduliai. Aukštėliau, pagrindinėje alėjoje, Psichės statula įgavo kūnišką blyškumą. Tolumoje, it judantys purpuriniai kupolai, lingavo oleandrai. Virš Čestijaus piramidės melsvai žaliam ir giliam, nelyginant ramios įlankos vanduo, danguje kilo pusmėnulis.

Iki laiptelių nulipo pagrindine alėja. Sodininkai, vienodai linguodami laistytuvais, vis dar tyliai laistė augalus palei sienas. Dar du žmonės, laikydami už galų, purtė sidabru siuvinėtą aksominę drobulę; ore sklandė švytinčios dulkės. Aventino pusėje skalambijo varpai.

Marija, nuo susijaudinimo vos laikydamasi ant kojų, prisispaudė prie meilužio rankos; jautė, kaip su kiekvienu žingsniu iš po kojų slysta žemė. Ji buvo panaši į sužeistąją, einančią keliu ir mirtinai kraujuojančią. Vos atsisėdusi karietoje, pratrūko nepaguodžiamom ašarom ir liejo jas užsikniaubus ant Andrea peties.

– Aš mirštu...

Ji nenumirė. Bet verčiau būtų numirusi...

Po dviejų dienų Andrea pusryčiavo su Galeacu Sečinaru prie vieno iš staliukų „Romos" kavinėje. Buvo karštas rytas. Kavinėje, skendinčioje tamsoj ir nuobody, beveik nieko nebuvo. Liokajai snaudė zyziant musėms.

– Ir štai, – pasakojo barzdotasis kunigaikštis, – žinodamas, kad ji mėgsta atsiduoti savotiškomis ir keisčiausiomis aplinkybėmis, galų gale pasiryžau...

Negailestingai, ciniškai jis pasakojo, kokia nutrūktgalviška ataka jis paėmė ledi Hitfyld; pasakojo be skrupulų ir nutylėjimų, nepraleisdamas nė vienos smulkmenėlės, tarsi girdamasis žinovui, kokią gerą prekę įsigijęs. Kartkartėm

stabtelėdavo atsipjauti gabalėlio sultingos kruvinos mėsos gabalo ar išgerti stiklą raudono vyno. Visa jo esybė alsuote alsavo sveikata ir jėga.

Andrea Sperelis užsirūkė cigaretę. Nors ir kaip stengėsi, negalėjo nuryti maisto, įveikti šleikštulio, sukilusio mėšlungiškai drebančiam skrandyje. Kai Sečinaras įpildavo jam vyno, drauge su vynu jis išgerdavo ir nuodų.

Galop kunigaikštį, nors ir nelabai jautrų, suėmė abejonė: jis pažvelgė į buvusį Elenos meilužį. Šis, be apetito stokos, neatrodė susirūpinęs – ramiai leido į orą dūmų tumulus ir pašaipiai šypsojosi, klausydamasis linksmo pasakojimo.

– Šiandien, – prisipažino kunigaikštis, – ji pirmą kartą ateis pas mane.

– Šiandien? Pas tave?

– Taip.

– Šis mėnuo Romoje labai palankus meilei. Nuo trijų iki penkių po pietų kiekviename *buen retiro* slepiasi porelė...

– Tikriausia teisybė, – tarė Galeacas. – Ji ateis trečią.

Abu pažiūrėjo į laikrodį.

– Tai ar ne metas mums eiti?

– Eime, – atsakė Galeacas stodamasis. – Kartu pereisim Kondočio gatve. Aš einu gėlių į Babuiną. Pasakyk man, juk tu žinai: kurios gi mėgstamiausios Elenos gėlės?

Andrea nusikvatojo ir jau žiojosi pasakyti riebų žodelį.

Bet atsakė nerūpestingai:

– Kadaise buvo rožės.

Prie baseino jiedu išsiskyrė.

Ispanijos aikštė šią valandą atrodė jau vasariška ir tuščia. Keli darbininkai taisė vandentiekį; nuo saulės išdžiovintos žemių krūvos šiltam vėjui papūtus pakildavo dulkių sūkuriai. Saulėje švytėjo balti, vieniši Trejybės laiptai.

Andrea ėmė lėtai kopti aukštyn, kas antras ar trečias laiptelis vis sustodamas, tarsi būtų tempęs milžinišką naštą. Grį-

žo namo ir savo kambaryje, lovoje, išgulėjo kone iki trijų. Išėjo ketvirtis minučių po dviejų. Patraukė Siksto gatve, pasuko į Keturių Fontanų gatvę, praėjo Barberinių rūmus, pastovėjo prie bukinisto krautuvėlės, laukdamas, kol išmuš trečią valandą. Pardavėjas, visas raukšlėtas ir plaukuotas it nukaršęs vėžlys homunkulas, pasiūlė jam pirkti knygų. Ėmė vieną po kito savo geriausius tomelius ir kišo jam po akių nepakenčiamai šniaukrodamas. Iki trijų liko kelios minutės. Andrea žiūrėjo knygų pavadinimus, sykiu neišleisdamas iš akių rūmų vartelių, įaudrinto kraujo mūša venose užgožė bukinisto balsą.

Pro vartelius išėjo moteris, nužingsniavo šaligatviu į aikštę, pasišaukė vežėją ir nuvažiavo Tritono gatve.

Andrea leidosi jai įkandin; vėl nuėjo Siksto gatve, grįžo namo ir ėmė laukti Marijos. Nuvirtęs ant lovos, gulėjo visiškai nejudėdamas – atrodė, daugiau jo nekankina jokia kančia.

Penktą valandą atėjo Marija.

– Žinai? – tarė uždususi, – aš galiu pasilikti su tavimi visą vakarą, visą naktį... iki pat ryto.

Ir pridūrė:

– Tai bus pirma ir paskutinė meilės naktis! Antradienį išvažiuoju.

Ji pravirko – stipriai prisiglaudusi prie jo, prispaudusi savo lūpas prie jo lūpų.

– Padaryk taip, kad aš nepamatyčiau rytdienos! Padaryk taip, kad aš numirčiau.

Pamačiusi sutrikusį jo veidą, paklausė:

– Tu kenti? Tai tu irgi... manai, kad mudu daugiau nepasimatysime?

Jam buvo nenusakomai sunku kalbėtis su ja, atsakinėti jai. Sustingo liežuvis, trūko žodžių. Instinktyviai jautė, kad turi slėpti veidą, vengti jos žvilgsnio, išsisukti nuo klausimų.

Nemokėjo nei jos guosti, nei apgaudinėti. Uždususiu, neatpažįstamu balsu tarė:

– Tylėk.

Susirangė prie jos kojų, padėjo galvą jai ant kelių ir ilgai glūdėjo sustingęs, nieko nekalbėdamas. Ji suėmė rankomis jo smilkinius; jautė, kaip nelygiai ir smarkiai pulsuoja venos; jautė, kad jis kenčia. Ir ji jau nesikankino dėl savo negandų – ją kankino tik vienas vienintelis skausmas, jo skausmas.

Jis atsistojo, paėmė ją už rankos, nusivedė į kitą kambarį. Ji pakluso.

Ten, lovoje, sutrikusi, išsigandusi jo niauraus beprotiško įkarščio, šaukė:

– Bet kas gi tau yra? Kas tau?

Norėjo pažvelgti jam į akis, suprasti jo beprotybę, bet jis slėpė veidą jai ant krūtinės, prie kaklo, plaukuose, priegalviuose...

Staiga ji išsiplėšė iš jo glėbio perkreiptu iš siaubo veidu, tarsi būtų tik ką ištrūkusi iš Mirties nagų.

Tas vardas! Tas vardas! Ji girdėjo tą vardą!

Baisi tyla išsiurbė jos sielą. Viduje atsivėrė viena iš tų prarajų, kurion nuo vienos vienintelės minties nugarma visas pasaulis. Ji daugiau nieko negirdėjo. Nieko. Nusiminęs Andrea veltui šaukė ir maldavo.

Ji negirdėjo. Judėjo paklusdama tik instinktui. Susirado drabužius, apsirengė.

Andrea beprotiškai raudojo lovoje. Atsipeikėjo tik tada, kai Marija išėjo iš kambario.

– Marija! Marija!

Įsiklausė.

– Marija!

Išgirdo uždaromų durų trinktelėjimą.

III

Birželio dvidešimtosios rytą, pirmadienį, dešimtą valandą, prasidėjo kilimų ir baldų, priklausiusių įgaliotajam Gvatemalos ministrui, išpardavimas.

Buvo karštas rytas. Virš Romos jau liepsnojo vasara. Aukštyn ir žemyn Tautos gatve be perstogės dardėjo arkliniai tramvajai. Arklių galvos nuo saulės buvo pridengtos keistais baltais gobtuvais. Gatvėmis traukė ilgos virtinės pakrautų vežimų. Akinamoje šviesoje, tarp sienų it raupsai aplipdytų įvairiaspalviais plakatais, ragelių garsai mišo su botagų pliaukšėjimu ir vežikų šūksniais.

Prieš ryždamasis peržengti šito namo slenkstį, Andrea ilgai be tikslo klaidžiojo šaligatviais, jausdamas siaubingą, tokį beviltišką nuovargį, kuris panėšėjo į fizinį troškimą kuo greičiau numirti. Pamatęs nešiką, tempiantį ant pečių baldą, pasiryžo. Įėjo, greitai užlipo laiptais ir nuo aikštelės išgirdo eksperto balsą:

– Kas daugiau?

Aukciono stalas stovėjo Budos kambaryje, pačiame didžiausiame. Aplinkui būriavosi pirkėjai. Daugiausia buvo pirklių, naudotų daiktų pirkėjų, sendaikčių pardavėjų, žodžiu, prastuomenės. Vasarą tikrų žinovų nebuvo, todėl į aukcioną susirinko sendaikčių perpardavinėtojai, įsitikinę, kad įsigis vertingų daiktų pusvelčiui. Nuo šitų purvinų žmonių šiltam ore sklaidėsi bjaurus dvokas.

– Kas daugiau?

Andrea duso. Klaidžiojo po kitus kambarius, kur buvo likę tik apmušalai ant sienų, užuolaidos ir portjeros – beveik visi namų apyvokos reikmenys buvo surinkti ant aukciono stalo.

Jis susiieškojo pusiau apskritą kambarį. Jo sienos buvo tamsiai raudonos spalvos, ant jų šen bei ten spindėjo aukso

kruopelytės, todėl ir atrodė, jog tai šventykla ar rūsys, skirti maldai ar mirčiai.

Andrea grįžo į aukciono salę. Vėl pajuto smarvę. Atsisukęs kampe pamatė kunigaikštienę di Ferentino ir Barbarelą Viti. Nusilenkė joms ir priėjo.

– Na, Udženta, ką nusipirkote?

– Nieko.

– Nieko? O aš pamaniau, kad jūs nusipirkote viską.

– Kodėl gi?

– O, tokia buvo mano mintis... romantiška mintis.

Kunigaikštienė nusijuokė, Barbarela irgi.

– Mudvi išeinam. Neįmanoma ilgiau pasilikti tokiam ore. Sudie, Udženta. Nusiraminkit.

Andrea priėjo prie stalo. Ekspertas jį pažino.

– Grafas ko nors pageidaujate?

– Pažiūrėsiu.

Išpardavimas vyko greitai. Andrea matė aplink save sendaikčių pardavėjų veidus, jautė jų alkūnių, jų kojų prisilietimą; jį tvilkė šiltas alsavimas. Gerklę sugniaužė šleikštulys.

– Viens! Du! Trys!

Plaktuko dūžiai kalė jam į širdį, smilkiniai skausmingai tvinkčiojo.

Jis nusipirko Budą, didelę spintą, truputį majolikos, truputį audinių. Bet šit prie durų pasigirdo moterų balsai ir juokas, suknių šlamėjimas. Atsisuko ir pamatė įeinančius Galeacą Sečinarą su markize di Maunt Edžkamb, už jų – grafienę Lukoli, Džiną Bominako, Džovanelą Dadi. Kavalieriai ir damos garsiai kalbėjo ir juokėsi.

Jis norėjo pasislėpti, susilieti su apgulusia stalą minia. Drebėjo nuo minties, kad kas nors gali jį pastebėti. Virš prakaituotų pirkėjų galvų tvankiam karštyje iki jo atsklido balsai ir juokas. Laimė, po keleto minučių linksmoji kompanija paliko salę.

Jis prasiveržė pro susigrūdusius kūnus įveikdamas pasišlykštėjimą, iš visų jėgų tvardydamasis, kad neapalptų. Burnoje jautė neapsakomai kartų ir šleikštų skonį, ir tas kartėlis kilo aukštyn iš pūvančios jo širdies. Jam rodėsi, kad po susilietimo su šiais nepažįstamais žmonėmis jis išeina tarsi užsikrėtęs nežinomom, neišgydomom ligomis. Fizinė kančia mišo su dvasios nerimu.

Atsidūręs ryškiai apšviestoje gatvėje, pajuto lengvą svaigulį. Netvirtu žingsniu patraukė ieškoti karietos. Rado ją Kvirinalo aikštėje ir liepė vežėjui vežti jį į Cukario rūmus.

Bet pavakare jį suėmė neįveikiamas noras dar sykį pažvelgti į tuščius kambarius. Vėl užlipo laiptais ir įėjo vidun, prisimetęs dingstimi, kad nori pasiteirauti, ar nešikai jau išnešė į rūmus baldus.

Kažkas atsakė:

– Tik ką išnešė! Jūs turėjote sutikti nešikus, pone grafe.

Kambariuose beveik nieko neliko. Pro pilkus, užuolaidom neuždengtus langus buvo matyti rausvas saulėlydžio atšvaitas, į vidų plūdo gatvės triukšmas. Keletas žmonių dar kabino nuo sienų gobelenus, atidengdami šlykščiom gėlėm išpieštus popierinius apmušalus, pilnus skylių ir skutų. Kiti darbininkai ėmė nuo grindų ir vyniojo kilimus, keldami tirštas, spindinčias dulkes. Vienas darbininkas niūniavo cinišką dainelę. Dulkės, sumišusios su pypkių dūmais, kilo iki pat lubų.

Andrea išbėgo laukan.

Kvirinalo aikštėje priešais rūmus grojo muzika. Plačios metalinių garsų bangos drebino liepsnojantį orą. Obeliskas, fontanas, kolosai kruvinam saulėlydžio gaise atrodė aukšti aukšti ir, tarsi persiėmę neapčiuopiama liepsna, tvoskė purpuru. Milžiniškas Romos miestas, virš kurio vyko debesų grumtynės, regis, apšvietė visą dangų.

Andrea leidosi bėgti kaip beprotis. Iš pradžių Kvirinalo

gatve, paskui Keturių Fontanų gatve, pralėkė pro Barberinių rūmų, žybčiojančių langų stiklais, pinučius ir galop parsigavo į Cukario rūmus.

Vieni nešikai šūkaliodami krovė iš vežimo baldus, kiti jau bogino spintą laiptais.

Jis įėjo. Bet kadangi spinta užėmė visą laiptų plotį, negalėjo praeiti. Tad slinko paskui ją lėtai lėtai, laiptelis po laiptelio, kol atsidūrė prie durų.

Frankavila al Mare, 1888 m. liepa–rugpjūtis

D'Annunzio, Gabriele

Da 262 Geismų kūdikis : romanas / Gabriele d'Annunzio ; iš italų k. vertė P. Bieliauskas. – Vilnius : Tyto alba, 1997. – 352 p. (Klasika)

ISBN 9986-16-064-2

„Geismų kūdikis" – Andrea Sperelio, XIX a. pabaigos Romos dendžio, meilės istorija. Jaunasis grafas ieško malonumų visur ir visomis formomis: mėgaujasi pačia meile, mėgaujasi menu, mėgaujasi menine kūryba. Išgyvena du meilės nuotykius – vieną su Elena Muti, fatališkąja Romos aristokrate, kitą – su Marija Feres, angeliškąja sieniete. Veiksmas vyksta barokinėje, dekadentinėje amžiaus pabaigos Romoje. Šiame romane atsispindi visos G. d'Annunzio kūrybos temos, perdėtas „amžiaus pabaigos" jausmingumas.

UDK 850-3

Gabriele d'Annunzio
GEISMŲ KŪDIKIS
Romanas

Iš italų kalbos vertė *Pranas Bieliauskas*
Eiles vertė *Jonas Strielkūnas*

Redaktorė *Violeta Mickevičiūtė*
Viršelio dailininkas *Andrius Kalinauskas*

SL 1686. 1997 09 04. 12,90 leidyb. apsk. l. Tiražas 7000 egz. Užsakymas 375
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius
Spausdino Adomo Jakšto spaustuvė, Girelės 22, 4230 Kaišiadorys

Leidyklos „Tyto alba“ serija
„Klasika“

✓ Karen Blixen „Iš Afrikos“
✓ David Herbert Lawrence „Sūnūs ir meilužiai“
✓ Jane Austen „Ema“
✓ Gabriele D'Annunzio „Geismų kūdikis“
Willy ir Colette „Klodina mokykloje“
Eyvind Johnson „Bangų mūša“
David Herbert Lawrence
„Ledi Čaterli meilužis. Mergina ir čigonas“
Nikos Kazantzakis „Paskutinis gundymas“
Mika Waltari „Sinuhė Egiptietis“
Robert Musil „Auklėtinio Terleso sumaištys“

„Geismų kūdikis“ – tai monumentali Europos dekadentizmo enciklopedija.“

(*Mario Paz*)

Septyniasdešimt penkeri italų rašytojo Gabriele d'Annunzio gyvenimo metai (1863–1938) buvo kupini skandalų, meilės ryšių, politinių avantiūrų. Jis siekė didybės ir šlovės, garbino erotiką ir pagoniškąjį gyvenimo džiaugsmą. Išgarsėjo eilėraščių rinkiniais, o paskui – skandalingais „Rožės ciklo“ romanais „Geismų kūdikis“ (1889), „Nekaltas“ (1892) ir „Mirties triumfas“ (1894). Vėliau sukurtuose „Lelijos ciklo” ir „Granato ciklo“ romanuose vienodai išgarbino ir kūniškus malonumus, ir šlovę. Susikompromitavęs dėl savo audringų meilės ryšių (ypač su aktore Eleonora Duze), prasiskolinęs G. d'Annunzio pabėga į Prancūziją ir ten rašo pjeses, sukuria sakmę „Leda be gulbės“ (1916). Pirmojo pasaulinio karo metais ragina neutraliąją Italiją prisidėti prie Antantės. Šie raginimai atitinka jo credo: didžioji Italija privalo tapti Romos šlovės paveldėtoja. Stojęs tarnauti į Italijos oro laivyną, kartu su bičiuliu bombarduoja Triestą, 1916 m. per lėktuvo katastrofą susižeidžia dešinę akį, po keleto dienų užkratas patenka į kairiąją. Užrištomis akimis rašytojas išguli ligoninėje šešis mėnesius. Rašo ant popieriaus skiautelių, kur telpa vienas sakinys, ir sukuria vieną poetiškiausių savo darbų – „Noktiurną“ (1921). 1919 m. legionierių priešakyje išsilaipina Fjumėje, užgrobia miestą ir pusantrų metų jį valdo kaip „dučė“. Paskutinius dešimt metų gyvena vienišas Vitorialėje, ten ir palaidotas savotiškame mauzoliejuje ant Gardos ežero kranto.

„Geismų kūdikis“ – pirmasis G. d'Annunzio romanas. Jo herojus Andrea Sperelis – rafinuotas aristokratas, menininkas ir palaidūnas – savo gyvenimo dievu pasirinko meilę. Kūniška aistra jį sieja su fatališkąja Elena, dvasiška meilė – su poetiškąja Marija. Jį nuolat kamuoja dvejonės, ką gi mylėti: šventą angelą, gundančią sireną ar atsiduoti vien tobulam, egzaltuotam menui? Autorius talentingai pavaizdavo XIX a. pabaigos Romos estetus, dendžių aplinką, Romą užliejusią estetizmo bangą ir patį „amžinąjį miestą“ – nuostabų ir spindintį, bet jau mirtinai negaluojantį.

ISBN 9986-16-064-2

TYTO ALBA

